

ՅՈՒԲԻԼԱՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ 1896Ի ԵՒ 1915Ի ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐՈՒՆ

★★★★

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

1896-Ի ԵՒ 1915-Ի

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՄԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱ–ՎԱՍՊ· ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1945

ՀԻՒՍ· ԱՄԵՐԻԿԱ

Из

ген-пр. кн. Г. Трубецкого

в редакцию библиографии о еврейской книге

Секретарь

22 ян-ар-апр 1948

Ученому секретарю Ин-та

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ

Հայրի՛կ, Հայրի՛կ, ես հայրենիք,
Վասպուրական մեր աշխարհ,
Վարդի փոխան ես փուշ բերաւ
Ցաւերդ արաւ՝ մէկ–հազա՛ր . . .

ՋԱՆԻԿԵԱՆ ՓԱՀԱՆԱՑ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Համա–վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը *ձեռնարկելով այս «ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ»ի հրատարակութեան՝ կը հետապնդէ ժողովրդականացնել եւ իրագործել հետեւեալ նպատակները.—*

1· Վերյիշել եւ վերարծարծել մեր ազատագրութեան պայքարի այն շարք մը կարեւոր դրուագները,— տեղի ունեցած վասպուրականի մէջ,— որոնք եղան լուսաւոր փարոսներ մեր ազատագրութեան խաւար եւ արիւնոտ ճանապարհին վրայ, մինչեւ որ իրագործուեցաւ այդ գաղափարը Արարատեան հերոսամարտներուն մէջ:

2· Ստեղծել յարգանքի եւ պաշտամունքի մթնոլորտ մը՝ մեր հեռաւոր հայկական գաղութներուն մէջ, մասնաւորապէս Ամերիկահայ գաղութին մէջ, հանդէպ 1896–ի եւ 1915–ի, վասպուրականի հերոսամարտներուն մասնակցող, մտքի եւ կռուի հերոսներուն, որոնք ներունգներ դաստիարակեցին գալիք համահայկական ազատագրական պայքարին մասնակցելու համար:

3· Նշել, որ Հայ ժողովուրդի ազգային իտէալներն իրենց ամբողջութեան մէջ դեռ եւս լրիւ իրագործուած չեն, որ գաղութահայութիւնը պատրաստ լինի աջակցելու մեր ներկայ Հայաստանին, երբ հարկը պահանջէ, Հայ ժողովուրդի պատմական հայրենիքին տիրանալու՝ իր բարոյական եւ նիւթական լայն օժանդակութեամբ:

4· Գոյացնել մեր այս «ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ»ի հրատարակութենէն որոշ եւ կարեւոր գումար մը՝ պատերազմէն յետոյ սատարելու մեր բնակորնեբրու տնտեսական եւ կուլտուրական կարիքներուն, լինին անոնք գաղութներուն, կամ Մայր Հայրենիքին մէջ:

5· Կ'ուզենք յայտարարել նաեւ, որ պատերազմի այս օրերուն, եւ պատերազմէն յետոյ՝ հայկական կարիքները կը դառնան բազմատեսակ եւ ստիպողական, եւ կոչ կ'ընենք վասպուրականի բոլոր հայրենասէր գաւակներուն անխտիր՝ համախմբուիլ մեր մասնաճիւղերուն շուրջը, կազմակերպուիլ եւ կազմակերպել, եւ ջերմօրէն լայն մասնակցութիւն բերել վասպուրականի զոյգ հերոսամարտներու 50 եւ 30–ամեայ տարեդարձներուն, ստեղծելով հայրենասիրական ջերմ մթնոլորտ մը մեր գաղութին մէջ՝ վաղուայ մեր ՄԻՈՒԹԵԱՆ նպատակադրած գործունէութեան համար:

Ցոյս ունենալով, որ պատերազմէն յետոյ մեր յարաբերութիւնները աւելի սերտ եւ դիւրահաղորդ կը դառնան մեր Մայր Հայրենիքի հետ՝ Համա–վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը *ունի ծրագիր — մեծահաւատ գրքով մը յաւերժացնելու* վասպուրականը *իր անցեալի եւ մօտաւոր դէպքերու կուլտուրական եւ քաղաքական պատմութիւնով՝ Սովիեթ Հայաստանի մտաւորականներու մասնակցութեամբ:*

Դարձեալ կոչ կ'ընենք, որ Թրքական ոճիրներէն ճողոպրած Վասպուրականցի մեր բեկորները, եւ առհասարակ Ամերիկահայ գաղութը, իր ջերմ մասնակցութիւնը բերէ մեզ, մեր տնտեսական եւ կուլտուրական ծրագիրներն իրագործելու վաղը, երբ առիթը ներկայանայ:

Այս Թող լինի մեր յարդանքի կենդանի խօսքը բոլոր անոնց, որոնք մասնակցեցան եւ ինկան Վասպուրականի պատմական դարձած զոյգ հերոսամարտներուն մէջ:

Վասպուրականի 50 եւ 30–ամեայ զոյգ տարեդարձներու այս օրերուն՝ յարգանքով եւ խորին ակնածանքով կը խոնարհինք նաեւ մտքի այն լուսաշող դէմքերուն առջեւ, որոնք այնքան մեծ զոհաբերութեամբ դաստիարակեցին մեր հայրենասէր եւ յեղափոխական մարտական սերունդը:

Թող յաւէտ անմոռաց եւ օրհնեալ մնայ անոնց պաշտելի յիշատակը...:

ՀԱՄԱ–ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հոկտ. 1945
Միացեալ Նահանգներ
Ամերիկայի

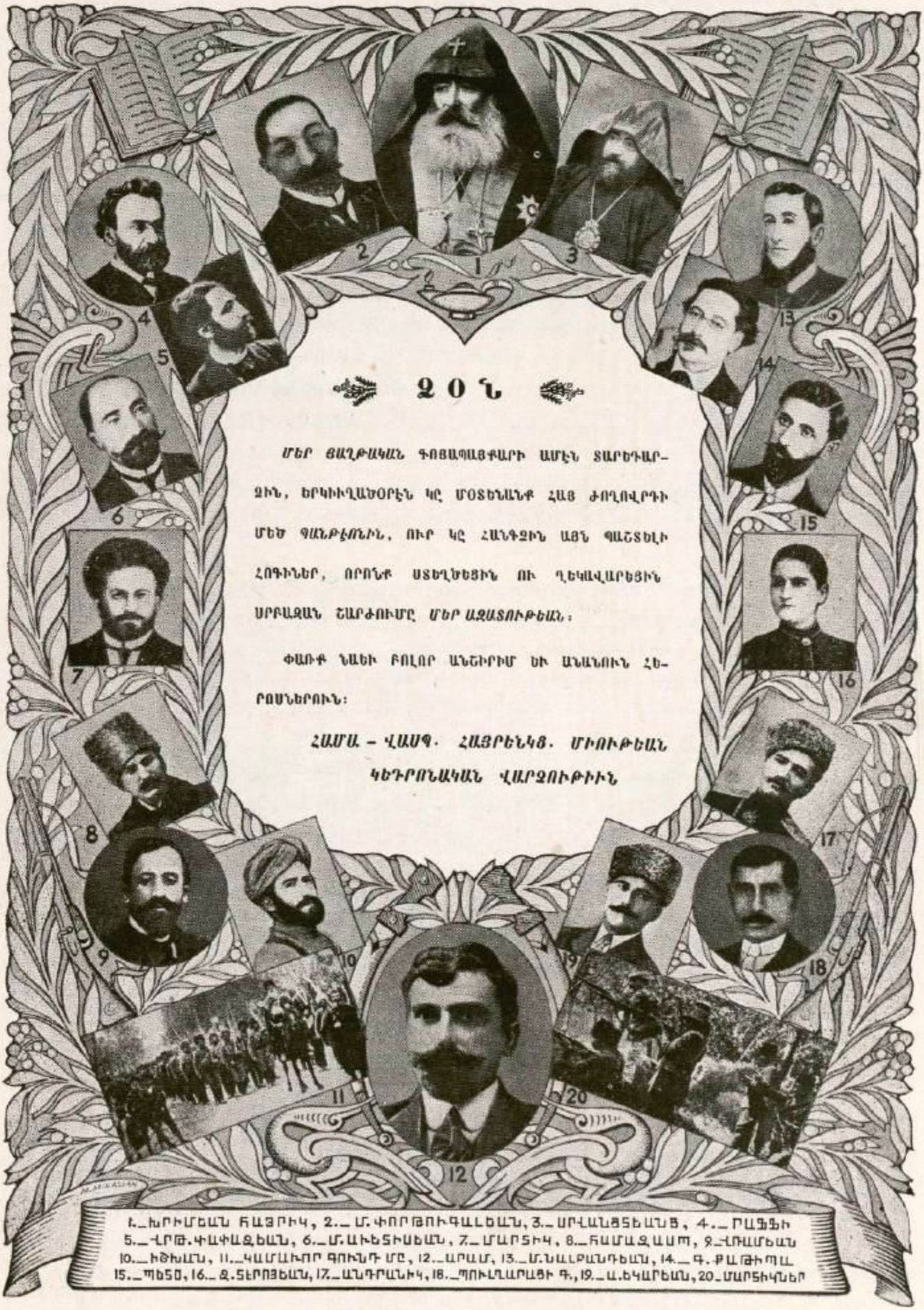

ՁՕՆ

ՄԵՐ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԳՈՅԱՊԱՅԱՔԱՐԻ ԱՄԷՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ, ԵՐԿԻՒՂԱՅՕՐԷՆ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆՔ ՀԱՑ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԵԾ ՊԱՆՔԷՈՆԻՆ, ՈՒՐ ԿԸ ՀԱՆԴՉԻՆ ԱՅՆ ՊԱՇՏԵԼԻ ՀՈԳԻՆԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՍՏԵՂԾԵՑԻՆ ՈՒ ՊԵԿԱՎԱՐԵՑԻՆ ՍՐԲԱԶԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՄԵՐ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ։

ՓԱՌՔ ՆԱԵԻ ԲՈԼՈՐ ԱՆՇԻՐՄ ՅԻ ԱՆԱՆՈՒՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ։

ՀԱՄԱ – ՎԱՍՊ. ՀԱՅՐԵՆԱՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1._ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ, 2._Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ, 3._ՍՐՎԱՆՁՏԵԱՆՑ, 4._ՐԱՖՖԻ
5._ՎՐԹ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, 6._Մ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ, 7._ՄԱՐՏԻԿ, 8._ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 9._ՎՌԱՄԵԱՆ
10._ՒՇԽԱՆ, 11._ԿԱՄԱԽՈՐ ԳՈՒՆԴ ՄԸ, 12._ԱՐԱՄ, 13._Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ, 14._Գ. ՔԱԹԻՊԱ
15._ՊԵՏՈ, 16._Զ. ՏԷՐՈՅԵԱՆ, 17._ԱՆԴՐԱՆԻԿ, 18._ՊՈՒՂԱՐԱՑԻ Գ., 19._Ա. ԵԿԱՐԵԱՆ, 20._ՄԱՐՏԻԿՆԵՐ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1896–Ի ԵՒ 1915–Ի

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐԻ

Գրեց՝ ՍԱՀԱԿ ՁՊՁԵԱՆ

1945–46–ին լրանում են Վասպուրականի զոյգ հերոսամարտների — 1896–ի եւ 1915–ի — 50. եւ 30 ամեակները:

Որքին ակնածանքով, եւ հայրենական պաշտամունքով խոնարհելով պատմական զոյգ հերոսամարտին մասնակցող, եւ այդ մարտերում նահատակուող հերոսների թարմ եւ անմոռանալի յիշատակի առաջ՝ ընկերական ջերմ պարտականութիւն ենք համարում վերյիշել եւ թարմացնել նրանց յաւերժ անմոռաց յիշատակը, այսօրուայ սերունդների հոգիներում, որպէս զի նրանք էլ ապրեն հայրենիքի պաշտամունքի եւ զոհաբերութեան ոգով՝ կերտելու մի մեծ, ազատ եւ բարգաւաճ հայրենիք, միացած այսօրուայ Հայաստանի հետ, մի գեղեցիկ օր...:

Պատմական զոյգ հերոսամարտների զոյգ տարեդարձներին արժանաւոր հերոսների վաստակը անթիւ է, եւ անհամար, որոնց մի առ մի թուումն եւ յիշատակութիւնը հնարաւոր չէ իմ այս հակիրճ յօդուածի սահմաններում: Բայց դրանք կազմակերպողների եւ կերտողների լուսաւոր դէմքերը անջնջելիօրէն արձանագրուած են մնում մեր ազատագրութեան պատմութեան էջերում, եւ դրանց յիշատակութիւնը կը լինի եւ յիշատակութիւնը ամբողջ անանուն չարքայիններին, որոնք ընկան Վասպուրականի այդ պատմական հերոսամարտներում:

Վասպուրականի զոյգ հերոսամարտների զաղափարի եւ պայքարի լուսաչող դէմքերն են եղել.—

1· ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԸ.— Որն իր «Ժառանգաւորաց Դպրոց»ով եւ «Արծւի Վասպուրական»ով եղաւ առաջին քարոզիչը եւ ներմնացանը Հայոց ազատագրական գաղափարների, որը տարածեց եւ ծլարձակեցց,— Վասպուրականում, Տարօնում, Պարսկահայաստանում, Գողթանում, եւ որի արձագանգները ծաւալեցին Կովկասում եւ բազխեցին համայն հայութեան սրտերին, եւ արթնացրին հայութեան թմրած հոգին:

Եւ մի ամբողջ կէս դար Խրիմեան Հայրիկը զարձաւ հայութեան բարեխոսող սիրտը...:

2· ՄԿՐՏԻՉ ՓՕՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆԸ.— Սա եկաւ, երբ Խրիմեանի դպրոցը, թէեւ իր արմատները խոր ճըգած, բայց փուլ գալու վրայ էր՝ տաճկական բռնութիւնների տակ ճղմուած:

Փօրթուգալեան դպրոցը մտքի յեղափոխութեան հետ զուգընթաց՝ զարգացրեց Վասպուրականի նոր սերնդի հոգիներում քաղաքական մտքի յեղափոխութիւնը, եւ 1980 թուականներից սկսած՝ Վասպուրականում արդէն գոյութիւն ունէին,— «Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն», կիրակնօրեայ դպրոց, դասախօսական ժողովներ, մարզական երթեր, զինավարժութիւն եւ ուխտագնացութիւններ դէպի ուխտատե-

դինեըը, յար և նման Րաֆֆիի «Կայծեր»ի ցուցմունքներին, որոնք անտես չէին առնել լոկ այդ օրերի ազատական կուսակալի, Թահիր Փաշայի կողմից՝ շնորհիւ Վանի այդ օրերի Ռուսական Կոնսուլի, Հայազգի Կամսարականի ներկայութեան, որից ակնածում, զուցէ եւ երկնչում էր, Թահիր Փաշան։

Կարնոյ Հայոց «Երկրագործական Միութիւն»–ը գալիս է Վանի «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» կազմակերպութիւնից երկու տարի յետոյ, որն իր էութեամբ յեղափոխական բնոյթ չէր կրում, ինչպէս որ Վանի «Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ն էր կրում։

1885–ին Խրիմեան Հայրիկը աքսորւում է Երուսաղէմ եւ փակւում է Փորթուգալեանի դպրոցը, եւ ինքը Փորթուգալեանն աքսորւում է Պոլիս։

Վասպուրականի նոր սերունդն արդէն յեղափոխական խմորման եւ խլրման մէջ էր։ Եւ շնորհիւ Րաֆֆիի եւ Պատկանեանի յեղափոխաշունչ քարոզներին՝ 85–ից յետոյ Վանում սկիզբն էր դրւել գաղտնի յեղափոխական — հայրենասիրական խմբերի, Արմենական ընդհանուր անւան տակ, բայց դեռ եւս ոչ բոլորովին կուսակցական գոյն ստացած, որոնց հետ շփման մէջ էին մըտել Աարպատականի եւ Կովկասի անհատ յեղափոխականները, փոխադարձ յարաբերութիւններ մշակելով միմեանց հետ։

Յ․ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԻ ԴԸՊՐՈՑԸ — Յեղափոխականների ուխտագնացութիւնը դէպի Հայրենիքը սկսւում է 1887–88–ին։

Վասպուրական են հասնում մեր անդրանիկ յեղափոխականները,— Օհնոյեանց, Թամաքալեանը եւ Գոլօշեանը։ Նրանց դէպի Վասպուրական են առաջնորդում՝ Վասպուրականցի Ագրիպասեանը, Կուլաքսըզեանը եւ Թոխմախեան Արսէն Վարդապետը։ Սբ. Գրիգորի վանքում,— որ Վանից 3—4 մղոն հեռու հիւսիսային սարալանջին մի խորհրդաւոր դիրք է գրաւում,— տեղաւորւում են նորեկ յեղափոխականները, եւ վայելում են տեղական յեղափոխականների ընկերական ջերմ հիւրասիրութիւնը։ Տեղական յեղափոխականների միջոցով շփւում են ժողովուրդի հետ, յեղափոխական — հայրենասիրական մտքեր են քարոզում, եւ ապա՝ Փանոս Թէրլէմէզեանի, Գարեգին Բաղէշեանի եւ այլ կրտսեր յեղափոխականների հետ միասին մեկնում են դէպի Տարօն, Սբ. Կարապետի անտառում հանդիպում են Արաբօին եւ ընկերներին, դաշինքներ են փոխանակում, սահմանում են ընկերական կապ եւ տալիս են խոստումներ․․․։

Այս յարաբերութիւններից յետոյ՝ Վանն արդէն դառնում է յեղափոխական մի վայր, եւ միջնորդի դեր է ստանձնում արտասահմանի հետ։

1888 – ին Վասպուրականի մի խումբ յեղափոխականներ աքսորւում են Գանձա։ Տեղի է ունենում այդ միեւնոյն թւականին Կաչախ Ալօի փախուստը Վանի բանտից եւ Սպահան լճի (Աբաղայի դաշտում) առաջին հայդուկային ընդհարումը քրդերի հետ, ուր վիրաւոր ձերբակալւում են Գարեգին Բաղէշեանը, Կաչախ Ալօն եւ ընկերները եւ առաջնորդւում են Վանի բանտը։ Բանտում խաչւում են Բաղէշեանն և Արսէն Վարդապետին։

1900–ին Զուխ Գեադուկում ընկնում են մեր առաջին յեղափոխական հայդուկները — Ագրիպասեանը եւ Գոլօշեանը։ Յեղափոխական շունչը բոցավառում է բոլորին։ Դէ–

բիկում (Դուշմանի ձորում) համախմբում են Վասպուրականի եւ Կովկասի յեղափոխականները, համագործակցում են, ղէնքեր են փոխադրում դէպի Վասպուրական եւ առհասարակ համագործակցում են, որպէս անկուսակցական յեղափոխականներ, մինչեւ 1894–ին:

1890–ին Թիֆլիսում կազմակերպւում է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որի անդրանիկ պրօպագանդիստ Պետօն մտնում է Վան, պահւում է Արմենական յեղափոխականների մօտ, համագործակցում եւ օժանդակում է Վասպուրականի յեղափոխականներին, առանց կուսակցական խորութեան:

1895–ի աշնան է, որ առաջին անգամ լինելով միայն, Վասպուրականի յեղափոխականները, Մկրտիչ Աւետիսեանի ղեկավարութեան տակ՝ իրենց պաշտօնապէս անուանում են Արմենական Կուսակցութիւն, եւ ճանաչւում են, որպէս այդպիսին: Նոր յաչխնի «Արմատականների» մի մասը միանում է այս նոր կազմակերպութեան հետ, իսկ մի փոքր մասը Պետոյի հետ, որով, առաջին անգամ լինելով, Վանում հրապարակ են գալիս անջատ Արմենական եւ Դաշնակցական կուսակցութիւններ: 1895–ի աշնան Վան է մտնում նաեւ Հնչակեան գործիչ Մարտիկը՝ մի խումբ հայդուկներով:

Հակառակ այն հանգամանքին, որ 95–ի աշնան Սուլթանական հրամանով ընդհանուր կոտորածները ծայր էին տուել հայկական բոլոր նահանգներում՝ այնուամենայնիւ Վասպուրականում կոտորածներ տեղի ունեցան մանակի:

Բօղազ–Քասանի հայդուկային առաջին մեծ եւ պատմական կռիւը, եւ Պարսկաստանից Վան անցած Դաշնակցական եւ Արմենական ղինուած խմբերը սոխակին տաճիկներին, մի քանի ամսով, յետաձգել կոտորածները:

Յեղափոխական մաքերի խմորման եւ զարգացման տասնամեակից յետոյ (1885 – 1895), երբ սկսեցին Վասպուրականի կոտորածները՝ Վասպուրականի հայ ժողովուրդը արդէն որոշ չափով մարզուած եւ պատրաստուած էր կռւին, չնորհիւ մեր անդրանիկ յեղափոխական առաքեալներին:

Դիմադրութիւն ցոյց տուին եւ պաշտպանեցին Վասպուրականի հարաւային գաւառները,— Մոկսը, Ռշտունիքը եւ Շատախը:

Անջատ դիմադրութիւններ եղան Թիմարում եւ Հայոց Ձորում: Վանի չրջակայ գիւղերը պաշտպանեցին տեղական եւ դրսից — 95–ի աշնան Պարսկաստանից — Վան մտած հայդուկներով:

Բայց երբ սկսեց Վան քաղաքի կոտորածը՝ Վան արդէն պատրաստ հրապարակ իջաւ մարտական մի կուռ ճակատով իր գոյութիւնը պաշտպանելու սուլթանական ոճրագործ կառավարութեան բաց թողած վայրենի ուժերի դէմ:

Տասնեւհինգօրեայ հերոսական կռիւների ընթացքում՝ (Յունիս 20 — Յուլիս 5) ոչ մի յուսալքում եղաւ նաեւ Վանի հերոսների չարքերում:

Կռիւը կարող էր դեռ եւս երկար չարունակւել, իսկ Տաճիկ կառավարութիւնը այդ չէր ցանկանում: Դեսպանական միջամտութիւնները պատճառ էին տալիս Թուրք ոճրագործներին վերջացնելու կռիւները, որքան հնարաւոր էր չուտ: Եւ ահա անդլիական կօնսուլի — Մէյջըր Ռիչմանի — միջոցով հայ յեղափոխականներին տրւում է մի ուլտիմատում.—

1. Յեղափոխական առաջնորդները իրենց զէնքերով, դեսպանների ներկայութեան, պէտք էր անձնատուր լինէին Տաճկական զինուորական իշխանութեան.

2. Դեսպանների երաշխաւորութեամբ նրանց անձին ոչ մի վնաս չը պիտի հասնէր, այլ բոլորը միասին պիտի աքսորուէին Աքիայի բանտը.

3. Հակառակ պարագային՝ Տաճկական ուժերը պիտի ռմբակոծէին այն բոլոր վայրերը, ուր կենտրոնացել էին անզէն Հայերը, մէջը լինելով նաեւ միսիոնարական շրջանակը.

Յեղափոխական կուսակցութիւնների խորհրդաժողովը, գիշերային մի ժողովում, ուր հրաւիրուած էին նաեւ բոլոր գիւղերի խմբապետները՝ սեղանի վրայ էր դրած երեք կարեւոր հարց.—(*)

1. Ղեկավարները յանձն կ'առնեն անձնատուր լինել, եթէ դեսպանները կ'երաշխաւորեն ժողովուրդի ապահովութիւնը, եւ իրենց ապահով Աքիա փոխադրուիլը.

2. Պայթեցնել Վարագայ կիրճում գտնուող Քէշիշ-Գէօլի թումբը ու վերջալոյսին, գիշերով ողողել տաճկական թաղերը եւ ՇԱՄԻՐԱՄԻ ՏԱԿԸ, եւ շարունակել կռիւը Վանում եւ գաւառներում:

3. Զինուած խմբերով դուրս գալ, եւ կռուելով անցնել Պարսկաստան:

վերջին պարագային էլ հաւանական էր, որ խաղաղ ժողովուրդի հաւաքավայրերը չռմբակոծուէին: Այդ յոյսն էին ներշնչում միսիոնարները — Ռէյնօլդսը եւ Քիմբըլը.

Ձայների մեծամասնութեամբ որոշւում է ընտրել վերջին ճանապարհը: Եւ յեղափոխականների մի խումբ, թէ՛ զինուած եւ թէ՛ անզէն, մօտ 1500 հոգի գիշերով բարձրացան Վարագայ սարը, եւ ապա դիմեցին դէպի Պարսկաստան,— նախ՝ Արմենականները, եւ ապա՝ Դաշնակ - Հնչակները,— տարբեր ճանապարհով, եւ տարբեր ժամանակ:

Գիւղէլ-Դարայի եւ Աղբակի Սր-Բարթուղիմէոսի կռիւներում՝ հերոսաբար ընկան Արմենականները, իսկ Դարահիսարում (Բաղի-Դաղում) ընկան, 15 օր յետոյ, Դաշնակ-Հնչակ ռազմիկները հերոսական դիմադրութեամբ:

Սրանք պատկանում էին Վասպուրականի առաջին յեղափոխական-մարտական սերնդին, որոնք մեռան հերոսական մահով, բայց թողին մի սրբազան կտակ իրենց յաջորդ սերունդին — լինել աչալուրջ, լինել պատրաստ յաջորդ մեծ եւ արիւնոտ պայքարին, որ պիտի գար անխուսափելիօրէն: Եւ այդ պատմական պայքարից 20 տարի յետոյ՝ բռնկեց համաշխարհային առաջին պատերազմը:

Սելանիկ «Թրքական օճախի» Իթթիհատական հիմնադիրները, դեռ եւս 1911-ին, վճռել էին իրագործել Պան-Թուրանական միութեան գաղափարը:

Այդ գաղափարի իրագործման ճանապարհին, իր սեպհական Հայրենիքում, դարերից ի վեր պինդ նստած էր հնամեայ, կուլտուրապէս բարձր եւ յառաջադէմ Հայ ժողովուրդը: Իթթիհատական Տաճկա-

(*) *Այս ժողովի մանրամասնութեան եմ ծանօթ իմ հանգուցեալ Եղբօրս Ասքանազի միջոցով, որ թէ՛ Արմենական ղեկավարներից էր, եւ թէ՛ կռուի յայտնի խմբապետներից, որոնցից մի քանիսին, որպէս պատանի սուրհանդակ ինձ ուղարկեցին կանչելու այդ ժողովին:*

տանը փձռել էր նրան անհետացնել և գաղտնի ծրագիրներ էր որոճում, ճարպիկօրէն օրօրում էր Հայ քաղաքական ղեկավարներին, և սպասում էր պատեհ առիթի:

Բռնկւեց Համաշխարհային Առաջին Պատերազմը: Հակառակ Տաճկահայ ժողովուրդի բռնած օրինական դիրքին և նրա քաղաքական և կրօնական մարմինների անկեղծ յայտարարութիւններին՝ Իթթիհատական Տաճկաստանը իր պետական և չէթայական խուժաններով պատրաստւել էր ջնջել, և անհետացնել Հայ ժողովրդին իր պատմական հայրենիքից:

Զուր տեղ մի շարք հայ քաղաքական անմեղներ այդ ոճիրների դէմում, և այսօր աշխատում են Իթթիհատի համայնական ոճիրները փաթաթել գերմանացիների վզին: Գերմանիան և Եւրոպական բոլոր պետութիւնները, ճիշդ է, մեղսակից են Տաճկական վերջին 200-ամեայ, Բալկանեան և Հայ ժողովուրդի վրայ գործադրւած ոճիրներին, բայց 1915-ի ոճիրը զուտ Թրքածին է և Թրքամիտ: Այդ ոճիրների միակ պատասխանատուները տաճիկներն են, և այդպէս էլ պէտք է աւանդել գալիք հայ սերունդներին:

1915-ի պատերազմի սկզբից՝ Իթթիհատական Տաճկաստանը սեղմել էր օղակը հայերին խեղդամահ անելու՝ հայկական նահանգներում: Բայց Վասպուրականին և Տարօնին նա մօտենում էր շատ զգոյշ, վախենալով, որ այդ երկու նահանգներում կը հանդիպէր մեծ դիմադրութեան:

Իթթիհատական գիւղօմանները դիմեցին Թուրքերին յատուկ, զզւելի կեղծիքի և կարողացան հայ ղեկավարներին քնացնել: Եւ երբ Վասպուրականի Շատախ գաւառում, Տաճիկ կառավարութեան հրամանով, կռիւներ էին ծայր առել՝ Ջէվդէդը, Վանի կուսակալը, կարողացաւ հայ քաղաքական ղեկավարներին համոզել, որ գնան և Շատախի կռիւներին վերջ տան, ճամբին նրանց կոտորել տալու ոճրային դիտաւորութեամբ: Եւ Հայոց Ձորում Ջէվդէդն իրագործեց իր դիտաւորութիւնը չէթաների ձեռքով սպաննելով Իշխանին և ընկերներին:

Մի ամբողջ տարի՝ (1914–15) զուր հայ ժողովուրդի ծոցում ապրող փորձառու յեղափոխականները զգուշացրին մեր քաղաքական ղեկավարներին չը քնել, լինել զգոյշ, լինել պատրաստ: Բայց այդպիսիները միշտ էլ զարկւեցին մեր քաղաքական մեծերի կողմից: Եւ վերջի վերջոյ կռիւը բռնկւեց Վասպուրականում, երբ Հայ գինւորներին տաճիկներն արդէն զինաթափ արած կոտորել և խրամների մէջ էին թաղել, և սկիզբն էին դրել մասնակի կոտորածների՝ հայկական նահանգներում և այլ վայրերում:

Պատմական է դարձել արդէն Վասպուրականի 1915-ի երկրորդ հերոսամարտը: 1896-ի կռիւներում ընկածների որդիներն էին, այս անգամին պատնէշների յետև,— հայրենասէր, վրէժխնդիր և տոկալուն...:

Նորից կանգնեց, մի մարդու պէս, Վասպուրականի հայ ժողովուրդը դիմադրական մի այնպիսի վճռական կորովով, որի նման Հայոց նորագոյն պատմութեան մէջ հազիւ մի քանի նմուշներ լինեն արձանագրւած:

Նորից հերոսաբար դիմադրեցին,— Մոկսը, Շատախը, Ռշտունիքը, Հայոց Ձորը և Թիմարի գիւղերը, և կարողացան Վասպուրականի Հայ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը ազատել կոտորածներից, և թշնամուն հասցրին մեծ վնասներ: Ա՜խ, եթէ միայն այդպէս

վարուէին հայկական միւս նահանգների անառիկ վայրերը՝ տաճիկների կորուստը կը լինէր անհամեմատ շատ մեծ․․․։

Դիմադրեց եւ Վանը այս անգամին աւելի հերոսաբար։ 30-օրեայ կռիւներից յետոյ՝ վանեցիները տէր դարձան մեր Հայրենիքի առաջին պատմական պետական քաղաքին — Սարդուրիսի Տոսպա քաղաքին։ Թուրքերը սարսափահար փախուստ ուին, եւ Սարդուրիսի բերդի բարձրութեան վրայ, դարեր յետոյ, ծածանեց մեր անկախութեան առաջին փողփողուն դրօշակը։

Վասպուրականի այդ կուռ դիմադրութիւնը արդիւնք չէր պատահական դէպքերի, այլ դա արդիւնք էր այն կուռ եւ հաստատուն յեղափոխական դաստիարակութեան, որը Խրիմեանից սկսած՝ տիրապետող էր դարձել Վասպուրականում, եւ մօտ երեք սերունդ էր դաստիարակել Հայրենիքի ազատութեան սրբազան գաղափարով։

Ցարական զօրավարների դաւադրութեամբ Վասպուրականը գաղթեց։ Քաղաքական դէպքերը, դիպլոմատիկ կեղծիքները եւ Անգլօ-Սովիետ համաձայնութիւնը մեր Հայրենիքը բաժան-բաժան արին եւ մեր ժողովրդին բզկտեցին։ Բայց Հայրենիքի գաղափարով սնուածները իրենց կեանքի գնով մեզ ուին մի ազատ Հայրենիք Արարատի լանջերին, որն ապրում է, ուժեղանում ու կազդուրւում է, եւ պատրաստւում է վաղուայ դառ պայքարում՝ մի աւելի մեծ եւ ուժեղ Հայրենիք կերտելու․․․։

Եւ ահա թէ ինչու այսօր՝ մենք խորին ակնածանքով խոնարհւում ենք 1896-ի եւ 1915-ի Վասպուրականի պատմական զոյգ հերոսամարտներին մասնակցող մեր անզուգական մարտիկների անմոռաց յիշատակին ի յարգանս, երբ պատերազմի այս օրերում՝ մեր ժողովուրդի հերոս զաւակները նորից կանգնել են կռուի բոլոր ճակատների վրայ, ժողովուրդների ազատագրութեան այս վճռական օրերում՝ կուռ եւ փշրող հարուածներ հասցնելու բոլոր տեսակի բռնապետութիւններին։

Վասպուրականի զոյգ հերոսամարտների 50 եւ 30-ամեայ պատմական տարեդարձների այս օրերում՝ ակնածանքով վերյիշում ենք Վասպուրականի մաքի եւ կռուի բոլոր ըմբոստ զաւակներին, պայքարող եւ նահատակւող բոլոր այնիս յեղափոխական հոգիներին, որոնք ընկան ե՛ւ Վասպուրականում, ե՛ւ այլ հայկական ռազմավայրերում եւ կռուի ճակատներում — Արարատի լանջերին՝ մի ազատ Հայրենիք ստեղծելու համար։

Թող նրանց հոգիները յաւերժօրէն սաւառնին մեր Հայրենիքի երկնակամարում, մինչեւ որ Հայութեան իղձերն իրականանան․․․

Թող յաւերժօրէն օրհնեալ լինի՝ նրանց անմոռաց յիշատակը․․․։

Յունիս 15, 1945
Ֆրէզնօ, Կալիֆորնիա

ՄԿՐՏԻՉ ՓՕՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Գաղափարախօս յեղափոխականը· Տնօրէն վանի վարժապետանոցին եւ կեդրոնականին· տարագիր Մարսէյլ· խմբագիր «Հայրենիք»ի:

(1848 — Ծն· Պոլիս — 1921)

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍ· ՍՐՄԻՒՆԶՏԵԱՆՑ

Անխոնջ Բանասէր

Հայրենասիրուհի Բանաստեղծ

(1840 — Ծն· Վան — 1892)

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԵՐԱՄԵԱՆ

Աշխուժ բայց պայծառատես

կրթական մշակ·

Հիմնադիր Եթամեան վարժարանի

(1857 — Ծն· Վան — 1929)

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Հրապարակագիր

Խմբագիր Թիֆլիսի «Մշակ»ին

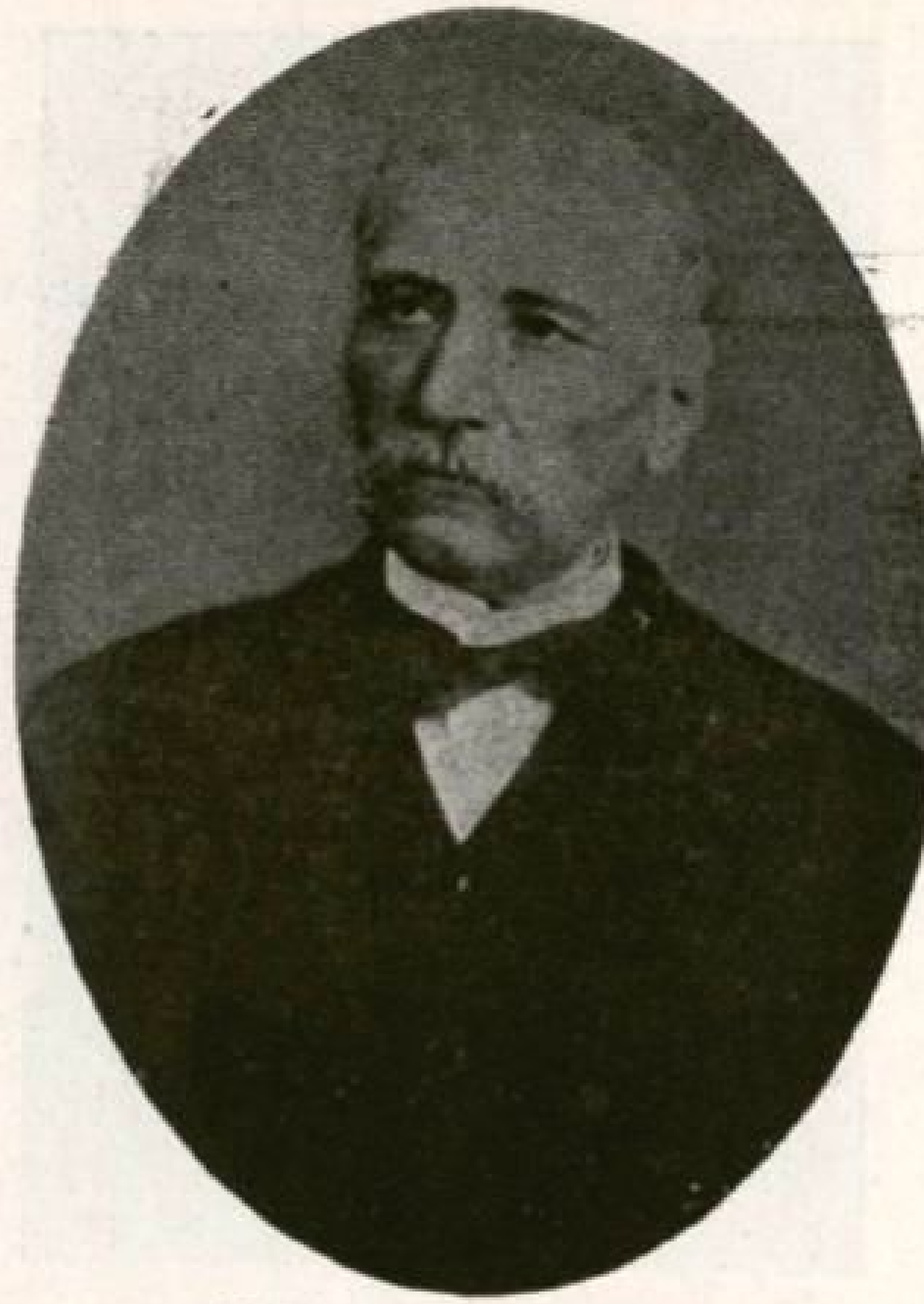

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ

(1818 Ապրիլ 6 — 1890)

Մեծ բարերար եւ բարեգործ. հիմնադիր՝ Վանի Սանդխտեան Աղջկանց եւ Սանասարեան դպրոցներու

ՀԱՅ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻ ՋԱՀԱԿԻՐՆԵՐ

Պարզ թուղթի կտոր մը՝ այս էջը, բայց մեզ կը ներկայացնէ քանի մը դէմքեր, որոնց իւրաքանչիւրը իր մեծարժէք դերը կատարեց 19-րդ դարու կէսէն յետոյ, մեր ազգային զարթօնքի աշխատանքին մէջ։

Մին՝ իր մամուլով, միւսը՝ իր դպրոցով, մին՝ իբր գաղափարի հաւատաւոր սերմնացան, միւսը՝ իբր «ՆԱԽՆԵԱՑ ԲԱՆ»ի տքնաջան Հասկաքաղ։ Եւ Ան՝ որ գրքի առաջին էջը կը բանայ իր պատկառազդու կերպարանքով, Ան՝ վարդապետ Խրիմեանը, որ իր «Արծուի Վասպուրական»ի եւ «Արծուիկ Տարօնոյ» թերթերովը, իր «Պապիկ Թոռնիկ» գրքովը իր քարոզներովը, վերջապէս՝ իբր խաչուած, իր փայտէ շերեփի կարգախօսովը, դարձաւ խորհրդանիշը մեր ազատագրական պայքարի, եւ որուն համար ազգը միաբերան ազդակ մը ունեցաւ,— ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ։

Ամէն հայու միտքը յարգանք ունի, ամէն հայու սիրտը սէր ունի Անոնց համար, եւ բոլորին համար, որոնք ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր, աշխատեցան ու տառապեցան հայութեան լաւագոյն վաղուան համար։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

Գրեց՝ ՍԻՄԷՈՆ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այսօր 1945 Մայիս 7-ը երեսունամեայ տարեդարձի օրն է Վասպուրականի Հերոսամարտին։

Որչափ որ 1896-ի գոյամարտի

ՍԻՄԷՈՆ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

նահատակներուն վրայ շիրիմներ եւ փանթէոններ չի կրցանք կանգնեցընել, որոնք ինկան Կիւզէլտէրէյի եւ Գարահիսարի (Սարայի մօտիկ) լեռնալանջերուն վրայ, բայց անոնց հերոսական արիւնէն բողբոջեց ու ծընաւ նոր սերունդ մը, որով քառասնամեայ ժամանակաշրջանի մը գաղափարապաշտ անձնազոհութեամբ առլի աննման հոյլ մը հայորդիներ, հաւատաւոր ռահվիրայ հանդիսացան յառաջիկայ, 1915-ի Վասպուրականի Հերոսամարտին։

Յետադարձ պատմական ակնարկ մը պայծառօրէն կը ցուցադրէ առնական մեր ժողովուրդի եւ մասնաւորաբար Վասպուրականի ազատատենչ ձգտումները, ազգային ոգորումները, հերոսական խոյանքները բազմահարուստ անցեալ մը։

Չորս հազար տարիներու բեւեռագիր արձանագրութիւնները, Նինուէի, Ուրարտեան, Վանեան (Թօփրաք Քալէ) պատմական հնութիւնները, Վանայ Բերդի ապառաժեայ բեւեռագիր յիշատակութիւնները, որոնք 13-րդ դարու օրերէն ի վեր կուգան պայծառացնելու հնօրուց Վասպուրականի դիւցազնական ընդվզումները, իրական ապացոյց մըն են Հայոց պատմութեան չէն ու փարթամ օրերուն, որու համար հետագայ սերունդները զլացած չեն արժանաւոր էջեր ու հատորներ նուիրել։

Սակայն 1915-ի դիւցազնամարտը, որ իր խորքով եկաւ իրապէս անգամ մը եւս ապացուցանելու հինաւուրց ու մարտական ցեղին մեծագոյն արժէքը, մեր նորագոյն պատմութեան համար այլ տեսակի անկիւնադարձ մը եղաւ։

Մինչ ողջ աշխարհը հրկիզուած տիեզերական ահռելի պատերազմէն կլանուած էր ահաւոր գուպարով մը, արեւելքէն արեւմուտք արեան հեղեղներ կը հոսէին, պատեհապաշտ Թրքական Մոլոքը գազազած, անասնական երախը լայնօրէն բացած ողջ Թրքահայութիւնը կը լափէր, կոտորածի եւ ջարդի ահաւոր քաղաքականութեամբ մանուկները ծովամոյն կ՚ընէր, Տէր-Զօրի անա-

պատներուն մէջ կը խոշտանգէր հայոց նահապետական բոլոր սրբութիւններն ու աւանդութիւնները, մէկ խօսքով անտէր ու անպաշտպան բազմահազար զանգուածներուն հանդէպ կը գործադրէր թրքական խենէշութեան ստորնագոյն ամէն ձեւերը, անդին՝ նոյն հերոսական ժողովուրդի արի զաւակները ծառացած պետական բանակին դէմ խիզախօրէն կը պաշտպանէին ազգային պատիւն ու սրբութիւնը:

Վասպուրականի փոքրաթիւ հայութիւնը, շրջապատուած թրքական կազմակերպուած բանակէն, արդիական զէն ու զրահով, իրեն միացող քիւրտ ու չէրքէզ գազազած վոհմակէն, եւ կտրուած ողջ աշխարհէն՝ երեսուն օր շարունակ մնաց պատնէշին վրայ, մինչեւ որ մահացու հարուած մը տալով դարաւոր թշնամիին կրցաւ հերոսական իր ինքնապաշտպանութեամբ իրական մահուան կորուստէն փրկել ողջ Վասպուրականի հայութիւնը:

Այսօր, աւաղ, աշխարհացրիւ այդ մասնիկները, պանդխտութեան ու թափառականի իրենց երթին հետ կը տանին նաեւ անմահ յիշատակը այդ քաղցրագոյն օրերու, միշտ այն հաւատաւոր զգացումն ունենալով թէ օր մը կրկին պիտի իրականանայ հին օրերու երազները:

Ասոր համար ալ ամէն տարի, ուր բուռ մը Վասպուրականցի կայ, Մայիս 7-ի յիշատակելի օրը քով քովի կուգան խանդավառօրէն տօնելու Վասպուրականի Հերոսամարտը, զօրավիգ ու խթան հանդիսանալու այն գաղափարին, որով հայութեան Սիրտն ու Հոգին տակաւին կապուած կը մնան ամայացած Թրքահայաստանի տարածութիւններուն հետ, մեր նախահայրերու բնակավայրին ինչպէս նաեւ այսօրուայ ու գալոց սերունդներու քաղաքական արդար ու տրամաբանական դատին հետ:

Ինչ միջավայրերու եւ ինչ պայմաններու տակ ալ ապրելու ըլլանք տեւականօրէն յիշատակելի պիտի մնայ Վասպուրականի Հերոսամարտը, որը հայոց նորագոյն պատմութեան շողշողուն էջը հանդիսանալով, կրցաւ իր տոնական գրոհով ոչ միայն 250.000 հայութիւն մը փրկել այլ նաեւ ազատել իր դրացի Ասորի եւ Եզիտի ցեղերէն յիսուն հազար հոգինոց բազմութիւն մը:

Հետագային այս նոյն գաղթական զանգուածներէն էր, որ Հայաստանի ազատագրութեան բանակներուն համար մասնաւոր գունդեր կազմուեցան: Նոյն տարագիր երիտասարդութիւնը, տարահալած իր հեռաւոր շրջաններէն՝ քանիցս փորձեց դէպի հայրենիք վերադառնալ, ամէն անգամին նորանոր զոհերու ոգորումներով արժեցնելով ցեղին խոյանքը:

Անդրովկեանեան այս հեռաւոր ափերէն, ամէնքս ալ խոր դառնութեամբ կը յիշենք Օրկոֆի անհաւասար կռիւը, ուր բուռ մը երիտասարդներ չափուելով թրքական խուժանին հետ, անգամ մը եւս իրենց 144 կանաչարեւ զոհերով կը փորձէին իրենց ծննդավայրը վերադառնալ:

Քիչ ետք, Վասպուրականցիներու այլ կազմակերպուած ոյժ մը շուրջ 3500 հոգի, ղեկավարութեամբ Տիգրան Պաղտասարեանի, կրցան կանխել Հայաստանին սպառնացող այլ վտանգ մը, Շահթախթի եւ Նախիջեւանի շրջաններէն վտարելով Թուրք–Թաթարական խուժանները որոնք կտրելով Հայաստանի եւ Պարսկաստանի սահմանամերձ վայրերը արգիլած էին Թավրիզ տանող երկաթուղիի հաղորդակցութիւնը:

Այսուհանդերձ մեծագոյն արժէքը Վասպուրականի Հերոսամար–

տին անոր Խոյթն է, որով տոկացած դարաւոր բռնակալութենէն, ժողովուրդ մը կրցաւ ծառանալ բռնակալութեան դէմ պարտութեան մատնելով Ջարդարար Ջէվտէթի այն չնական ծրագիրը, որով այն հաւատքն ունէր թէ այլեւ հաշուեյարդարի պիտի ենթարկէր Վասպուրականցիներու գոյութիւնը: Սակայն ինչպէս երեսնօրեայ հերոսապատումը յայտնաբերեց, ոչ միայն ձախողանքի ենթարկուեցաւ այդ, այլ նաեւ վեցհարիւրամեայ դարերու վրէժը լուծուելով, Վանի Բերդի բարձունքներուն վրայ առաջին անգամ ըլլալով ծածանեցաւ Ազատութեան Դրօշակը:

Ջինական յաղթանակէն յետոյ, յիշատակութեան արժանի է Վանի մէջ հաստատուած պետական կազմը, որով առաջին անգամ ըլլալով նորէն, որպէս Անկախ Պետութիւն սկսեցին գործել պետական հաստատութիւններ, ոստիկանութիւն, դատարան, ելեւմտական կամ այլ յարակից պաշտօնատուններ: Որպէս նախափորձի շրջան, յիշեալ նախաձեռնութիւնները ապագայ Հայաստանի Անկախութեան շրջանին խարիսխ մը հանդիսացան արժէքաւոր դեր մը կատարելով Երեւանի մէջ հաստատուած Հանրապետական իշխանութեան:

Վերյիշումներու այս շարքին, տարիներու վազքին հետ, պարծանքով կրնանք մատնանշել թէ յաղթութիւններու այս շարքը հայ ժողովուրդը եւ ի մասնաւորի Վասպուրականցիները կրցան ունենալ, որովհետեւ անտեսելով մանուկի ամէն տեսակի առաջդրութիւնները, կուսակցական կամ յարանուանական դիտումները հաւաքական ուժերով ծառայեցին ընդհանուր թշնամիին դէմ ապահովելով յաղթանակը:

Այս տեսակէտով Վասպուրականի հերոսամարտը մեր օրերու պանծալի էջը կը մնայ:

Նոյն այս հաւաքական ոգիով Հայաստանի Անկախութեան բախտորոշ ժամանակաշրջաններուն հայ երախտապարտութիւնը կրցաւ արժեցնել ինքզինքը, նորէն ծառանալով հաւասարակաց թշնամիին դէմ, եւ Երեւան ու շրջանը ազատել մահմետական խուժաններու սպանդական վտանգէն:

Անսալով հայ ժողովուրդի անման մէկ զաւկի՝ Արամ Մանուկեանի կոչին, առաւելաբար Վասպուրականցի տարրերէ շատերը գունդ առ գունդ դէպի ճակատ դիմեցին, Սարտարապատի կամ Ղարաքիլիսէյի պայքարներուն, բոլոր հայութեան հետ մէկտեղ փրկելու համար մանուկ հանրապետութիւնը:

Անոնք, որ խուսափած էին Վասպուրականի արհաւիրքէն, փառքով տուին իրենց արիւնը հերոսական մարտիրոսացումով կերտելով Մայիս 28-ի անջնջելի Հայոց Ազատութիւնը:

Երբ քաղաքական դէպքերու ահաւոր տեղատուութեամբ, ժամանակաւոր կերպով կասեցաւ հայութեան գաղափարական ձգտումներու սրարշաւ վազքը, նորէն սակայն բազմաթիւ Վասպուրականցիներ, առանց մայրենի հողը լքելու, նուիրուեցան ներքին խաղաղ ու շինարար աշխատանքին, նոր օրերուն եւս տալով գրագէտներու, բանաստեղծներու, երգիծաբաններու, բեմական եւ մշակութային այլ ճիւղերուն արժէքաւոր հոյլ մը եւ Աղասի Խանճեան մը:

Ու մինչ մեր հողեհատորներու մէկ մասը Մայր Հայրենիքին մէջ առօրեայ կեանքին հետ, այսօրուայ ահաւոր դէպքերուն հետ կը շարունակեն քաղաքացիական իրենց տուրքը տալ, եւ նոյն իսկ մասնակից

ըլլալ համաշխարհային այս նոր սպանդին, ուր հայութիւնը եւս իր ցաւալի բաժինը ունի, անդին տարաշխարհի Սփիւռքին հետ բազմաթիւ Վասպուրականցիներ պատ եւ հիւրընկալ ափերուն վրայ կը շարունակեն հայրենի կարօտով մաշիլ:

Թէեւ տարագիր, սակայն աւաղ թէ կրնար պիտի շարունակենք մնալ հաւատաւոր գինուորը ազգային այն ձգտումներուն, որով ամէն ջանք կը թափուի իրականացնելու հայոց ազատագրութեան վարդագոյն երազները: Հաւատացած ենք, թէ հաստատ այդ ուղիէն քալելով, ու հաւաքական մեր գաղափարներուն փարած ըլլալով օր մը նորէն արշալոյսը պիտի ծագի, առաջնորդելով դէպի մեր աւերակ այլապէս սիրելի ծննդավայրը, ու անոր հոգեպարար հողով ու ջուրով պիտի վերականգնուի Նոր-Վան Վասպուրական, հրաշագեղ ու ծառազարդ այգեստանով, պտղատոն այգիներով, մշտահոս ղուլալ ու կարկաչող աղբիւրներով եւ իր շինարար ժողովուրդներով:

Մինչ այդ, ջանադիր ըլլալու է, որ օտար ափերու վրայ հասակ նետած նոր սերունդն ալ հայկական ոգիով մեծնայ եւ գիտնայ արժէքաւորել ազատագրական պայքարներու հերոսական անցեալը:

Տարեցներս միահամուռ ջանքերով կեդրոնացած ըլլալով Վասպուրականի Արծիւին շուրջ, փոխանցենք նաեւ անոր խոյանքը նորերուն, ինչպէս նաեւ յարգանքի տուրքը տանք ամէն անոնց որոնք ինկան ազատութեան ճամբուն:

Ո՛հ, ընաւեր հայրենիքդ իմ սիրելի, աւերակներուդ տակ մնացին երջանկաւէտ օրերուս անմոռանալի յիշատակները, որմէ յետոյ այժմ կը մնան երեւակայութեան մտապատկերներն ու քաղցր երազները:

Հին օրերու այդ յիշատակը իմ ու շատերու լուսապայծառ երջանկութիւնը եղաւ, որով ապրեցանք հայրենի ազատութեան նախապատրաստութիւններովը, աշխատանքովն ու թռիչքովը:

Իսկ եթէ այժմ տարիներու ծանր բեռին տակ կքած, միայն այդ յուշերով կ՚օրօրուիմ, այդ չի նշանակեր թէ խամրած է հաւատքը այն լուսաւոր ապագային, որ մեր ու ամէն մի հայու վերջնական կայան պիտի ըլլայ, օր մը ի մի հաւաքելով՝ բոլոր աշխարհացրիւ հայորդիները:

Եթէ իրապէս ճիշդ է որ ազգերու գերագոյն ձգտումն է ստեղծել ու ապրիլ սեփական հայրենիքին մէջ, մենք եւս պատմութեան արիւնոտ ճամբուն վրայ հազարամեայ ելեւէջներով անվերջ ու յարատեւ կերպով պայքարած ու ձգտած ենք այդ ազատութեան:

Աւելի քան որեւէ ազգ, մենք հայերս հաւատացած ենք թէ Ազատ ու Անկախ Հայրենիքին մէջ կարելի պիտի ըլլայ վերջակէտ մը դնելու պանդուխտի երազներուն, եւ հոն, այդ սեփական Հայրենիքին մէջ վերջակէտ պիտի դրուի մեր թափառական այս վազքին, հայու շինարար ձեռքով կառուցանելու այն շէնքը, որու համար երեսուն տարիներ առաջ Վասպուրականի քաջարի սերունդը կուրծք տուաւ թշնամիին՝ բանալու ուղին վերջնական ազատութեան:

Այս հաւատքով, այս խոր համոզումով անգամ մը եւս այս հիւրընկալ ափերուն վրայէն կը ծածանենք ազատութեան դրօշը, շուտափոյթ ժամանակներուն դէպի երկիր, դէպի Հայրենիք տանելու զայն եւ իրականացած տեսնելու հայութեան ընդհանուր ձգտումը, հայութեան ազատութեան, անկախութեան տենչը:

1896-Ի ՎԱՆԻ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

ՄԿՐՏԻՉ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

Արմենական Կուսակցութեան Ղեկավար

ՊԵՏՕ

Դաշնակցութեան Ղեկավար

ՄԱՐՏԻԿ

Հնչակեան Կուսակցութեան Ղեկավար

Մկրտիչ Աւետիսեան – Թէրլէմէզեան, եւ շուրջ 700 անձինք, Յունիս 3—10-ի կռիւներէն յետոյ ճամբայ ելան դէպի Պարսկաստան, եւ սահմանը չհասած՝ պաշարուեցան թշնամիներէն. մղեցին հերոսական եւ օրհասական կռիւ ու նահատակուեցան Աղբակի Ս. Բարթողիմէոս վանքի հովիտներուն եւ ձորերուն մէջ։

Իսկ Պետօն եւ Մարտիկ, նոյն կռիւներէն յետոյ՝ միասին ճամբայ ելան դէպի ի Պարսկաստան մօտ 100 հետեւորդներով. պաշարուեցան Թիւրքերէն եւ նահատակուեցան Դարահիսարի եւ Բաղիշայի լեռներուն մէջ։

ՊԵՏՕՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գարահիսար լեռան կրծքին՝ նա էլ քնկաւ վիրաւոր,
Կուրծքը պատռած, սիրտը խոցուած, չար թշնամու գնդակով:

Ժայռոտ լեռան լերկ կատարից՝ վա՛ր սլացիր սեւ արծիւ,
Թեւերըդ բաց, լայն թեւերդ ու ջիւանուն հով արա:

Խոցուած սրտից մուգ արիւնը կաթիլ–կաթիլ կը ծորայ...
Ա՛խ, ջիւանու կեանքն է հոսում ցաւոտ կրծքի լայն վէրքից.

Ժայռոտ լեռան լերկ կատարից՝ վար սլացիր սեւ արծիւ,
Թեւերըդ բաց, լայն թեւերդ ու ջիւանուն հո՛վ արա...:

1896 ԱԻ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԻԳԱԿԱՆ ՍԵՌԻ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ

ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ ՄԻՐԶՕԵԱՆ

ՋԱՐՈՒՀԻ ՏԷՐՕԵԱՆ

ՏԷՐՕԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՆԿԱՐԸ

Դաւադրաբար սպաննուած 1898 Յունուար 21-ին: Երեքն ալ իրար կողք կողքի թաղուած Վանի Արարուց Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցւոյ «Խաչարակ» կոչուած գերեզմանատունը, որ Վասպուրականի յեղափոխական նահատակներու պանթէոնը կը հանդիսանար:

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Գրեց՝ ԱՐՍԷՆ ԹԵՐԼԷՄԵԶԵԱՆ

Գէթ հարիւրեակ մը պէտք է անցնի, որպէս զի ապրիլեան հերոսամարտին կարելի ըլլայ մօտենալ պատմական գնահատումով։ Իբրեւ ժամանակակցի, մեր խօսերը կամ վճիռները իրենց յատկութիւնը պիտի ունենան վաղուայ այդ լուսարձակին տակ։

Երեսուն տարի առաջ Վասպուրականի հայութիւնը ընդվզում մը ունեցաւ մեր չարածին ու չարագործ թշնամիին դէմ,— Թուրքին դէմ։ Ճակատ–ճակատի եկաւ յաղթելու կամ մեռնելու վճռականութեամբ. եւ ...յաղթեց։

Երեսուն տարի յետոյ, այժմ, այդ յաղթանակի յիշատակումին եւ պանծացումին հետ, մեր մտածումը կ'իյնայ այն տեսակ մը լաբիւրինթոսին մէջ՝ որ մեր քաղաքական հորիզոնն է։

Նախ՝ պատիւ եւ օրհնութիւն անոնց, որոնք ինկան իրենց ազգին համար, ազնուագոյն ազգերէն մէկը եղող հայութեան համար։

Յետոյ՝ պարծանք եւ հպարտութիւն ամենուս, որ Վասպուրականի այդ հերոսական կռիւը, ինչպէս Սիւրիոյ, Այնթապի, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի կռիւները, ցուցուց թէ դարերու ստրուկ և գլխահակ վիճակէն դարձած ենք ըմբոստ, գլուխնիս բարձր ու շիտակ, եւ թէ հայութեան ազատագրութեան համար մեր ազգը կը դիմէր այլեւս գործնական խոյանքին։

Վասպուրականի հերոսամարտը մեզի տուաւ մէկ գերազանց եւ անվիճելի փաստ,— հայ ինքնիշխանութիւնը, հայ անկախութիւնը, հայ պետականութիւնը. ի՜նչ փոյթ թէ շատ նախնական եւ թերի վիճակի մէջ։ Նաեւ այդ հերոսամարտը բնաջնջումէ ազատեց քառորդ միլիոնի հայութիւն մը։ Երբ Ռուսական նահանջները տեղի ունեցան, Վանի մէջ ծնած այդ ինքնիշխանութիւնը փլաւ, բայց այդ քառորդ միլիոն հայութիւնը կրցաւ ապաստանիլ Կովկաս, իբրեւ թիւ եւ իբրեւ ուժ։ Անոր երիտասարդութիւնը որ Վասպուրականի մէջ կրակ ու արիւն տեսած էր, ազատութեան կարճ բայց պճլիկ օրեր անցուցած էր, կեանքը արհամարհելու հոգեկան բարձրութեան հասած էր, միթէ՞ նոյնքան ճակատագրական դեր մը չը խաղաց Արարատի փէշերուն տակ մղուած մահու եւ կենաց կռիւներուն մէջ։

Պատմութիւնը շատ անգամ փաստած է թէ յաճախ անհատներ վճռական դերեր խաղցած են բախտորոշ կռիւներու կամ շրջաններու ընթացքին։ Ես կը հաւատամ թէ Վանի երիտասարդութիւնը եռանդի, խանդավառութեան, պայքարի, հաւատքի մեծ բաժին տուաւ մեր Հանրապետութեան կազմութեան օրերուն։ Ես կը հաւատամ թէ Արամի անհատականութիւնը այն շրջանին, գուցէ մեծ ղեկավարութիւն մը չ'եղաւ, այլ անպայման մեծ սէմպօլ մը հանդիսացաւ։

Ու երբ այս հերոսամարտի կապակցութեամբ կ'իյնանք մտածումներու մէջ, յիշելով մեր ու–

նեցած ձգտումները, կշռելով մեր մղած պայքարները, դատելով մեր ստացած արդիւնքները, կը տեսնենք որ շատ մեծ պաղարիւնութեան պէտք ունինք մեր գլուխներու ծանրութիւնը հաւասարակշռութեան մէջ պահելու համար, որովհետեւ արդարութեան մեր հաւատամքին մէջ՝ մեր եռանդը միշտ չափազանց կշռուած է, քան որ մեր ուժը կը ներէր. մեր վստահութիւնը հզօրներուն՝ բացարձակ եղած է քան պարագայական. նետը թշնամիին՝ միշտ ուղիղ աղեղով գործածուած չէ: Այլ որքա՜ն քիչ յանցաւոր ենք մեր վրէպներուն համար: Դարերու գերութիւնը, մեր թիւը, մանաւանդ մեր աշխարհագրական դիրքը չփոթցուցած են մեզ՝ ճիշտ տեսողութենէ, կամ ակամայ շեղեցուցած են մեզ՝ ճիշտ ընթացքէն:

Պզտիկ ու տկար ենք. շատ պզտիկ — շատ տկար: Մեր ածուն պիտի հերկենք մեր մատներով. պիտի կրնա՞նք այդ մատները այնպէս մը գործածել եւ պահել որ չ'արիւնոտին:

Վերջի տարիներուն՝ տէրութիւններ յօշոտուեցան բազէապէս. տարիներով, դարերով պետականութիւն ունեցած ազգեր ոտքի կոխան եղան: Անոնք վաղուան յոյսին կը նային: Վայրագ եւ չար ուրակա՞ն մըն է կ'անցնի, թէ՛ ուրական մըն է միշտ կեանքի պայքարը՝ անհատապէս թէ՛ ազգովին:

Ո՛չ, չեմ հաւատար թէ չարիքը պիտի վերնայ այս աշխարհէն. մեր ուժերը չը լծենք այս գաղափարին: Այս աշխարհը ճամբաներու ցանց մըն է. այդ ճամբաներու մէջն է նաեւ մեր ճամբան: Իցի՛ւ ներոյժ կարենանք ըլլալ, ներքնապէս ու արտաքնապէս: Իցի՛ւ հաւատանք այն աշխատանքին որ պէտք է տանիլ չարիքին մէջ, չարիքին հետ, միշտ եւ միայն մեր ճամբային համար:

Պօսթըն
Ապրիլ 1945

ԴՈՒՔ ԷԼ ՎԵՐ ԿԱՑԱՔ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐԻՆ

Գրեց՝ ՍԱՀԱԿ ՋՔՋԵԱՆ

Դուք էլ վեր կացաք արեւածագին,
Շողուն աչքերով նայեցիք հեռուն,
Ասիք կը հասնեիք արնավառ կուրծ —
Սրտերումդ վըրէժ, աչքերումդ արիւն . . .

Եւ ղէնքեր կապած՝ կռուի դաշտն իջաք,
Գոբշ գայլերի դէմ, հպարտ եւ անվախ,
Վասպուրականի դաշտերում ընկաք —
Ապրիլեան մարտի հերոսնե՛ր անմահ . . .

Ա՛խ, հանգիստ նիրհէ՛ք, կը դառնանք նորից,
Կը ջարդենք էդ գոբշ, արնոտ գայլերին,
Վասպուրականի դառ — վառ դաշտերից
Ծաղկունք չաղ կը տանք ձեր չիրխմներին —

Կ՚ասենք, ընկերնե՛ր, նիրհեցէ՛ք անդորը,
Անդորը ու հանգիստ ձեր հոգիներին,
Ձեզ օրօր կ՚ասեն, օրօր ու օրօ՛ր —
Վանայ ծովակի, ու Սիփնայ քամի՛ն . . .

ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Եփրատի ափին դէմուդէմ եկած՝
Զարկւում էին խիստ, զարկւում ու զարկում
Աննահանջ ու ֆաջ խըմբերը հայի
Եւ Քուրտն ու Թիւրքը կիտուած արիւնխում:
Երբ որ յոգնեցին երկար զարկուելուց,
Երբ որ յոգնեցին բազուկները կուռ,
— «Հէ՛յ, ընկեր, ասաւ խըմբապետն արի,
Հէ՛յ, ընկե՛ր, ասաւ, բարձրացիր շուտով,
Բարձրացի՛ր Հայոց բարձրր լեռների
Ամենից բարձրր զագաթն ու ճայի՛ր,
Ո՞րտեղ է, մի տե՛ս, վերջը թշնամու···»

Բարձրացաւ ջլուտ հայդուկը հայի,
Բարձրացաւ բարձրր զագաթը լերան
Ու յոգնած ձեռքը դըրեց ճակատին.
— «Խըմբապե՛տ, ասաւ, ընկեր խըմբապետ,
Տեսնում եմ հեռու հորիզոնները մութ
Եփրատի դալար հովիտներն ի վար՝
Մինչեւ Տաւրոսի լեռները կապոյտ,
Մինչեւ մշուշոտ պարր Պոնտոսի,
Մինչեւ բարձրաբերձ ժայռերը Մոկաց···
Ծուխ է բարձրանում Մուշի հովիտից,
Ծուխ է բարձրանում Սասմայ սարերից,
Ծուխ է բարձրանում վանայ կողմերից,
Ծուխ է բարձրանում Ապաղայ դաշտից,
Կըրակ է կանգնած Զէյթունի վըրայ···
Ամէն կողմերից բըշնամին գունդ–գունդ
Շարժւում է մեր դէմ, ու չի երեւում,
Ջեմ տեսնում վերջը նրրա շարքերի···»
— «Հէ՛յ, ընկե՛ր, ասաւ խմբապետն այն ժամ,
Հէ՛յ, ընկեր, ասաւ, չետ ճայի՛ր հապա,
Նո ճայի՛ր, մի տե՛ս, հայերը հեռուից
Ջե՞ն գալիս արդեօք մեզի օգնութեան···:»

Ու յոգնած ձեռքը դըրեց ճակատին
Կտրին հայդուկը նայեց դէպի ետ.
— «Խըմբապետ, ասա՛, ընկեր խըմբապետ,
Տեսնում եմ ահա՛, ինչպէս ափիս մէջ,
Սեւ Ծովից մինչեւ ծովը Վըրկանայ,
Մինչեւ Կովկասի պատնէշը ձիւնոտ.
Գալիս են ճեպով մեզի օգնութեան:
Իջնում են Սիւնեաց մութ–մութ սարերից,
Ելնում Գուգարքի խոր–խոր ձորերից,
Շիրակի դաշտից մինչեւ Այրարատ,
Ու ողջ ափերը Անուշ Արաքսի
Անվերջ տագնապով իրար են անցնում....
Գալիս են ամէն կողմից Կովկասի,
Գալիս են հեռո՜ւ, հեռու կողմերից,
Գալիս են կարօտ պանդուխտներն ամէն,
Գալիս են ցըրուած տըղերքը նորից,
Գալիս են պարզած՝ դրօշն հայրենի...»
— «Հէ՜յ, ընկե՛ր, ասա՛ խըմբապետը փորձ,
Հէ՜յ, ընկե՛ր, ասա՛, սուր աչք ունիս դու,
Նայի՛ր դէպ հիւսիս, աւելի հեռու,
Չի՞ շարժւում արդեօք Հիւսիսը հզօր...»:
    Ու նայեց Հայդուկն աւելի հեռու,
    Նայեց սըրատես աչքով արծուենի.
— Խըմբապե՛տ, ասա՛, ընկեր խըմբապետ,
Աչքըս չի կըտրում որտեղից մինչ ուր՝
Շարժւում է, ահա, Հիւսիսն ընդհանուր.
Ցորճանք է տալիս ծովն ըռուսական,
Ցորճանք է տալիս ծանր ու ահաւոր,
Դէպի ամէն կողմ — ափերն հեռաւոր.
Եւ, հուր ու շոգի շընչելով ուժգին,
Գընացքը կըտրած գընացքի ետեւ,
Ու, գալարուելով հովիտից հովիտ,
Գալիս են, ինչպէս վիշապներ սեւ–սեւ...»
— «Հէ՜յ, ընկե՛ր, կանչեց խըմբապետն արի,
Հէ՜յ, ընկեր, կանչեց, դէ՛ ցած եկ արագ,
Ա՛ռ հըրացանըդ, դաշտն իջի՛ր շուտով,
Իջի՛ր Սըրբազան ափը Եփրատի,
Հին պատերազմի վերջին զարկն է սա
Հին ոճրագործի հոգեւարքն է սա...»
— «Խըմբապետ, կանչեց, ընկեր խըմբապետ,
Խըմբապե՛տ, կանչեց հայդուկը ջահել,
Հայոց երկնահաս լեռների վըրայ
Խո՜ր, խորհըրդաւոր ձայներ են լսւում.
Դըղըրդում է խուլ երկինքը վերից
Էն անհուն, անքուն, անթիւ ձայներից...»
— «Հէ՜յ, ընկե՛ր, կանչեց խըմբապետը հին,

Հէ՜յ, ընկե՛ր, կանչեց. խաչ հա՛ն երեսիդ.
Էդ կեանքում տանջուած, տանջանքով մեռած
Անթիւ, անհամար, անբախտ հայերի
Հոգիներն են հէք, որ լաց ու կոծով,
Արեան մրրիկով երկինք վերացան,
Փոթորկում են դեռ Աստըծու դիմաց,
Բողոքում անհուն երկընքովը մին.
Նըրանց բողոքի, աղմուկն է անլար,
Հասնում է ներքեւ՝ հայի ականջին...
Հէ՜յ, ընկե՛ր, ասա, խաչ հա՛ն երեսիդ,
Ա՛ռ հըրացանդ, դաշտն իջիր շուտով,
Իջի՛ր Սըրբազան ափը Եփրատի,—
Մեծ տառապանքի վերջին օրն է սա...»։

Բագու «ԱՐԵՒ»

Վերարտադրուած «Հայրենիք»ի մէջ, 1915, Յուլիս 17

ԱՐԱՄ
Հերոսամարտին ոգին

ԵԿԱՐԵԱՆ
Զինուորական Մարմնոյ անդամ

ԴՆԴ· ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
Շատախի Հերոսամարտի Վնկավարներէն
(Զինուորական Մարմնի Անդամ)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՂՈՑԵԱՆ
Վնկավար Փեսաձդաշտի
Հերոսամարտին

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻՆ

Գրեց՝ ԳԵՂԱՄ ԳԵՂԱԿ

Տարօնի մօտ, Տարօնի պէս թէ՛ առնական, թէ՛ խրոխտ,
Մէջիդ ես տուեր դուն դարերու հսկայական ժայռերուն,
Արծուի աչքերդ յառեր լոյսին, ապագային անյողդողդ,
Կէսդ սուրբ է, կէսդ՝ հերոս, ոտքէն-գլուխ ոգի դուն:

Մէկ ձեռքիդ մէջ խաչ ու խաչվառ, միւսին՝ հրեղէն սուրը հատու,
Կը հսկես դուն հայրենիքի երկնակարկառ լեռներուն,
Որ մարդ չ'ուզէ, չի՛ նկրտի դարձնել զքեզ հարկատու
Ու պիղծ ոտքով տրորէ հողը քու սրբազան պապերուն:

Նեղ ու անարգ քա՜նի ազգեր սուր վերցուցին քու վրադ,
Որ քու մէջիդ գետին զարնեն ու տիրանան քու փառքին:
Երկիրն անոնց խոպան է այժմ, ալ չե՛ն զարներ տափ ու ծնծղայ,
Արնածարաւ թուրքն է միմիայն որ կ'սպառնայ քու կեանքին:

Պապերդ ձոր,— հիներուն պէս,— թուրքին դէմն ալ ծառացան
Ու կերտեցին յաղթանակի երկու վըսեմ կոթողներ:
Իրաւ է թէ քու որդիներդ չորս հովերէն գրուեցան,
Բայց քու ոգին մընաց յաւէտ անհրպեղի ու անմեռ:

Օր մը կուգայ,— մօտ է օրը,— կարմիր ուխտի վառ օրը,
Կր խորտակուին քեզ ֆաշկանդող շղթաները բռնութեան.
Գեղածիծաղ դաշտերէդ քու պիտի անցնի թափօրը
Հայրենաբաղձ որդիներուդ երբ սար ու ձոր պիտ' թնդան:

Վանն ու Վարագ, ծով ու ծրմակ պիտի խայտան հինին պէս.
Կաքաւն, արտոյտն ու յորամարգ պիտի ճախրեն ու երգեն
Ազատ կեանքի, ազատ երկրի երգերն պէս պէս ու հրաշէզ,
Նոր տեսիլքով, ձոր յոյսերով զրահաւորեն քու ոգին:

Մինչեւ բարով գայ օրը այդ յաղթանակի մեծ տօնին,
Վասպուրակա՜ն, էշտէ՛ շալվարդ, կապէ՛ գօտիդ ու գլխուդ՝
Դի՛ր արախչին, սպասէ՛ հանգոյն հարսին սպասող փեսային,
Որ երբ Նա գայ, ձորէն լոյսով ողողէ քու սիրտը մութ:

Նիւ Եորք

ՎԱՆԻ 1915 ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԷՆ

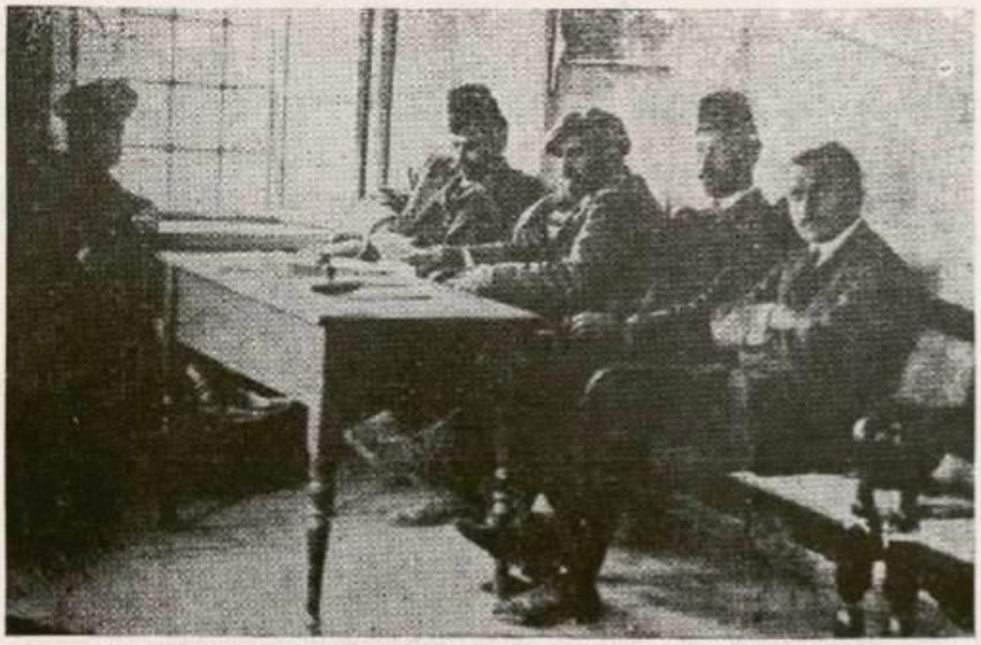

Ձախէն Ա.— Ա. Եկաբեան, Արամ, Փանոս Թէրլէմէզեան, Գաբրիէլ Սէմէրճեան, եւ Հրանդ Գալիկեան:

ՎԱՆԻ ԱՑԳԵՍՏԱՆԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

ՓԱՂԱՓԱՄԻՋԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

Ձախէն Ա.— Լեւոն Գալճեան, Միհրան Թորոսեանեան, Գաւիթ Սարգիսեան, Հայկակ Կոսեան (*Նահատակ*), Միհրդատ Միրզախանեան, Ցարութիւն Ներկարարեան, Սարգիս Շահինեան:

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԷՆ

ՋՕՐ· ԱՆԴՐԱՆԻԿ

ԸՆԴՀ· ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ՎԱՐԴԱՆ

ԳՆԴԱՊԵՏ ՀԱՄԱՋԱՍՊ

Հայ կամաւորական Գ· Գունդի Հրամանատար
(Նահատակուած 1921, Փետր· 18, Երեւան)

ՔԵՒԻ

Հայ կամաւորական Գ· Գունդի հրամանատարը
(Նահատակ՝ Ռեւանդուզի մօտ, 15 Մայիս 1916)

1915–Ի ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ԶՈՀՈՒԱԾ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

ՎՌԱՄԵԱՆ (Դաշնակցական)

Դաւադրաբար ձերբակալուած Կուսակալ Ճեվ-տէթի տան մէջ եւ անյայտացուած

ԻՇԽԱՆ

Դաւադրաբար դրկուած Շատախ եւ Հիրճ գիւղին մէջ սպաննուած երեք անձնական զինուորներու հետ.— Վահան Խռանեան, Միհրան Տէր Մարգարեան, Քօրօր Պօղոս.

1. ԱԲՐԱՀԱՄ ԲՐՈՒՏԵԱՆ (Հնչակեան)

2. ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԱՆԹԼԵԱՆ
Սպաննուած Վանի բանտին մէջ, Ապրիլ 8–ին

3. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԶԱԽԱՆԵԱՆ
(Այժմ Ողջ)

Ա. ՍՈՂԱՔԵԱՆ (Հնչակեան)
Սպաննուած Վանի բանտին մէջ, Ապրիլ 8–ին

ՄՏՔԻ ԵՒ ՋԷՆՔԻ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

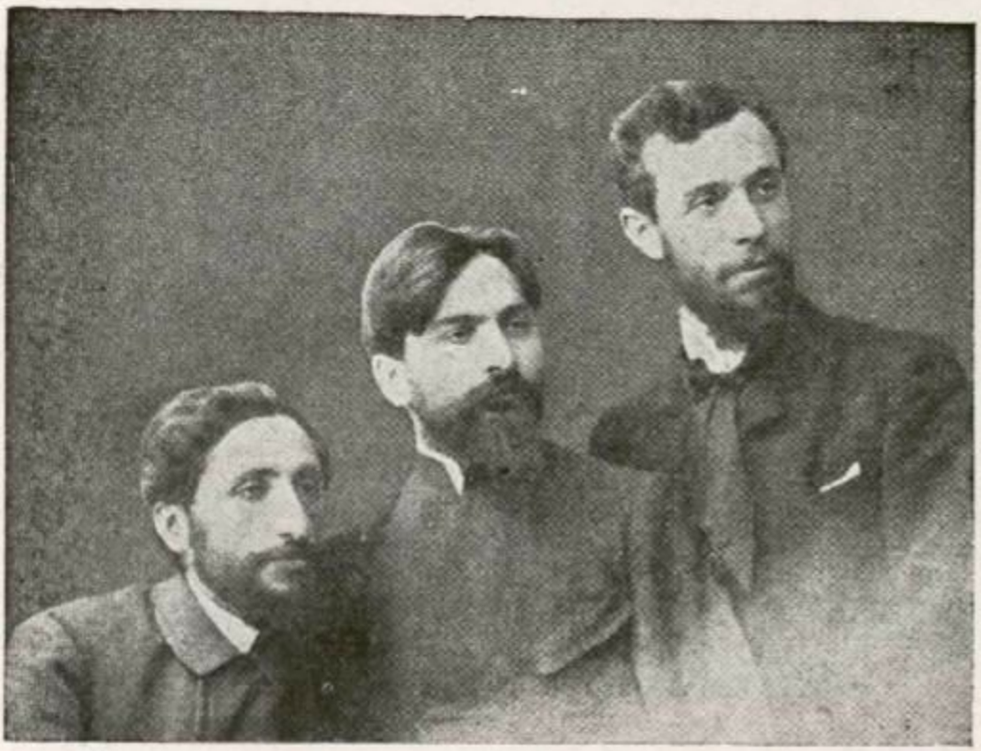

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (կոմս)　　ՍԱՐԳԻՍ　　ՄԱԼԽԱՍ

ՊՈՒՂԱՐԱՑԻ ԳՐԻԳՈՐ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԿԷՍ

ՄՏՔԻ ԵՒ ՋԷՆՔԻ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

ԼՕՐԹՕ ✠ ՄՈՒՂՍԻ ՄՈՒՐԱՏ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԲԷՅԼԷՐԵԱՆ

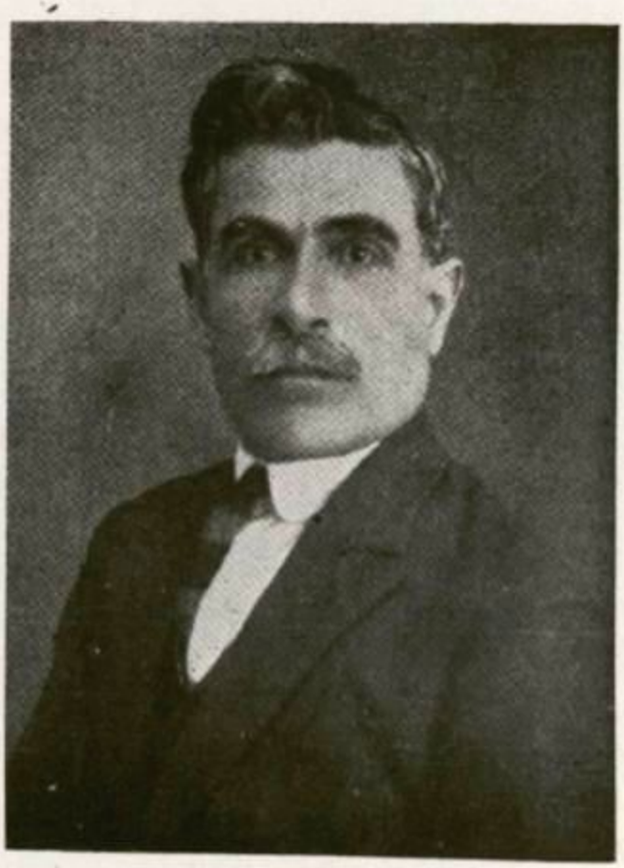

ՓԱՆՈՍ ԹԱՄՂԱՐԵԱՆ

ՄՏՔԻ ԵՒ ՋԷՆՔԻ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

ՍՈՒՐՈՒՃԻ ԴԱՒՕՆ
(Սպանուած վաճ, 1910-ին)

ՄԽՕ՝ ✠

ԽՈՐԳՈՄԻՑԻ ՏԻԳՐԱՆ — 1876 – 1931
Գաւառական գործիչ եւ անդամ Ազգամարի
Թեմական ժողովներուն ✠

ԿԼԵՑԱԿ ԱՌԱՔԵԼ
Ցայտնի Թագմիկ
(Մեռած 1917-ին)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԷՆ

ՍԱՀԱԿ ՁՐՁԵԱՆ

ՏԻԳՐԱՆ ՁԻՔՈՒՆԻ

ՆԱՁԱՏՈՒՐ ԼԻՈՆԵԱՆ ✠

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԷՆ

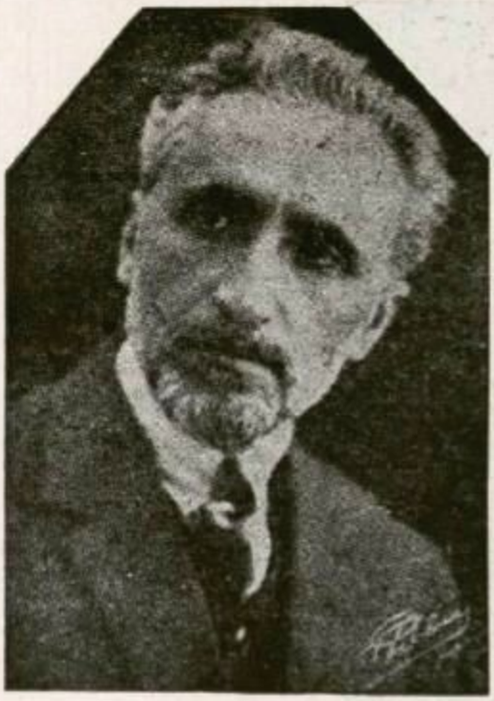

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄԻՏ)

ԱՐՏԱՇԷՍ ՎԱՆԱՐԵԱՆ ✠

ՀԱՅԿ ԲԱԳԻԿՅԱՆ (Արձանագրած)

ՓՐՈՖ· ԱՐԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ ✠

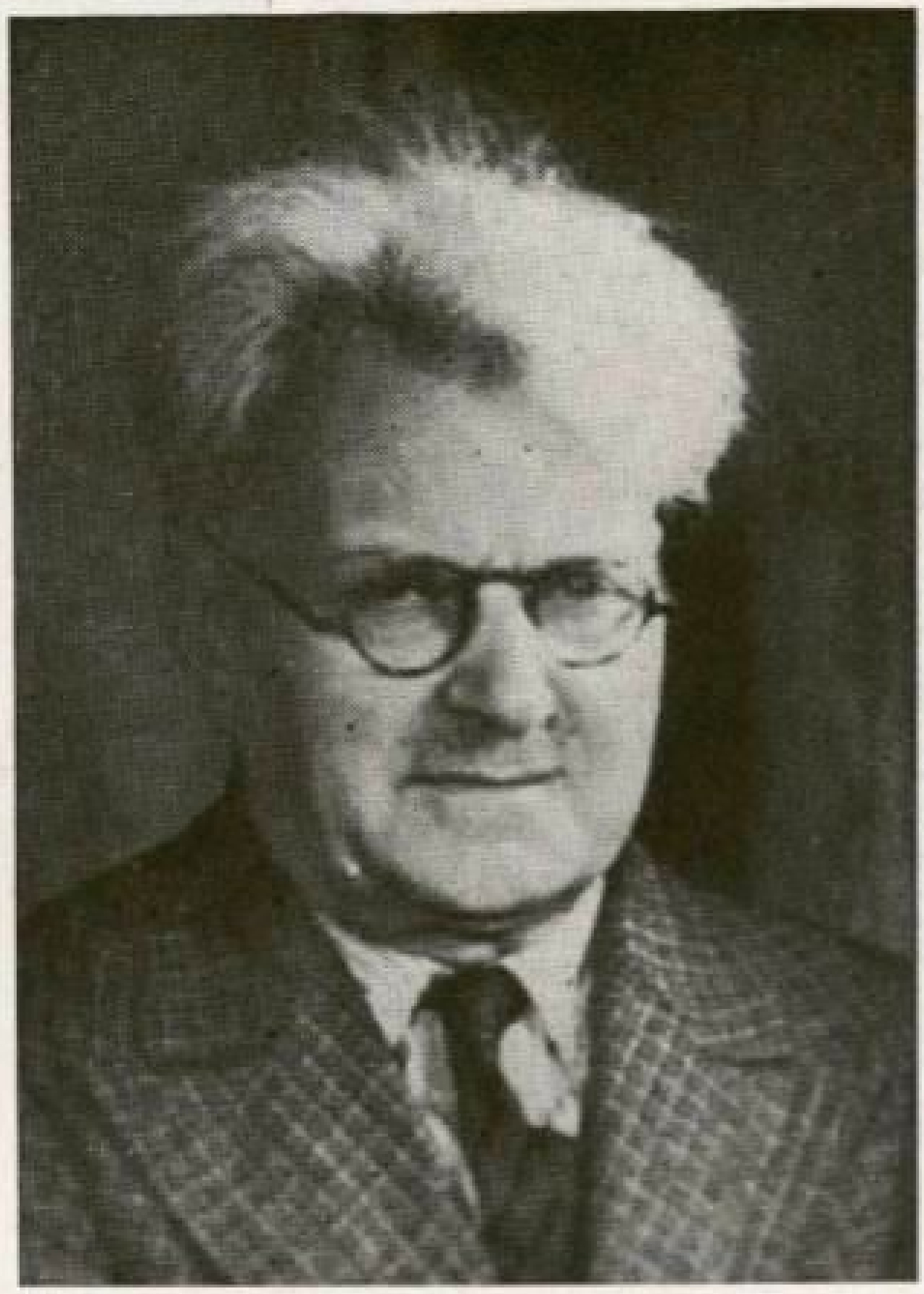

ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ

Յայտնի թատերագիր – վիպագիր, որ վերջերս շահեցաւ նաեւ Համա-Վասպ. Հայր. Միութեան մրցանակը իր «Վասպուրականի Հերոսամարտ» թատերախաղով: Հետեւեալը պարբերութիւն մըն է այդ գրքէն՝ որ տպագրուած է Փարիզի մէջ:

ԼԵՒՈՆ.— Ա՜հ, եթէ կարողանայի, եթէ ձայնս զօրէր, այս լեռներէն ահեղ կանչ մը պիտի ձգէի Հայաստանի բոլոր լեռներուն, բոլոր դաշտերուն, բոլոր քարերուն, բոլոր գիւղերուն, տուներուն: Պիտի ճանկռտէի բոլոր հայութեան թմրած հոգիները, պիտի բանայի անոնց փակ աչքերը, պիտի ցընցէի անոնց բազուկները եւ մղէի ամէնքը դէպի զէ՜նք, դէպի զէ՜նք, դէպի արդար կռիւ, դէպի քաջութիւն եւ դէպի մինչեւ յաղթական մահը, բայց, աւա՜ղ, ձայնս շատ է նուաղ, ապա ուրեմն հրացանիս բունը գրկած՝ գնդակիս կը յանձնեմ այս ձորերուն ըմբոստութեան արձագանգը, որ տանի շատ հեռուներ: (*Հրացանի ձայները կը շարունակուին*): Կռիւ է, վազե՜նք:

(*Դուրս կ'ելլեն ամէնքը իրարու ետեւէն*):

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻ ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

1916 Թ· ՄԱՅԻՍ

ՁԱԽԷՆ ԱՋ ԿԱՆԳՆԱԾ·— Մարգար Պետրոսեան, Օննիկ Մխիթարեան, Տիկին Նալբանդեան, Արամ Խաննեան, Միհրան Քրաչեան, Արծրուն Ղուկասեան, Խոսրով Խաննեան, Տիկին Գոնտաքճեան: ՆՍՏԱԾ·— Պետրոս Թաշճեան, Օրդ· Արաքսի Սաֆրաստեան, Օրդ· Արփանասեան, Արմենակ Մաքսապետեան, Օրիորդ · · ? · · ·, Ղեւոնդ Խաննեան, Արմենակ Փոխարեան, Տիկին Քոնտաքճեան: ՎԱՐԻ ՇԱՐՔ·— Արմենակ Անէմեան, Հրանդ Կարինեան (Բագրունի), Եղիշէ Քաջունի, Վաղարշակ Կզարթմեան, Յակոբ Ջրբաշխեան, Համբարձում (Մոկացի), Ենովք Բուրաննեան:

«ՎԱՀԱԳՆ» ՖՈՒՏՊՈԼԻ ԱԽՈՒՄԲ

Նկարուած Վանի 1914 Յուլիսին

Ազ Քէօրբիւի Խարակի (Ակռփիի ժայռերուն վրայ)

ՎԵՐԷՆ·— 1· Տիգրան Ջրբաշխեան, Եղիշէ Քաջունի, Վաղարշակ Պուտաքեան, Թոռնիկ Իսրիմեան, Արամ Խոսդիկեան, Երուանդ Արծրունեան, Վահրամ Զիրունի, Բարունակ Դարբինեան, Գրիգոր Թիւրիւննեան, Խաչիկ Մուքիկեան, Զաւէն Կորկոտեան, Հրանդ Պղայեան, Ռուբէն Թէրլէմէզեան, Աւետիս Այվազեան, Յակոբ Խաչատուրեան, Բենիամին Սապոնճեան:

ՀԱՄԲՈՅՐ «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»ԻՆ

Գրեց՝ ԱՐՍԷՆ

Այս «ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ»ին մէջ պըզտիկ յուշ մը Վանի այն տղոց մասին՝ որոնք նոր–սերնդականներ *կոչուեցան իրենց «Նոր Սերունդ» խմբատիպ պարբերաթերթին անունով:*

1900 *թուականէն յետոյ հայ ազատագրական աշխատանքը այնպիսի յարուած թափով կեդրոնացած էր Վասպուրականի մէջ, որ մտածումներու վրայ առաջ եկած յեղափոխութիւնը նոյնքան ուժեղ եղաւ, որքան զէնքին ծառայելու հաւատամքը:*

Եւ Վանի աշակերտութիւնը եւրոպական ուսանողութեան չափանիշով գաղափարի փոթորկումներու ենթարկուեցաւ: Այդ աշակերտութիւնը կարծեց իրաւունք ունենալ՝ խօսքով եւ գործով ինքզինքը զգացնելու: Եւ սկսաւ հրատարակել իր թերթը — «Նոր Սերունդը»:

Քանի մը թիւ միայն, արդէն Վան քաղաքի խաղաղութիւնը խանգարուեցաւ: Որովհետեւ ոչ միայն «Նոր–Սերունդ»ի խօսքը եղաւ առանց խորանի եւ առանց յարգանքի,— եկեղեցիի դէմ, ծնողներու դէմ, հարուստներու դէմ, ուսուցիչներու դէմ, յեղափոխութեան պահպանողականութեան *դէմ, եւն. — այլ եւ անոր գործը եղաւ յախուռն ու բիրտ, փայտ ու բռունցք: Եւ ահա մայրեր լուռ լացին,— իրենց զաւակները դժոխքը կը դիմէին. ուսուցիչներ խստօրէն գլուխ բռնեցին,— տղաք դպրոցէն արտաքսեցին. Դաշնակցութեան* պարոնները(*) *որքան խնդացին, նոյնքան մտմտացին,— ժողովուրդը զիրենք կը մեղադրէր: Եւ երկու տարի —* 1906–*էն* 1908 *— մթնոլորտը միշտ աւելի ծանրացաւ. «Նոր–Սերունդ»ը միշտ աւելի կռուազան դարձաւ:*

Ամբողջ ամբողջ 30–*ի շուրջ հազիւ ըլլար գործօն* նոր–սերնդականներու *թիւը: Երկու տարուան մէջ «Նոր–Սերունդ»ը երեք սերունդ ունեցաւ: Առաջինը անմահ Հմայեակ Խօրաղեանի եւ ընկերներու սերունդն էր. երկրորդը հրթիռ Տաճատի եւ ընկերներու սերունդն էր. երրորդը խոհուն պատանին Օննիկ Մխիթարեանի եւ ընկերներու սերունդն էր: Առաջինները՝* 18—20, *երկրորդները* 16–18, *եւ երրորդները՝* 14–16 *տարեկան էին: Այս վերջիններէն քանի մը հոգի միայն երբեմն կը հրաւիրուէին մեր նշանաւոր «ժողով»ներուն:*

Անշուշտ որ մեր հաւաքոյթները պէտք էր «ժողով» կոչել: Ամէն ժողովէն յետոյ պայթուցիկ որոշում մը առնուած կ'ըլլային: Գործադրութիւնը տեղի պիտի ունենար նոյն գիշերը կամ յաջորդ, նայած խնդրոյն բնոյթին:

Կաթոլիկ Քոյրերու *դպրոցին մէջ «մեր աղջիկներուն» արտաքսումի խօ՞սք ըրած են, գիշերը* Քոյրերու *եւ* Հայրերու *դպրոցներու ապակիները ջարդ ու փշուր կ'ըլլային: Ուսուցիչ Գրիգոր Աճէմեան մեր «տղոց–աղջիկներուն» սպառնագին լեզո՞ւ գործածած է. իրիկուն մը* հեզիկ *Տաճատի ափոցին կ'ենթարկուէր, որ կը գրուէր նա–*

(*) Դաշնակցութեան ղեկավարները,— Արամ, Սարգիս, Մալխաս, Կոմս, եւն. — *պարոն* կը կոչուէին ժողովուրդին կողմէ:

եւ անոր գրպանի Սմիթ ատրճանակը:

Այս տփոցը մեծ աղմուկ հանեց: Մեր Պարոնները չէլ նայեցան եւ լեզու ցուցուցին: Ատրճանակը առին եւ տիրոջը վերադարձուցին: Երամեան Վարժարանի տնօրէն, ինքն՝ վատուկաւոր եւ աչազուրկ Համբարձում Երամեան, բարձրագոյն երէք կարգերու առջեւ մեծ տեսարան ցուցադրեց, ամբողջ ուսուցչութեան ներկայութեան, որոնց մէջ կային Դաշնակցականներ Տաճատի արտաքսումը ծանոյց եւ յայտարարեց թէ անոր համամիտ եղողները կրնան անոր հետ մեկնիլ(*): Մեզմէ մէկը միայն քաջասիրտ եղաւ, խիզախ պատանին Տիգրան Մանթակունեան. «Ես Տաճատի ընկերն եմ», ըսաւ ու երկուքը միասին դուրս ելան դասարանէն: Ես այնքան կը սիրէի հայրս, որ կծկուեցայ մտածումներուս տակը: Երբ իրիկուն դպրոցը ձգեցինք, Տաճատի եւ Տիգրանի հետ չը մեկնողներս իրարու երեսը թքեցինք: Ինչպէս պիտի կրնայինք անոնց դէմքը տեսնել. եւ որոշեցինք ա՛լ դպրոց չ'երթալ:

Իրիկունը հայրս իմացաւ եղածը. ինձի հարցուց թէ ինչո՞ւ Տաճատին չէի ընկերացած. «Ձեզ մտածեցի ու ետ կեցայ» ըսի. «այդ մտածումիդ համար զուգ քեզ նեղեմ, բայց ա՛լ պէտք չէ երամեան վարժարան երթաս. ես մեծապէս կը յարգեմ Պ. Երամեան. օր մը գուն ալ պիտի յարգես պիտի: Ամէն յետոյ կեդրոնական վարժարան գացէք Տաճատի հետ»(*), ըսաւ: Կեդրոնական գացինք: Միւս աղաքն ալ ձգեցին ու կեդրոնական եկան: Բայց հոն ալ երկար չը մնացինք: Չէչ Դաւօ մը մէջտեղ պիտի գար եւ ամէն ինչ պիտի խանգարուէր վանի մէջ:

Դաւօ դաւաճանութեան չրջանին Նոր-Սերնդականներուն ալ զէնքեր բաժնուեցան: Ես ունէի տասնոց մը. Տաճատ ունէր տասնոց մը եւ Պրաունինկ մը: Քաղաքութեան, մահը արհամարհելու խրատականներ կը լսէինք խմբապետներէն:

Դաւօի ահաբեկումէն չաբաթ մը առաջ, Տաճատ մեր զէնքերը հաւաքեց եւ կ. կոմիտէին տարաւ. անոնց կրտրուկ հրամանն է եղեր, ըսաւ: Բայց քանի մը օր վերջ, Մարտ 6-ի իրիկուն, ճաշէն յետոյ, իր սենեակը գացի, տեսայ որ իր ատրճանակները բովն էին: Սկսաւ քանդել, իւղել եւ չարել նորէն: Այդ գործը խաղալիք կուգար իրեն: Մենք միշտ կը չփոթէինք: «Ինչո՞ւ գուն զէնքերդ պահած ես եւ մերիններդ ուրիշ տարիր» ըսի: «Այնքան աղաչեցի Աբամին, որ չաբաթ մ'ալ պահելու արտօնեց ինծի», ըսաւ: Քիչ յետոյ սկսաւ խօսիլ Դաշնակցութեան ահաբեկումներէն. «ընդհանրապէս այս Պրաունինկ ատրճանակով սեղի ունեցած են» ըսաւ: Վերջը, անկողնոյս մէջ, երկար մտածեցի իր բսած խօսքին վրայ: Անկրկնայ եղայ որ ահաբեկումի պատասխանատուները յանձն առած էր: Ամէն բան կր հաւատայի իրմէ: Բայց իրեն բան մը չըսի:

Մեր վերջին «ժողով»ը տեղի ունեցաւ Մարտ 9, 1908, Կիրակի գիշերը, Պարպեւենց տունը: Կր խորհիմ թէ ամէնքն ալ նեղիսայ էին: Մեր մեծերը խօսեցան Դաւօի դաւաճանութեան ահարկու հետեւանքներու մասին: Յայտնեցին ծանր զէպքերու հաւանականութիւնը. երդմցուցին բլլալ մէկ մէկ վազաբչակներ: Վազաբչակ Շիրվանեան մեր խումբի մէկ անդամն էր: Դաւօն խուզարկիչ վոհմակին հետ քանի մը չաբաթներ առաջ գացած էր անոնց տունը, ուր պահետ մը բլլալը գիտէր, բայց տեղը չ'էր գիտեր: Վա-

---

(*) Որքան ալ երամեան համաձակեցաւ այս արտաքսումը գործադրել, բայց առած էր Պարոններու համակայնութիւնը:

(*) Տաճատի հայրը Պօլիս կը գըտնուէր. ուր բանտարկուեցաւ՝ Դաւօի ահաբեկումէն յետոյ:

դարչակին շատ կը ծեծեն. երկար մազերէն կը քաշքշեն, բայց ոչինչ կրնան անել բերանէն: Ու կը ձգեն կը հեռանան: Վաղարշակ անմիջապէս կտրել կուտայ իր աղջկնային մազերը: Ես ալ մկրատը մօրս ձեռքը տուի իմանալուս պէս:

Յանկարծ նկատեցին որ Տաճատը ներկաներուն մէջը չէ. «Ո՞ւր է» հարցուցին: Պարգեւ ըսաւ որ անկողնոցն է մտեր, երկարած անկողիններուն վրայ. անհանգիստ կ'երեւար: Զգեցին որ քնանայ: Արդէն խօսք-վէճի տղայ չէր: Անոր խօսքը գործնական կարգադրութիւններու ատեն կը հնչէր:

Յետոյ որոշուեցաւ դիմել Կ. Կոմիտէին եւ նորէն պահանջել որ մեր զէնքերը մեզի ետ տրուին:

Պարգեւի մայրը շատ շատ ներս կը մտնէր եւ «ամա՛ն, տղա՛ք, քիչ մը կամաց, փորձանք պիտի բերէք ձեր գըլխուն» կը թոթովէր: Պարգեւ միշտ խնդալով, «Մարէ՛, նորէ՞ն եկար, քեզ ըսի մի վախնար, Նոր-Սերնդականներուն բան մը չ՚ըլլար», կը պատասխանէր, եւ թեւը մտնելով դուրս կը տանէր:

Ցրուեցանք կէս գիշերին: Ատիկա եղաւ մեր վերջին «ժողովը»:

Յաջորդ օրը, Մարտ 10, կէսօրէ յետոյ, Ուրբաթ առու կոչուած դաշտը տղաներով կը խաղայինք: Իրիկուան կողմը, մէկ ալ, զէնքերու ձայն է որ սկսաւ գալ: «Պարգեւ, պոռացի, Տաճատ Դաւօն զարկաւ»: «Խենդ մի ըլլար, այդ ո՞ւրկէ հանեցիր», ըսաւ: Բայց ես աւելցուցի. «Ես ըսածս գիտեմ, ես տուն կ՚երթամ», եւ մէկ շունչով կտրեցի կէս ժամուայ միջոցը:

Ճամբան իմացայ որ Դաւօն զարնուած է: Տունը հասնելէս քիչ յետոյ արդէն յայտնի եղաւ որ Տաճատն է զարնողը:

«Զարկած եւ փախած է». ահա տմէնքի խօսածը: «Ես գացի», ըսի մօրս ու այգին ելայ: Բայց գիշերով ո՞ւր գտնէի զէնք: Խելամտեցայ ու ազգականի մը տունը գիշերեցի:

Յաջորդ օրը կանուխ գացի Դրախտը(*), տեսնելու գործակատարները: Ըսին որ տեղը չեն գիտեր: Անհամբերութենէս կը դողայի. հիւանդ էի: Խնդրեցի որ երթան Արամը տեսնեն, եթէ ան չ՚արտօնէ, այն ատեն միայն ասկէ պիտի հեռանամ: Քիչ յետոյ լուր բերին որ իրիկուընը այսինչ տեղը գտնուիմ, որպէս զի զիս առաջնորդեն: Իրիկուընը զիս տարին, եւ որո՞ւ տունը, հօրաքոյրս Տիկին Զանազան Շիրաքեանենց տունը:

Երբ ներս մտայ մեծ երկար սենեակը լեփ լեցուն զինուոր էր: Վերը նստած էր Արամը, քովը Տաճատը: Ես յառաջացայ. ան ինծի վազեց. պըրկումով գրկեց զիս: Այն օրէն մինչեւ այսօր, սրտիս ճակատագիրը եղաւ այդ համբոյրը:

Կ. Կոմիտէն շատ ուզեց Տաճատը անմիջապէս Պարսկաստան անցնել. բայց ան կտրուկ կերպով մերժած էր եւ ուզած էր Արամէն չը բաժնուիլ: Եւ անոր հետ ալ բռնուեցաւ վերջէն:

Հազար, հազար օրհնութիւն ձեզի, ո՛վ տաք-գլուխ եւ խենդ տղաք. չփացած եւ անառակ զաւակներ Դաշնակցութեան: Դո՛ւք անկաշառ գլուխներ. դո՛ւք՝ անխարդախ սիրտեր. դո՛ւք՝ աներկիւղ բազուկներ,— այն ԱՐԴԱՐ դատին համար, որ մեր ազգի դատն է:

Կ'ուշանայ՝ բայց պիտի գայ այդ դատի յաղթանակին օրը. եւ դրօշը պիտի ծածանի ոգիով Նոր-Սերունդի:

(*) Դրախտը այն վայրն էր, ուր պէտք էր երթալ, ընդհանրապէս, տեսնելու գործակատար մը, կարենալ յարաբերելու համար պարոններու հետ:

ԴԻՑԱԶՆԵՐԳ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ԱԳՐԻԼԵԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

Արեգական ճառագայթներն ոսկեղէն,
Հրավառեց երկիրն ֆաջաց վասպուրական,
Մասիսի ու վարագի բարձունքներէն,
Ծագեց լուսաշող արեւն ազատութեան,
վրէժխնդիր դիւցազներն Ապրիլին,
Հերոսամարտն ի վասպուրական:

Բարձրաբեր լերանց ծաղկազարդ լանջերէն,
Որոտաց հրազէնի ազատագոռ ձայն,
Կապոյտ ծովակի փրփրադէզ ալեաց մէջէն,
Պանծացուց դրախտավայր աշխարհն Հայաստան,
վրէժխնդիր դիւցազներն անձնուրաց,
Փառքն ու պարծանք մայր հայրենեաց:

Դիւցազներն Ապրիլեան յաղթականօրէն,
Հնչեցին մեղանուշ մեղեդին հայկական
Ծաղկաւէտ հովտի, արծուի բոյներէն
Երգեցին բարձրաձայն ֆաջերն յաղթական,
վրէժխնդիր դիւցազներն հայկազուն,
Երգեցին փառքր անմահ ֆաջերուն:—

Երկնակամարն հայոց հրավառ բոցեղէն,
Շանթահարեց կայծակնահիւս մրրիկ մթութեան,
Արեւայակերտ Աղթամարի սիգապանծ գմբէթէն,
Արձագանգեց կեցցէ յաւերժ Մայր Հայաստան:
վրէժխնդիր ֆաջ գնդերն հայկական,
Ցառաջ, յառաջ դէպի ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ:

Ֆինկզպըրկ, Ֆալիֆ.

ՅՈՎՀ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

Այն օրէն երբ հայը գաղթական դարձած է, ազատ ունէ երկնքի տակ՝ ան իր քրտինքով չահած չարաքաղաքականէն քաժին հանել սկսած է իրմէ աւելի կաթսայ իր ցեղակցին ու հայրենակցին, և իրրեւ հետեւանք այդ զոհաբերող ոգիին՝ ամէնուրեք կազմուած են կրթասիրացներ, Ուսումնասիրացներ եւ Հայրենակցական Միութիւններ, օգնելու Հայ հաստատուքեանց ու հայրենակիցներուն՝ Հայաստանէն նեղս կամ դուրս:

Գաղթահայութիւնը չատոնց լուծուած պիտի ըլլար եթէ պակսէը այդ հոգին մեր մէջ: Հայրենակիցներ ամէնուրեք կը լրացնեն Հայրենակցականները, իսկ Հայրենակցականները մասամբ մը հայ ժողովուրդը:

Հայրենակցականներու ժողովներ, ձեռնարկներ, գաշտահանդէսներ ու հանգանակութիւններ մղիչ եւ մխիթարող ոյժեր եղած են, ամէնուրեք հպարտ ու նախանձախնդիր պահելով զանոնք՝ նուիրուած ընդ միշտ Հայրենիքի գաղափարին:

Վանի ժամիկը, Մարքերդի քիւֆթան, եւ Այնթապի լահմէճունը մեծ դեր կատարած են յաւէտ վառ պահելով հայ հոգին Հայրենակցականներու մէջ, միանգամայն կապելով անոնց երակները վերաչինուող Հայաստանին:

Տեղական երգ ու պարեր, կատակներ ու խաղեր կրօնքի ու պաշտամունքի նման կեանք ու հաւատք ներչնչած են Հայրենակցականներուն, որոնք կ'ապրին ու կը գործեն իրենց զժրաղդ գաղթական եղրայրներուն եւ ապագայ հայ հայրենիքին համար:

Զարմանալի չէ երբէք երբ կը տեսնենք որ Վանեցին Վանեցի կը փնտռէ, Էրզրումցին՝ Էրզրումցի, Ակնցին՝ Ակնցի, միասին խմբուելու, երգելու, պարելու, եւ նոյն իսկ ամուսնանալու համար, եւ երբ չը գտնեն, այն ատեն միայն կը հաշտուին օտարի մը հետ մտերմանալ:

Իմ ծննդավայրիս՝ Պաշգալէի՝ ցեխոտ փողոցները և փողոցի մոխրակոյտեր իմ յիշողութեանս մէջ տակաւին մեծ տեղ կը գրաւեն իրրեւ իմ մանկութեան երազային նուիրական վայրերը, եւ շատ անգամ աչս քաշեր ու կարօտ ղգացեր եմ օր մը դարձեալ անցնելու այդ փուչոտ և ցեխոտ փողոցներէն: Այսպէս, Հայրենի ունէ յիշատակ համայք մը ունի իւրաքանչիւրիս համար, եւ մենք իրարու կապուելով կը կատարենք յաւէտ հայրենիքի դաստիարին: Այսպէս, Հայրենակցականները հիմքը կը կազմեն մեր գաղթաշխատարհին եւ չափաւորելով կուսակցական, կրօնական, բարեգործական եւ ազգային դանազան կազմակերպութեանց հետ, անաչառման ծառայութիւն կարող են բնծայել ներկայիս մասնաւորապէս թէ' ներգաղթին եւ թէ' Հայաստանի չինարարութեան եւ վերելքին:

Ջերմ ու նուիրական հաւատքով կառչած մեր ազգային ձգտումներուն եւ մեր ժողովուրդի ստեղծագործող կարողութեանց Հայրենակցականները ամէն տեղ կը յաւին նոր յոյսերով մեր Հայաստան լեռնաչխարհէն ճառագայթող այս նորածագ արշալոյսին, նորաբողբոջ ու նորակառոյց, համակ կորով, համակ եռանդ եւ մեր երազ Հայաստանին: Այո', երազ մեր Հայաստանն, հետն ունենալ վասպուրականը, չքնաղագոյնն մեր հայրենի բնագա-

ւառներուն, Վասպուրականն իր Ծովակով, իր Վարագով, իր Վանքերով, Աղթամարով, Կղզիներով, իր բերդերով, իր քաջարի հերոսական ժողովուրդով, որոնք սիրելի են մեզի համար: Սիրելի են մեր հայրենի ծառն ու ծաղիկ, լեռն ու ջուր, մեր ագիներ, մեր արտերը, մեր սուրբ օճախն ու թոնիրներ. թոնիրներէն այն սեւացած ու կարծրացած գերաններըը, մուխ ու ծուխին ետեւ վառուող այն հայրենի սուրբ կրակը, ատոնք ներշնչումի աղբիւրներ մեր անմխիթար ու գաղթական հոգիներուն, գնա կը պատնան հեղհեղանման եթէ պահենք այս բոլորը եւ յետ տանինք հայրենի տուն:

Մասնաւորելով խօսքս համայն Վասպուրականցիներուն՝ խնդրանքս է որ իւրաքանչիւրս յանուն մեր կրկնակի հերոսամարտերուն եւ ինկած հերոսներուն, հակառակ մեր տարակարծութեանց եւ անհամակարծութեանց՝ յանուն մեր սրբութիւններուն եւ գաղափարապաշտութեանց, հասկնանք միրար, հաւաքուինք, միանանք եւ գործենք յօգուտ եւ ի փառս մեր վերածնուող եւ վերաշինուող ներկայ Հայաստանին:

ՎԱՐԴԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Ատենապետ
Համա-Վասպ. Հայրենիքց. Միութեան
կեդր. վարչութեան

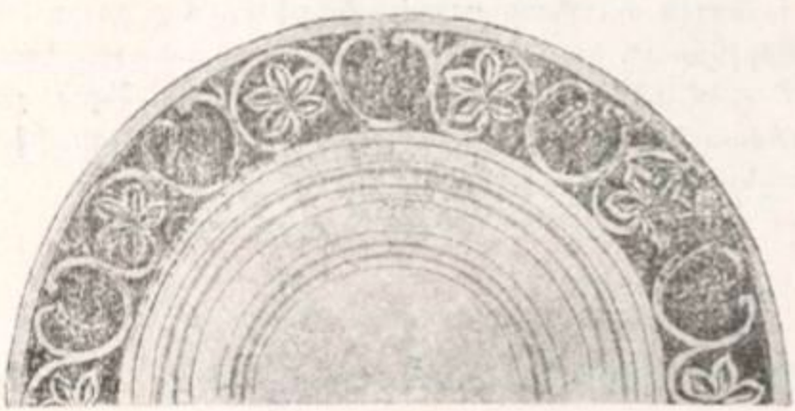

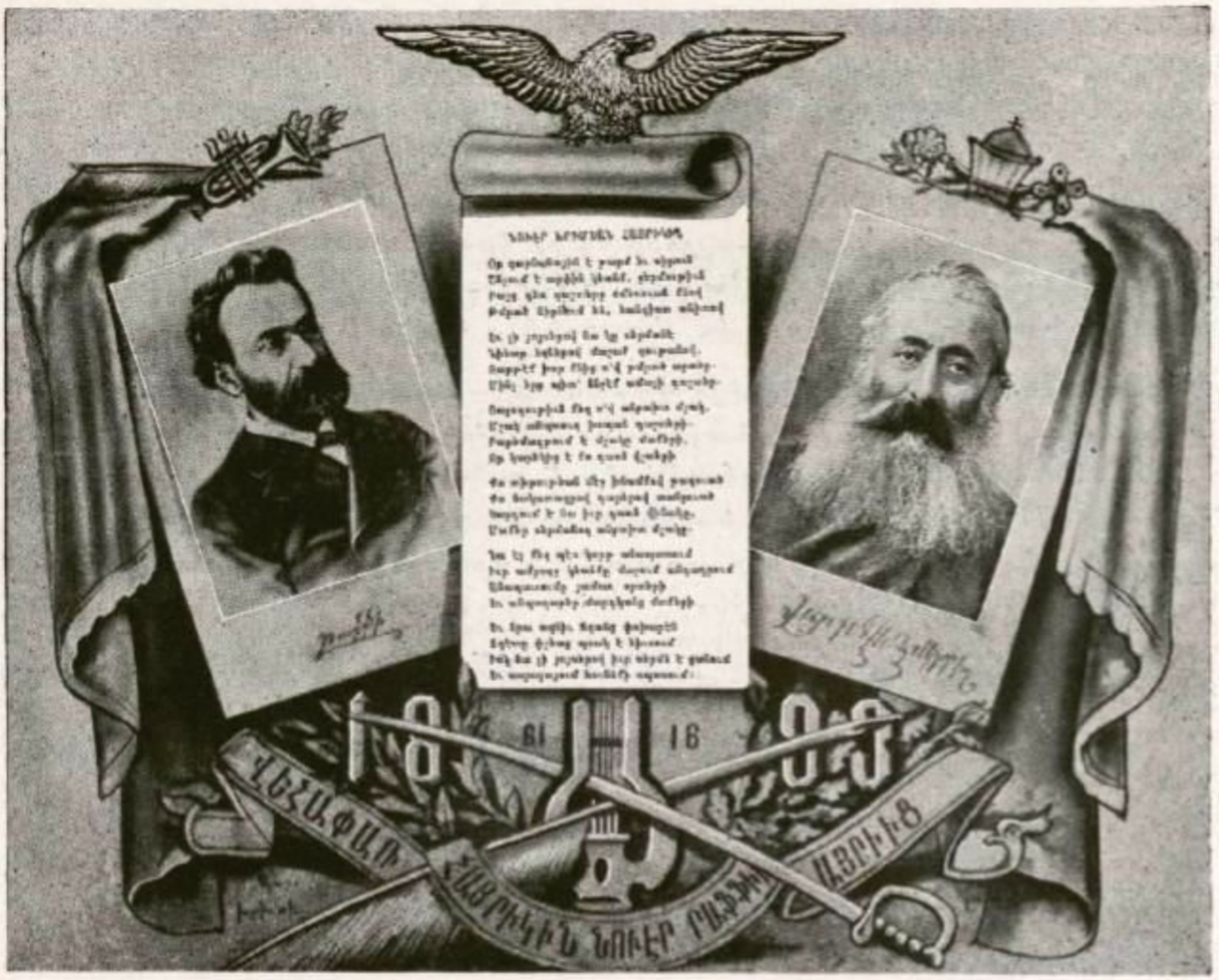

ԵՐԿՈՒ ԼՈՒՍԱՇՈՂ ՋԱՀԱԿԻՐՆԵՐ ՀԱՑ ՋԱՐԹՕՆՔԻ ՎԱՂՈՐԴԱՑՆԻՆ

Բաժնելով հանոյքն ու պատրաստակամութիւնը մեր բոլոր Գործակից–ներուն, Մասնաճիւղերուն եւ Համակիրներուն, այս առաջին էջով մենք եւս կը մասնակցինք «ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ»ի ճոխ *Բարեմաղթանք*ներու շարքին, յա–ւերժացնելով անմահ եւ սուրբ յիշատակը խրիմեանին եւ Բափիիին, որոնց մեծութեանը առջեւ ազգովին կը խոնարհինք:

ՀԱՄԱ–ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՑՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՆԼԻ, ՆԻՒ ՃԵՐՍԻ

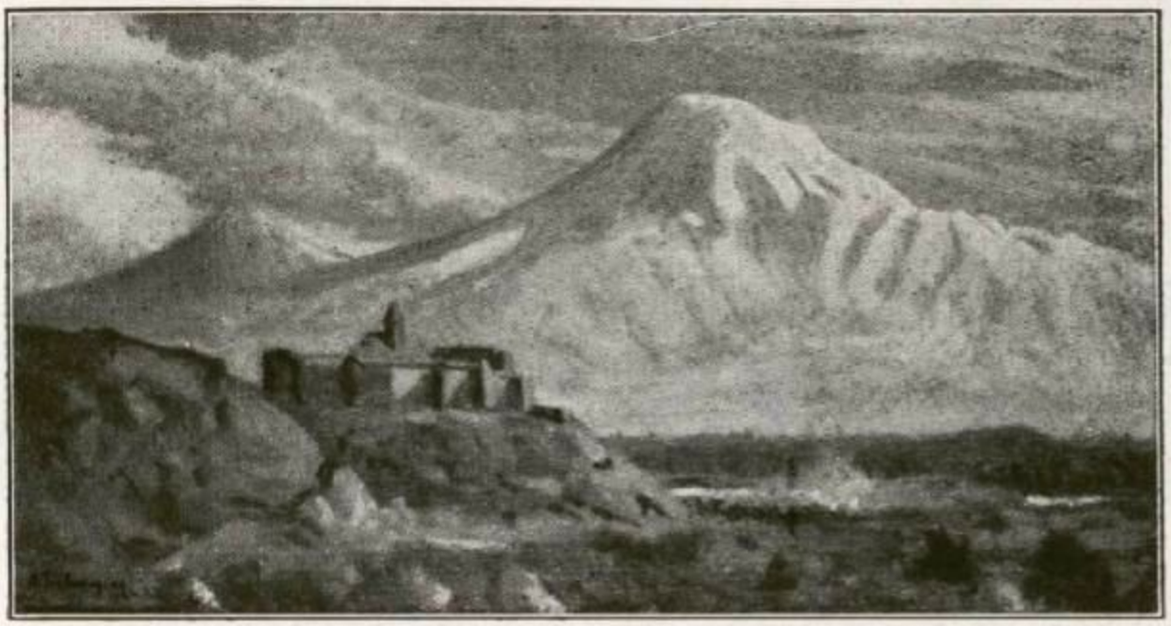

ՄԱՍԻՍ ԼԵՌ

Իմ կաթսած սրտի համար ոչ մի ուրիշ հեթեաթ չկայ,
Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ ճակատ չկայ,
Աշխարհ ամցիր, Արարատի նման ներման գագաթ չկայ,
Որպէս անհաս փառքի ճամբայ ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում:

Ե. ՉԱՐԵՆՑ

ՀԱՄԱ-ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԼԻՑՐՈՒԹԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ

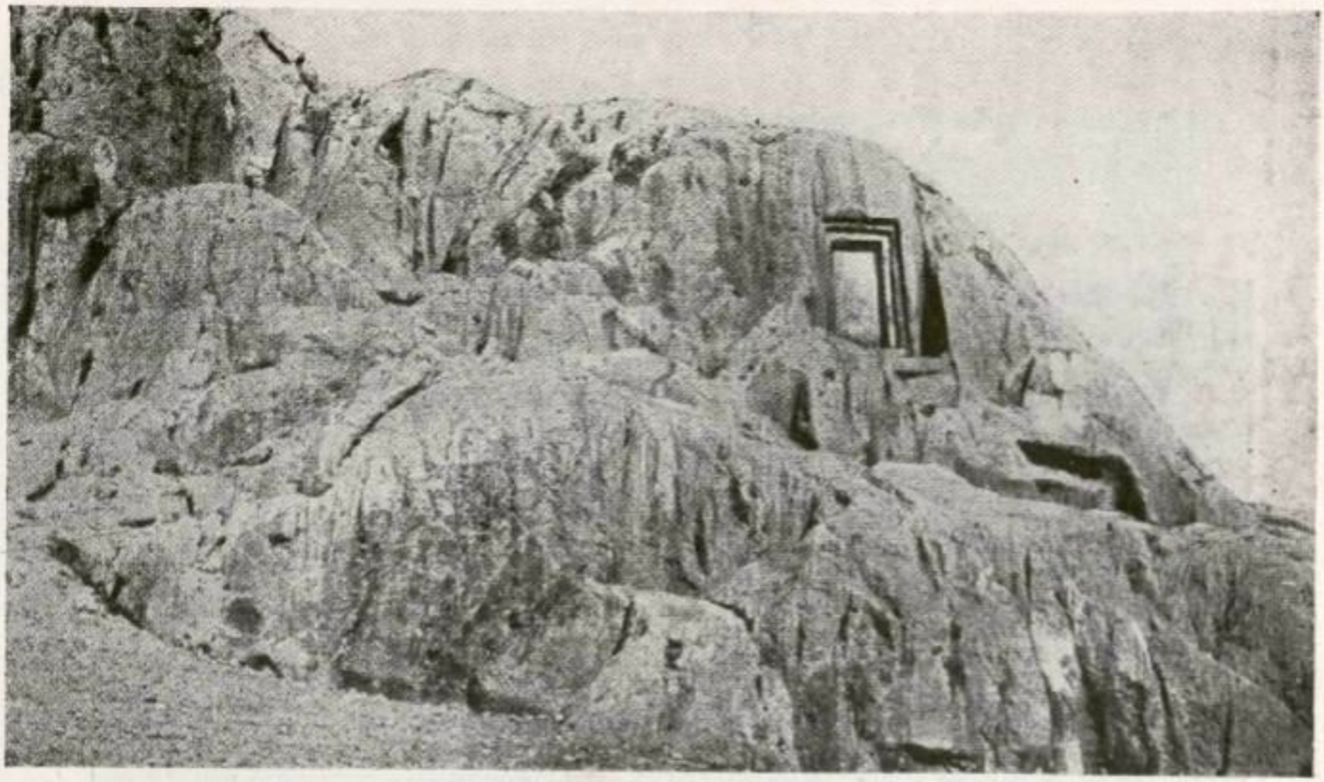

Մ Հ Ե Ր Ի Դ Ո Ւ Ռ

Դիւցազնական անցեալով, հերոսական պայքարով մեր պանծալի
Հայրենիք, ինչ հազար փառ՛ք եւ յարգանք:

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՈՒԿ ԽՈՒՏԱՆԱՒԱՆ
ԱՏԻՄ ԱՊԱՊԱՑ, ՀԱՊԼԻԾԻՍՏԱՆ

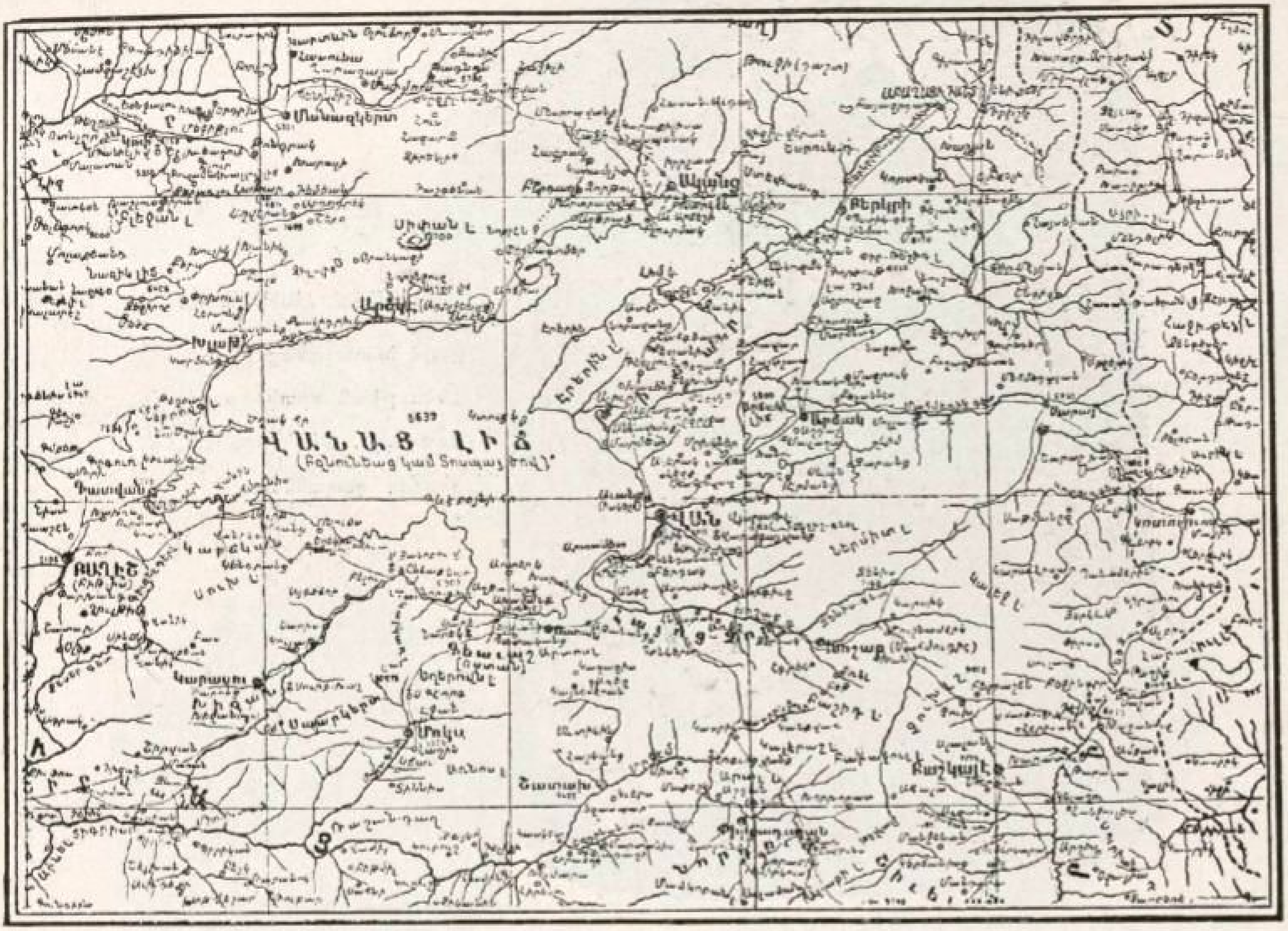

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՔԱՐՏԷՍԸ (ըստ Լինչի և Օսվալդի). Արտատպուած՝ Ա. Արեգեանի գործէն

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՔԱՐՏԷՍ

Հայրենի Կարօտով եւ Յիշատակներով

ՀԱՄԱ-ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԻՒ ՃԸՐՋԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

ՁԱՅՆ ՀԱՌԱՉԱՆԱՑ

Ձայն հառաչանաց
Հեծութեան սրտի՝ ողբոց
Աղաղակի, քեզ վերընծայեմ,
Տէրդ գաղտնեաց:

Ա.

Վասպուրական, իմ անուշ վան,
Քերթողահօր, ցեղիս օրրան,
Խոր հառաչ մը տամ հոգիէս,
Կսկիծ, մորմոք, լացող սրտէս,
Որ քու առնեն ու սլանան,
Անշուք շիրմիդ պսակ դառնան:

ԱՏՐԻԿԷՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՂԵՒՈՆԴ ԿԱՆՏՈՅԵԱՆ ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ
ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.

ՀՄԱՅԵԱԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Ապետ)
Խմբագիր

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏՊԱՂԵԱՆ (Վէսպէր)
Հեռիճակ՝ «Մարդենի երգերու»

ՕՆՆԻԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Հեղինակ «Վասպ. Ապրիլեան
Հերոսամարտ» գրքին

ԿԱՐԱՊԵՏ ՇԱՀԻՆԵԱՆ — Կ. ՍԻՏԱԼ
Ցայտնի Բանաստեղծ

ԿՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ (Աճէմեան)

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ս. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ԹԻՆԵՔ, ՆԻՒ ՃԸՐՃԻ

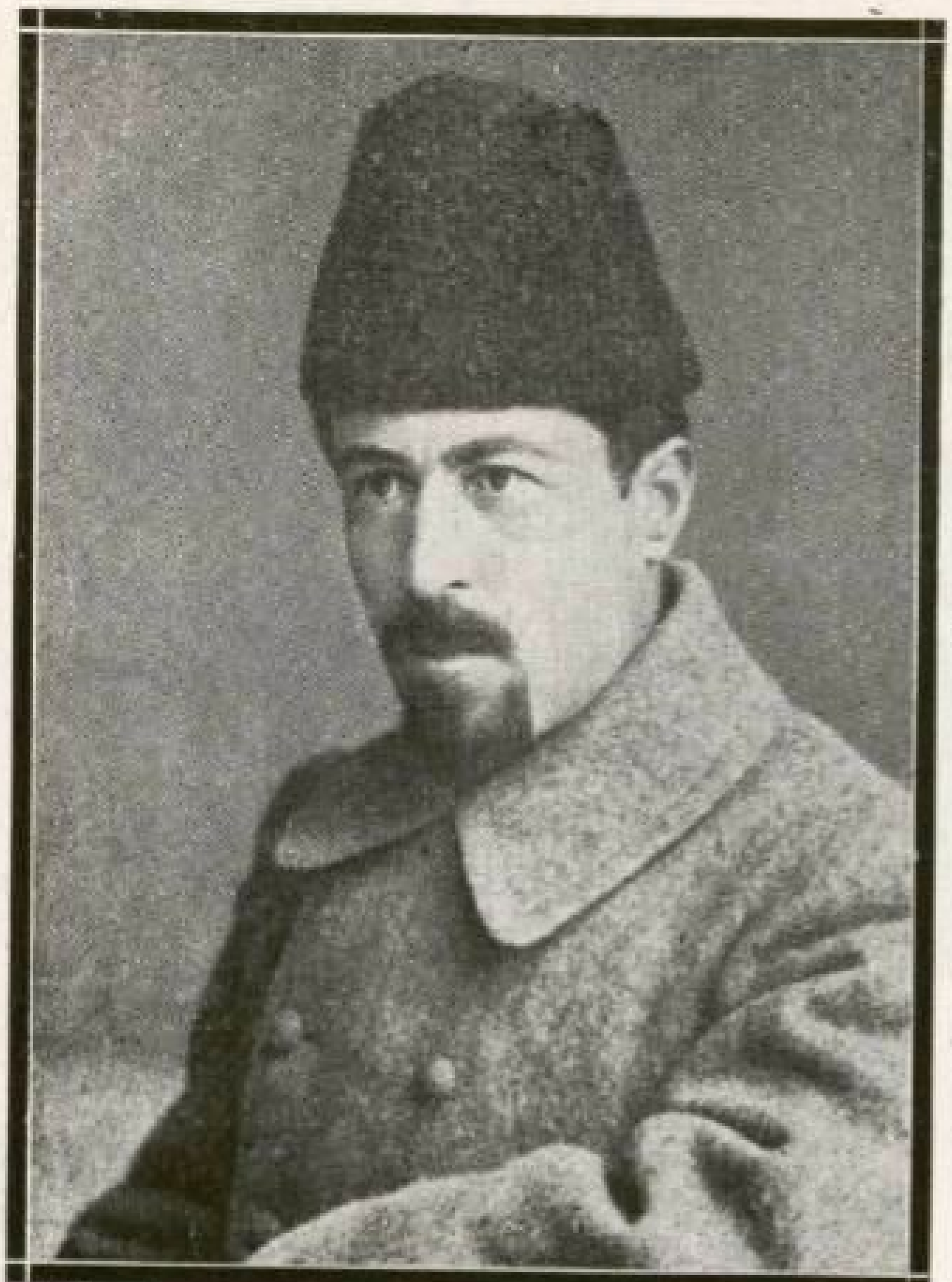

ՀՄԱՅԵԱԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խմբագիր «Աշխատանք» շաբաթաթերթի եւ անդամ Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանին:

(Իր խմբագրած կոչերէն մէկը 1915-ի Ապրիլեան Հերոսամարտին)

ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ

ԱՊՐԻԼ 7 — 16 ԱՊՐԻԼ

«Պայքարը, զոր տասը օրէ ի վեր կը մղենք անօրէն թշնամու դէմ, մեր ազգային ազատագրութեան ամէնէն հոյակապ, ամէնէն նուիրական ու ամէնէն ժողովրդական պայքարն է: Թշնամին՝ դարանակալ ու դաւադիր, ջարդարար ու բարբարոս, արիւնկզակ ու վայրենի, կ'ուզէ վերջ դնել մեր գոյութեան՝ ազգային ու անհատական: Բայց մենք ուղեցինք կռուիլ, կռուիլ մեր կեանքին եւ ինչքին համար, մեր կրօնին եւ պատւին համար, բռնաբարուած եւ առեւանգուած մեր մայրերուն ու քոյրերուն համար, ամբողջ ազգի գոյութեան համար:

Մեր կռիւը 600 տարուայ բարբարոս եւ ջարդարար կառավարութեան դէմն է: Մեր կռիւը ոճրագործ, մարդկային ու քաղաքակրթական բոլոր իրաւունքներուն թշնամի Ջէվդէթներու դէմն է, որոնք, ծարաւի հայ արեան ու արցունքին՝ ջիհատ քարոզեցին արտաքին թշնամիներու դէմ, բայց սկսան ջարդել բոլոր քրիստոնեաները՝ կին թէ երախայ, մանուկ թէ ծեր, երիտասարդ թէ անդամալոյծ:

Վասպուրականի հայեր,

Տասը օր եղաւ, որ մենք կը պայքարինք մեր անհատական ու ազգային ճիգերով, պայքար մը, որ եզակի պիտի ըլլայ ոչ միայն հայ ազգային պատմութեան մէջ, այլ նաեւ համաշխարհային պատերազմի այս օրերուն պիտի արժանանայ քաղաքակիրթ մարդկութեան սքանչացումին:

Թո՛ղ տեսնէ ամբողջ աշխարհը, թէ ինչպէս բուռ մը քաջեր, հայ ազգային ամենամեծ հերոսներ, անօրինակ խանդավառութեամբ կը մաքառին յանուն ամենամեծ եւ ամենաարդար արդարութեան:

Վրէժի սատանան թող սաւառնի մեր կորիճներու գլխուն վերեւ եւ թող խօսի բոլորիս մէջ հերոսներու դիւցազնական ոգին:

ՏԱՍԸ ՕՐ բոլորեցինք: Պատրաստուինք նոր յաղթութիւններու եւ նոր պայքարներու:»

Վան, 16 Ապրիլ 1915

ԶԻՆՈՒՈՐ. ՄԱՐՄԻՆ

ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 25-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԻՀՐԱՆ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ–ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
ՆՈՒԱՐՔ, Ն. Ճ.

P.F.C. ՀՄԱՅԵԱԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Զաւակն է Տէր եւ Տիկ. Սիմոն եւ Սիրուն Պետրոսեաններու։ Նա կամաւորապէս միացաւ Ամերիկեան բանակի Air Corps*-ին,* 1945*-ի Մարտին, Թինեքի Հայ Սքուլը լրացնելէն վերջ։ Սկզբնական մարզանք առաւ Թեքսասի մէջ եւ ապա ղրկուեցաւ Նեվատա, ուր եւ լրացուց* gunner*-ի դասընթացքը։ Ներկայիս կը գտնուի* Amarillo, Texas:

P.F.C. ԾԻԼՎԱՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Զաւակն է Տէր եւ Տիկ. Միհրան եւ Ցուսաբանէ Մարկոսեաններու։ Նա յաջողութեամբ աւարտած է Newark*-ի* Casey Jones Engineering College:

Ամերիկեան բանակին միացաւ 1944*-ին եւ ղրկուեցաւ Իտալական ճակատ, ուր մասնակցեցաւ երկու կռիւներու։ Ներկայիս կը գտնուի Իտալիա։*

Ջերմ Սիրով եւ Կարօտով

ՄԵԾ ՄԱՅՐ՝ ԿԱՏԱՐԻՆԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՆՈՒԱՐՔ, Ն. Ճ.

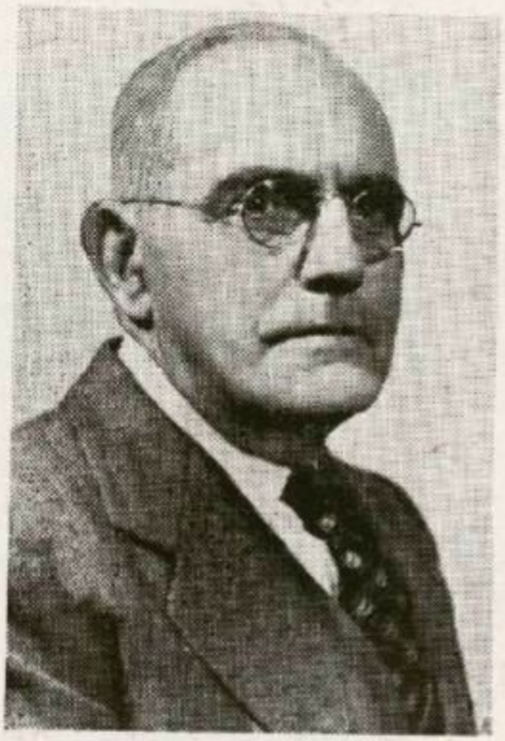

ՅԱԿՈԲ ՀԱՄԱԼԵԱՆ

ՏԻԿ· ԱՆԻ ՀԱՄԱԼԵԱՆ

կան լաւ գործեր, որոնք նիւթական ոչ մէկ վարձատրութեամբ կրնան փոխարինուիլ։

Ուրախ եմ, ո՛ր ասոյն Յիշատակարանը ցանկալի պատեհութիւն կուտայ ինձ յարգանքի տուրքս տալու եւ երախտապիտական երկու խօսք արձանագրելու անոնման եւ արժանաւոր բարեբարեներուս՝ Տէր եւ Տիկ· Յակոբ եւ Անի Համալեաններուն (Տիգրանակերտցի), որոնք մանկութեան օրերէս ի վեր ե– դան ինձ աւելի քան հոգատար ծնողք անցեալին եւ են սրտցաւ բարեկամ ներ– կայիս։ Անոնք իրենց բարեբարութեան համար իր աւանին Հայոց Հայրիկէն ստացած են Օրհնութեան Գիրը։

Պոկօթա

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Վասպուրականի կրկնակ հերոսամարտերու առթիւ կը նուիրենք Յիշատակարանի այս էջը ի յարգանս մեր գերդաստանի այն անդամներուն, որոնք իրենց շրջանի դէպքերուն եւ գոյապայքարներուն բերին իրենց մասն ու բաժինը, պատիւ բերելով իրենց գերդաստանին:

Պաղունց մը խունկ բարեպաշտ հօրս՝ Խաչատուրի:

Անվեհեր հօրեղբօրս՝ Գէորգի, *որոնք 96-ի զոհերը եղան:*

Եւ 1915-ին յանդուգն կռուող հօրեղբօրս որդւոյն՝ Վաղարշակի *անմոռաց յիշատակին:*

Յարգանք նաեւ Ազատութեան համար մարտնչող միլիոնաւոր ծաղիկ երիտասարդութեան, որ Բ.րդ Համաշխարհային պատերազմին բերաւ իր մասնակցութիւնը. որոնց շարքին եւ մեր սիրելի զաւակ Վարդանը, *որ երեք տարի շարունակ սիրայօժար կը ծառայէ Ամերիկեան բանակին,* Signal Photo Unit *բաժանմունքին՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Խաղաղականի կղզիներուն մէջ:*

Անձկանօք եւ կարօտով անոր ապահով վերադարձին կ'սպասենք:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՒ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

ՊՕԿՕԹԱ, ՆԻՒ ՃԸՐԶԻ

ՀԱՐԻՒ ԱԼԷՔՍԱՆՏՐ
Technical Տառնապետ Medical Corps–ին. կը գտնուի Իտալիա, 5–րդ բանակին մէջ։

CAPT. ԱԼԷՔՍ Մ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

Անգլիա եղած ատեն 25 անգամ մէն ուելի ռմբակոծած է Գերմանական դիրքեր եւ ճարտարարուեստական գործարաններ.
Air Corps Pilot. Հիմա կը գտնուի Նիւ Մեքսիքօ։

ՍԻՄՈՆ ԿԻՒԼԱՄԻՐԵԱՆ

Technical Տառնապետ Tank Corps–ին մէջ. T–4. եղած է Գերմանիա, Ֆրանսա եւ Ալբանիա՝ 7–րդ բանակին մէջ։

ՀԱՐՕՒԹ ԿԻՒԼԱՄԻՐԵԱՆ
Քրնապետ Air Corps–ին մէջ. Ներկայիս կը գտնուի South Pacific.

ՆՈՐՄԻԿ ԿԻՒԼԱՄԻՐԵԱՆ

A. S. Ծովային պինուար. Ներկայիս կը գտնուի Թոքիո։

Ապահով եւ շուտափոյթ վերադարձ կը մաղթենք մեր սիրելիներուն։

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅՈՎՍԷՓ ԿԻՒԼԱՄԻՐԵԱՆ

SUMMIT. NEW JERSEY

ՏԱՄՆԱԳԵՏ ՄԵՍՐՈՊ ԿԻԼԱՄԻՐԵԱՆ

Մեսրոպ ծնած է 1912 թ. Յունուար 6–ին, Սմիթ Նիւ Ճըրզիի մէջ: Զաւակն է Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ եւ Հռիփսիմէ Կիւլամիրեաններուն:

1942 Թուին նա պինուորագրուեցաւ եւ տարի մը այս երկրի մէջ մարզուելէ յետոյ ուղարկուեցաւ Անգլիա եւ Ֆրանսա, եւ միացաւ 3–րդ Բանակին Quartermaster *բաժանմունքին:*

Մեսրոպ մնաց Գերմանական հակառ մինչեւ վ–ի Տէյ:

Մնոդական գործակցութ սիրով եւ կարօտով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԿՐՏԻՉ ԿԻԼԱՄԻՐԵԱՆ

SUMMIT. NEW JERSEY

ԱՒԵՏԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԻՐԵՆՑ ՄԵՐ ՀՕՐ ԵՒ ՄՕՐ
ԱՒԵՏԻՍ ԵՒ ՍՐՄԱ ԵՐԵՄԵԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՒՆԵՐ ԱՐՓԻ, ՇԱՀԱՆ (ԱՒԵՏԻՍ) ԵՒ ԱՐԱ ԵՐԱՄԵԱՆՆԵՐ
(Թուամանիա) ԵՒ ՓԼԷՐ (ՍԵԼՎԱ) ԿԻՒԼԱՄԻՐԵԱՆ

SUMMIT. NEW JERSEY

ՎԱՐԱԳԱՅ ՎԱՆՔԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐԸ, ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ, ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՈՍՏԱՆԻԿ ՊՈՒՐՆԱՒՈՒԹԵԱՆ

MAPLEWOOD, NEW JERSEY

A. N. C.

LT. ROSE SHALJIAN

1943 Նոյմ. 13-ին կամաւոր արձանագրուած՝ Army Nurse Corps-ին մէջ. ներկայիս կը գտնուի ճօրճիա։

T. STAFF SGT.

GEORGE SHALJIAN

1942-ին միացած է բանակին եւ 3 երկար Տարիներ Ափրիկէ եւ Հնդկաստան մնալէ վերջ ներկայիս ղրկուած է Չինաստան Air Corps-ի Ground Crew-ի ծառայութեան մէջ։

ԾՆՈՂՔ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱԼՃԵԱՆ

ORANGE, NEW JERSEY

ՓՐԱՑՎԻՔ ՎԱՆԻԿ ԹՒՐԼԻՄԻՋԵԱՆ

ՓՐԱՑՎԻՔ ԱՐԱՄ ԹՒՐԼԻՄԻՋԵԱՆ

Կ Ո Ր Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Գաւօի դէռօր՝ մեր հերոս Տաճատ
Կտրիճ որդիներ ուղարկեց ճակատ,
Այս կորիւններն են Արամ եւ Վանիկ,
Որ պաշտպանեն մեր նոր Հայրենիք —
Այն գիտակցութեամբ որ Ամերիկա
Չի մոռնար երբէք երկիրն Արմենիա:
Հերոսներն հերոս կը ծնին շատ հաճ,
Պատմութեան դասն է այս բոլոր ազգաց:

Ֆրէզնօ

Յ · Ս · Լեւոնեան

Ծ Ն Ո Ղ Ք

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԱՃԱՏ ԵՒ ԱՐՓԵՆԻԿ ԹՒՐԼԻՄԻՋԵԱՆ

WALDWICK, NEW JERSEY

Ի ՅԱՐԳԱՆՔ 1896–Ի ԵՒ 1915–Ի

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐՈՒՆ

խորին յարգանքներով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԽԱՉԻԿ ՆԵՍՏՈՒՐԵԱՆ

RIDGEFIELD, NEW JERSEY

SGT. EDWARD KERBEYKIAN

Զինուորագրուած է 1942 *Յունուար* 4–*ին. ծառայած է* Fort Dix–*ի* Ceception Center Administration Office–*ին մէջ. յետոյ* Governors Island, *անկէ* Camp Lee, Virginia, *նոյն պաշտօնով.* 1944 *Յունիսին դրկուեցաւ Անգլիա հիմնելու* "Blood Bank Unit" *սպասարկութիւնը. վերջը միացած է* Registrar's–*ի, իսկ ներկայիս բանակները* Redeployment *ընող դրասենեակին։*

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԲՕՂ ՔԸՐՊԷՔԵԱՆ

PALISADE. NEW JERSEY

1st LTD. ՎԱՆԻԿ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Լիւթէնընթ Վանիկը, զաւակն է Տէր եւ Տիկ. Սահակ եւ Հայկանուշ Տէր Յակոբեաններու: Ծնած է 1921 Ապրիլին: Թինեքի Հայ Սքուլը լրացնելէ վերջ յաճախած է Casey Jones Engineering Գոլէճը եւ կամաւորագրէս մտցած է Ամերիկեան բանակի Air Corps–ին, 1943 Մարտին: Yale Համալսարանի մէջ Վանիկ չարունակել իր ընտրած մասնագիտութիւնը եւ առացաւ Տեղակալի աստիճան: Այժմ կը գտնուի Mobil, Ala.:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ս. ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

WEST ENGLEWOOD, NEW JERSEY

ՓՈԽ ՏԵՂԱԿԱԼ ՖԻԼԻՊ ԿՈՐԿՈՏԵԱՆ

ՓՈԽ ՏԵՂԱԿԱԼ

ՖԻԼԻՊ ԿՈՐԿՈՏԵԱՆԻ

ԱՆՄՈՌԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Որը ինկաւ 1919–ին, Բէօյիւք – վէդիի կռիւներուն, զինուորականի վայել մահով, 25 տարեկան հասակին մէջ:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԵՂԻՇԷ ԵՒ ՄԱՔԵՆԻԿ ՔԱՋՈՒՆԻ

ORANGE, NEW JERSEY

ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իմ Անմոռաց Ամուսնոյս

ՅՈՎՀԱՆ ՋԱՓՄԱՓՃԵԱՆԻ

Իր մահուան 10–րդ տարելիցի առթիւ

ՏԻԿԻՆ ԵՂԻՄԱՒԻՔ Յ. ՋԱՓՄԱՓՃԵԱՆ

ՊՕՍՓՈՒ, ՆԻՒ ՃԸՐՋԻ

ՊԵՐՃ ԵՒ ՍԻՐԱԲ ԱՍԼԱՆԵԱՆՆԵՐ

Ծ Ն Ո Ղ Ք

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆ
ՐԷՄՋԻ, ՆԻՒ ՃԸՐՋԻ

ՎԱՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՊԱՏԱՆԻ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿՆԵՐԸ (ՔԱՂԱՔԱՄԷՋ)

ՈՍՏԱՆ (ԱՆՈՒՇԻ ՏՂԱՆ)
14 տարեկան

ԱՍԼԱՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆ
14 տարեկան

ԲԱԲԳԷՆ ԻՍԱՋԱՆԵԱՆ
12 տարեկան

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳՐԻԳՈՐ ԿԱՐԱՊԵՏ ԻՍԱՋԱՆԵԱՆ

ՈՒԽՏ ԻՆԿԼՎՈՒՏ, ՆԻՒ ՃԸՐՋԻ

ՄԱՐԿՈՍ ՊԱԼՏՈՇԵԱՆ

Ուսուցիչ Վանի եւ Թիֆլիսի մէջ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեր անմոռաց եղբօր Մարկոս Պալտոշեանին, որ իր աչքերը փակեց Հայրենիքին հետու, 1918–ին, Թիֆլիսի մէջ, 28 տարեկան ծաղիկ հասակի մէջ։

Սիրով՝

ՓԵՍԱՆ՝ ՆԵՐՍԻՍ ԵՒ ՔՈՑԸՐՔ՝ ՀՐԱՆՈՒՇ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՈՒԼՄԷՔ ԻՆԿԸՆԿՈՒՏ, ՆԻՒ ՃԸՐՋԻ

ՄՕՐՍ՝ ԱՆԹԱՌԱՄ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ (ՊԱՇԴԱԼԱՆՑԻ) ԱՆԹԱՌԱՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մէկը այն հազարաւոր հաւատաւոր մայրերէն, որոնք այրխացան 1896–ին, զաւառներու եւ գիւղերու խոր անկիւններէն՝ անխօս եւ անխոնջ. արիւնի եւ զուլումի այդ չրջաններուն, մեծցուցին իրենց սրբուհիները եւ հասցուցին սեռունդ մը եւս տանելու պայքարը մեր ազատագրութեան, այս անգամ աւելի կատաղի եւ աւելի վրէժխնդիր:

Այս տառապած անխօս մայրերը մեր հազարաւոր հերոսներու կարիքին՝ արժանի են Հայ ժողովուրդի ճօնելուն եւ դարձնելուն:

Եւ 1896–ի այս Յիսնամեակին, մօրս եւ անոր նման հազարաւոր Հայ մայրերու պաշտելի յիշատակին, ես կը նուիրեմ յարդանքի, սիրոյ եւ երախտադիտութեան այս համեստ տողերս:

ՎԱՐԴԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ԻՆԿԼԻՒՏ, ՆԻՒ ՃԸՐՋԻ

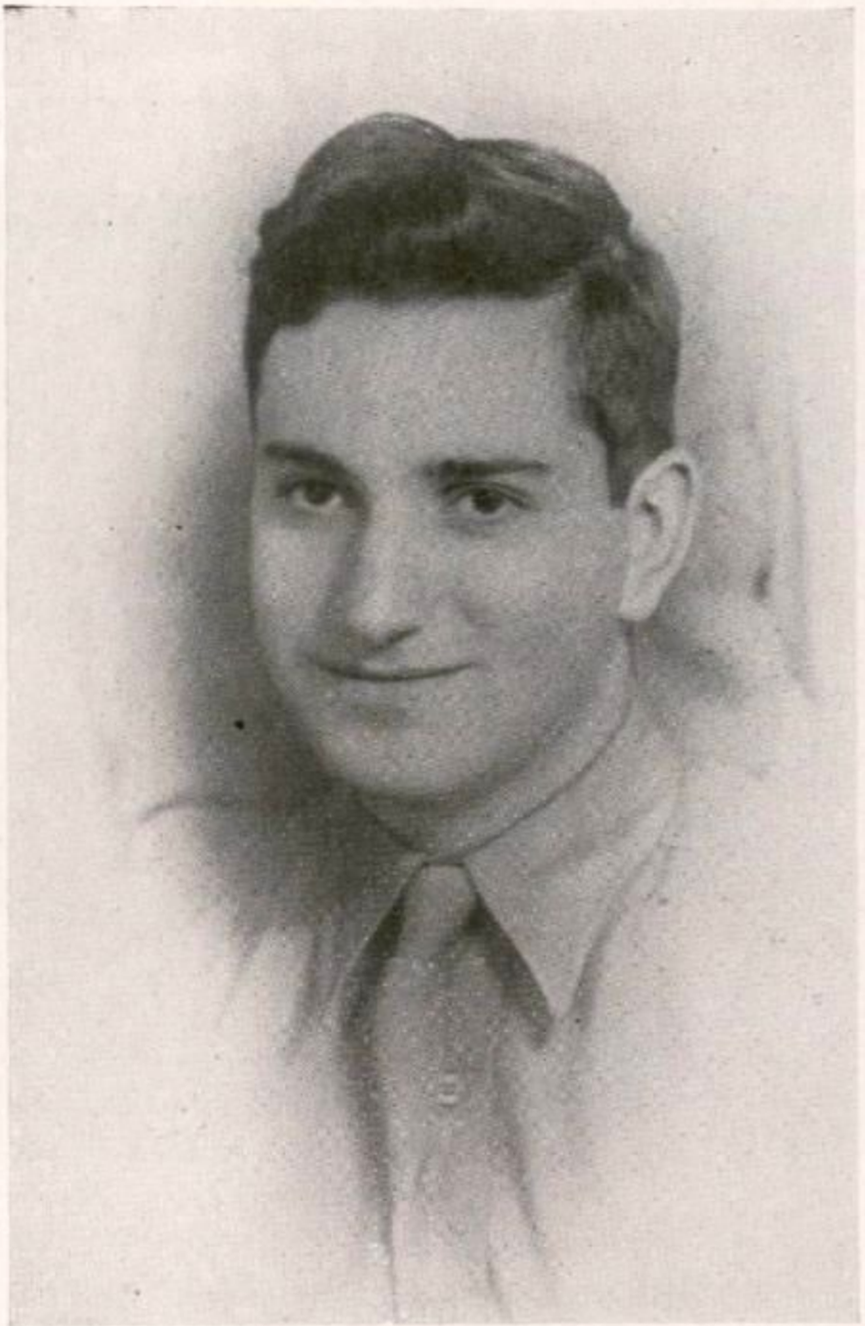

ԼԷՕ (ԼԵՒՈՆ) ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ծնած Նուարք, Օհայօ, զաւակ Տէր եւ Տիկին Սոֆիա եւ Մելքոն Կարապետեաններու. աւարտած է տեղական Բարձր դպրոցը. յետոյ ուսած է Օհայօ Համալսարանի Բժշկական ճիւղի նախապատրաստական բաժինը, եւ ինչ Capital University-ի երաժշտական ճիւղը ևօթ տարի մասնաւորելով ջութակի դասընթացքը: Լեւոն միացած է Ամերիկեան բանակին 1944-ին, եւ մինչ օրս կը մնայ Գերմանիա, կապուած՝ Եւրոպական ճակատի Combat Engineering-ի բաժնին:

Կարօտով կ'ողջունենք մեր սիրելի Լեւոնի չուտափոյթ եւ ողջ առողջ վերադարձին:

Միշտ սիրով՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԻՆԿԼՎՈՒՏ, ՆԻՒ ՃԸՐՋԻ

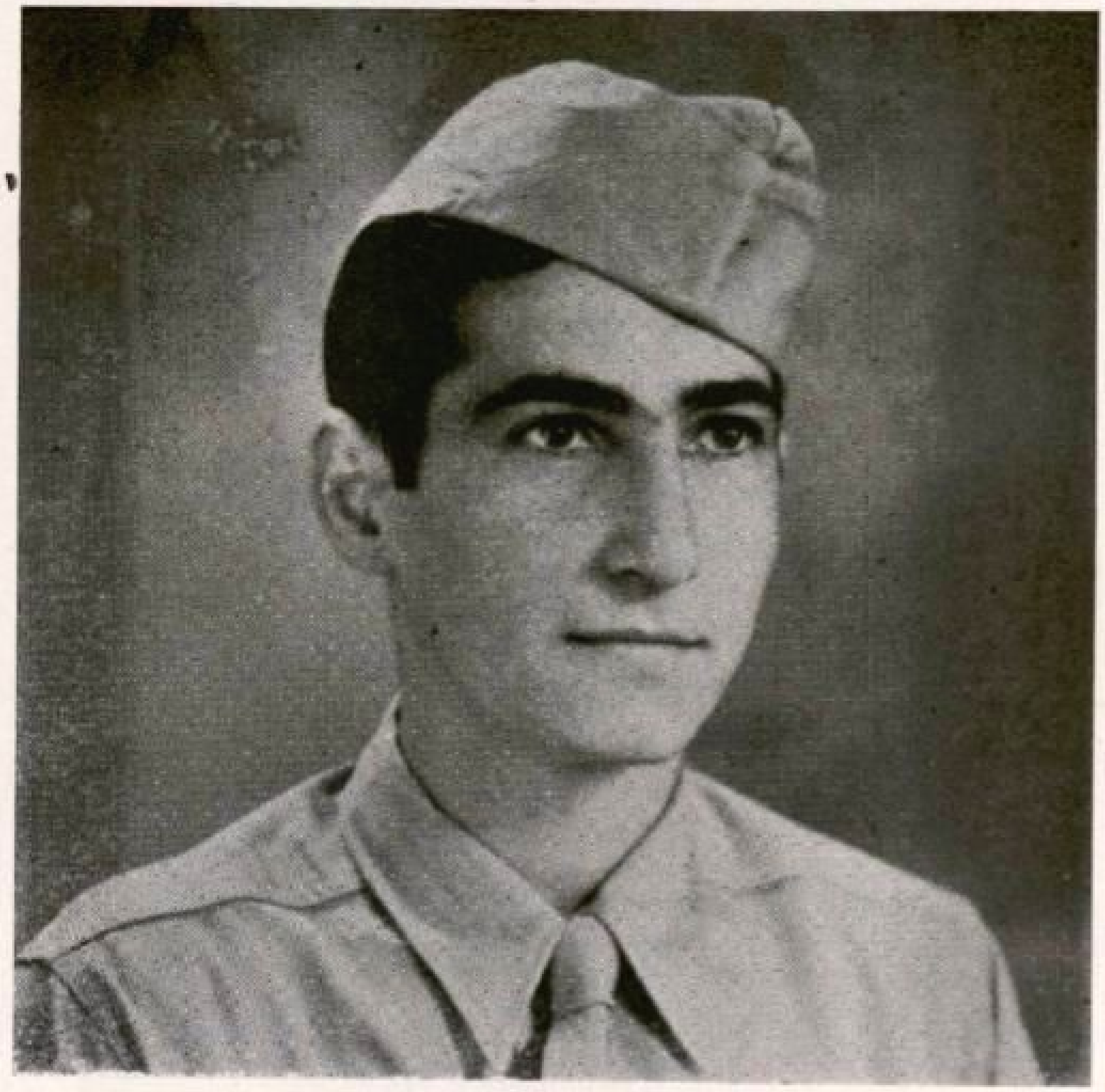

ՓՐԱՅՎԷԹ ԶԱՐԵՀ ՓՈՒՍԻԿԵԱՆ

Ծնած է 1927 *Մարտ* 19–*ին։ Աւարտած է* Թինէք Հայ Սքուլ–*ը* 1945–*ի Յունիսին, իսկ Օգոստոսին միացած է Ամերիկեան բանակին։ Ներկայիս կը մարզուի* Fort Knox (Kentucky), Tank Division–*ի մէջ։*

Կարօտով եւ անձկութեամբ կը սպասենք մեր սիրելի զաւկին ողջ առողջ վերադարձին։

Ծ Ն Ո Ղ Ք

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ԵՒ ԳՈՀԱՐԻԿ ՓՈՒՍԻԿԵԱՆ

ԹԻՆԷՔ, ՆԻՒ ՃԸՐԶԻ

ՋՕՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԱՆՈՆՑ, ՈՐՈՆՔ ԸՆԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԱՋԱՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

Ի յարգանս հայրենի լեռներու վրայ ինկած մեր ազատուն եւ անթաղ հերոսներուն, որոնք կաթօտ մնացին ափ մը հողի, կաթիլ մը արցունքի եւ պտղունց մը խունկի:

ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԸ

ԵՈՒՆԻԸՆ ՍԻԹԻ, ՆԻՒ ՃԸՐՃԻ

Մէկ կարդա՛, երբեք խորհէ՛։ Խորհելով եւ նորէն խորհելով միայն կարելի է բանալ կեանքի գաղտնիքներու ամուր կղպանքը։

* *

Արդեօք ինչո՞ւ համար մահուան անգութ մանգաղը վաղաժամ կը հնձէ այն բեղուն կեանքերը որոնց արդէն կատարած բարի գործերը կարծես միայն նախանշաններն էին անոնց դեռ կատարելիք մեծ եւ ազնիւ գործերուն։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐԵԱՆ

ԻՆԿԸԼՎՈՒՏ, ՆԻՒ ՃԸՐՋԻ

Ազգերնիս մէկ, լեզունիս մէկ,
Հաւատքնիս մէկ, հայրենիք մէկ,
Հայրերնիս մէկ, փառքերնիս մէկ,
Ինչո՞ւ չըլլայ սրտերնիս մէկ:

Ն. ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆ

Մահուան քաշած նետին հանդէպ
Ամէն վահան անօգուտ է.
Արծաթի եւ ոսկու տուած Շքեղութիւն անօգուտ է.
Կեանքն ու աշխարհի որքան խորունկ
Կրցայ քննել՝ հասկցայ թէ՝ բարի գործէն
Զատ ամէն բան աշխարհի մէջ անօգուտ է:

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ

Կը զովենք եւ կը գնահատենք
Համա–Վասպ. Հայրենակցն. Միութեան աշխատանքները.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅԱԿՈԲ (ՃԷՅ) ՆՈՐԵԱՆ
ՆՈՐԹՀ ՊԸՐԿԸՆ, ՆԻՒ ՃԸՐՋԻ

ԾԱՆՕԹ.— Տիար Յակոբ Նորեան՝ որ ծանօթ է իր ազգասիրական զգացումներով եւ բարեգործական բազմապիսի արարքներով. վերի գրութիւնները՝ առ ի տպագրութիւն մեզ յանձնելէ յետոյ՝ դժբախտաբար մահկանացուն կնքեց Փետրուար 9-ի առաւօտուն:

ԿՌՈՒՈՂ ԽՈՒՄԲԻ ՄԸ ՆԿԱՐԸ

Երկրորդ Շրջան — Շրջանապետ՝ 1. Փանոս Ժամհարեան: Օգնականներ՝ Ռուբէն Խարայէլեան, եւ 3. Գարեգին Արամեան (✠ 1921 *Փետր.*), 4. ✠ Վաղարշակ Շիրվանեան՝ յանդուգն կռուող, 5. Արմենակ Տէր Թովմասեան (*նահատակ*՝ 1918 *Փետր.* 1), 7. Պատանի սուրհանդակ Յովհաննէս Մահտ. Յովհաննէսեան:

Փա՜ռք եւ պատի՜ւ Հայ Ժողովուրդի Ազատութեան Զինուորներուն

ՀԱՄԱ–ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Ա Ղ Թ Ա Մ Ա Ր

Յարգանօք

ՄԱՐՏԻԿ ՄԽԻԿԵԱՆ

Նիւ եՈրՔ, Ն. Ե.

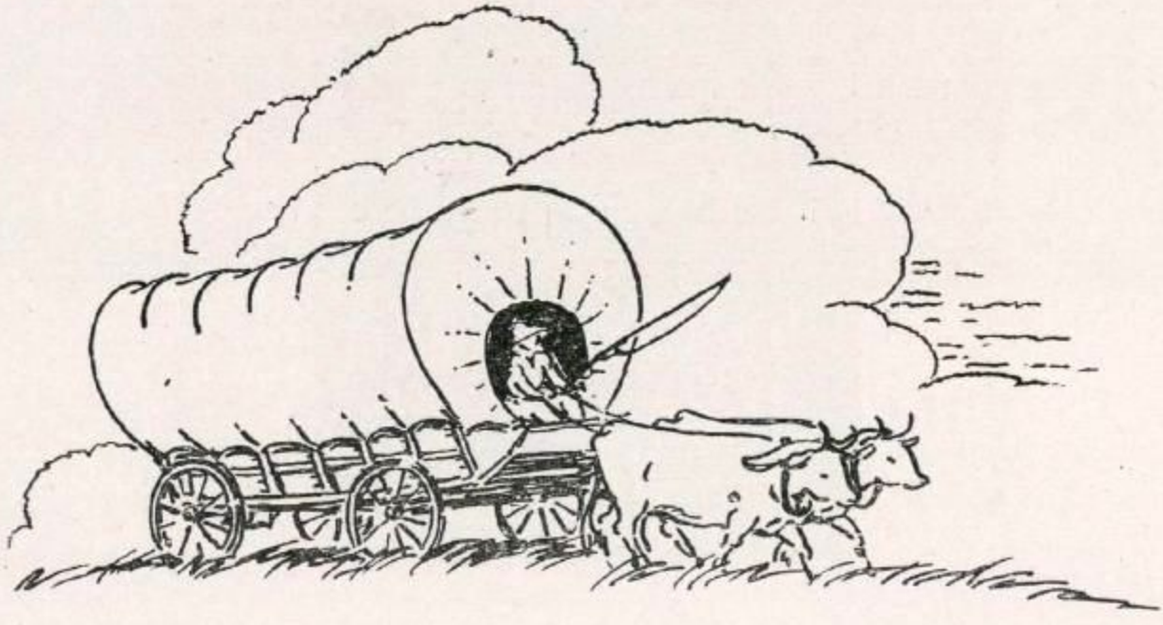

ԳԷՊԻ ՎԱՆ

ԴԵՂՁՈՒՆԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.

ԳԷՈՐԳ ՓՈՒՍԻԿԵԱՆ A. M. M. 3/c

Զաւակ Տէր եւ Տիկին Գասպար Փուսիկեաններուս, որ Ամերիկեան Նաւատորմին մէջացաւ 1942–ին. յաջողութեամբ աւարտելէ յետոյ Manhattan High School of Aviation Trades–*ը: Ծովային պինուսրութեան մէջ կրկին նոյն ճիւղին հետեւեցաւ եւ երկու անգամ ատոհճանի բարձրացում ունեցաւ:*

Ծ Ն Ո Ղ Ք՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱՍՊԱՐ ՓՈՒՍԻԿԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.

Ց Ի Շ Ա Տ Ա Կ

ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ

ԵՒ

ԱՅՆ ԱՄԷՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ ՈՐՈՆՔ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԵՑԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՆՏՐԱԳՈՐԾԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

ԹԻՆԷՔ, ՆԻՒ ՃԸՐՋԻ

ԽՈՐԷՆ Գ. ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ
Ամերիկեան Բանակին Ծառայած

ՀՐԱՉ Ա. ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ
Քօսթ Կարտ Րիզըրվ (T.)

Վ Ա Ս Պ Ո Ւ Ր Ա Կ Ա Ն

Հայութեան դու սրտի զանգ,
Խորհուրդին՝ աղօթարան,
Միշտ մընաս մեր արձագանգ,
Հայու դրօշ — Վասպուրական:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍՈՒՐԷՆ Գ. ԹԷՐԼԷՄԻԶԵԱՆ
ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՋԱՀ

ՋԱՐԼՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.

«Մամի պատմէ մեղի երբ դուն պզտիկ աղջիկ էիր Վանի մէջ»
կը խնդրեն Ատրին եւ Ամինը միաձայն։
— Մոռցեր եմ, պալիկնե՛րս։
— Ցիչէ՛, Մամի, յիչէ՛։
Ո՞րը յիշեմ իմ Վանին —

Ծաղիկնե՞րը բազմազոյն, առուակնե՞րը կարկաչուն, բարեկնե՞րը ուռաստիւն, այնպէս խաղա՛ղ, երազո՛ւն։ Պզտիկնե՞րը ծառն ի վեր, հարան ու աղջի՞կ ծիծաղկոտ թէ հերոսներն անանուն, հէքիաթային լեռներուն։

Դո՛ւն ալ, իմ Վան հեռաւոր, հէքիաթ զարմար ու չկոս, բայց անմեռ ես մեզ համար։

ՕՆՆԻԿ ԵՒ ԳԵՂԱՆՈՒՇ ՄԱՄԻԼԵԱՆ

ՍԱՈՒԹ ՊՐԻՅՆԹՐԻ, ՄԻՍ.

ՄԱՆՈՒԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

(1891 — 1945)

Յիշատակի՛դ, Քեռայր, Դո՛ւն
հաստատուն գրիչով ու խօսքով հայրդի

Տէր եւ Տիկին ԱՐՇԱԽԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ
Նիւ Եորք, Ն. Ե.

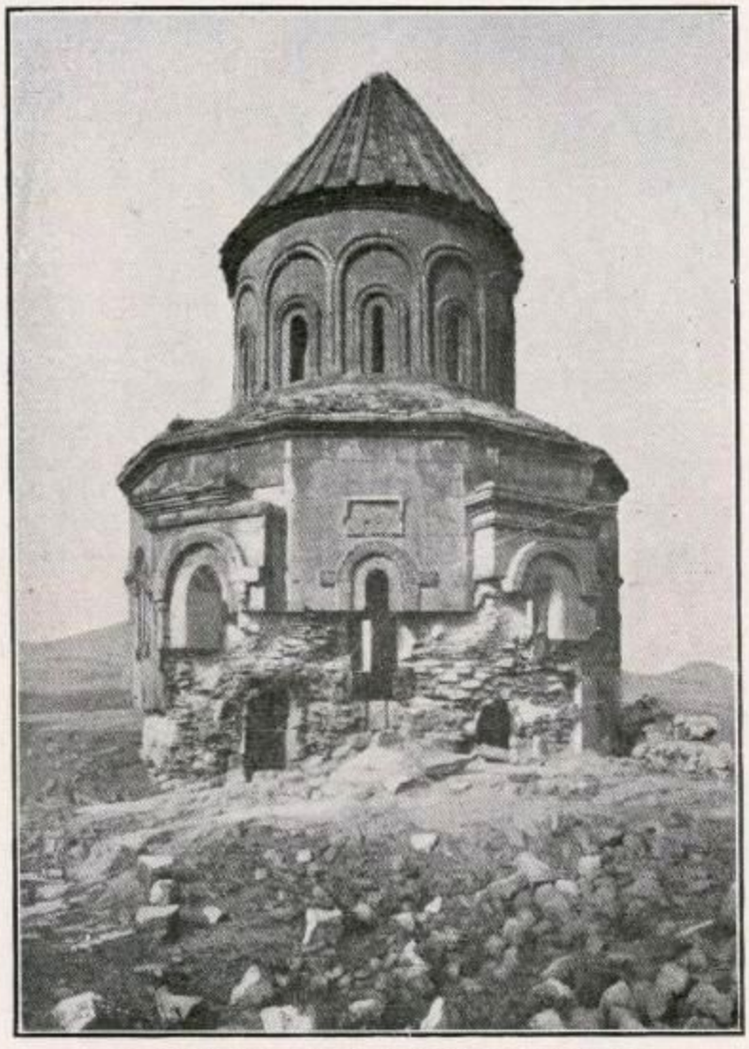

Ս· ԳՐԻԳՈՐԻ (ԱՊՈՒՂԱՄՐԵՆՑ) ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՏԼՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԱՃԱՏ ՊԱՐՈՒԹՋԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն· Ե·

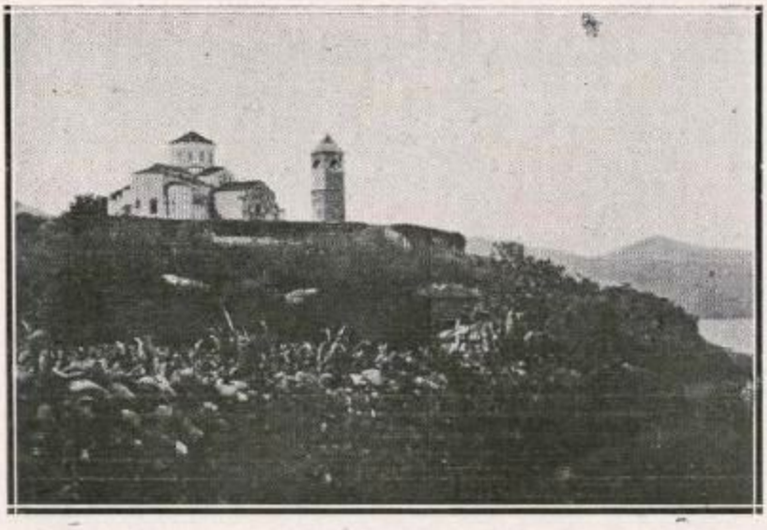

ՏԱԹԵՒԻ ՎԱՆՔԸ

Գ. ԵՂՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.

COMPLIMENTS OF

EMBASSY FLORIST

2458 BROADWAY

(Corner 91st St.)

NEW YORK, N. Y.

«Կարմրբուրի վանքում լինեմ, թէ Վարագայ սարին վրայ,
Սիփան սարը դէմըս կ'ուզեմ, ոսկի արեւ թառած վրայ,
Արտամետի հոտոտ խնձոր ու Շահպաղու գինին կ'ուզեմ,
Արուսեակը քովըս նստած, մազերը խուրձ-խուրձ ծունկիս վրայ։»

Արտագրուած՝ Ա. ՏԱՐԱԳԻՐ-ի Քառեակներէն

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ս. ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆ

ԵՒ ԶԱՒԱԿ ՐԱՖՖԻ

NEW YORK, N. Y.

Յարգանքներով

Խ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.

Սրտագին Մաղթանքներով

Մ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.

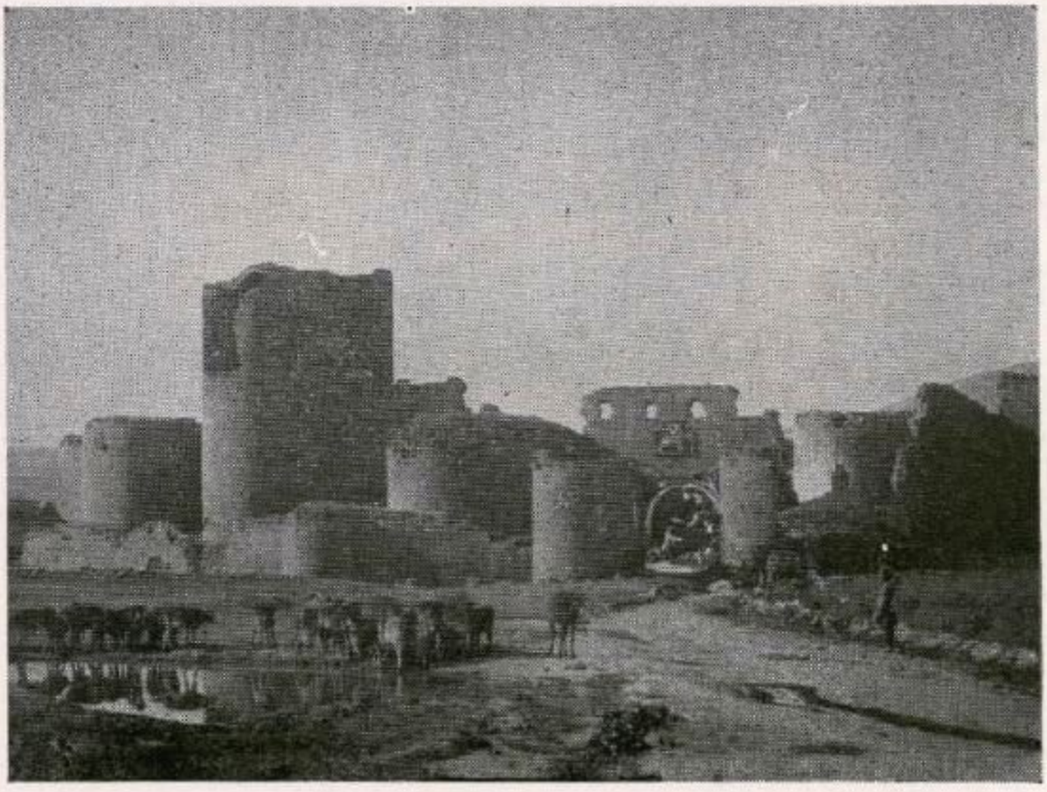

ԱՆԻԻ ԳԱՐԻՍՊՆԵՐԷՆ ՄԱՍ ՄԸ

Քաղաքի գինանշանը որոշ կը տեսնուի ծակ-պատուհան դիրքերէն երբ ներքնահոտի դուռները կը պաշտպանուէին:

Sponsored by

V. H. KOROGLANIAN & CO.

WEAVERS and CLEANERS OF

FINE ORIENTAL RUGS & CARPETS

138 BOSTON POST ROAD

LARCHMONT, N. Y.

ԾԱՆՕԹ ՀԱՅ ՅԱՒԵՐՈՒՆ ԵՒ ՄԱՐՏՆՁՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԾԱՆՕԹ ՀԱՅ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՐԴԱՐ ԴԱՏԻՆ

Ի սրտէ կը շնորհաւորեմ Ձեր Միութիւնը իր այս աշխատաճիւին համար.

ABE BERNSTEIN

New York

TOMORROW

Ով որ սիրոյ դառն բաժակ չէ ըմպած
Ով որ անհուն գիշերներ չէ ապրած····
Սէրն ու կաթօտը, վիշտն ու տառապանքը
Իրմէ արիւն, արցունք չէ հոսեցուցած···
Ան սիրոյ իրականութիւնն իսկ չէ ապրած:

C. H. HAGOPIAN

NEW YORK

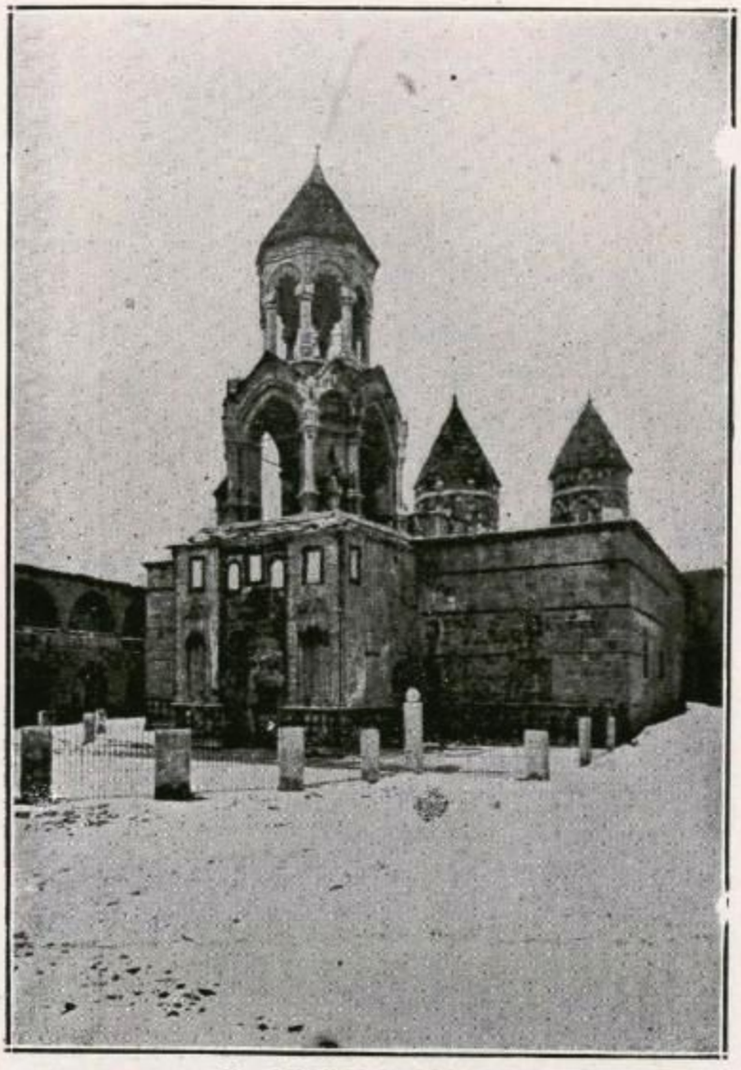

Ս· ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Տէրը լուսաւորէ հոգիներն մեր նահատակ հերոսներուն, եւ օրհնէ յիշատակը բոլոր անոնց որոնք կ'աշխատին հայ ազգի լուսաւորութեան եւ ազատութեան համար:

ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆ ՔՀՆԱ· ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն· Ե·

«ՓՇԱՏԵՆԻՆ» ՀԱՅՐԵՆԻ

Նուարդ Կէօրկիզեանէ՝ նուիրուած Ա. Գ. Մ.-ին

«Փշատենին, որ տնկեց
Մեծ պապս՝ ինծի անծանօթ —
Ամէն Գարնան կը բանար
Բուրվառները բազմանիւղ
Բազուկներն իր խնկաբոյր,
Օրհնելու իր շուքին տակ:
Հասակ քաշող թոռնիկներ....

Փշատենին Հայրենի՛,
Ա՛լ չի բանար ծաղիկներ
Հատիկ հատիկ խունկի պէս,
Աղօթելու, օրհնելու...

Քանդուած տունին կսկիծէն
Չորցած թէեւ, ու սակայն
Յամառօրէն կը ցցէ
Իր սեւ կողեր երկնից դէմ,
Իբր բողոք, ու կ'անիծէ՝
Ձեռքերն
Որոնք խլեցին
Թոռնիկները իր շուքէն...»։

COMPLIMENTS OF

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄՈՒՐՕԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ

Գրեց՝ ՆԱՅԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ

Արի՛, եղբայր, փառաբանենք բազմաբարբառ հայոց լեզուն,
Մեր արտի ջուր, մեր ձեռքի թուր, մեր հոգու լաց՝ հայոց լեզուն:

Հասել է նա մեր դարերից, մեր սարերից ու մեր սրտից,
Արաքսի պէս միշտ կենդանի, միշտ անսպառ հայոց լեզուն:

Նա առաջին կանչն է եղել դիւցազնական մեր նախահօր,
Օրօրոցից մեզ փայփայել է մայրաբար հայոց լեզուն:

Քերթողահայր խորենացուց մինչեւ Քուչակն ու ձեր ծառան՝
Տուել է մեզ երազ ու երգ ու ճանապարհ հայոց լեզուն:

Կը մոլորուէր մեր կարաւանն անպրոպաշունչ գիշերներին,
Կը կորչէին, եթէ ճամբին չբոցկլտար հայոց լեզուն:

Քանի՜ ցեղեր ցամաքեցին՝ ինչպէս հեղեղն աւազի մէջ,
Բայց Լենինեան ծովին հասաւ մեսրոպատառ հայոց լեզուն:

Այսօր էլ նա բռնութեան դէմ փայլատակում է բարկացայտ,
Հերոսական լեզուների հերոս եղբայր հայոց լեզուն:

Ուրեմն եկ փառաբանենք, փայլեցնենք թրի նման,
Որ զըրնգայ արեւի տակ յաւէտ պայծառ հայոց լեզուն:

(«ՇԻԿԱՑԱԾ ՀՈԳՈՎ» հատորէն)

ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՕՐԻԱ ՄՈՒՐՕԵԱՆ – ԱԹՈՌԱԿԱԼԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.

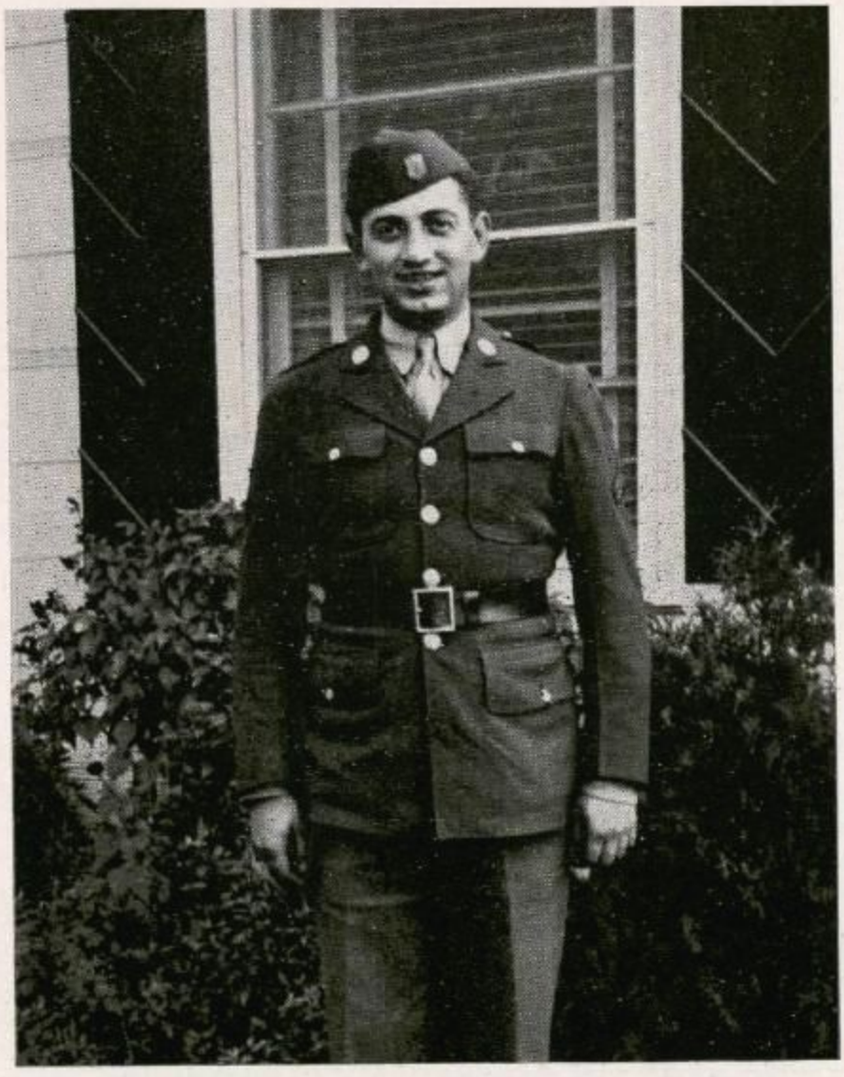

SGT. CHARLES KAZARIAN

Ծնած է Փրավիդէնս 1919, Յունուար 29–ին: Իր նախնական կրթութիւնն առած է Սէնթըրըլ Հայ Սքուլին մէջ: Անդամ է Վարանդեան Ուխտին: Ծնողքին հետ փոխադրուած է Նիւ Եորք եւ 1940ին միացած է Ամեր. Բանակին: 1944–ին ղրկուած է Գերմանիա: Երեք անգամ վիրաւորուած եւ առացած է մեռածներ: Դարմանուելու համար ղրկուած Penn. Butler պինուորական հիւանդանոց:

Կը մաղթենք բոլոր պինուորներուն ողջ եւ առողջ վերադարձ:

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Ն. Ե.

ՋԻՆԱԳՈՐԾԱՐԱՆ

Անծուխ փամփուշտներու աշխատանոց, որուն կից էր նաեւ ծխատար վառօդի աշխատանոցը՝ ղեկավարութեամբ՝ Փրոֆ. Մինասեանի, Գէորգ Գույումճիբաշեանի եւ Յարութիւն Կաֆաւեանի:

ՓԱՌՔ ՄԵՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏ ԿԵՐՏՈՂՆԵՐՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԵՒ ԱՆԱՀԻՏ

ՆԷՇՈՒԻ, ԹԷՆՆ.

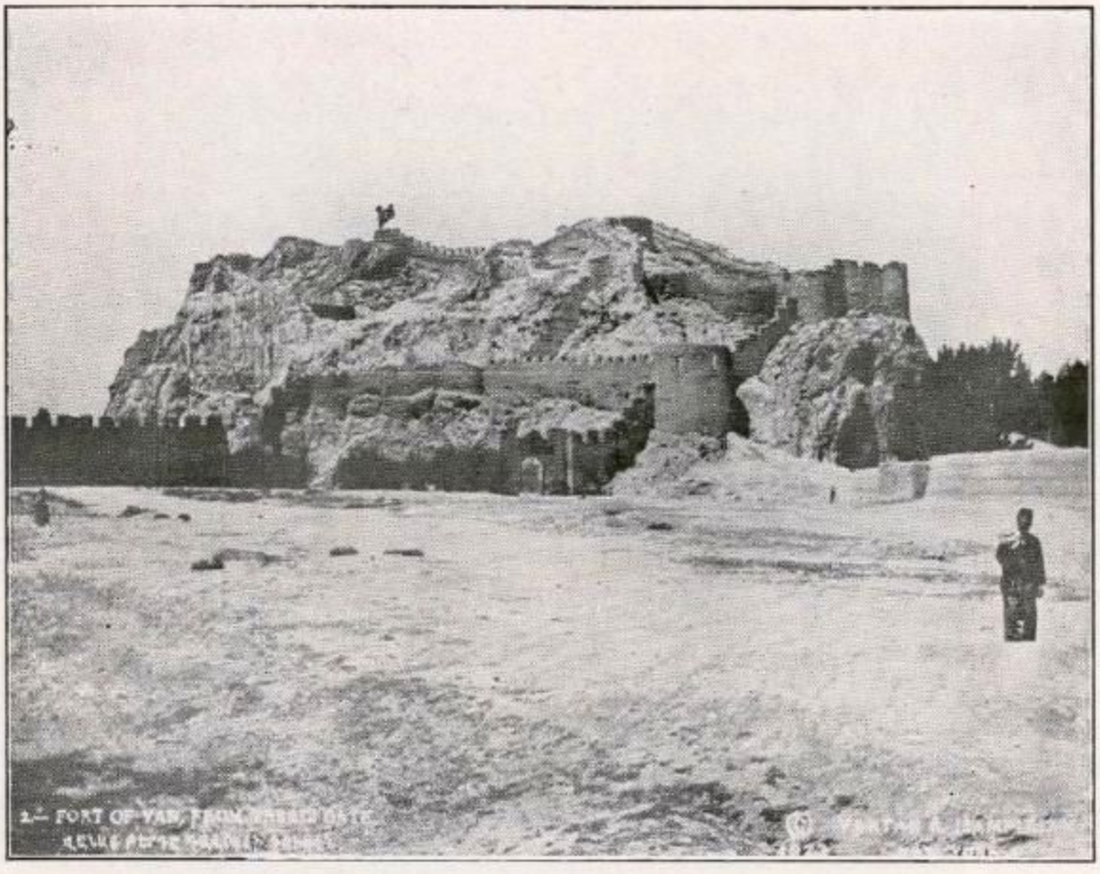

ՎԱՆԻ ԲԵՐԴԸ

Յարգանք բոլոր անոնց որոնք կռուեցան եւ ազատութեան դրօշակը պարզեցին մեր պատմական բերդին վրայ:

ՀԱՄԱ–ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊՈՍԹԸՆԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ

ՁՕՆ

Բոլոր ամոնց՝ որոնք անյուսութեան մէջէն երազել գիտցան եւ այդ երազը իրականութիւն դարձուցին, զոհաբերելով իրենց մատղաշ կեանքերը ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ազատութեան սուրբ գաղափարին:

Այս հեռաստանէն, գլխաբաց յարգանքով, խունկ ու աղօթքով օծուն մեր համբոյրները ամոնց անյայտ գերեզմաններուն:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԷՈՐԳ ՅՐՕԵԱՆ

ՊՕՍԹՐՆ, ՄԷՍ.

ՄԿՐՏԻՉ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ (Ալեւտիսեան)
(1861 — 1896)
Բարբոդիմէոս լեռան նահատակ,
Օրհնուի իրրեւ սուրբ՝ ըստ յիշատակ.

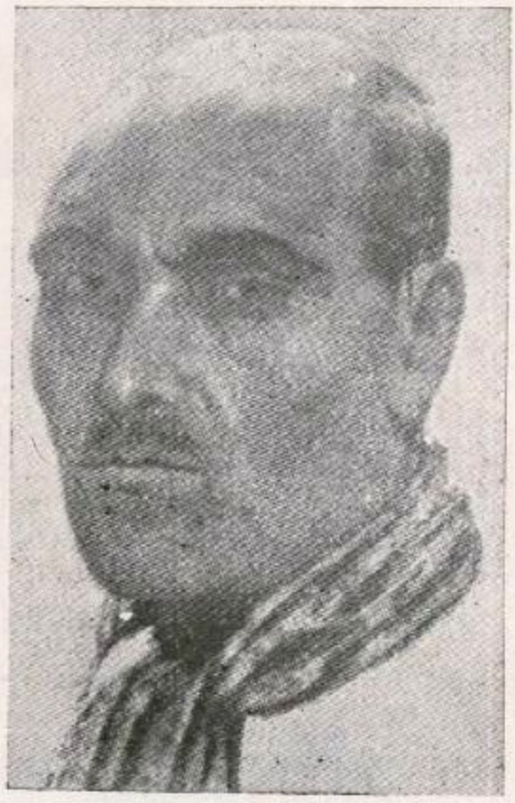

ՓԱՆՈՍ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ
(1865 — 1941)
Նկարիչներու տեսիլքի վարպետ,
ԶՔեզ ալ ձեռքիդ՝ մարտիկներու պետ.

ՏԱՃԱՏ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ (Այժմ Ամերիկա)
Նոր–Սեբուղդի խըռովքի պատանի,
Գնդակդ գրեց մատեան ծիրանի.

ՄԻՀՐԱՆ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ
(1884 — 1915)
Քնքուշ տղայ, էջմիածնի սաճիկ,
Խօսքդ մնաց կարճ՝ իբրեւ դեռ ծաղիկ.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ
ՊԷԼՄՕՆԹ, ՄԷՄ.

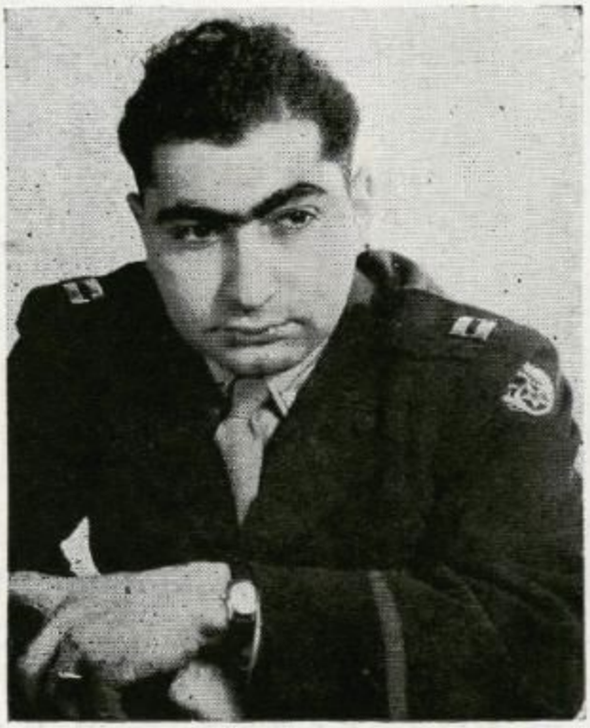

CAPTAIN EDWARD DAVAJIAN

Graduated Bellevue High School in 1938 (Bellevue, Washington).
Graduated University of Washington 1942.
He majored in Chemistry.
Joined the American Air Force in December 1942.
Took advanced training at Yale University.
He is the Photographic Officer of the Heavy Bombardment Group of 8th Air Force.
He went to England in July, 1943, with his group (8th Air Force —491st, Bomb. Group).
He has received 8 battle stars.
Edward is 25 years old.

ՏԼՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԻՀՐԱՆ ԵՒ ՍՄԹԵՆԿ ՏԼՎԼՃԵԱՆ

ՊԼԻՎԻՒ, ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆ

ՅԱՐԳԱՆՔ

Որպէս ականատես եւ մասնակից 1915–ի Վանի ինքնապաշտպանութեան, որը աւելի մշակուած եւ ընդարձակ կրկնութիւնն էր 1896–ի ինքնապաշտպանութեան, չը կրցայ լուռ մնալ եւ յարգանքի այս խօսքը չը յայտնել այն բոլոր ծանօթ եւ անծանօթ նահատակ հերոսներու յիշատակին, որոնք իրենց զերագոյն զոհողութեամբը կերտեցին ազատութեան արիւնալի ճամբան, դէպի նոր նոր յաղթականք, դէպի Հայաստանի անկախութիւնը:

Պէտք է գրուի պատմութիւնը այս հերոսամարտներուն եւ չատ մը ուրիշ հերոսամարտներու, ու պաշտամունքի առարկայ դարձուի: Ազգայ սերունդին համար ոգեւորութեան եւ հրահանգիչ տեսողութեան փառաւոր պիտի հանդիսանան անոնք,— զոհողութիւն, միութիւն, յառաջդիմութիւնը, քաղաքացիական արիութիւն եւ գիտակցութիւն, ազատագրութիւն եւ անկախութիւն:

Յարգանք այն բոլոր ծանօթ եւ անծանօթ հերոսներու յիշատակին, որոնք քալեցին դէպի յաղթանակ եւ ինկան այդ ճամբուն վրան, փրկելով Հայուն պատիւը:

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԻՃ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ

ՈՒՕՔՐԹԱՈՒՆ, ՄԷՍ.

ՏԵՂԱԿԱԼ ՍՈՒՐԷՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Ամերիկեան բանակի օդանաւային ուժին միացաւ իբրեւ կամաւոր: Սուրէն դէպի Աւստրալիա ճամբորդութեան ժամանակ օդանաւային արկածի զոհ կը դառնայ դժբաղդաբար: Սուրէն աւարտած էր Պոսթընի Նորթիսթըրն Համալսարանը:

ՔԷՓԹԸՆ ՀՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Կամաւոր, Ամերիկեան Օդային Ուժին միացած Փըրլ Հարպըրի դէպքին: Շուտով կը դառնայ առաջին կարգի օդանաւորդ եւ կը ղրկուի Փանամայի Գօտին: Ժամանակ մը հոն մնալէ վերջ կը փոխադրուի Վեսթովըրի-Սփրինկֆիլտ, Մէս. իբրեւ մարզիչ, եւ կ'ունենայ աստիճանի բարձրացում: Երբ կը պատրաստուէր Եւրոպական ճակատ մեկնիլ՝ օդանաւային արկածի մը զոհ կը դառնայ 1944 Մայիսին: Հրայր աւարտած է Պոսթընի Նորթիսթըրն Համալսարան:

ԲԱՐԳԷՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Բարգէն երկուորեակ եղբայր Սուրէնին բանակին միացաւ 1943-ին. իր մարզանքը առաւ Ալապամայի մէջ. ապա փոխադրուեցաւ Քալիֆորնիա եւ անկէ Խաղաղականի ճակատ: Իր երկու եղբայրներուն՝ Հրայրի եւ Սուրէնի մահուան պատճառաւ՝ կառավարութեան մասնաւոր կարգադրութեամբ իր զինուորական շրջանը չլրացուցած՝ Բարգէն ի մխիթարութիւն իր ծնողաց տուն կը վերադարձուի: Բարգէն եւս հետեւած է Նորթիսթըրն Համալսարանի դասընթացքին:

ԾՆՈՂՔ՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
ՈՒՕԹԸՐԹԱՈՒՆ, ՄԷՍ.

HARRY.— Ծնած 1911-ին. ուսանած տեղական Բարձր. Վարժարանը: Ծառայած է Գօրգ բանակին մէջ մօտ 10 ամիս. մասնակցած՝ Գերմանական կռիւներուն, եւ քանիցս վարձատրուած է իր քաջագործութեանց համար: Ներկայիս կը գտնուի Քէմփ Հուտ, Թէքսաս: Ամուսնացած է եւ ունի զաւակ մը:

ԱՐՍԷՆ.— Ծնած 1914-ին. յաճախած է տեղական դպրոց. 10 տարի ծառայած է U. S. Navy-ին. գործօն դեր ունեցած Գուատալքանալի, Ալճէրիոյ, Իտալիոյ եւ Նորմանտիի կռիւներուն մէջ: Չորս տարի մնացած է Չինաստան: Շահած է 4 աստղեր. Ներկայիս կը գտնուի Ամերիկա:

ԱՐԱՄ.— Ծնած է 1915-ին. յաճախած է Էվլէրէթի Բարձր. Դպրոց. 8 տարի ծառայած է U. S. Navy-ին, 3 տարի Չինաստան մնալով: Մասնակցած է Գուատալքանալը, Սիսիլիոյ, Նորմանտիի եւ Հարաւային Ֆրանսայի կռիւներուն: Շահած է 5 աստղեր. Ներկայիս կը գտնուի Խաղաղականի ջուրերուն մէջ, Լոս Անճէլըս, պատերազմանաւին վրայ:

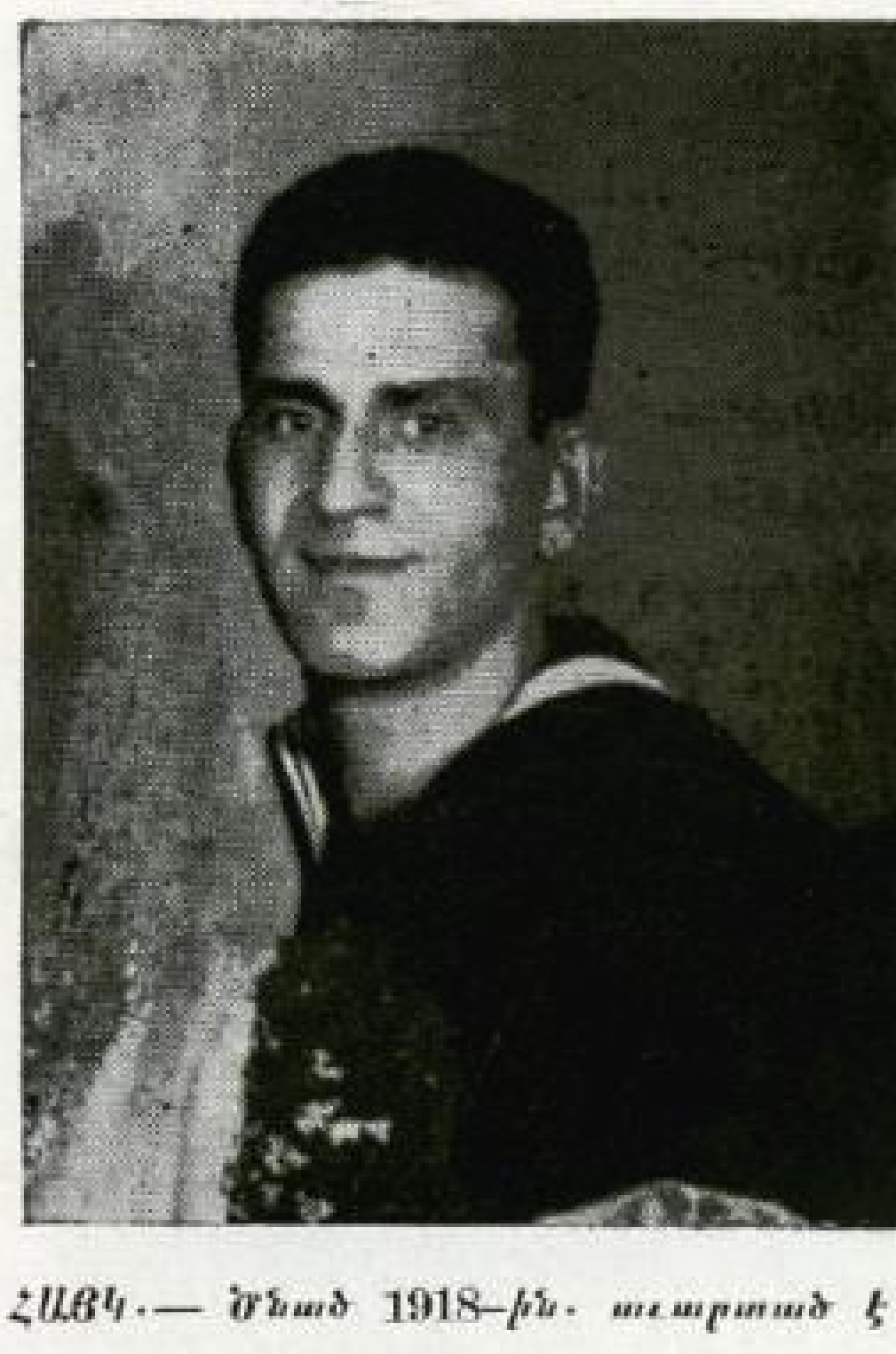

ՀԱՅԿ.— Ծնած 1918-ին. ուսանած է Էվլէրէթի Բարձր. Դպրոց. 9½ տարի ծառայած է U. S. Navy-ին. մասնակցած է Նորմանտիի, Շէրպուրկի, Իվօշիմայի, Օգինավայի, Ֆիլիպեան եւայլն կռիւներուն: Շահած է 4 աստղեր, եւ շատ մը նշաններ:

7 ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ԶԱՒԱԿՆԵՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆ.— Ծնած 1922-ին. աւարտած ան-ղական Բարձր. Դպրոց. ծառայած է 15-երորդ Օդային Ուժին իբրեւ Radar Navigator, եւ ռմբաձիգ: Պարգեւատրուած է "Distinguished Flying Cross"-ով, 6 աստղերով եւ ուրիշ մետալներով: Առաջին կարգի Լիւթենընթ Վարդանը հիմա ազատ արձակուած է:

ՎԱՆՈՒՀԻ.— Ծնած 1923-ին. աւարտած Էվէրէթի Բարձրագոյն Դպրոցը: Միացած է U.S.N.R.W.R.-ին Pharmacist's Mate 2-C աստիճանին համար. 18 ամիս ծառայած է Սան-տիէկօ Ծովային հիւանդանոցին մէջ, իսկ ներկայիս կը ծառայէ Չըլսի, կառավարական հիւանդանոցին մէջ:

ԳՐՈՒՍ – ՎԱՀԱՆ.— Ծնած է 1927-ին: Աւարտած է Էվէրէթի Բարձր. Դպրոցը: Միացած է U. S. Navy-ին. S. 2-C աստիճանով: Մարզուած է որպէս P.T. նաւակներ վարծածող: Հիմա կը ծառայէ Ֆիլիպեան Կղզիներուն մէջ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ամբողջ պատերազմի ընթացքին շատ քիչ տունէ եօթը հոգի միացած են բանակին. Տիկին Սաթենիկ Յարութիւնեան եւ իր եօթը զաւակները պատիւ կը բերեն իրենց ընտանիքին եւ Հայ ժողովուրդին:

Սրտագին շնորհաւորութիւններով
եւ գնահատանքներով

ՀԱՄԱ-ՎԱՍՊ. ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐ՝ ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԷՎԷՐԷԹ, ՄԷՍ.

ՎԱԶՐԻԿ (ԱԼՊԵՐԹ) ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Զաւակն է Ուօթըրթաունի ծանօթ եւ մեծապէս սիրուած դերասան Վահրամ եւ Ալիս Տէր Բարսեղեաններուն: Ծնած 1927-ին, աւարտած տեղական Բարձր. Դպրոցը 1945-ին: Վազրիկ անդամ եղած է Երիտասարդաց «Կայծակ Ուխտ»ին, եւ անոր Ատենապետը երկու անգամ: Որոշ ընդունակութիւն ցոյց տուած է «Սփորթ»ի, լրագրութեան, եւ իր թղթակցութիւնները յաճախ երեւած են «Հայրենիք»ի, «Հայրենիք» շաբաթաթերթի բացառիկին եւ թէ՛ Ամերիկեան թերթերուն մէջ:

Վազրիկ կամաւոր արձանագրուած է Coast Guard-ին, Փետր. 7, 1945 ին, եւ ներկայիս կը ծառայէ բանակի Տխչարճ գրասենեակին մէջ, Ուաշինկթըն, Տ. Ս.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ
ՈՒՕԹԸՐԹԱՈՒՆ, ՄԷՍ.

ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

Հաճի Պետրոս Տէր Պօղոսեան, կինը՝ Սանդուխտ, զաւակը՝ Արթուն (*ձախ, ոտքի կանգնած*), եղբօրորդիները՝ Մանուէլ (*աջ նստած*), Համազասպ (*աջ, ոտքի կանգնած*), Վահրամ՝ (*վարը առանձին*)։

ՎԱՀՐԱՄ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՐԹՈՒՆ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ՊՕՍԹԸՆ, ՄԷՍ.

ՄԵԼՔԻՍԷԹ ԷՅՆԱԹԵԱՆԻ ԽՈՒՄԲԸ

(Պատնէշին Ետեւ 1915 Թ. Ապրիլ)

Այս Յիշատակարանը իմ առաջին եւ միակ տուրքն է, զոր ես կրնամ նուիրել իմ սիրելի հօր, որ զոհ եղաւ 1915-ի տարագրութեան մեծ եղեռնին, եւ մօրս որ ապրեցաւ եւ տեսաւ Վանի հերոսամարտի Յաղթանակը, Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը, եւ փակեց իր աչքերը իր սիրելի հայրենիքի կարօտ սրտին, Երեւանի մէջ:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱԼՈՒՍՏ ԷՅՆԱԹԵԱՆ

ՈՒՕԹԸՐԹԱՈՒՆ, ՄԷՍ.

ՃՈՐՃ ՏԻԼԳԷՐԵԱՆ

ՎԱՐԴԳԷՍ ՏԻԼԳԷՐԵԱՆ

Առաջին Կարգի Զինուորներ

Ճորճ ծնած է Զըլսի, 1922 Դեկտ. 28-ին։ Յաճախած է Ուօթըրթաունի Հայ Սքուլը։ Երկու տարի յաճախած է Նորթիսթըրն Գոլէճ եւ ըս–տացած է վկայական 1943-ին։ Անմիջապէս զին–ուորագրուած է. մարզանք ստացած է Ֆլորի–տա, Արքանսաս եւ Ալապամա Նահանգներու մէջ։ 1944 Նոյեմբերին Եւրոպա ղրկուած է։ Եղած է Գերմանիա։ Այժմ գրաւման բանակին մաս կը կազմէ։

Վարդգէս ծնած է Զըլսի, 1925 Մարտ 5–ին։ Յաջողութեամբ աւարտած է Ուօթըրթա–ունի Հայ Սքուլը, 1943–ին։ Անմիջապէս զին–ուոր կանչուած է։ Մարզուած է Սաութ Քարոլայնա։ Յետոյ փոխադրուած է Եէյլ Եու–նիվըրսիթի, *իբրեւ ուսանող եւ անկէ ղրկուած է* Փրինսթըն Եունիվըրսիթի, Ն. Ճ.։ 1944 *Դեկ–տեմբերին ղրկուած է Անգլիա, ապա Գերմանիա։ Այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։*

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆ ԵՒ ՄԱՐԻ ՏԻԼԳԷՐԵԱՆ

ՈՒՕԹԸՐԹԱՈՒՆ, ՄԷՍ.

ԱԼՊԷՐԹ ԱՐՍԷՆԵԱՆ

Ծնած է Մէտֆըրտ, Մէս. ուսանած է տեղւոյն Հայ Սքուլը. իր 18 տարեկան հասակին զօրակոչի կ'ենթարկուի, եւ 1943 Յունիս 22-ին Ամերիկեան բանակին կը միանայ։ Իր զինուորական մարզանքը կ'ստանայ Ճօրճիա նահանգի քէմփին մէջ։ 1944-ին իբրեւ հետեւակ զինուոր Եւրոպա կը ղրկուի եւ կը միանայ Ներխուժման բանակին։ Կը մասնակցի բազմաթիւ կռիւներու։ Մասնաւորապէս արկածալից կեանք մը կ'ունենայ Գերմանիոյ սահմանի վրայ Հռենոս գետէն անցնելու ժամանակ։ Ալպէրթ այժմ Գերմանիա կը գտնուի։

ԱՐԹՀԸՐ ԱՐՍԷՆԵԱՆ

Ծնած է Մէտֆըրտ. ուսանած տեղւոյն Հայ Սքուլը. իբրեւ կամաւոր Նաւատորմին կը միանայ 1943 Մայիս 17-ին։

Այժմ կը գտնուի Խաղաղականի ճակատը իբրեւ 3/c. ծովային զինուոր։

ԾՆՈՂՔ՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՄԱՅԵԱԿ ԱՐՍԷՆԵԱՆ

ՄԷՏՖԸՐՏ, ՄԷՍ.

ԱՐՍԻՆ Մ. ԱՐՍԻՆԵԱՆ

RM 3/c.

Արսէն ծնած է Մէսաֆըրա (Մէս.). աւարտած է տեղւոյն Հայ Սքուլը։ 1942 Մայիսին կամաւոր կ'արձանագրուի իբրեւ ծովային պինուղը։ Իր պինուորական ծառայութիւնը կը կատարէ Փուպա եւ Համայեան կղզիներու մէջ, կ'ունենայ աստիճանի բարձրացում։ Իր ծառայութեան ժամանակաշրջանը լրացած ըլլալով 1945 Հոկտ. 20-ին տուն կը վերադառնայ։

S/SGT. ԱԼԻՍ Վ. ԱՐՍԻՆԵԱՆ

Ալիս ծնած է Մէսաֆըրա (Մէս.). երբ Ամերիկա պատերազմի մտաւ՝ Ալիս կամաւոր արձանագրուեցաւ կանանց Ջօրամատին (Marine). իր նախնական մարզանքը առնելէ վերջ կը հաստատուի Ուաչինկթըն եւ հոն 2 տարի կը կատարէ իր պինուորական պարտականութիւնը։ Իր լաւ ծառայութեան համար աստիճանի բարձրացում կ'ունենայ։ 1945 Հոկտ. 12-ին իր պարտականութիւնը լիովին կատարած ըլլալով ազատ կ'արձակուի։

ԾՆՈՂՔ՝ ՏԼՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՄ ԱՐՍԻՆԵԱՆ

ՄԷՏՖԸՐՏ, ՄԷՍ.

ՄԱՆՈՒԿ ՉԼՈՒՏԵԱՆ

Ծնած 1911 Դեկտ. 31–ին, Վանի մէջ։ Ամերիկա եկած է ծնողաց հետ Վանի նահանջէն յետոյ, 1946–ին։ Աւարտած է Չըլսիի Հայ Սքուլը 1930–ին։

Երկու տարի հետեւած է Քիմիագիտութեան, գիշերային դասընթացքին։

1942 Ապրիլին զինուորագրուեցաւ. մէկուկէս տարի լեզուագիտութեան կրթութիւն ըստացաւ եւ 1945–ի Յունուարին Եւրոպա ղրկուեցաւ, այժմ Գերմանիա է։

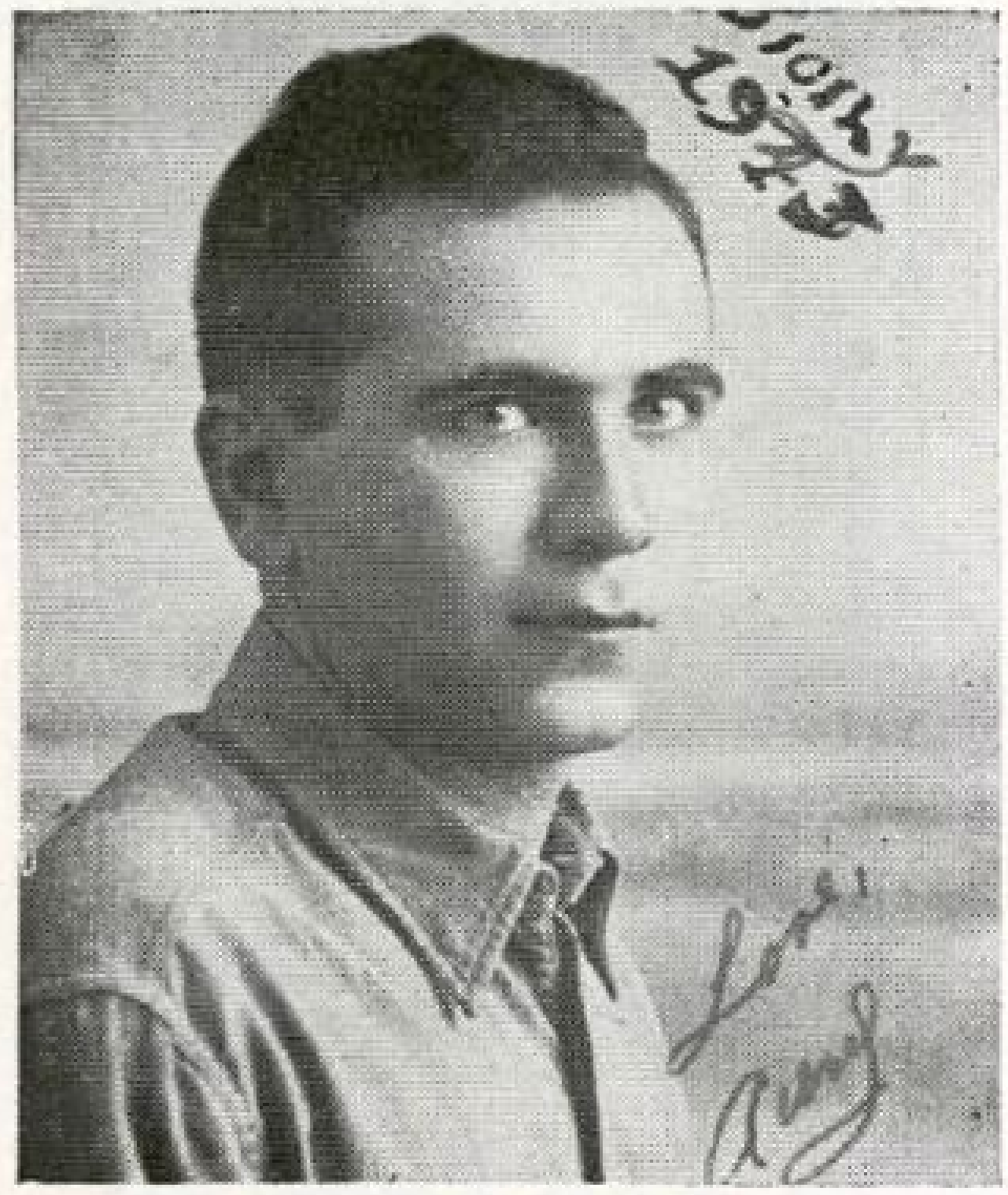

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ՉԼՈՒՏԵԱՆ

Ծնած է Չըլսի, (Մէս.) 1921 Օգոստոս 11–ին։ Աւարտած է Ուօթըրթաունի Հայ Սքուլը 1940–ին։

Բանակին միացած է 1942 Օգոստոսին։

Ութը ամիս մարզանք առնալէ յետոյ ղըրկուած է Եւրոպա։

Մասնակցած է Ափրիկէի եւ Իտալիոյ կըռիւներուն։

Այժմ Ֆրանսա է։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԻՀՐԱՆ ԵՒ ՍԻՐՈՒՆ ՉԼՈՒՏԵԱՆ

ՈՒՕԹԸՐԹԱՈՒՆ, ՄԷՍ.

ԱՐԱՄ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

Կիճը՝ վարդուհի (Հաճըցի), գաւակները՝ Ատրի, Պապի, Արփի.

Իմ անուշ հայրենի՛ք,
ես անթառամ ծաղիկներու պէս՝
անթառամ սիրով միշտ տուչութիւնիդ:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՄ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ

ՈՒՕՔՐՐԹԱՒՒՆ, ՄԷՍ.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՆԱԶԱՐԷԹ ԵՒ ԼՈՒՍԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Նազարէթ Նազարեան, Վանեցի, զաւակն է այրի Տիկ. Նոյեմզար Նազարեանին: 1915–ի տեղահանութիւններէն անմիջապէս վերջ երկու անգամ վերադարձած է Վան. անկէ Մեսոփոթամիա եւ ապա եկած է Ամերիկա: Անդամ եղած է Ուօթըրթաունի Յեղակրօն Միութեան, եւ յետոյ Կոմիտէին: 16 տարի պատկանած է Զարիֆեան Թատերախումբին, ինչպէս եւ Մէսէչուսէթսի Ազգային Պահակախումբին: Ամերիկեան Բանակին միացած է 1943 Յունիսին:

Մատաղ Քեզ, Մե՛ր Հայրենիք

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՆԱԶԱՐԷԹ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՈՒՕԹԸՐԹԱՒՈՒՆ, ՄԷՍ.

ԲԺ. ԷԼԻԶ ՔԱՋԲԵՐՈՒՆԻ

ՅՈՒՍԱԿ, ՍԻՍԱԿ, ՍԻՐԱՔ ՔԱՋԲԵՐՈՒՆԻ

Անդրանիկներ Ծիլվան, Այգվան,
Մեծ եղեռնի զոհերն եղան·
Բարին Աստուած անոնց փոխան,
Տուաւ էլիզն անզուգական:

Բժշկուհի է նա հիմա,
Փա՛ռք քեզ հազար, Ամերիկա·
Հայ մեծցած է հոգւով սրտով,
Տոգորուած միշտ Վանի սիրով:

Մեծն է Յուսակ, ձախը կանգնած,
Խոնարհ, համեստ եւ զարգացած,
Պարծանք, պատիւ իր ծնողաց:

Մէջտեղ կեցողն է Սիսակ,
Մեր անդրանիկ երկուորեակ,
Խանդ ու եռանդ է համակ:

Ապա Սիրաք մեր կրտսերը,
Զգօն, խոհեմ, ծնողասէր,
Արդարացուց մեր յոյսերը:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳՐԻԳՈՐ ԵՒ ՄԱՅԻՍ ՔԱՋԲԵՐՈՒՆԻ
ՍԸՄԸՐՎԻԼ, ՄԷՍ.

ԿԱՄՍԱՐ (ՀԷՐԱԼՏ) ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ծնած է Ուօրբըրթաուն, Մէս., 1926 Յունուար 26-ին: Աւարտած է Ուօրբըրթաունի Հայ Սխուլը 1944-ին, եւ ամմիջապէս կանչուած է զինուորական ծառայութեան: Մարզանիմ ստացած է Ֆլօրիտայի մէջ: Զոքա ամիս վերջը զրկուած է Իտալիա: Այժմ կը ծառայէ 522nd Engineer Combat Co.-ի մէջ: Հէրալտ յաւ ծառայութեան համար հրամանատարէն գնահատութեան արժանացած է:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՓԱՆՈՍ ԵՒ ԱՐԻՍՏԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՈՒՕԹԸՐԹԱՒԻՆ, ՄԷՍ.

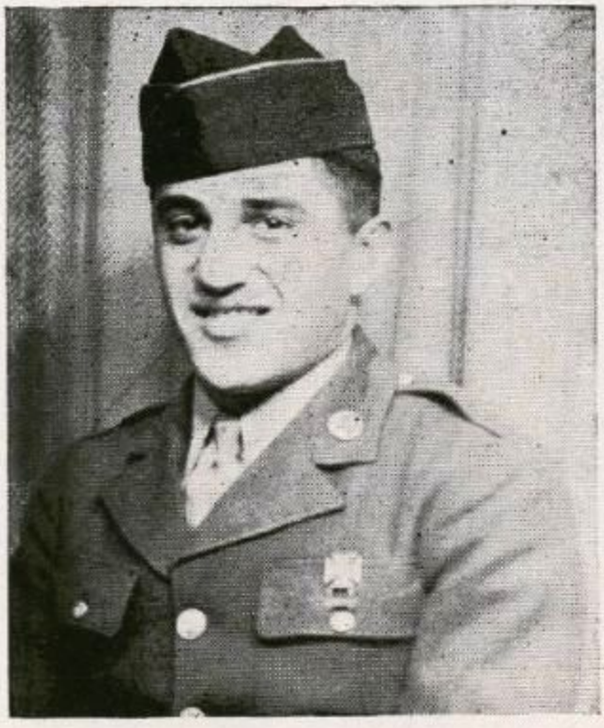

ՄԱՐԳԱՐ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Ծնած Նոյեմբեր 7–ին, 1923: Աւարտած Սուրբ Պօսթընի Mechanic Arts High School, 1941 Յունիսին: Ցաճախած է North Eastern University–ի Mechanical Engineering ճիւղին, որու մէջ մեծ կարողութիւն ցուցուցած է: Դեռ չ'աւարտած ծառայութեան կը կանչուի 1943 Յուլիսին: Մարգար ստանալէ յետոյ կը դրկուի հաղագական, T/3 պաշտօնով: Կը խօսի եւ կը գրէ սահուն հայերէն:

Մեր զաւկին, Մարգարին, եւ բոլոր զինուորներուն յաղթական եւ ապահով վերադարձ կը մաղթենք.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՍԱՌԻԹ ՊՕՍԹԸՆ, ՄԷՍ.

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՎԱՐԴԳԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Զաւակներ հանգուցեալ Ղազար եւ Տիկ. Եղիսաբէթ Վարդանեաններու: Յակոբ ծնած է 1922–ին, Վարդգէս 1923–ին:

Երկուքն ալ աւարտած են Րաքսպըրիի Հայ Սքուլը: Յակոբ երեք տարիէ ի վեր կը գտնուի Եւրոպա եւ մասնակցած է D-Day–ի արշաւանքին: Վարդգէս երկու տարիէ ի վեր կը գտնուի Քալիֆորնիա· ունի տասնապետի աստիճան:

Վարդան, որդին՝ Տէր եւ Տիկին Սեդրակ եւ Սառա Վարդանեաններու, ծնած Մայիս 4, 1921–ին: Մէկ տարի մնացած էր Հայ Սքուլը աւարտելու երբ միացաւ նաւային բաժնին: Այժմ ծովերու փոխադրական գործի մէջ է, Չիֆ փէթթի Օֆիսըր–ի աստիճանով:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍԵԴՐԱԿ ԵՒ ՍԱՌԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (ՎԱՆ–ԱՅԳԵՍՏԱՆ)

ՐԱՔՍՊԸՐԻ, ՄԷՍ.

ՍԱՀԱԿ ՍԱՆԴՐԱԳՈՐԾԵԱՆ

Նա երազող էր. նա երազում էր համաչխարհային խաղաղութիւն, ժողովրդական կառավարութիւն, մտքի ազատութիւն եւ նիւթական ապահովութիւն, որպէս դի մարդս իր հոգեկան տենչերի իրականացման հետեւելու կարող լինի: Իր երիտասարդ օրերին նա իր կեանքը նուիրած էր կրթելու եւ ներշնչելու ազատութեան տենչով վառուած հայարաւոր հայ մանուկներ եւ պատանիներ:

Ափսոս որ բաղդը նրա կեանքը կարճ կապեց. նա անկարող եղաւ ապրել տեսնելու նոր օրուան արշալոյսի ցոլքերը որ մենք այսօր հորիզոնին վրայ նշմարում ենք. նա իր ժամանակից առաջ էր ծնուած, դուցէ նա կարապետն էր այդ ազատութեան, որին մենք սպասում ենք:

Նա ապրեց եւ անցաւ վազաժամ ինչպէս մի երկնային մարմին տալով յոյս եւ լոյս բոլորին այդ տառապանքի օրերուն երբ հազարաւոր հայեր կը զոհուէին ազատութեան սիրոյն համար:

Նա մասնակցեց Վասպուրականի 1896–ի ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն, նաեւ 1915–ի Հերոսամարտին, եւ մեռաւ 1915 Երեւանի Ալիկամար դիրքին մէջ իր 42 տարեկան հասակին:

Հակառակ որ նա մեռաւ տառապանքի սեւ օրերուն, նա մեռաւ լի այն յոյսով որ ազատութեան արեւը պիտի ծագի: Արդեօք նրա երազները իրականացա՞ւ են:

Նրան յիշում են չկոմ սիրով իր երեք զաւակները՝ Պարգեւ, Գառնիկ եւ Թոռնիկ Սանդրագործեաններ:

ՊԱՐԳԵՒ ՍԱՆԴՐԱԳՈՐԾԵԱՆ

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆ, Տ. Ս.

ԱՐՓԻԱՐ ՍԱՆՏՐԱԳՈՐԾԵԱՆ

(ARPIAR SANDERS)

Զաւակ Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Մարինէ Սանտրագործեաններու։ Ծնած է Portsmouth, N. H. 1914 *Յունիս* 1-*ին։ Աւարտած է Ուօթըրթաունի Հայ Սքուլ-ը։ Ամուսնացած է Վանի Գաւաշ գաւառէն Տէր եւ Տիկին Մովսէս Մանուկեանի աղջկան հետ. ունի* 3 *տարեկան մանչ մը։ Բանակին միանալէ յետոյ գործողութեան մը համար հիւանդանոց մնաց։ Ժամանակ մը* Texas, California *եւ* Washington *նահանգները մնալէ ետք, այժմ Գերմանիա է եւ հիւանդանոցի մը մէջ իբր հաշուապահ կը ծառայէ։*

* * *

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԷՈՐԳ ՍԱՆՏՐԱԳՈՐԾԵԱՆ

NORTH ADAMS, MASS.

ՄԻՀՐԱՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Միհրան 1915 Յուլիս 3-ին Ամերիկայէն կամաւոր գացած է եւ Համազասպի խումբին հետ մտած է Վան։ Եղած է յախուռն կռուող մը։ Վանի առաջին նահանջէն յետոյ պայմաններու բերումով հեռացած է Կովկասէն եւ վերադարձած է Ամերիկա, 1916-ին։

Միհրան Մուրատեան (Չաչիկեան) Ոզմիի Հակուկ գիւղէն է, իսկ Շուշանիկ Մոկաց նահանգի Տէմկար գիւղէն։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԻՀՐԱՆ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

CHELSEA, MASS.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՂԵՒՈՆԴ ՏԷՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Մայրը, Քոյրը եւ Զաւակները, Երեւան

Կարօտի զգացումներով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՆԱԶԵՆԻ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՈՒՕԹԸՐԹԱՈՒՆ, ՄԷՍ.

ԳԷՈՐԳ ՊՈՒՐՆԱԶԵԱՆ (ՎԱՆԵՑԻ)

Մեռած Պօսթընի, 1936–ին

Իր Անմոռաց Յիշատակին

ԿԻՆԸ՝ ԱՇԽԷՆ ՊՈՒՐՆԱԶԵԱՆ

ՊՐԱՒՔԸՆ, ՄԷՀ.

ԱՐՏԱՇԵՍ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Ծնած Պօսքըն, 1926–ին: Աւարտած է Լվէբէքի Հայ Սխոլը: 1944 Սեպտեմբերին մխացած նաւային բաժնին:

Ի յիշատակ հօրեղբօրս՝ Յովհաննէս Պապիկեանի եւ իր զաւակ Մարգարիտ, որոնք 1896–ի ինքնապաշտպանութեան կռիւին հերոսաբար մարտնչեցան եւ նահատակուեցան Բարթողիմէոս Վանքին մօտ, Աւետիսեանի խմբին հետ:

ՏՂՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՈՒԿ ԵՒ ԼՈՒՍԻԱ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԼՎԷԲՔԷ, ՄԷՀ.

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳՍԱՆ

Ծնած Զըլախ, 1923 Հոկտ. 30–ին: Աւարտած Զըլախի Հայ Սքուլը 1942–ին: Բանակին իբրեւ կամաւոր միացաւ 1943–ին: Մարզուելէ յետոյ, 1945–ին ղրկուեցաւ Եւրոպա: Մասնակցած է Եւրոպայի արշաւանքին: Այժմ կը գտնուի Գերմանիա:

Հրաչ անդրանիկ զաւակն է Հանգուցեալ Զաքար եւ Թեքեզուհի Սարգիս-եանններու:

ՏԻԿԻՆ ԹԵՔԵԶՈՒՀԻ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԶԸԼԱԽ, ՄԻՍ.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՀՕՐՍ ԵՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՄ

Ե Ւ

ՇԻՐՈՑԵԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԻՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՊ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ՐԻՎԻՐ, ՄԷՍ.

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Ծնած 1886–ին վանի Արդամետ գիւղին մէջ: Երիտասարդ հասակին մտած Է. Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ եւ եղած է անոր զոհարերող եւ սիրուած անդամներէն մէկը: Դաւօի դաւանանութեան, որպէս յայտնի յեղափոխական չձեռնթակալուելու համար Պարսկաստան կ'անցնի: Երեք տարի վերջ կը վերադառնայ իր հայրենի գիւղը եւ կ'ամուսնանայ: 1914–ի համաշխարհային պատերազմին թրքական բանակին չմիանալու համար կը հեռանայ, թողնելով իր կինը եւ մէկ հատիկ զաւակը Մկրտիչը ու կ'անցնի Պոլիս, Պուլկարիա, Ֆրանսա եւ ապա կը հաստատուի Ամերիկա: 1928–ին Ամերիկա բերել կուտայ իր ընտանիքը, իրականացնելով իր ջերմ փափաքը, ամուսնացնելով Մկրտիչը: Դժբախտաբար 1942–ին տակաւին կեանքը լիովին չվայելած յաւիտեանս կը փակէ իր աչքերը Պոսթընի հաղաքային հիւանդանոցին մէջ, թողնելով իր կինը եւ երեք մանչ զաւակներըորը՝ Մկրտիչ, Յովհաննէս եւ Վարդան:

Որդիական սիրով՝

ՄԿՐՏԻՉ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

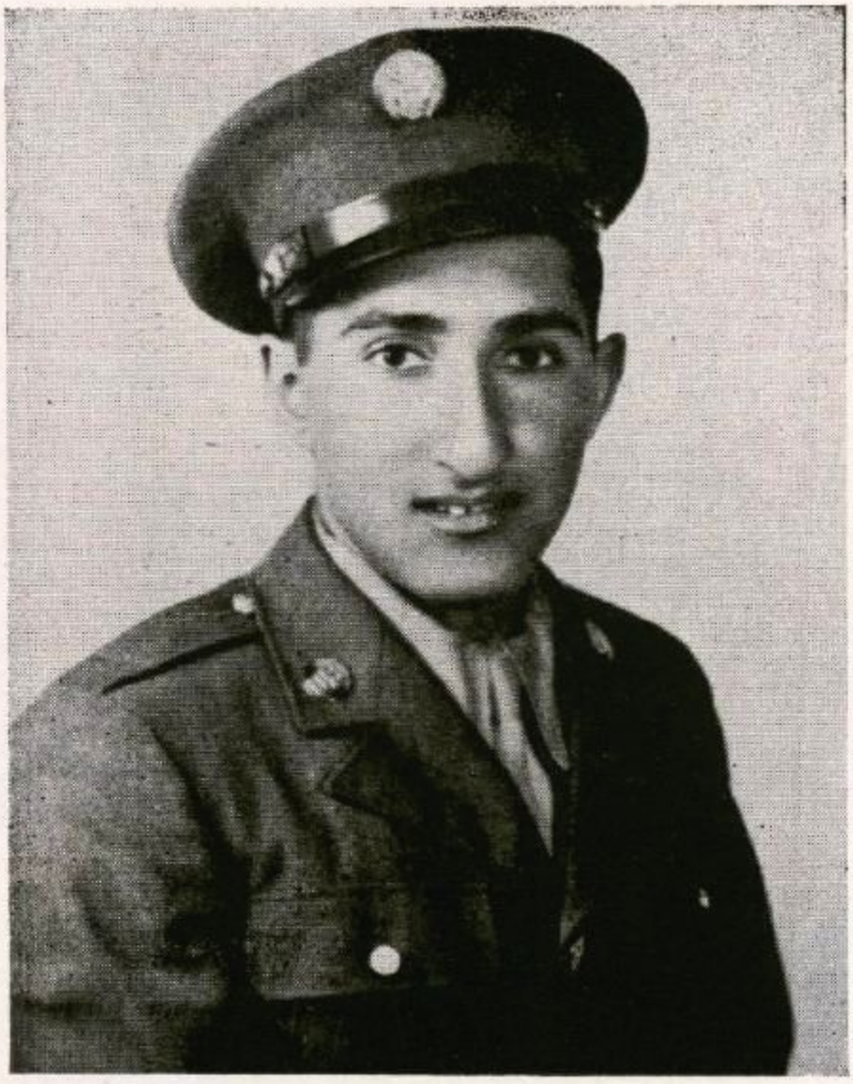

P.F.C. PAPKEN G. SAHAGIAN

Սահակեան ընտանիքը, քսիկ վան–Այգեստաներ, Ամերիկա եկած են 1916–ին: Խախտաւորուած են մէկ հատիկ զաւակով — Բաբկէնով:

Բաբկէն ծնած է Մայիս 23, 1925–ին. աւարտած է Mechanic Arts High School–ը, որմէ վերջ ուսանած է North Eastern University Civil Engeneering. Սեպտ. 1943–ին միացած է Ամերիկեան բանակին, եւ մինչեւ օրս կը ծառայէ իր երկրին:

Բաբկէն Եւրոպա փոխադրուելէ առաջ զինուորական իշխանութեանց կողմէ Maryland և Atlanta Georgia University–ները, ուր լրացուցած է Ordinance Maintenance ճիւղը:

Խաղաղութեան եւ իրենց զաւակի վերադարձին անձկանօք սպասող՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՒ ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՏՈՐՉԼՄԹԸՐ, ՄԼՄ.

ՎԱՀԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Ծնած Մասւթ Պօսթըն 1925, Նոյ. 25–ին: Աւարտած է տեղին Հայ Սխուլը: Վեց ամիս յաճախած է North Eastern University: 1944 Մեպտ.ին կանչուած է զինուորական ծառայութեան: Մարզանքի չրջանը լրացնելէ յետոյ, այժմ կը սորվի Fingerprinting.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԻՀՐԱՆ ԵՒ ԱՆԹԱՌԱՄ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Պէբռաակ պլուզէն)

ՄԱՍՒԹ ՊՕՍԹԸՆ, ՄԷՍ.

ՎԱՆԻԿ. ՎԱՐԴՈՒՀԻ. ՀԱՆՐԻԿ

Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Մ. Աւետիսեանի զաւակները

Ապատան, Պարսկաստան

. . .

Կարօտի զգացումներով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍ ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ՎՕԹԸՐԹԱՈՒՆ, ՄԷՍ.

ՎԱՐԴՈՒՀԻ, ՎԱՐԴԻԹԵՐ, ԲԱԲԿԷՆ

Տէր եւ Տիկ. Վահան Մ. Աւետիսեանի զաւակները
Թէհրան, Պարսկաստան

* * *

Կարօտի զգացումներով՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ԵՒ ՔՆԱՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ՎՕԹԸՐԹԱՈՒՆ, ՄԷՍ.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳՐԻԳՈՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
(Ղամարլու, Հայաստան)

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

Արարատի դաշտում լինեմ, կռնակս տուած Արագածին,
Բամպակ քաղող աղջկանց հետ, նստիմ ճաշի ամրան շոգին,
Արարատի սառցարանից, աչքերըս սառ ջուրը ծըծեն,
Արտաւազդի շղթաների շըրըխկոցին տամ իմ հոգին:

Ա. ՏԱՐԱԳԻՐ

ՄԿՐՏԻՉ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(*Քօչանցի*)

ՊՈՍԹԸՆ, ՄԷՍ.

THE SPIRIT OF ARMENIA

Նստածներ (*ձախէն աջ*) — Սէյլի Խաչիկեան, Սեդա Պետրոսեան, Սուզի Կարիչեան, Մարգարիտ Բրուտեան: Կանգնածներ (*ձախէն աջ*) — Էմմա Կարիչեան, Անահիտ Սարգիսեան, Ասլիկ Մովսէսեան, Անահիտ Մանասէրեան, Վարդանուշ Բրուտեան, Թագուհի Պետրոսեան:

Սոյն նկարի մէջ գտնուող Նիակարաֆօլսի տասը Վանուհիներ, Մարտ 2, 1944–ին կազմակերպած են «Հայաստանի Ոգի» *անուն երիտասարդուհեաց խումբը: Անոնց նպատակն է պահպանել հայ լեզուն ու գիրը: Երբ իրարու կը հանդիպին՝ կը խօսին հայերէն միայն, եւ շաբաթը անգամ մը կը հաւաքուին* Ինթըրնեշընըլ Ինսթիթիւթ*–ի սրահին մէջ ժողովի համար: 17—18 տարեկան այս Վանուհիները, աւարտած Բարձրագոյն Վարժարաններ, կը ջանան օգտակար ըլլալ իրենց գաղութին: Անխտիր կ'օժանդակեն հայկական բոլոր ձեռնարկներու. կ'երգեն, կը խօսին, կ'աշխատին եւ նիւթապէս կ'օժանդակեն: Օգնած են Հայ Կարմիր Խաչին ու Բարեգործական Միութեան, եւ ողջերթի սեղաններ կազմակերպած՝ բանակ մեկնող հայ զինուորներու:*

ՀԱՄԱ–ՎԱՍՊ. ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՆԻԱԿԱՐԱՖՕԼՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Ծնողիս՝

ՄԱՆԱՍ–ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՆԱՍԵԱՆԻ

Անմոռաց Յիշատակին

ԽՕՇԱՊԻ ԳԻՒՂ ԳԻՒՂԱՅԻ

Մայրս մահացած է Նահանջէն անմիջապէս վերջ Էջմիածին 1915–ին.

Հայրս մահացած է Երեւան 1917–ին.

Յարգանքով եւ Յիշատակներով

ՏՆՕՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԵՂԱՄ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՄԱՆԱՍԵԱՆ

ՊՕՍԹԸՆ, ՄԻՍ.

Անմոռանալի Հօրս՝

ԿՕԼՕՏ ՊՕՂՈՍԻ

Յիշատակին

Վաստպրականի 1896–ի եւ 1915–ի հերոսական կռիւներու առթիւ.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՒ ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Զաւակներ՝ *ԹԵԼՄԱ ԵՒ ՀԷՒԷՆ*

ՐԻՎԸՐ, ՄԷՄ.

Միշտ կարօտը սրտիս՝

Իմ ծննդավայր Շահպազի գիւղին (Վանի մօտ)

ՎԱՀԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՋԸԼՍԻ, ՄԷՄ.

ԵՐԳ ՄԸ ՎԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Իզմիրի «ԾԱՂԻԿ» հանդէսի 1862 թ. Մայիս 10 թիւին մէջ հրատարակուած է հետեւեալ երգը վանի մասին: Այսօր ալ վանեցին կրնայ նոյն զգացումներով երգել, ինչ որ իր հայրենակիցներն կ'երգէին գրեթէ դար մը առաջ:

Իմ երկիրի Վան կ'ասեն,
Ուր մեր այգիք առատ են.
Ջուրը բարեհամ, խորոտիկ,
Ա՛խ, իմ սիրուն հայրենիք:

Իմ Վան երկիր առատ է,
Շեխ միրամայ քաղաք է.
Ջուրք բարեհամ, խորոտիկ,
Ա՛խ, իմ սիրուն հայրենիք:

Ի հասակի մանկութենան
Թողուցի ես սիրուն Վան.
Մայր, քոյր, եղբայր եւ ծներ հայր,
Ողբացին զիս անդադար:

Եղայ պանդուխտ չատ տարի,
Ի Ըստամպոլ քաղաքի.
Աբտասուելով գոչէի՝
«Ո՞ւր իմ երկիր հայրենի»:

Անցան տարիք, դեռ պանդուխտ,
Հնուի իմ Վան քաղաքէ,
Իմ երկիրէն խորոտիկ,
Ա՛խ, իմ սիրուն հայրենիք:

ՕՐ. ԼՈՒՍԻԱ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ծնած է 1922 Ապրիլ 19-ին, Նիակարաֆոլս, Ն. Ե., եւ աւարտած է տեղւոյն Բարձր. Վարժարանը: Կը կարդայ, կը գրէ եւ կը խօսի մաքուր հայերէն: Տեղւոյն Հ. Ե. Ուխտի եռանդուն եւ ժրաջան անդամներէն մին է: Աշխատակցած է «Հայրենիք Ուիքլի»*ին եւ գրած է գողարիկ բանաստեղծութիւններ, ունի անոյշ ձայն եւ կ'երգէ հայկական ժողովներու մէջ, եւ տեղական Ռատիոյի վրայ:*

Հայրենասէր այս օրիորդը 1943-ին միացած է Ամերիկեան բանակին, եւ մտած է Նորման Օքլահօմա, նաւային վարժարանը եւ յաջող վկայականով շրջանաւարտ եղած է որպէս օդանաւային մեքենագէտ: Ստացած է A.M.M. 3/c *պաշտօնաստիճան: Պատերազմը վերջանալէ յետոյ պատուաւոր արձակման թուղթով՝ վերադարձած է իր ծնողաց գիրկը եւ նախկին ոգեւորութեամբ կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. եւ Հ. Ե. Ուխտի եւ Հ. Կ. Խաչի ժողովներուն:*

Ծնողք՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԶԱՔԱՐ ԵՒ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ*

(Գաւաշու Փայխեր գիւղէն)

ՆԻԱԿԱՐԱՖՕԼՍ, Ն. Ե.

ՕՐ· ՎԵՐԺԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ջաւակն է վանի Ուշաունեաց գաւառի Նարեկ գիւղէն Տէր եւ Տիկին Վահան եւ Վառվառէ Կարապետեաններու: Ծնած է 1923 Մայիս 20–ին, Կ. Պոլիս: Օրիորդը աւարտած է Նիակարագիօլսի Բարձրագոյն Վարժարանը: Ներկայիս ունի պատասխանատու պաշտօն Carborandum Corp.*–ի գրասենեակին մէջ: Օրիորդը տիպար հայուհի մըն է, մեծցած «հայկական ոգիով»: Ամերիկեան Կ. Խաչի մէջ ունի պատասխանատու պաշտօն:*

ԾՆՈՂՔ՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱՆ ԵՒ ՎԱՌՎԱՌԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԻԱԿԱՐԱԳԻՕԼՍ, Ն. Ե.

Ն Ա Խ Ա Տ Օ Ն Ա Կ

Ցիշատակի տօնն է այսօր հանուր նահատակաց մերոց՝ ի սփիւռս Հայաստան աշխարհի· հնոց եւ նորոց, յայտից եւ անյայտից:

1915–ի մեծ եղեռնին հոն՝ հայրենի սուրբ հողին տակ կը հանգչին ընշխարները գաղափարի ընկերներուս, վարդան Ժամկոչեանի, Սարգիս Մուրատեանի, Սուրէն Նաշիկեանի, Արիսողոմ Ադամամեանի:

Ընախտագիտութեան տուրք ունիմ տալու, բազմերախտ հօրս Աւետիսին, խանդակաթ մօրս՝ Մարգարիտին, եղբայրներուս՝ Ներսէսին եւ Ստեփան Գահանայիի, նահատակներ մեծ եղեռնին:

Պղտուցք մը խունկ կը ծխայ սեղանիս վրայ՝ խնկամանի մէջ, իբրեւ յիշատակ իմ հարազատներուս՝ նոր ծլած ծաղիկներուն՝ Ռուբէնի, Մանուկի, Խորէնի, Բիւզանդի, Աբսէնի, Հրայրի, որոնք առանց օր ու արեւ տեսնելու խորշակահար ինկան Թիւրք բորենիներու ձեռքով:

Իբրեւ սրբութիւն սրբոց մասունքի նման ծրարած եմ երկու շիւղ անթառամ ծաղիկ, հիւսկ մը մազ եւ մի բանի թերթիկներ, բաղելու համար ինձ հետ:

Փա՛ռք բոլոր Նահատակներուն:

Տ. ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(Ալիւր Գիւղացի)

1945, Նիւգարափօլս

Քաղցր ու նուիրական յիշատակներով կապուած եմ Հայրենիքիս եւ Աղթամարի Թեմական վարժարանին, ուր որպէս ուսանող հանդիպեցի իմ անմոռաց ուսուցիչներին՝ Դաւիթ Փափազեանին, Արամ Շալճեանին եւ միւսներին։ Հոն էր նաեւ որ տեսայ յեղափոխական մեծ դէմքեր, Արամ, Իշխան եւ ընկերներ եւ տոգորուած անոնց շունչով՝ աշխատեցի ծննդավայրիս Ծվրատան գիւղի մէջ։

Յարգանք մեր մեծ ուսուցիչներուն եւ ազատութեան զինուորներուն

ԿԱՐՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԿԻՆ՝ ՆԵՎՐԻԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ

ՆԻԱԿԱՐԱՖՕԼՍ, Ն. Ե.

Մանուկ Սանոեան ծովային զինուոր։ Ծնած է 1927 Յունիս 17-ին, ի Նիակարաֆոլս եւ աւարտած տեղւոյն Բարձրագոյն Վարժարանը։ Կը գրէ, կը կարդայ եւ կը խօսի լաւ հայերէն։ Զինուորագրուած է 1945 Յուլիս 22-ին, որպէս ծովային զինուոր, տակաւին կը մարզուի Ամերիկայի մէջ։

ՄԱՆՈՒԿ ՍԱՆՈԵԱՆ

ԾՆՈՂՔ՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅԱԿՈԲ ԵՒ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՍԱՆՈԵԱՆ

(Վանի Թիմար Ատնականց գիւղէն)

ՆԻԱԿԱՐԱՖՕԼՍ, Ն. Ե.

ՁԱՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

STAFF SGT. JOHNIE ANTRANIG MANOOGIAN

Ձանին ծնած է Նիւկարաֆօլա եւ աւարտած տեղւոյն Բարձրագոյն Վարժարանը: 1942–ին կամաւոր կ'արձանագրուի Օդային Ուժին մէջ, եւ շնորհիւ իր ուշիմութեան ու քաջագործութեան՝ կը բարձրանայ Սրէփ Սարճէնթ–ի աստիճանին: Երկու տարի Ամերիկայի զանազան քէմբերու մէջ եղած է մարդիչ ցամաքային ուժերու: 1944 Նոյեմբեր 9–ին կ'ուղարկուի Խաղաղական, ուր կը մասնակցի Մայփանի եւ Իվօճիմայի կատաղի կռիւներուն, արժանանալով չքանչաններու եւ գնահատական նամակներու: Մինչեւ օրս կը պահուի իր պարտականութեան գլուխը: Ունի մանչ զաւակ մը:

ԾՆՈՂՔ՝ Տ�էՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱԽԵՏԻՍ ԵՒ ՇԱՄԻՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Անձնավաճճ եւ էրէրիճ գիւղերէն)

ԲՈՑՐԵՐ՝ ՆԵՎՐԻԿ ԵՒ ՎԱՐԴՈՒՀԻ

ՆԻԱԿԱՐԱՖՕԼԱ, Ն. Ե.

ՄԵՐ ԳԱՒԱՌԸ, ԳԻՒՂԸ ԵՒ ՏՈՒՆԸ

ՀԱՅՈՑ ՁՈՐ — *Վասպուրականի գեղեցիկ եւ հայաշատ գաւառներէն մին էր, ուր ըստ մեր աւանդական պատմութեան՝ մեր Նախահայր Հայկը գօտեմարտած է Բէլի հետ եւ յաղթած: Հովիտ մըն է բնագաւառի համանուն սարերով եւ Արտօսի լեռնաշղթայով օղակուած, որու մէջէն կը հոսին Շամիրամ, Անգղագետ եւ Կողնգէս: Վերոյիշեալներ կը բղխին Խօշաբայ լեռներէն եւ կը թափին Բզնունեաց Ծով (Վանայ Լիճ):*

ԻՇԽԱՆԻ ԳՈՄ — *Պատմական Շամիրամի եւ Անգղագետի միջեւ շինուած է բարձր դիրքի մը վրայ: Շրջապատուած այգիներով եւ պարտէզներով, ջրարբի արտերով եւ ընդարձակ մարգագետիններով: Ունէր եկեղեցի մը՝ ու դըպրոց, զուտ հայաբնակ 50 տնոց: Ժողովուրդը անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր, հակառակ բարբարոսներու սարսափներուն, յամառ կամքով պահեր էր իր լեզուն, կրօնը, ծէսերն ու սովորութիւնները: Ա. Համաշխարհային պատերազմին, անհաւասար կռիւէ մը վերջ, Մօնկօլ վանտալներու կողմէ հըրկիզուած է:*

ՍԱՐՕԵԱՆՆԵՐ — *Չորս տուն էին, բաժնուած չորս եղբայրներու, իւրաքանչիւր տուն երկերկու եւ աւելի եղբայրներով: Կալուածատէր էին: Մեր տունը մասնաւորապէս Ոէսի Մուխսու տուն մականունով կամ տիտղոսով կը ճանչցուէր: Մերոնք գիւղական գործերու եւ խնդիրներու մէջ՝ գերակշիռ դիրք եւ հեղինակաւոր ձայն ունէին: Գովեստ չէ՝ տուրք մը միայն իմ պաշտելի գերդաստանիս յիշատակին, արձանագրել Վասպուրականի Յիշատակարանին մէջ:*

Այդ շէն օճախները այսօր բնաւեր են, հանգած են անոնց երդիքները, մարած՝ ճրագները: Խաւար կայ հոն... Ոչ արեւի շողը եւ ոչ լուսնի կաթնագոյն ծիրը կը լուսաւորեն իմ հայրենի աւերակ տուները: Սրտահատոր արիւնակիցներէս՝ մեծէն մինչեւ օրօրոցի մանուկը, գրեթէ կոտորուեցան. բեկորները միայն մնացած են, ցրուած աշխարհի անկիւնները:

Յարգանք ու սէր ունիմ հանդէպ ծննդավայրիս, հայրենի տանը, նախնիքներուս, որոնց վսեմ յիշատակը խնկելի եւ անմոռանալի է ինծ համար:

ՆՇԱՆ ՍԱՐՕԵԱՆ

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՉԱՆԵԱՆ
MEGERDICH MACHANIAN
FIRST CLASS PETTY OFF.

Մկրտիչ ծնած է 1923 Փետր. 17–ին Համանա, Գուպա, եւ իր ծնողաց հետ երկու տարի վերջ փոխադրուած Նիւկարթաֆօլս, Ն. Ե.: Աւարտելով տեղւոյն բարձրագոյն վարժարանը, կը պինուորագրուի Ծովային Ուժերու մէջ 1942–ին՝ եւ մարզանքներ ու պինուորական վարժութիւններ կ'ունենայ Ի Սամբոն, Ն. Ե.: 1943–ին որպէս Radar Operator՝ Iowa *հսկայ զրահաւորին վրայ կը չափչըփէ Ովկիանոսը մէկ քանի անգամ: 1943–ին կը փոխադրէ Նախագահ Ռուզվէլթը՝ Թէհրանի Կոնֆրանսին մասնակցելու համար: Գանուած է բազում ծովամարտերու մէջ եւ առացած 11 աստղեր: Այժմ ձարան կը գտնուի:*

ԱՍՔԱՆԱԶ ՄԱՉԱՆԵԱՆ
ASKANAZ MACHANIAN

Ասքանազ Մաչանեան ծնած է Նոյեմբեր 23, 1925–ին, Նիւկարթաֆօլս, եւ աւարտած է տեղւոյն բարձրագոյն վարժարանը: Զինուորագրուելով 1944 Յունուարին կը միանայ Օդային Ուժերուն եւ կը մարզուի որպէս աւտչնակարգ օդանաւային մեքենագէտ:

1944–ի վերջերը կ'ուղարկուի անդրծով:

Նիւկայիս կը գտնուի Գերմանիա:

Ջերմ սիրով եւ կարօտով

ԾՆՈՂՔ՝ ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿ ԵՒ ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՄԱՉԱՆԵԱՆ

(Ալիւր գիւղէն)

ԵՒ ԵՂԲԱՅՐ՝ ՎԱՐԱԶԴԱՏ

ՆԻՒԿԱՐԹԱՖՕԼՍ, Ն. Ե.

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Վասպուրականի Թիմար գաւառի Առնականց գիւղէն։ Ծնած է 1896-ի Վասպուրականի Առաջին մեծ դէպքին։ Բարեկեցիկ ծնողաց զաւակ, զգայուն եւ ոգեւորուող պատանին՝ Յարութիւնը, ժամանակ եւ դիւրութիւններ ունէր զբաղելու յեղափոխական եւ ընկերային գործերով։

Տակաւին պատանի՝ 1914–15-ի Վասպուրականի բախտորոշ թուականներուն կը մասնակցի պարտիզանական եւ ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն։ Նահատակուած հօր եւ ցեղակիցներու վրէժխնդրութեամբ լեցուն Պայրագի (Փետրուար 7, 1915) եւ Առնականցի կռիւներէն սկսեալ կը գտնուի Թիմարի Ազբիլեան զանազան հերոսամարտներուն մէջ։

1915-ի Վասպուրականի մեծ նահանջէն վերջ, հակառակ Յարական կառավարութեան չինծու եւ գիտումնաւոր նահանջներուն՝ յամառօրէն կը կառչի մայրենի հողին, զէնքը ձեռքին՝ եւ միշտ պատրաստակամ։ 1917-ի Ռուս Յեղափոխութենէն վերջ բաց մնացած ռազմաճակատներու պաշտպանութեան համար ինքնակամ ձիաւոր ուժերու կը միանայ։ Վասպուրականէն սկսեալ մինչեւ Արարատեան դաշտ եւ ի Ղարաբաղ (Անդրանիկի հետ) կ'ունենայ զինուորական բազմաշխատ եւ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը, ստանալով մետալներ։ 1915 Ապրիլ 10-ի Տիղէի կռուին մէջ (Սիւրմալու) կը վիրաւորուի։

Առողջանալէն վերջ մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան փոխանցումի շրջանը կը ծառայէ հայկական նորաստեղծ բանակին մէջ։ Ապա կը գաղթէ Միացեալ Նահանգներ, եւ Նիւկարաֆօլսի մէջ կը հիմնէ սեփական գործ։ Կորսնցուցած է իր համայն գերդաստանը, կինը եւ երեք մանչ զաւակները Ա. Համաշխարհային պատերազմին։ Միակ Զապէլ աղջիկը կը վերապրի մեծ տունէն, որ ներկայիս Հայաստան կը գտնուի։ Ինք մեծ հաւատք ունի որ Վասպուրականը պիտի միացուի ներկայ Հայաստանին, եւ պատրաստ է հոն վերադառնալու։

ՍԱՐԳԻՍ ԱԶՕՆԱՆ

Ուսանող այս գեղադէմ երիտասարդը ծնած է 1904–ին Վանի Թիմարի Ա–լիւր գիւղին մէջ: Զաւակն է նոյն գիւղէն Օհաննէս եւ Անթառամ Աչօեաններ–ու: 1915 Վասպուրականի Ա. մեծ դաղթին 11 տարեկան հասակին կորսնցնե–լով իր ծնողքը կը մնայ որբանոց: Ուշիմ այս փոքրիկը յառաջադէմ կ'ըլլայ իր ուսման մէջ, եւ մեծնալով իր ուսումնառութենէ վաստաքներուն պոհացում տալու համար կը մտնէ Հայաստանի Համալսարանը 1924 թուին: Համալսա–րանական կեանքին մէջ հետաքրքրութեամբ կը մասնակցի ընկերային եւ հա–սարակական գործերու: Անընդհատ պարագաներու բերմամբ 1928–ին կը հե–ռացուի համալսարանէն եւ կ'աքսորուի հեռաւոր Թուրքիստան: Մի քանի նա–մակներ կ'ստացուի իրմէ. 1929 Հոկտ. 5–ի վերջին նամակով կը գրէ — «ես կալանաւոր եմ»:

Սարգիսի եւ ընտանիքին ազատութեան ջերմ մաղթանքով եւ սիրով՝

ԵՂԲԱՅՐԸ՝ ՏՔՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳԱՐ ԵՒ ԱՂԱՒՆԻ (ՎԱՆԵՑԻ) ԱԶՕՆԱՆ

ՆԻԿՈՄԱՑՈՒՄ, Ն. Ե.

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՆԱՍԷՐԵԱՆ – ՊՈՒԼԱՆԵԱՆ

Վասպուրականի Վանտոսպ գաւառի Արալէզգ գիւղացի։ Ծնած է 1893–ին, ուսած է գիւղական դպրոցին մէջ. արհեստով՝ հողագործ եւ այգեգործ։ Պատանեկութեան շրջանին տոգորուած է յեղափոխական գաղափարներով, եւ կը հաւատայ Միացեալ Հայաստանի ազատագրութեան, որու համար նիւթական ոեւէ զոհողութենէն չի խուսափիր։ Ամերիկա եկած է 1913–ին. բնակած է նախ Փաւթաքէթ եւ ապա Նիակարաֆօլս։

1921–ին Տիկին Մանասէրեան հոս եկաւ ամուսնոյն միանալու։ Ունեցան 3 աղջիկներ՝ Ագնիւ, Աշխէն եւ Անահիտ։

Մանասէրեան ընտանիք իրենց մասնակցութիւններով օրինակելի տուն մը կազմած են։ Չը նայած իրենց դառն քրտինքով ապրելու հանգամանքին, ազգային բարենպատակ ձեռնարկներէ հեռու չեն մնար։ Նախանձելի համերաշխութեամբ ապրող այս տունը շատ գովելի կողմեր ունի։ Զաւակները Բարձր. Վարժարան աւարտած՝ այսօր զանազան գրասենեակներու մէջ կ'աշխատին։

Այս պատուական օրիորդները կը խօսին մաքուր հայերէն եւ շատ անգամ հայ բեմէն մաքուր առոգանութեամբ կ'արտասանեն կտորներ։

Բարի ծնողք մը բարի ու օրհնուած զաւակներ կ'ունենան, որովհետեւ լաւ վարքի ու բարքի առաջին դպրոցը տունն է։

Մանասէրեաններ ունին այդ անզուգական տունը։

ՆՇԱՆ ՍԱՐՕԵԱՆ

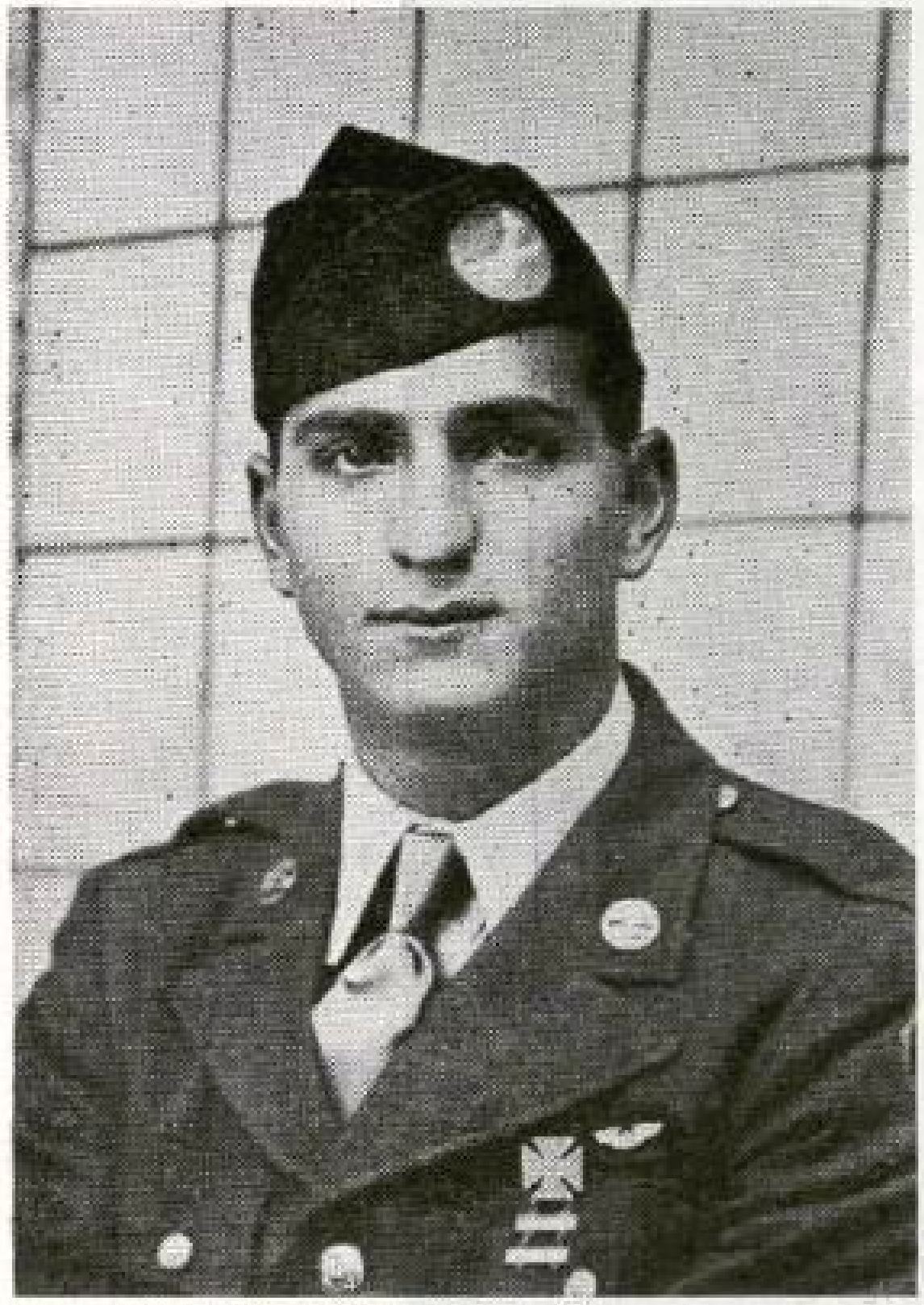

ՎԱԶԳԷՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆ
STAFF SGT. VAZKEN HACHIGIAN

Վազգէն ծնած է Նիակարաֆօլս 1923 Դեկտ. 14–ին, եւ աւարտած՝ տեղւոյն Trott Vocational Բարձր. Վարժարանը:

1943 Ապրիլ 7–ին կամաւոր կը գրուի Ամերիկեան բանակին, եւ մարզանքներ կ'ունենայ Ամերիկայի զանազան մարզադաշտերու մէջ, P.F.C.-ի աստիճանէն բարձրանալով Staff Sergeant–ի աստիճանին:

1944 Օգոստոսին կ'ուղարկուի Անգլիա եւ նոյն թուի Դեկտեմբերին կը մասնակցի Պելճեան (Bulge) ճակատամարտին, ուր կը վիրաւորուի Յունուար 18–ին: Եօթը ամիս կը մնայ Անգլիա, եւ այստեղ զարմանալէ ետք պատուաւոր կերպով կ'արձակուի: Ստացած է մետալներ ու ժապաւէններ:

ԺՈՐԺ ԽԱՉԻԿԵԱՆ
GEORGE HACHIGIAN

Ժորժը ծնած է 1927 Ապրիլ 7–ին Նիակարաֆօլս եւ աւարտած տեղւոյն Trott Vocational Բարձրագոյն Վարժարանը:

1945 Մայիս 8–ին կամաւոր կ'արձանագրուի ծովային Marine–ի մէջ, եւ մարզանքներ կ'առնայ Սէմփսըն, Ն. Ե., Նորֆօք, Վճ. եւ Լիթըլ Քրիք (Վճ.) քէմփերու մէջ:

ԾՆՈՂՔ՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ (ԱԼԻՒՐՑԻ) ԵՒ

ԱԼՄԱՍՏ (ՎԱՆԵՑԻ) ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ՆԻԱԿԱՐԱՖՕԼՍ, Ն. Ե.

ՄՈՎՍԷՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
(1895 — 1935)

Վասպուրականի լեռնագաւառներէն Կարճկանի Ուրանց գիւղն էր իր ծննդավայրը, որ եղած է շատ մը հերոսներու օրօրանը։ Իր հայրը Դաշնակցական յայտնի ֆէտայի մըն էր, եւ հետագային Բողոքականաց շրջանակի գանձապահը։

Մովսէս իր ուսումը ստացած է Բողոքականաց դպրոցին մէջ, բայց դըպրոցական գիտելիքներէն աւելի ազգին ծառայելու ցանկութիւնը կլանած է իր միտքը։ Պարսկաստանի սահմանադրութեան նախօրեակին, պատանի Մովսէս, գիրքն ու գրիչը ձգած կը փախչի Պարսկաստան՝ կամաւորներուն միանալու։ Մարզանքի մը պարագային, Եփրեմ Խան կը նկատէ անչափահաս, անփորձ, անմօրուս զինուոր մը. կ'ստուգէ տարիքը ու կ'ըսէ.— «Գնա՛ մեծցիր ապա եկուր ռազմադաշտ»։ Այս մերժումը աւելի ծանր հարուած մըն էր պզտիկ կամաւորին, քան թշնամու գնդակը։ Կ'ուխտէ որ օր մը բարեպատեհ առիթով՝ նուիրական պարտականութիւնը կատարէ հանդէպ իր տառապող ցեղին։

Ամերիկա եկաւ 1913-ին Նիակարաֆոլս։ Առաջին համաշխարհային պատերազմին, այլեւս երիտասարդ Մովսէսը պատրաստ էր իր խոստումը յարգելու, Եփրեմի սուրը չկար։ «Հայրենիք գիս կը կանչէ» *նշանաբանը կը գըրգոյ սփիւռքի Հայութեան մէջ։ Մովսէսը բեմի վրայէն ոգեշունչ կը խրախուսէ երիտասարդները, որ նուիրուին Հայրենիքի փրկութեան։ Կը կազմէ Նիակարայի խումբը եւ կ'ուղեւորուին Կովկաս։ Վերջապէս իր մուրազին հասաւ եւ երազած օրը տեսաւ… Աւա՜ղ, շատ չանցած Ռուս կառավարութեան հրամանով մաս մը կամաւորական գունդեր ցրուեցան։ Ան ստիպուեցաւ վերադառնալ Ամերիկա։ Հայաստան երթալու հնարաւորութենէն զրկուած, 1923-ին Մարսիլիա գնաց ու ամուսնացաւ շնորհալի Օրդ. Սաթենիկ Ղուկասեանի հետ, ու վերադարձաւ Նիակարաֆոլս, ունեցաւ սեփական գործ։ Կազմեց նախանձելի ընտանեկան բոյն մը, որուն դուռը բաց մնաց բոլոր հիւրերուն առ-*

ջեւ։ Ունեցաւ երկու զաւակներ՝ Ջեյիմս եւ Սահակ։ Իր ընկերակցին ու զաւակներուն հանդէպ ունէր շատ գուրգուրոտ վերաբերում, անոնց բարօրութեան ու երջանկութեան համար ամէն ջանք թափեց։ Ափսոս որ նպատակի ճամբու կէսին մահկանացուն կնքեց։

Յակոբեան օժտուած էր դերասանական ձիրքով, որպէս սիրող դերասան տեղիս լաւագոյն ուժերէն էր։ Յանդուգն բեմախօս մըն էր, կատակաբան եւ ընկերասէր։ Գաղութին եւ զինք ճանչցողներուն կողմէ սիրուեցաւ ու յարգուեցաւ։ Պատկանած է Հ.Յ.Դ.-եան եւ հաւատարիմ պահպանող մըն է եղած անոր սկզբունքներուն՝ մինչեւ իր վաղահաս մահը։

ՍԱՀԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Որդին է Տէր եւ Տիկին Յակոբեաններու. փոքր հասակին կորսնցուց հայրը, մօրը խնամքին տակ մեծցաւ։ Պարթեւ հասակով, վայելուչ դէմքով, բարեհամբոյր բնաւորութեամբ անձ մըն է Սահակ։ Ծնած է Նիակարաֆոլս 1926 Մայիս 4-ին, եւ աւարտած St. Mary's High School-ը։ Աւարտելէն ետք մօրը խնդրանքով Եւրոպա գնաց Մխիթարեաններու շունչին տակ մայրենի լեզուն ուսանելու։ Դժբախտաբար պատերազմը վրայ եկաւ եւ հազիւ կրցաւ այդ գեհենէն ազատիլ։ Վեց ամիս University of Buffalo յաճախեց, հետեւելով Premedical մասնագիտութեան։ Սակայն զինուորութիւնը արգելք հանդիսացաւ Սահակի ուսման շարունակութեան։ Տարի մը գրեթէ օդանաւային ուսանող եղաւ. ունեցաւ բարձրագոյն նիշ եւ իր հրամանատարը գնահատեց անոր ուշիմութիւնը։ Ստիպողական պահանջով փոխադրուեցաւ հետեւակային գունդին։ Այսօր կը գտնուի Ալասքա եւ հիւանդանոցի մը մէջ բժիշկի օգնական է, ինչ որ կը նպաստէ իր մասնագիտութեան։ Յակոբեան փայլուն ապագայի հեռանկարի մը առջեւ կը գտնուի, յուսալի է որ իր նպատակին հասնի։

ՆՇԱՆ ՍԱՐՕԵԱՆ

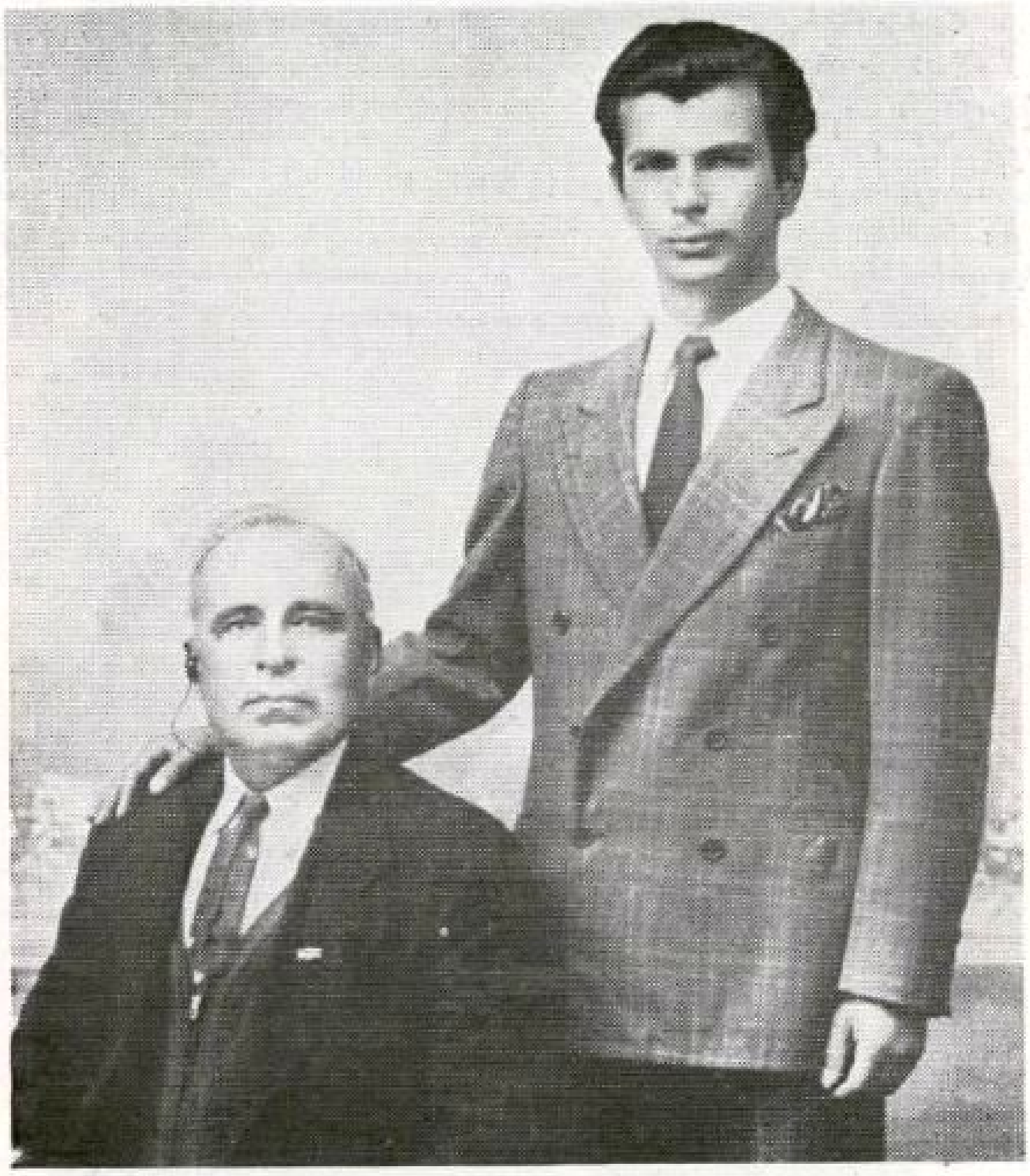

ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ՊՕՂՈՍ ՊՕՋՕԵԱՆ

(Հայր եւ Որդի)

Պետրոս Վանի Թիմար գաւառի Խաւենց գիւղացի. ծնած 1880–ին: Խնն–ուսձեւվեցի կոտորածին մնացած է որբ: 1902–ին պատկանած է Հ. Յ. Դ.–եան: Հարաւային Ամերիկա գաղթած է 1910–ին: Հայրենիքի կարօտով կը վերադառնայ երկիր: Վանի գաղթին կը գաղթէ Կովկաս: Կ'արձանագրուի կամաւոր Վանի Դ.րդ գունդին մէջ մասնակցելով Արճէշի կռիւներուն: Վերջէն կը միանայ Անդրանիկի «Հարուածող Զօրամաս»ին: 1920–ին Ամերիկա եկած է եւ ամուսնացած. ունի զաւակ մը, Պօղոս, 18 տարեկան:

Պրն. Պօջօեանը այսօր Հանգստեան կոչուած իր խնայած գումարով հանգիստ կեանք մը կը վարէ: Որպէս պարտաճանաչ Հայ՝ իր պարտականութեան բաժինը լրիւ կը կատարէ Հանդէպ ազգին:

ՆՇԱՆ ՍԱՐՕԵԱՆ

ԽԱՉԻԿ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

Խաչիկ Բաղդասարեան՝ Թիմարի Առնականց գիւղէն՝ որդին է Շահէն եւ Նուպար Բաղդասարեաններու։ Ծնած է 1896-ի Վասպուրականեան դէպքերու նախօրեակին։

Պատանի հասակին եղած է ըմբոստ եւ թափառուն ու մասնակցած է յեղափոխական շարժումներու։

Հազիւ 18 տարեկան, 1915 Փետրուար 7—20-ի Պայրագի կռուին կը մասնակցի Վասպուրականի հերոսամարտին, արձակելով ամենաառաջին գնդակը այդ կռուին մէջ։ Յաջորդաբար կը մասնակցի իրարու յաջորդող բազմաթիւ կռիւներու։ 12,000-է աւելի ժողովուրդ մը կ'ապաստէր Լիմ Անապատի Դուրսի Տանը՝ նաւերով կղզին ապաստանելու համար։ Վրայ կը հասնին անհամար Թիւրք ու Քիւրտ զինուորներ ու խուժանը՝ կոտորելու համար ժողովուրդը. բայց կը հանդիպին հայ զինուորի չեչոտակի գնդակներուն։ Ասոնց օգնութեան կը հասնի Ալճաւազցի խմբապետ Օհան եւ միասնաբար խուժանին մեծ կորուստներ պատճառելով ետ կը մղեն, եւ ժողովուրդը պատեհութիւն կ'ունենայ ապաստանելու կղզին եւ կ'ազատի։ Ահա այս կռիւներու քաջ ռազմիկներէն մին ալ եղած է Խաչիկ։ Այնուհետեւ Խաչիկ կը գաղթէ իր հայրենակիցներուն հետ բայց միշտ զէնք ի ձեռին՝ առ ի պաշտպանութիւն իր ժողովրդին։ 1917-ին կը զինուորագրուի Վանի Դ. Գունդի մէջ եւ կը մասնակցի 1918-ի Մարտ 23-ի Անիխի արիւնահեղ կռուին։ Անկէ վերջ նահանջելով դէպի Արարատեան դաշտ՝ կը մասնակցի Տիգէի, Դաշպուռունի, Օրգօֆի եւ Սարդարապատի կռիւներուն։ Լաւ յուշեր ունի Վանեան գնդի հրամանատար Շատախցի Տիգրան Բաղդասարեանի մասին։

1918-ի Յունիսին Ալիւրցի Արշակ Մաչանեանի ձիաւոր հարիւրեակի հետ կը միանայ Անդրանիկի «Հարուածող Զօրամաս»ին։

Պատերազմէն վերջ կը վերադառնայ նորաստեղծ Հայաստան եւ կ'ամուսնանայ Շուշանց գիւղէն Օրիորդ Արմենուհիի հետ եւ կուգայ Ամերիկա 1921-ին։ Ունի 3 աղջիկ զաւակներ — Աղաւնի, Արփինէ եւ Գոհարիկ անուններով։

ՀԷՐԻ ՀՐԱՆԴ ՊԱՏՕՐԵԱՆ

CPL. HARRY HRANT BADORIAN

Հրանդը ծնած է 1917 Յունիս 29–ին Նիւկարաֆօլս եւ աւարտած տեղւոյն Բարձր. Վարժարանը:

Բանակ մտած է 1942 Մարտ 2–ին: Եւ մինչդուռ բժշկական բաժնին կը ծառայէ X-Ray–ի բաժանմունքին մէջ: Ապա կը փոխադրուի Camp Van Clarn, Miss. ծառայելով առանձնաբուժական դարմանատան մէջ մինչեւ իր ազատ արձակումը՝ Օգոստոս 1943–ին:

ՎԻՒԹՕՐ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՊԱՏՕՐԵԱՆ

CPL. VICTOR VAROUJAN BADORIAN

Վարուժան ծնած է 1920 Դեկտ. 9–ին, Նիւկարաֆօլս եւ աւարտած տեղւոյն Հայ Միութ–ը:

1942 *Հոկտ. 3–ին մինչդուռ բանակի ուժերուն ունեցած է բազում պինուորական կրթանք չնորհիւ իր ուշիմութեան: Նախ կը մարզուի որպէս օդանաւորդ, իսկ վերջէն՝ որպէս Ռատիոյի վարիչ: Մասիսըն Ուիսքանսընէն կ'ուղարկուի անդրծով՝ 1944 Մարտին, եւ հանդիպումներ կ'ունենայ* Caledonia, Guadalcanal, Sansapor New Guinea, Palawan *կղզիներ եւ Ֆիլիփեաններ, ուր կը գտնուի տակաւին:*

ԾՆՈՂՔ՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԻՀՐԱՆ ԵՒ ՇԱՄԱՄ ՊԱՏՕՐԵԱՆ

ՆԻՒԿԱՐԱՖՕԼՍ, Ն. Ե.

ՄԻՍԱՔ ՇԱՂՕԵԱՆ

Վանի Գաւաչ գաւառի Փայխներ գիւղէն, ծնած է 1891–ին, սառնալով իր նախնական կրթութիւնը գիւղի վարժարանին մէջ: Վաւելուն եւ յանդուգն երիտասարդը կանուխէն կը միանայ հայ յեղափոխութեան:

1915–ի Ապրիլեան կոխներուն՝ կը մասնակցի Բէյուի եւ Փեսանդաշտի կռիւերուն՝ Ասպօի եւ Լեւոն Շաղօեանի հրամաններու ներքեւ: 1918–ին գրանուելով Պաքու՝ կը մասնակցի այնտեղի կռիւներուն եւ Պաքուի Մեսրոպեան հերոսական կռիւներուն կը վիրաւորուի եւ գերի կ'իյնայ Թիւրքերու ձեռքը, բայց հրաշքով մը կ'ազատի: Ապա կ'անցնի Հայաստան, կը միանայ նորաստեղծ բանակին, եւ կ'ամուսնանայ Երեւանցի Վարդանուշի հետ:

1923–ին միասին կը գաղթեն Ամերիկա, եւ կ'ունենան 5 զաւակներ: Ունի յուշեր Ասպօի մասին:

ԱՍՊՕՆ.— Բուն անուամբ Աստուածատուր Գաւաչի Ընճակ գիւղէն, հասարակ հօտաղ մը յայտնի կը դառնայ 1904–ին Նարեկայ կռուին իր խիզախութեամբ եւ քաջագործութեամբ, սպաննելով հոն Ռշտունիքին պատուհաս քիւրա Աբտիլ Համիտը: Ապա գտնուելով Իշխանի խումբին մէջ կը դասախարակուի անոր յեղափոխական չունչով եւ գաղափարներով:

1909–ին Պարսկական յեղափոխութեան առեն կ'օգնէ Եփրեմ Խանին: 1913 Օգոստոսին Հ. Յ. Դ. հրամանով դիտապաստ կեանին կը տապալէ Կարճկանցի աւազակապետ Մուսա Պէկը:

1915–ին Ասպօն եղաւ պահապան հրեշտակը իր գաւառի ժողովրդին, մղելով բազում կոխներ քիւրտի եւ Թիւրքի դէմ, ազատելով ժողովուրդը եւ փոխադրելով դանոնք Փեսանդաշտ, ուր Լեւոն Շաղօեան իր զինուորներով կը մղէր անհատնում կռիւ: Հոն Լեւոնին որպէս օգնական մէկու կէս ամիս հերոսական կռիւներով կ'ազատագրեն իրենց չորքանը, ազատագրուող Վասպուրականի հետ: Բայց, աւա՛ղ, Ասպօն հոն կը վիրաւորուի եւ կը փոխադրուի Վան, հիւանդանոց: Հակառակ ամէն խնամքի կը մեռնի ծաղիկ հասակին մէջ:

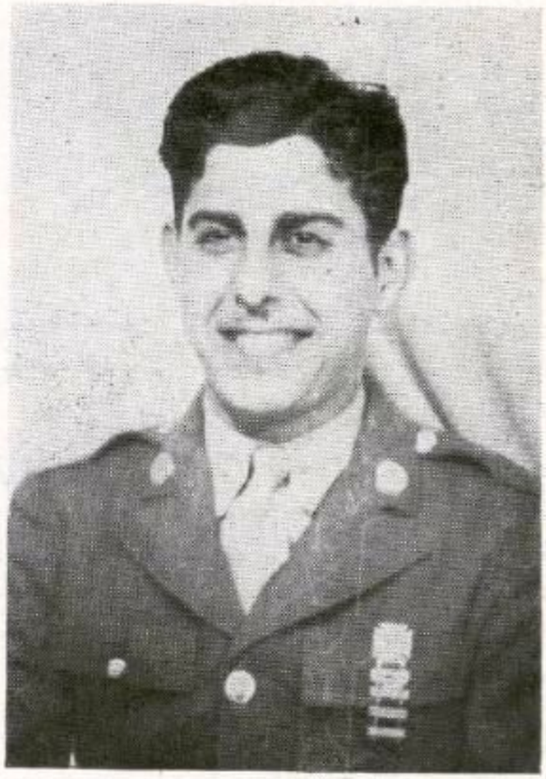

ՄԱՐԹԻՆ ՄԱՐՏԻԿ ԱԼՕՅԱՆ

SGT. MARTIN MARDIG ALOIAN

Ծնած է Նիւկարաֆօլս 1924 Սեպտեմբեր 18–ին, եւ ուսրտած տեղւոյն բարձր. վարժարանը: 1942 Յունիս 21–ին կը կանչուի բանակային ծառայութեան: Կ'աստանայ իր նախնական մարզանքները եւ կը մարզուի որպէս Ռէտիոյի վարիչ: Փոխադրուելով անդրծով 13–րդ օդային տորմիղին հետ որպէս թնդանօթաձիգ B-24–ի վրայ կը դանուի Ֆիլիպեան կղզիներ: Իր յանդուգն եւ նշանակելի յաջողութիւններով պատկուած թռիչքներու պատճառաւ ստացած է 6 դինանշաններ. տակաւին անդրծով կը գտնուի:

ՍԱՐԳԻՍ ԱԼՕՅԱՆ

S2/C SARKIS ALOIAN

Սարգիս ծնած է 1926 Նոյմ. 26–ին, Նիւկարաֆօլս, եւ ուսրտած՝ տեղւոյն բարձր. վարժարանը: 1944 Նոյմ. 1–ին կը կոչուի զինուորական ծառայութեան՝ նաւատորմին մէջ: Կը մարզուի որպէս թնդանօթաձիգ եւ ռազմանաւերուն պահեստանոցու կառավարիչ: 1945 Օգոստոսին կ'ուղարկուի Խաղաղականի կողմերը:

Նիւկայիս U.S.S. Iolanda *նաւի վրայ կը գտնուի, Չինաստան:*

ԾՆՈՂՔ Տ�էՐ ԵԻ ՏԻԿԻՆ ՍԵԴՐԱԿ (ԱԼԻՒՐՅԻ) ԵԻ

ՍԱՔԵՆԻԿ (ՊԱՐՏԻԶԱԿԻՑԻ) ԱԼՕՅԱՆՆԵՐ

ՆԻՒԿԱՐԱՖՕԼՍ, Ն. Ե.

ՍՈՒՐԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

TECH. 5th GR. SENEN SOUREN MOORADIAN

Ծնած է 1924 Հոկտ. 28–ին, Նիակարաֆօլս, եւ աւարտած տեղւոյն Բարձր. Վարժարանը, որմէ անմիջապէս վերջ կը զինուորագրուի 1943 Ապրիլ 14–ին, եւ կը մարզուի որպէս օդանաւային մեքենագէտ։

1944 Օգոստոս 11–ին կ'ուղարկուի անդրծով՝ Անգլիա։ Ծառայելով 82–րդ Airborne *զօրաբանակին մէջ՝ մասնակցած է Պելճիքական* Bulge*–ի, Լիւքսէմպուրկի եւ Ֆրանսայի ճակատամարտներուն։ Ունի 3 աստղեր եւ իր զօրաբանակը արժանացած է Նախագահական մասնաւոր յիշատակագրի։*

Ներկայիս կը գտնուի Պէրլին։ Սուրէն ունի երկու շատ ազնիւ քոյրեր՝ Սաթենիկ եւ Թագուհի։

ԾՆՈՂՔ՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՊՕՂՈՍ ԵՒ ՆԱԶԵԼԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

(Ուշտունեաց գաւառի Փայխներ գիւղէն)

ՆԻԱԿԱՐԱՖՕԼՍ, Ն. Ե.

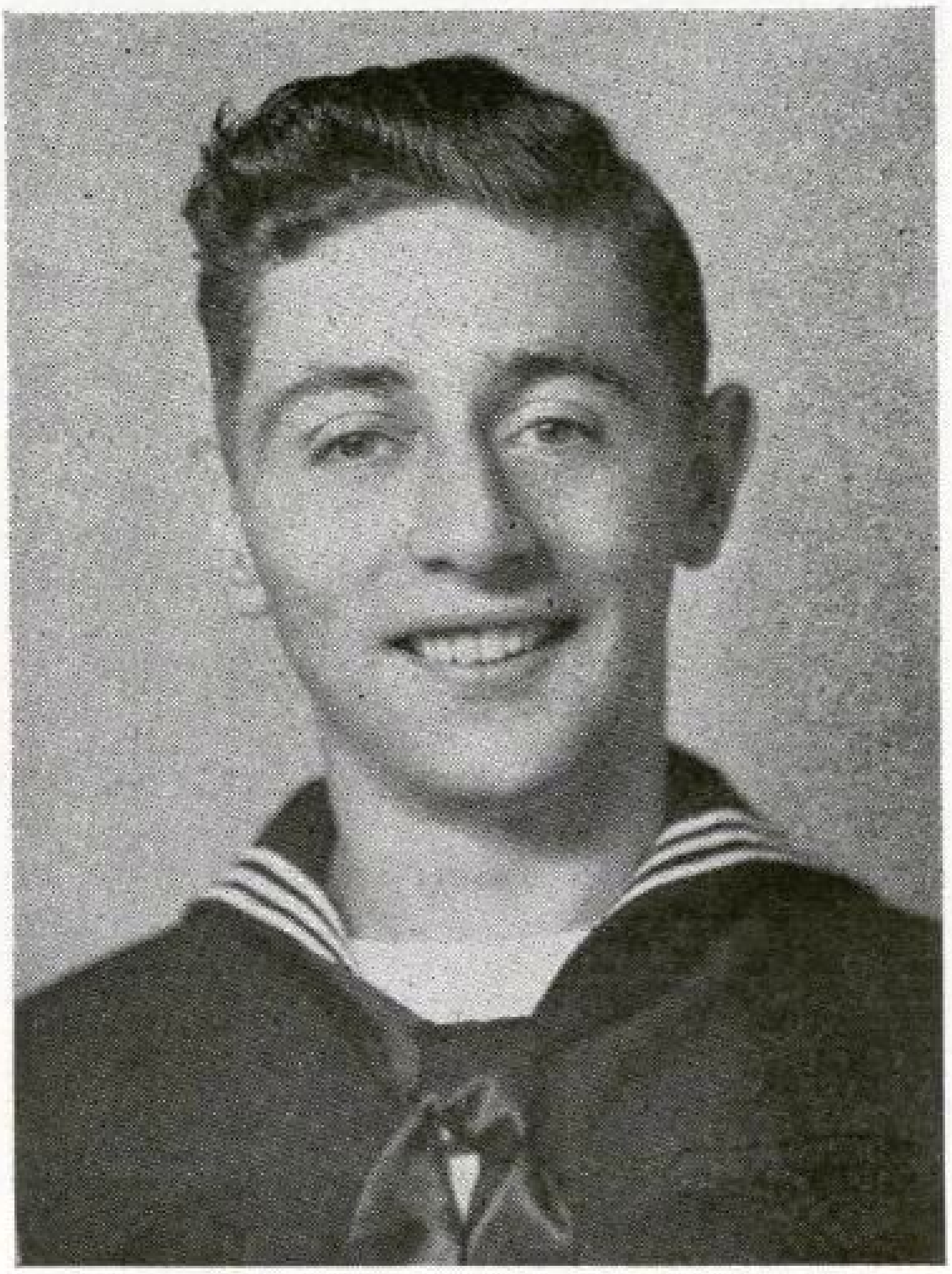

ԱՐՍԷՆ ԿԱՐԻՋԱՆԵԱՆ

SEAMAN 1st CLASS ARSEN GARIJANIAN

Արսէն ծնած է Նիակարաֆօլս 1926 Յուլիս 28-ին, եւ աւարտած տեղւոյն Trott Vocational *Բարձր Դպրոցը, հետեւելով ելեքտրական ճիւղին:*

Զինուորագրուած է 1944 Նոյեմբեր 27-ին ծովային ուժերու: Ելեքտրական ճարտարագէտ է օդանաւերու վրայ:

Ունի երկու քոյրեր՝ Արշալոյս եւ Էմմա, որոնք գիտեն հայերէն գրել ու կարդալ: Էմման անդամ է «Հայաստանի Ոգի» 10 հոգինոց Վանուհիներու խումբին:

ԾՆՈՂՔ՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԴԱՒԻԹ (ԱԼԻՒՐՑԻ) ԵՒ

ՆՈՅԵՄԶԱՐ (ՎԱՆԵՑԻ) ԿԱՐԻՋԱՆԵԱՆ

ՆԻԱԿԱՐԱՖՕԼՍ, Ն. Ե.

ԹՈՎՄԱՍ ԱՐԲԱՀԱՄԵԱՆ

Թովմաս ծնած է Վասպուրականի Թիմար գաւառի Ամուկ գիւղին մէջ՝ 1890–ին, զաւակն է Աբրահամ եւ Սառա Աբրահամեաններու: Վառ եւ սուր յուշեր ունի Գնունեանց Իշխաններու բերդաքաղաք Ամուկի մասին, որու բերդի հովանիին տակ հասակ կը ձգէ փոքր տարիքին: Կը մասնակցի յեղափոխական Ս. գործին: 1910–ին կը պինուորագրուի Թիւրք բանակին մէջ եւ կը բարձրանայ յիսնապետութեան աստիճանին: Կը գտնուի Վան, Մուսուլ եւ Տիգրանակերտ՝ մինչեւ 1914 Ա. Համաշխարհային Պատերազմը: Տեսնելով Հայ պինուորներուն վիճակուած դրութիւնը, թէեւ հակոզութեան տակ, կ'ապաննէ իր հակիչ պինուորը եւ խլելով անոր Փիւշիւք Զափլի հրացանը, կը յաջողի գաղտնի հասնիլ Վան: Կը մասնակցի Ապրիլեան բախում կռիւներու: 1918 Մարտ 22 եւ 23–ին կը մասնակցի Արճէշի եւ Աշնախի կռիւներուն: Կը գտնուի Անդրանիկի հետ ի Ղարաբաղ: 1921–ին կը դադրէ Միացեալ Նահանգներ, եւ կը հաստատուի Նիակարաֆօլս: Մինչեւ օրս կը մասնակցի կուսակցական եւ հանրային գործերու:

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՈՄՐՈՎ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

կը նուիրեմ այս էջը բոլոր աւոնց, որոնք իրենց գեղեցիկ եւ վսեմ գաղափար–
ներով եւ ազնիւ գործերով ծառայեցին Հայ Ազգին:

Ցոգորուած աւոնց յիշատակով սիրայօժար կը տանիմ մեր ազգային
պարտականութիւնները:

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՈՄՐՈՎ (ԱԼԻՒՐՅԻ) ԵՒ
ՍԱՓԵՆԻԿ (ԵՕԶՂԱՏՅԻ) ԹՈՒՐԻԿԵԱՆՆԵՐ

ՆԻԱԿԱՐԱՖՕՂՍ, Ն. Ե.

Գրիգոր զաւակն է Տէր եւ Տիկ. Արմենակ (Էրէրինցի) եւ Մարի (Պոլսեցի) Սեւօեաններու։ Ծնած է Մանչէսթրը՝ Անգլիա, 1919 Նոյմ. 7-ին, եւ փոխադրուած Ամերիկա 1921-ին։ Աւարտած է Նիակարաֆոլսի Բարձր. Վարժարանը եւ մէկ տարի ալ հետեւած՝ քոլէճի։ Կը զինուորագրուի 1942 Յունիս 12-ին. կը մարզուի որպէս Ռէտիօյի վարիչ։ Ուղարկուելով անդրծով՝ հանդիպումներ կ'ունենայ բազմաթիւ վայրեր։ Եգիպտոսի մէջ կ'ամուսնանայ Օր. Մարգօ Խամէրեանի հետ։ Ունի շատ մը շքանշաններ։ Գրիգոր պատկանած է Հ. Ե. Դ. Ուխտին՝ ըլլալով գործունեայ եւ ժրաջան անդամ մը։

—o—

ԳՐԻԳՈՐ ՍԵՒՕԵԱՆ

—o—

ՂԱԶԱՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Ղազարոս զաւակն է Ալիւրցի Մելքոն եւ Շահանիկ Մովսէսեաններու։ Ծնած է Նիակարաֆոլս, Ն. Ե., 1924 Ապրիլ 22-ին եւ աւարտած տեղւոյն Բարձր. Վարժարանը։ Բանակին կը միանայ 1943 Մարտ 25-ին, եւ կը մարզուի որպէս Թնդանօթաձիգ՝ հակաօդային ռմբակոծումներու ճիւղին մէջ։ Քսանեւհինգ ամիս վերջ կ'ուղարկուի անդրծով՝ Ֆրանսա, 1945 Ապրիլ 29-ին։ Ներկայիս կը ծառայէ Գրասենեակի մէջ եւ շատ կը սիրուի եւ կը գնահատուի իր աստիճանաւորներէն։

—o—

ՆԻԱԿԱՐԱՖՕԼՍ, Ն. Ե.

ԱՐՇԱԿ ԿԱՄՊՕԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

Վանի Էրէրին գիւղի յայտնի մեծ ընտանիքէն միայն ազատուած Արշակ Կամպօեանի ընտանեկան նկար է։ Արշակի փոքր եղբայրը՝ Մանուկ ծնած է 1896–ին, հազիւ 18 տարեկանը 1915–ի Էրէրինի Ս. Սահակ Լեռան մի օրեայ հերոսական կռուին մէջ կ'իյնայ 9 ուրիշ նահատակ ընկերներու հետ երբ կ'սպառին իրենց բոլոր փամփուշտները։ Մանուկ աչքառու նշանաձիգ, գետին կը տապալէ իր գնդակներով շատ մը Թիւրքեր։ Արշակ՝ ցաւ ի սիրտ՝ չունենալով եղբօրը նկարը, զետեղելու համար այս էջին վրայ, կը դնէ իր ընտանեկան նկարը։

Արշակ Կամպօեան ալ իր մանկութիւնը բերած է 1915–ի Էրէրինի եւ Լիմ Անապատի Դրսի Տան կռիւներուն, երբ Օմանի օգնական ուժերու հետ կը յաջողին ազատել 12,000 ժողովուրդ։ 1915–ին կը գաղթէ Երեւան, բայց Վասպուրականցիի յամառ եւ տոկուն բնաւորութեամբ կը վերադառնայ երկիր։ Կը մասնակցի 1916–ի Թիմարի Հ. Յ. Դ. Ռայոնական ժողովին։ 1918–ի նահանջին կը կորսնցնէ իր բոլոր պարագաները՝ կինը, մայրն ու երկու զաւակները։ 1921–ին կրկին կը վերադառնայ Ամերիկա։ 1930–ին ամուսնանալով Տիկին Զօզան Աղամեանի հետ կը կազմէ իր ընտանեկան յարկը։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ – ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Կեղծ անունով պինուոր Հարին ծնած է 1890–ին, Վասպուրականի Մոկաց գաւառի Մոկս քաղաքի մէջ: Հայր, մայր, Մկրտիչ եւ Ամատա խիստ բարեպաշտ եւ հայրենասէր անձնաւորութիւններ էին: Հետաքրքիր եւ պեղեցիկ պատմութիւններ ունի Մոկաց գաւառի եւ քաղաքի մասին: Պատած լլլալով իր գաւառի գրեթէ ամէն մէկ անկիւնը՝ ման կերպով կը յիշէ եւ կը պատմէ անոնցմէ զրուագներ:

Հայրենասէր պատանին կ'անդամակցի Երկրի մէջ Հ. Յ. Դ.ի եւ մասնակցութիւն կը բերէ կազմակերպական աշխատանքներուն:

Թրքական Սահմանադրութենէն վերջ ինքն ալ չատերու նման գաւազանը ձեռքը, ժամասկ մը կ'ապրի Իզմիր, ապա Ցունաստան: Իսկ 1913–ին գալով Նիկարագուա միչա իր մասնակցութիւնը կը բերէ հանրային գործերու:

Յուշեր ունի իր գաւառացիներէն Թոչնիկի մասին որ իրեն ցեղակից էր: Թոչնիկ՝ գեղագէմ եւ բարձրահասակ, ըմբոստ բնաւորութեամբ, չը դիմանալով բարբարոսներու բռնութիւններուն՝ կը միանայ Իշխանի խմբին: Թոչնիկ կը սիրէր մաքուր հագուիլ եւ զարդարել իր ձին ու հրացանը զոյնզգոյն ուլունքներով եւ փունջերով:

Կը յիշէ Մոկացի Համբարձումը, որպէս ժողովուրդէն սիրուած գործիչ, իր համեստ եւ սակաւախօս ու քաջ բնաւորութեան բերմամբ: Շիտակ, մաքուր նկարագրով այս անձնուէր յեղափոխականը մեծ ազգեցութիւն թողած է Հարիի վրայ:

Կը յիշէ Մոկացի Գրիգորը եւ կ'ընդունի որ նա Սասունի կռիւներու մէջ Անդրանիկի օգնականն էր, չատ մեծ հատատք ունի անոր կարողութեան վրայ:

Տ. Թ.

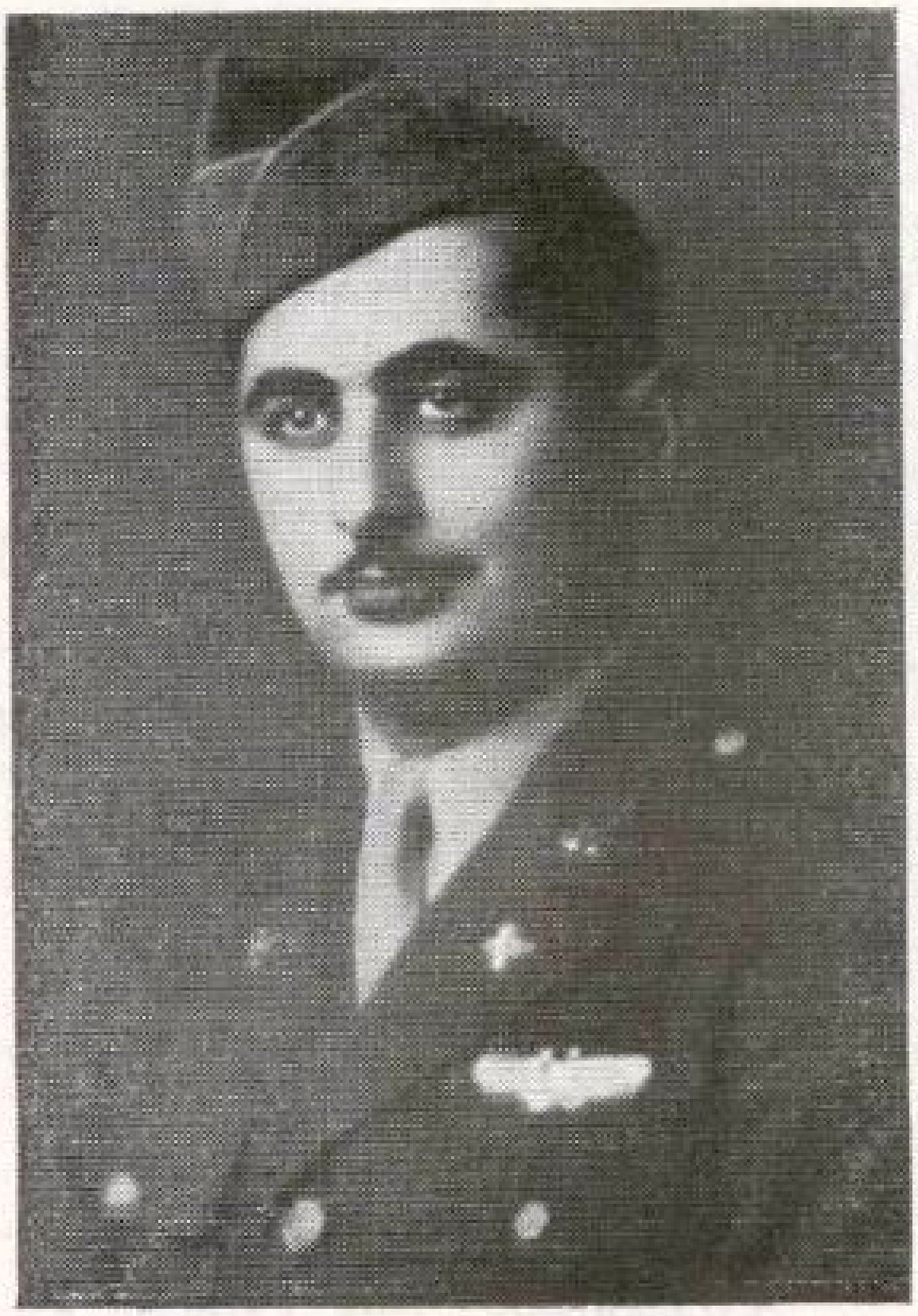

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒՏՕԵԱՆ

ԱՐՍԷՆ ԱՒՏՕԵԱՆ

Օդաչու ՅՈՎՀԱՆԷՍ ծնած է 1924 Փետրուար 3–ին, նաւի վրայ, երբ Հավանա Քուպայէն Միացեալ Նահանգներ կը փոխադրուէին։ Աւարտած է Նիակարաֆոլսի Բարձր. Վարժարանը, 1942–ին կը զինուորագրուի օդատորմիղին մէջ եւ զանազան քէմբեր գտնուելով կ՚աւարտէ օդանաւային վարժարանը՝ ստանալով օդաչուի վկայական։ Ծառայած է Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ արձակուելով վերադարձած է տուն։

* * *

ԱՐՍԷՆ ծնած է Նիակարաֆոլս 1926–ին։ Աւարտած է տեղւոյն Բարձր. Վարժարանը։ Զինուորական ծառայութեան կանչուած է 1945 Փետրուար 28–ին, եւ զինուորական մարզանքներ ըրած է հետեւելով մեքենական երկրաչափութեան։ Ուղարկուած է ծովերէն անդին եւ այժմ կը գտնուի Քորէա։

ԾՆՈՂՔ՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍԱՀԱԿ ԵՒ ԿԻՒԼԻՋԱՐ ԱՒՏՕԵԱՆ (ԱԼԻՒՐՑԻ)
ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ՝ ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՆԻԱԿԱՐԱՖՈԼՍ, Ն. Ե.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՂԱԿԱԼ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Զաւակն է Տէր եւ Տիկին Սուրէն եւ Նուարդ Յակոբեաններուն (Լուսաբարեան)։ Ծնած է 1923 թուին Կրանիթ Սիթիի մէջ. զինուորական ծառայութեան կանչուած է 1943 Թ. Փետրուարին եւ կը պատկանի 15–րդ Օդային Ուժին Պամըկէյարիի պաշտօնով։

Այժմ կը գտնուի Իտալական ճակատը, եւ 21 թռիչքներ արդէն կատարած է յաջողութեամբ ստանալով Էյր Մետալ։

Ծնողական սիրով եւ ապահով վերադարձի աղօթքով

ՆՈՒԱՐԴ ԵՒ ՍՈՒՐԷՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆՆԵՐ

ԿՐԱՆԻԹ ՍԻԹԻ, ԻԼԼ.

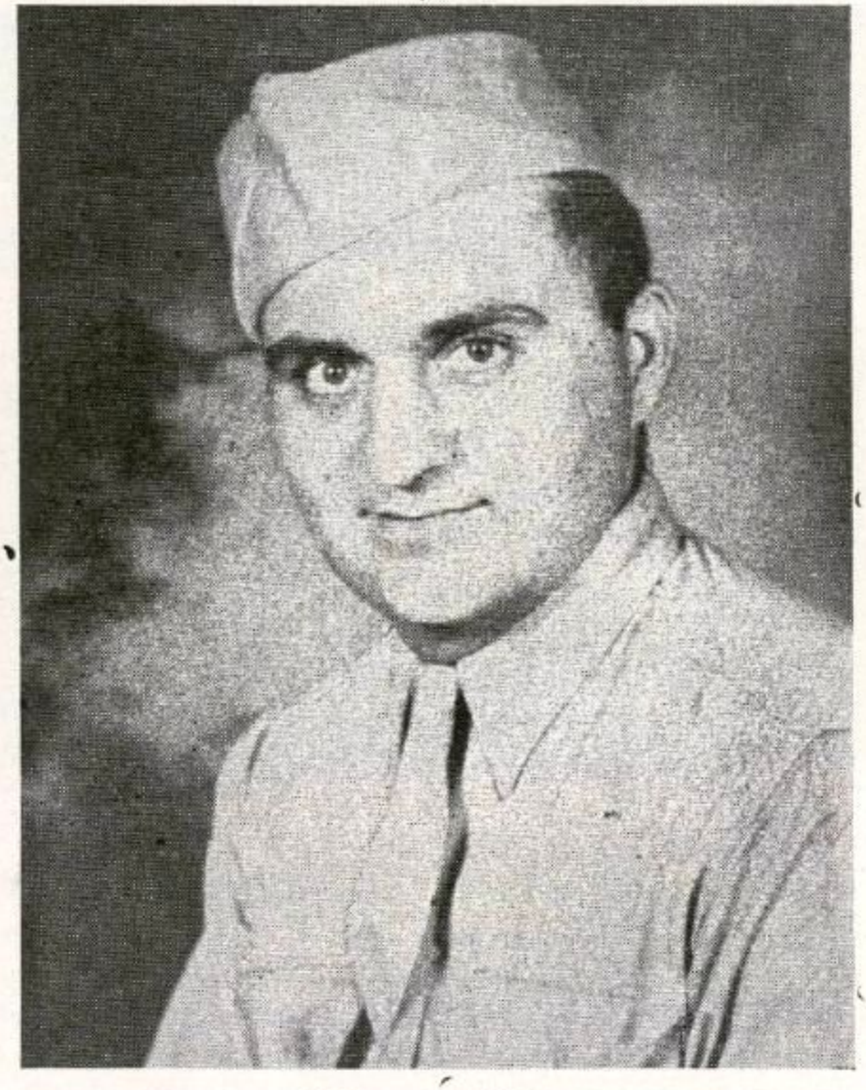

ՍԻՄՈՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ջաւակն է Տէր եւ Տիկին Յարութիւն եւ Ազնիւ Պօղոսեաններուն։ Ծնած 1912 թուին։ 1942 թուականին մտած է Ամերիկեան բանակ, եւ կը ծառայէ Quartermaster Corps*–ի մէջ։ Ներկայիս կը գտնուի Այալէնտ։*

Ծնողական սիրով

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶՆԻՒ ՊՕՂՈՍԵԱՆՆԵՐ

ԿՐԱՆԻԹ ՍԻԹԻ, ԻԼԼ.

ԱՂԹԱՄԱՐԻ ՎԱՆՔԸ

* * *

Աղթամա՛ր . . . ։

Մեր լուսեղէն մտքի, հաւատքի եւ հանճարի հնադարեան կոթող, վտա–րանդի զաւակներդ քեզի կը նային սուրբ ուխտով եւ պաշտամունքով ։

ՀԱՄԱ–ՎԱՍՊ· ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՖՐԷԶՆՕՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՁԱԽԷՆ ԱՋ ՆՍՏԱԾ․— Տիկ․ Մարինէ Աւետիքեան, Պրն․ Մկրտիչ Կահվէճեան, Տիկ․ Խնկուհի Օհանէսեան։ ԿԱՆԳՆԱԾ․— Տիկ․ Փայլուն Տէր Յա–կոբեան, Պր․ Ռուբէն Պապօեան, Տիկ․ Արաքսի Թիւթէլեան։

Համա–Վասպ․ Հայրենակցական Միութեան մեր ամենագործօն

Մասնաճիւղի՝

ՖՐԷԶՆՈՅԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (1944—1945)

Ձեր գնահատանքով՝

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՆԷՔ, ՆԻՒ ՃԸՐԶԻ (1945)

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒՉ ԵՒ

ԼԵՌՆԱՊԱՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉ

ՌԱՓԱՅԷԼ ԵՐԷՑԵԱՆԻ

(Նահատակուած 1912 Հոկտ. 13-ին)

Կարկառ գաւառի Կարկառ գիւղին մօտ՝ ոճրագործ

Համի Եագուպ աղայի *հրամանով*:

Ծանօթ․— *Հայ Յեղափոխականներու խումբ մը, խմբապետ Լեւոն Շաղոյեանի գլխաւորութեամբ՝* 1912 *Դեկտ.* 28-*ին Կարկառի Խարաբենց գիւղին մէջ ակնօրի ենթարկեց ոճրագործ Համի Եագուպը. իր հինգ ընկերներու եւ ռուսական գինուորի մը հետ միասին, եւ այս պատճառով անմեղօրէն բանտարկեցին զիս եւ ուրիշ անմեղներ:*

Հ. Յ. Դ. ստանձնեց անմեղներուս պաշտպանութիւնը: Դէպքը պատահած օրը ալ գնած էինք Վանի կառավարական այլ պաշտօնատանէն, ուր կային մեր ստորագրութիւնները օրուայ թուականով, որով անմեղներս ազատ արձակուեցանք 10 *ամիս բանտ մնալէ վերջ:*

ԿԱՐԿԱՌՑԻ ՄԱՆՈՒԿ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՔԻՆԿԶՊԸՐԿ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ (1945)

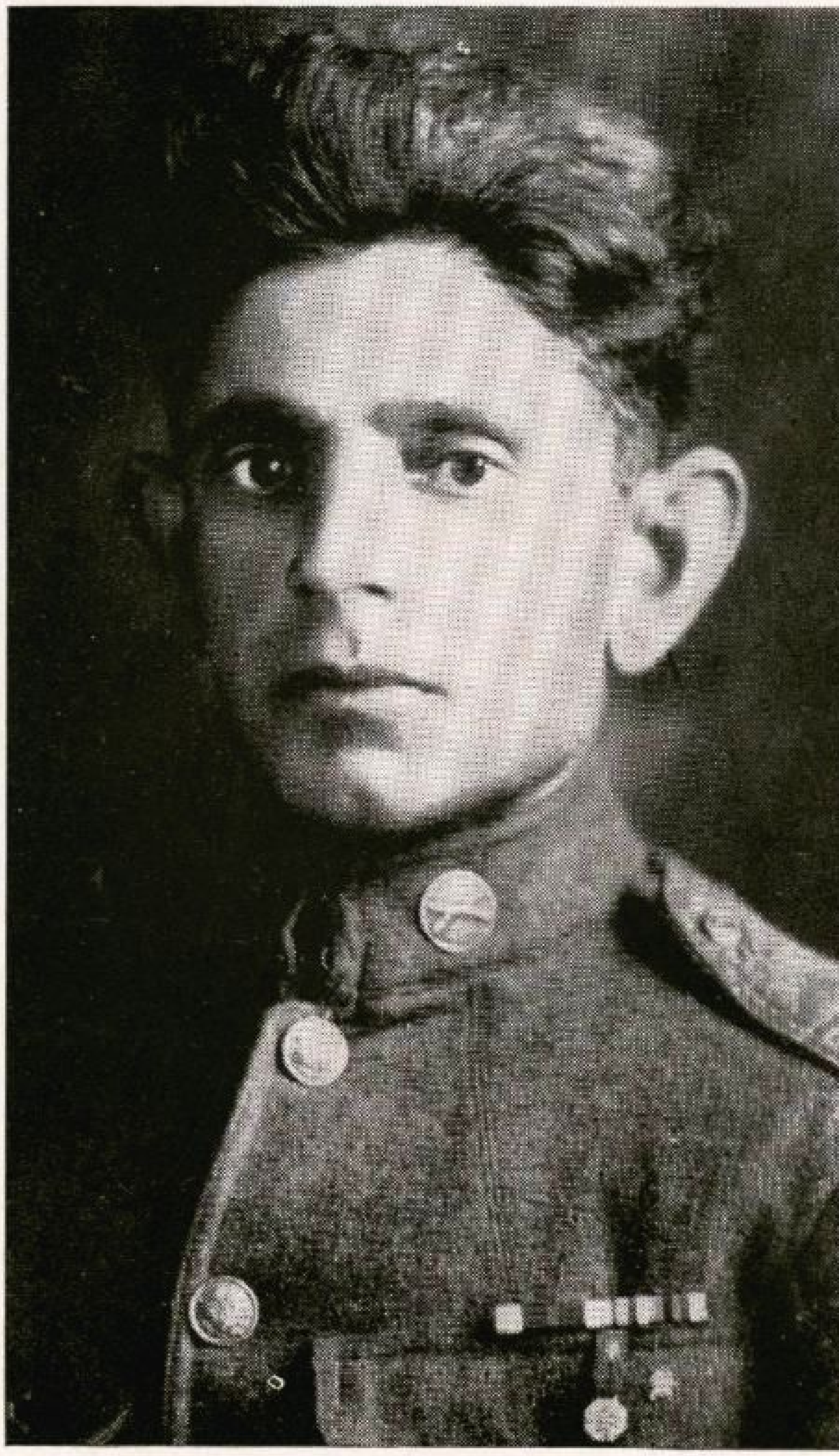

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ (Նկարուած 1917–ին)

Յովհ. Աւետիքեան, այժմ ի Քինկզպըրկ, Քալիֆ.

Մշտական սիրով, մեր ամուսնոյն եւ հօր, Յովհ. Աւետիքեանին

որ պատանի տարիքէն զինուորագրուել է Հայ Ազատագրութեան։ Ընկերներով ակնօրէ ենթարկեր են Աղթամարի տեսուչ Ռափայէլի սպաննիչները։ 1917–ին զինուորագրուեր է Ամերիկայի բանակին մէջ, կռուեր է Գերման ճակատին վրայ։

ՄԱՐԻՆԷ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ, ՈՐԴԻՆ՝ ԼԵՒՈՆ ՅՈՎԵՆՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
ՔԻՆԿԶՊԸՐԿ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ (1945)

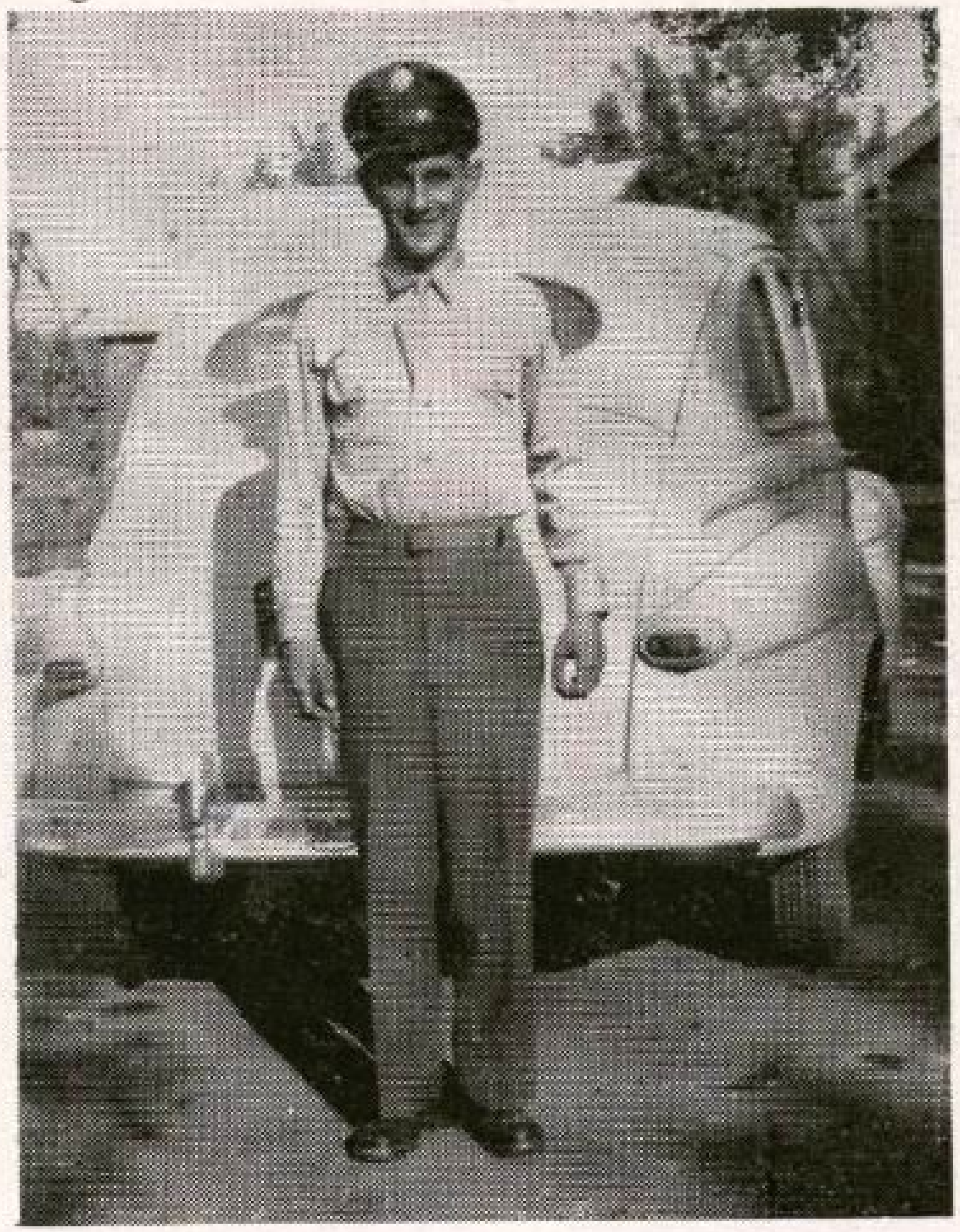

ԼԵՒՈՆ ՅՈՎԵՆՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
(Ծնած՝ 1927 Մարտ 12-ին)

ՄԵՐ ՈՐԴԻՈՅՆ՝ ԼԵՒՈՆԻՆ
Ուսանող Օգային Զինուոր

Թափուր վարդեր Վասպուրականի խոր ձորերուն,
Բուրումնաւէտ ծաղիկներս գեղեցկագոյն.
Փչեց սառնաշունչ հողմն, կայծակնահիւս մրրիկ անհուն,
Պոկեց տարաւ ծաղիկներս սիրուն ախորանց արուն:

Խաղաղականի ափին ծաղկեցաւ մի նոր կոկոն,
Բուրաստանիս մէջ անուշաբոյր ախորանց արուն.
Թող վերադառնայ յաղթական ոգի,
Որ իմ փարոս յաւէրժ փայլի:

ՅՈՎՀ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ծնողական սիրով՝

ՄԱՐԻՆԷ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆՆԵՐ

ՔԻՆԿԶՊԸՐԿ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ (1945)

ԱՐՏԱՇԷՍ ՏԷՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
Սթէֆ Սարճէնթ
Հակաօդային Բաժանմունքին Մէջ

ԴԱՒԻԹ ՏԷՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
Տեղակալ
Օդային Բաժանմունքին Մէջ

Զաւակներ՝

ՏԻԳՐԱՆ ԵՒ ԱԶՆԻՒ ՏԷՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՆԵՐՈՒ

(Վանեցի)

ՄԻԼՈՒՈՔԻ, ՈՒԻՍՔԱՆՍԸՆ

* * *

Ծնողական գորովագութ սիրով՝

ՏԻԳՐԱՆ, ԱԶՆԻՒ ՏԷՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՂԱԶԱՏ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

ԳԷՈՐԳ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

(Զաւակներ վաճեցի մօր եւ Յասուցի հօր)

ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐ

Գերմանական ճակատի վրայ

1941 — 1945

Ո Ղ Ջ Ո Յ Ն

Մեր պիտուր զաւակներուն՝ որոնք կը կռուին աշխարհի

խաղաղութեան համար:

Ծնողական սիրով՝

ՆԵՎՐԻԿ ԵՒ ՀԱՋԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆՆԵՐ

ՖՐԻՋՆՕ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

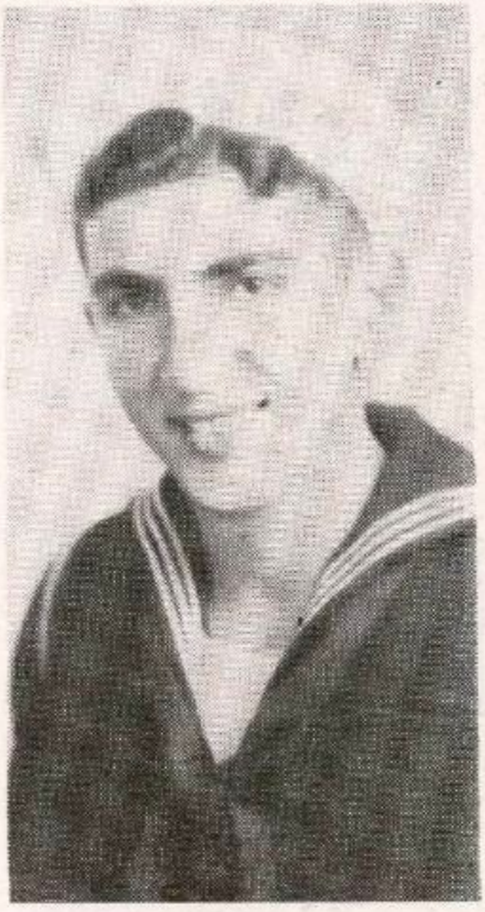

ՃՕՐՃ ԱՔԱՇԿԱՐԵԱՆ
Սէյլըր
(1943 — 1945)

ՃՕՐՃ ՊՕՋՄԱՋԵԱՆ
Ջինուոր
(1942 — 1945)

Ջինուորներ ճաթռնական ճակատի վրայ

ՍԻՐ ԵՒ ՈՂՋՈՅՆ

Մեր հերոս պինուորներուն, որոնք կը կռուին ազատութեան համար:

Ծնողական սիրով՝

ՎԱՐՄԵՆԻԿ ԵՒ ՕՀԱՆՆԷՍ ԱՔԱՇԿԱՐԵԱՆ

Ամուսնական եւ եղբայրական սիրով՝

ԷՄՄԱ ԱՔԱՇԿԱՐԵԱՆ ՊՕՋՄԱՋԵԱՆ

ՖՐԻՋՆՕ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՄԻՀՐԱՆ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Արկածամահ Եղբօրս՝

ՄԻՀՐԱՆ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

1886 — 1933

(*Վասպուրականի Ծմստան գիւղէն*)

Եղբայրական սիրով՝

ՆՇԱՆ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՔԻՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍ ԵՒ ՄԷՐԻ ԲԱՋԷԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեր թանկագին մօր՝

ՓԵՐՈՒԶ ԲԱՋԷԵԱՆԻ

(Մահացած 1915-ի Վանի գաղթի ճանապարհին)

Որդիական սիրով՝

ՄԷՐԻ ԵՒ ՍԱՐԳԻՍ ԲԱՋԷԵԱՆՆԵՐ

Peach and Grape Growers

ՔԻՆԿԶՊԸՐԿ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

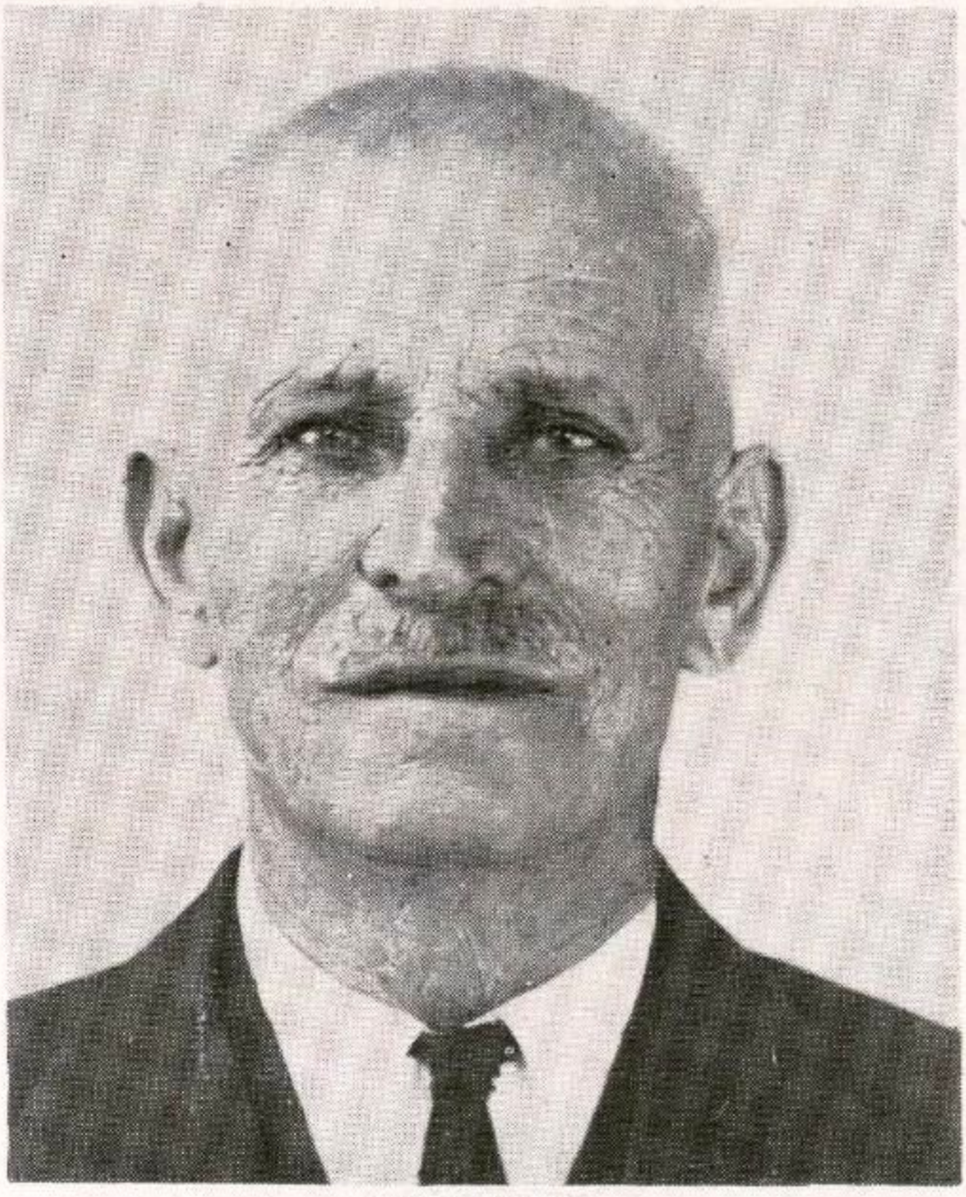

ՎԱՐԴԱՆ ԳԼԱՄԵԱՆ

(1860 — 1945)

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԵՐ ՀՕՐ՝ ՎԱՐԴԱՆ ԳԼԱՄԵԱՆԻ

Որ հանգեաւ ի Տէր 1945–ին՝ 85 տարեկան հասակին.

Որդիական սիրով՝

ՊԱՂՏԱՄԱՐ ԵՒ ՏԻԳՐԱՆ ԳԼԱՄԵԱՆՆԵՐ

ԹՈՒՔ՝ ԱՄՓԸՐ ՄԱԼԼՋԵԱՆ

ՖՐԼՋՆՕ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

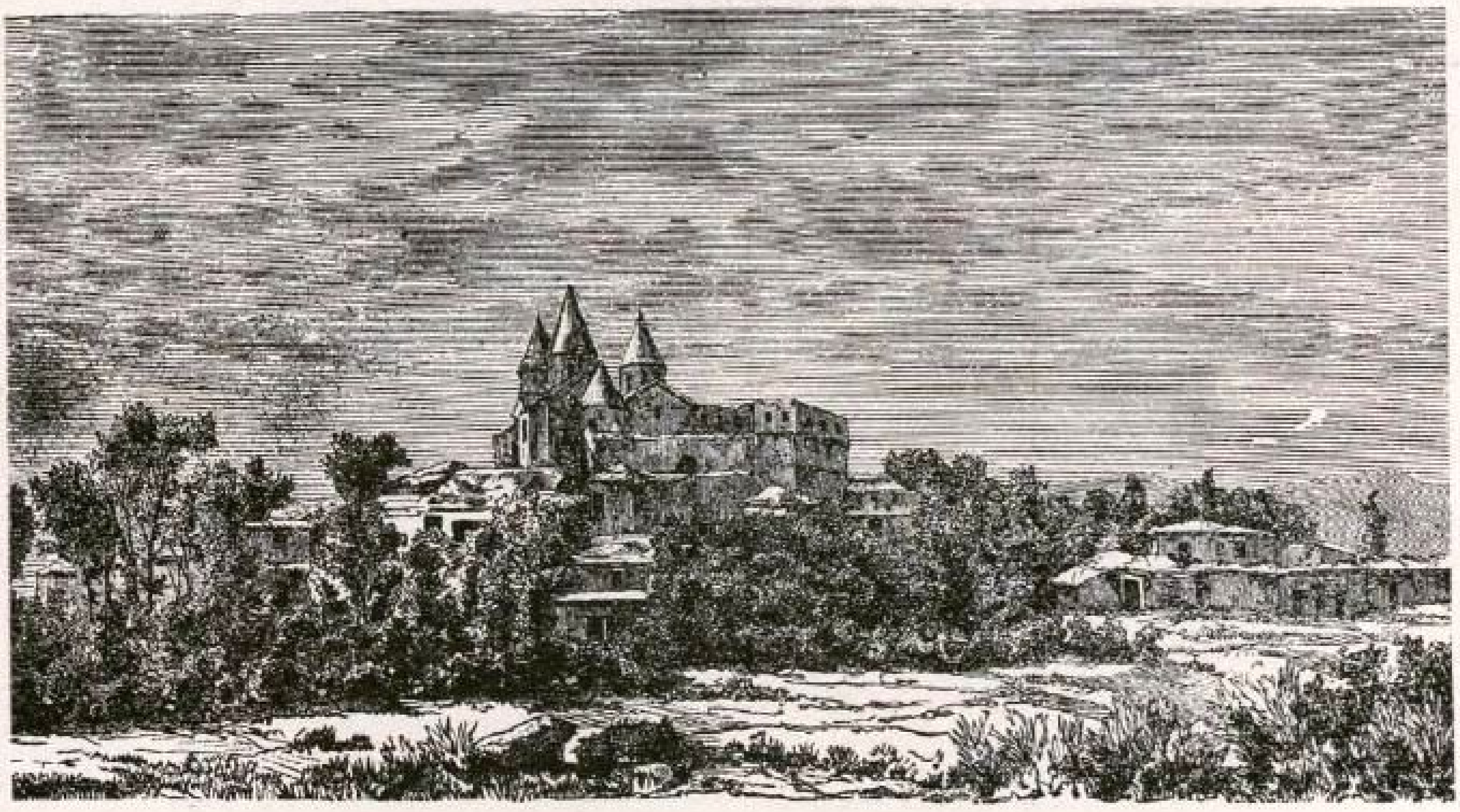

ՆԱՐԵԿԻ ՎԱՆՔԸ

Հայաստանի մեծ Աղօթահօր, անմահ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑՈՒՆ

Որու տառապագին հոգին երկնեց տիեզերական մեծ վիշտը՝

սրբազան երկիւղածութեամբ.

(ՆԱՐԵԿԱՑԻ)

ՄԻՍԱՔ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՄԻՍԱՔ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իմ հայրենի նարեկ գիւղի բնակիչ հերոսներուն, որոնք բնկան 1896–ի եւ 1915–ի հերոսական կռիւներուն մէջ.

Ընկերական սիրով եւ յարգանքով

ՄԻՍԱՔ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ (ՆԱՐԵԿԱՑԻ)

ՄԱՍՏՐԱ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

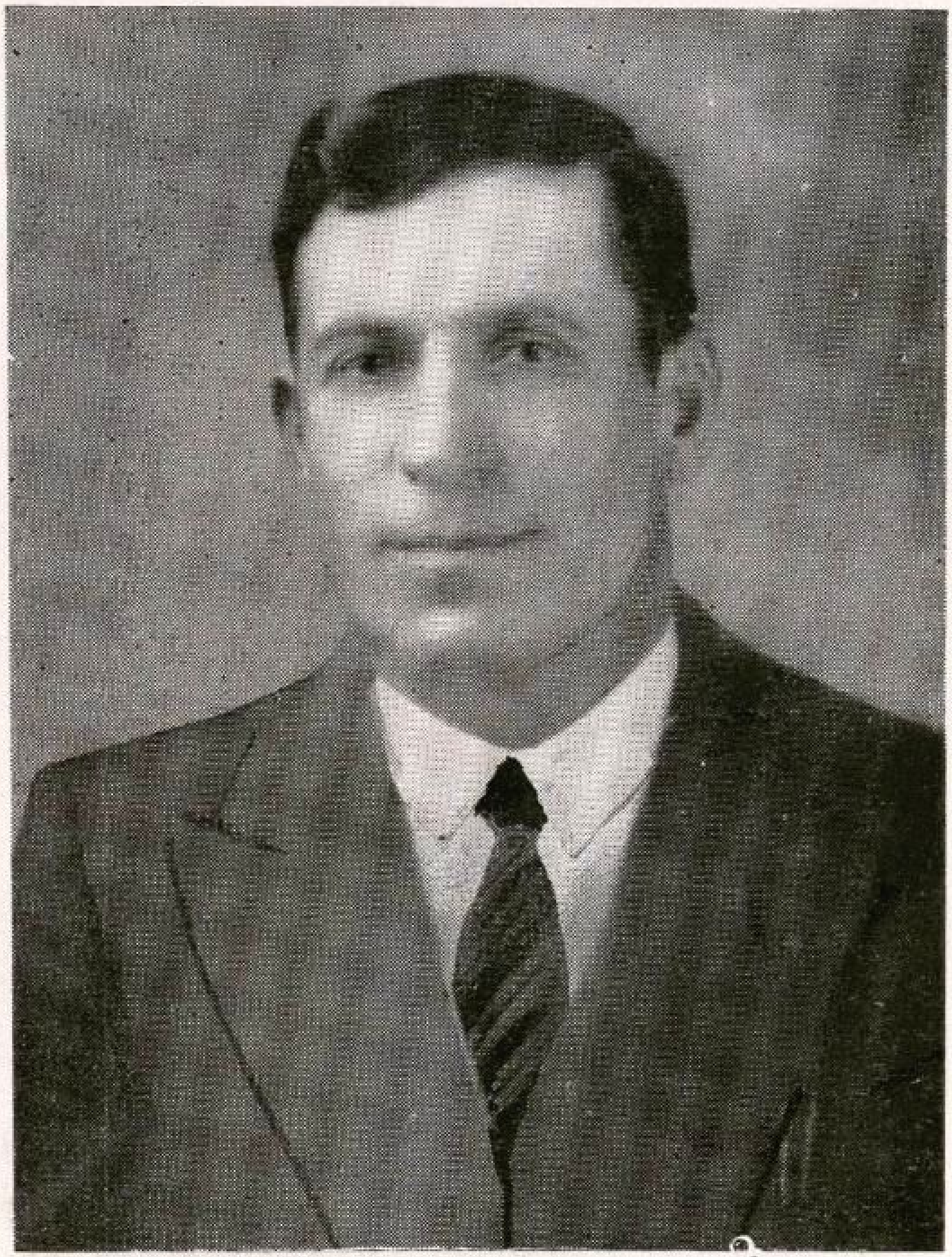

ՏԻԳՐԱՆ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ք Ե Ր Ծ Օ

(1890 — 1944)

ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Թարմ արցունքներով

Կինը՝ *ՎԱՍԻԼԻՈՒՀԻ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ*, Դուստրեր՝ *ԵՐԳՋՈՒՀԻ ՍԵԴԱ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՆԵՐ*, Դուստր՝ *ԹՈՒՊԻ ԵՒ ՓԵՍԱՅ ՅԻՍՆԱՊԵՏ ՃԱՆԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆՆԵՐ*

ՖՐԷԶՆՕ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՏԻԳՐԱՆ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՓԵՐԾՕ

(1890 — 1944)

Ծնած էր Վասպուրականի Հայոց Ջորի Քեծ գիւղին մէջ։

Աւարտած էր Աղթամարի վարժարանը. եղած էր ապնիւ եւ քաջարի յեղափոխական գինուոր մը, ծառայելով հայրենիքի ազատագրութեան սուրբ դործին։ Իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարած էր գաւառներու մէջ։

1915–ի Վասպուրականի Հերոսամարտին եղած էր խմբապետ Սպիտակ վանքի դիրքին մէջ, կռուած էր Ոստանէն եկած խուժանին դէմ, ուր սպանուած էին իր գինուորներէն ամանք։

1918–ին հարիւրապետի աստիճանով աւարտած էր Թիֆլիսի գինուորական վարժարանը։

Ամուսնացած եւ ապա մնած էր Վանեան բանակին մէջ, որպէս հարիւրապետ։

1921–ին եկած էր Ամերիկա, եղած էր Հ. Յ. Դ. Քալիֆ. Շրջ. Գործ. Մարմնոյ քարտուղար, Համա–Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Ֆրէզնոյի Մասնաճիւղի հիմնադիրներէն մէկը, ինչպէս եւ կեդր. վարչութեան անդամ, իր մահուան օրերուն առնուազն էր Հայ Առաքելական Ֆրէզնոյի Սբ. Երրորդութիւն Մայր Եկեղեցւոյ հոդաբարձութեան։

Տիգրան երազներով միշտ Վասպուրականի մէջ էր. հաւատացած էր թէ օրին մէկը հան պիտի երթար, իր երազներու աշխարհը. երանի թէ օր մը Տիգրանի երազներն իրականանան եւ մեր դեղեցիկ եւ մարտական Վասպուրականը մեր Մայր Հայրենիքի մաս կազմէ։ Թող կայծակնահարեա մրրիկ որոտայ, կոհակներն ծփացող ծովակին չխչխան. մարմնեղէն Տիգրան հոս մրափէ, լուսաչող թեւերով Տիգրան իր երազներու աշխարհին մէջ սաւառնի յաւիտեան։

Յաւիտեանս հեզ սիրող ընկեր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԱՍՊ ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ
(1919 — 1945)

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀԱՄԱԶԱՍՊ ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆԻ

Հակաօդային Թնդանօթաձիգ Րէյնպօ Տիվիժընի

Նահատակուած Գերմանական ճակատին վրայ՝ 1945 *Ապրիլ* 11*–ին*։

* * *

Խորին վշտակցութեամբ

ԹՈՒԹԼԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՖՐԷԶՆՕ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՃԱՆԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Օդային Բաժանմունքի Յխսնապետ

(Տարօցիի զաւակ)

Փեսայ Վասպուրականցի Տիգրան Տէր Կարապետեանի.

Ողջոյն եւ սէր Դեմոկրատիկ բանակի Օդանաւային Յխնապետ Ճանին, որ կը կռուի Ազատութեան եւ Խաղաղութեան համար:

Մայրական սիրով՝ *ՎԱՄԻԼՈՒՀԻ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ*
Ամուսնական սիրով՝ *ՌՈՒԲԻ Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ*
Ծնողական սիրով՝ *ՎԻՒԹՕՐ ԵՒ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ*

ՖՐԷՋՆՕ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

Վ. ՅՈՎՆԱՆԻ

ՅՈՒՇԵՐԷՍ...

Այդ եղուարդն ու Պէադրիան որ անցեալին
Հայրենի տան բուրվառին դիրկըն անան.
Թշնամութեան ահինացած կրակէն
Տունն փոշիէ, բայց երազներն կը մնան:
Անո՛ւշ ադուռը, կը յիշե՞ս երբ ձեռքդ ձեռքիս
Երբ շրթներըս քու այտերուդ փակեցան:
Դուն յոգնեցար, ես սիրեցի, այդ երկէս
Դուն յուզուեցար, ես ուխտեցի ցիրուցան:
Մինչեւ լուսինն ծովէն անդին կաս կարմիր
Ամպի մ'եռիւ այդ կարօտին արտացաւ,
Սարէն անդին նաւած դէմքը այդ թարմ իր,
Ծովէն անդին պղինձի պէս չիկնեցաւ:
Կը պահեմ դեռ վարդն այդ բուրեղ, քեզի պէս
Քեզ խոստումիս, վարդն որ դուն ինձ ձօնեցիր,
Վարդը որ դուն առիր գլխէդ սիրագէս
Եւ մատներովդ իմ յամրակիս կոճկեցիր:
Փափուկ ձեռներդ որք վերթումիդ, սեղմեցին
Իմ այս կուրծքըս մարմար կրծքիդ աննման,
Պահեր անոնք ըրած ուխտիդ արտածին՝
Անոնց մէջն ալ կ'ուզեմ իջնալ գերեզման:

Սիրոյդ ճամբորդ իր գնացքէն պարտասած
Կուրծքիդ վրայ թող կուրծքս իր դրօշը բանայ։
Գրկիդ մէջն ուր խոնջէնքս հանգիստ ստացած,
Կեանք օրրանէդ մահըս կեանք ստանայ։
Ճերմակ թեւերն այդ վշտածիլ արծաթեայ
Որոնք գանգուր գեղ մազերըդ ներկեցին·
Անոյշ մի լար, անոնք առաջ ճակտիս վրայ,
Իմ սրտիս մէջ իրենց ակօսն պեղեցին։
Ինչպէս մոռնամ Հէյլընս աղուոր թարմանոյշ
Եւ այդ երազս իմ Ասպետըս փառարանդ,
Հիւղակներուն Ալպէրթին վանկն մեղանոյշ
Անոր երգն է, անոր յոյսն է սիրաւանդ։
Հիւղակներուն կիսախարխուլ ծխնիէն
Պալան մուխը կը հեւքոտի բարդ ի բարդ
Որուն շուրջը ծաղիկ, տերեւ կը փթթին,
Հիւղակն որուն անոնք սոխակ, դուն ալ վարդ։
Ու երբ վաղը, այդ վաղն եկաւ շո՛ւտ իրաւ։
Երբ պխտ՝ թուխն իրենց բոյնը կերտելու
Ծաղիկներու մէջ իրենց պէս սիրագրաւ
Մեր ցած հիւղին պատշգամէն շա՛տ հեռու։
Ալ այն տունն սոսկ կ՚մնանք դուն ու ես
Անո՛յշ գլխեմ ծնողքին սէրն է անախոյ։
Անուէր թերեւս, անտէր, լքուած, դուն ու ես,
Դուն պարտուած, դուն յոգնատանջ, ես ղարիպ։
Կ՚անցնի՛ն բոլոր, ո՛հ չեն մնար խինդ ու ցաւ
Պօէտն իրեն իտէալին հետ տրտմերես,
Հովիւն իր մեղմ երգը կիսատ հեռացաւ․
Ճամբայէն ուր դեռ կ՚երազենք դուն ու ես։
Խրճիթի մ՚մէջ կամ թուփի մը տակ կծկտած
Անոյշ, մի լար թէ վաղն չի գար սիրաշող
Այսօր մերն է սիրտ քնարիդ բեկբեկած
Նորենք լարերն, այդ քնարիդ ես աշուղ։
Գրչին, վանկին, գեղարուեստին եմ գերի
Ալւոյն, փթթին եւ աստղերուն սիրահար
Շատ չեմ խօսիր, դուն կ՚ըսես՝ ան սիրտ չունի,
Մեղքը իմս չէ, այլ խոհերուս հեռավար։
Թողած տունն, ձեզ թէ օտար, հողն եմ չալկեր
Այդ իմ բաղդս է, գիտես այս սիրտս բաղդ չունի։
Տէրվիշին պէս ասպնջական, տարագիր
Աշուղին պէս բանաստեղծն ալ տուն չունի։

Ապրիլ 12, 1932, Հարթֆըրտ — Վ. ՅՈՎՆԱՆԻ

ՔԻՆԿԶՊԸՐԿ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ԿԱՀՎԷՋԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1896–Ի ԵՒ 1915–Ի

Վասպուրականի հերոսամարտերուն մէջ ընկած իմ ընկերներուն, որոնք իրենց կեանքը զոհաբերեցին յանուն Մայր Հայրենիքի ազատութեան: Թող անոնց յիշատակը յաւէրժ անմոռաց եւ օրհնեալ լինի:

Մայր Կահվէջեան Բաշի փողոցի դիրքի Խանի Խաչկի խմբին օգնեց ամբողջ հերոսամարտի ընթացքին, 1915–ին:

Ջերմ եւ սրտագին յարգանքներով

ՄԱՅՐ՝ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԿԱՀՎԷՋԵԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԿՐՏԻՉ ԵՒ ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ԿԱՀՎԷՋԵԱՆ

Զաւակներ՝ *ՍԻՐՈՒՆ ԵՒ ՏԻԳՐԱՆ ԽՍԱՋԱՆԵԱՆ ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ,*

ՔԼԷՐ, ԱՐՓԻՆԷ, ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ, ՅԱԿՈԲ ՕՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ

ԿԱՀՎԷՋԵԱՆՆԵՐ

ՖՐԷԶՆՕ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ (1945)

ՍԱՀԱԿ ԿԱՐԱՊԱՆԵԱՆ

(1885 — 1940)

IN MEMORIAM

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեր ամուսնոյն եւ հօր՝ ՍԱՀԱԿ ԿԱՐԱՊԱՆԵԱՆԻ

Ծնած Վան, յեղափոխական, ժողովրդական սիրուած գէմք եւ յաւ հայ մարդ:

Սիրով եւ յարգանիով՝

Զոհանիչ, *ՄԱՅՐ՝ ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ՉԹՉԵԱՆ*

Այրի Տիկին՝ *ԱՆԹԱՌԱՄ ՉԹՉԵԱՆ ԿԱՐԱՊԱՆԵԱՆ*

Դուստրեր՝ *ՎԱՆԱՆՈՒՇ ԿԱՐԱՊԱՆԵԱՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ, ՎԵՐԱ ԿԱՐԱՊԱՆԵԱՆ ՄԱՂԱՔԵԱՆ, ՎԱՉԳՈՒՆՈՒՇ, ՎԵՐԺԻՆ ԵՒ ԱՆԱՀԻՏ ԿԱՐԱՊԱՆԵԱՆՆԵՐ*

ՖՐԻԶՆՕ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ԵՂԻԱԶԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԵՂԻԱԶԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ

(Վաւեցի)

1894 — 1939

* * *

Յատեբժական սիրով՝

ԱՅՐԻ ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՔԻՆԶՊԸՐԿ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ԱՐՄԷՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐ

Ամերիկեան բանակի Խաղաղականի ճակատ. զինուորագրուած 1944–ին, չորս անգամ վիրաւորուած Ֆիլիփեան կղզիներու մէջ, կը դարմանուի Սան Ֆրանսիսկոյի հիւանդանոցին մէջ:

Մայրական սիրով՝

ԱՅՐԻ ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՔԻՆԿԶԲԸՐԿ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ (1945)

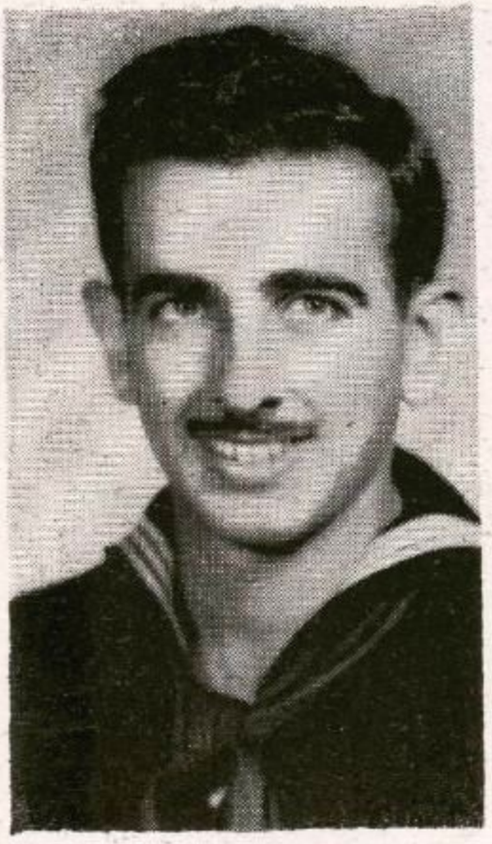

ՃԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(Վաստպուրականի Բելդակ գիւղացիի զաւակ)

Նաւագ առաջին կարգի Petty Officer:

1942 — 1945 Ճաքոնական ճակատին վրայ·

Սէր եւ ողջոյն մեր սիրելի օրիորդին, նաւային զինուոր Ճանիկին, որ կը կռուի Ճաքոնական ճակատի վրայ, մարդկութեան ազատութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան համար:

* *

Ցնծագական սիրով եւ կարօտով՝

ԻՍԿՈՒՀԻ ԵՒ ՄՈՎՍԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՃՐԼՋՆՕ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՋԱՆ ԱՍՏՕՐ ՅԱՐՈՒԹՈՒՆԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ձը տեսած հօրս Յարութիւնին, եւ սիրելի մօրս՝ Թադուհի Յարութիւնեանին, Վան Այգեստանցի։

JOHN ASDOR HARTUNIAN

ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԹՈՐՈՄԱՆԵԱՆ ԶԹՉԵԱՆ

IN MEMORIAM

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իմ թանկագին եւ սիրելի մօր՝

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԹՈՐՈՄԱՆԵԱՆ ԶԹՉԵԱՆԻ

Որ իր կաթոտամաչ աչքերը փակեց Զաւգուի ափին՝ հեռու իր սիրած վանի ծովակի ծփան ափերից . . . :

Թող նրա յիշատակը յաւերժ անմոռաց եւ օրհնեալ լինի :

Որդիական ջերմ սիրով՝

ՄԱՀԱԿ ԶԹՉԵԱՆ

ԱՒԵՏԻՍ ՋԹՋԵԱՆ
(Ասքանազ Մելքոնեան, 1872 -- 1922)

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յեղափոխական եղբօրս՝

ԱՍՔԱՆԱԶ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ՋԹՋԵԱՆԻ

խմբավար 1896–ի

ՎԱՆԻ ԵՒ ԳԻՒԶԷԼ ԴԷՐԷԻ ԿՌԻՒՆԵՐՈՒՄ

Եղբայրական սիրով՝

ՍԱՀԱԿ ՋԹՋԵԱՆ

ՖՐԷԶՆՕ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ (1945)

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ծնողներուս

ՆԱՐԳԻԶ ԱԽԵՏԻՍԵԱՆԻ

ԽԱՉԻԿ ԱԽԵՏԻՍԵԱՆԻ

Եղբայրներուս

ԱԽԵՏԻՍ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

ԹԱԴԷՈՍ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

Որպիսական եւ եղբայրական սիրով

ՕՀԱՆՆԷՍ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ՅԵՐԷՉՆՕ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

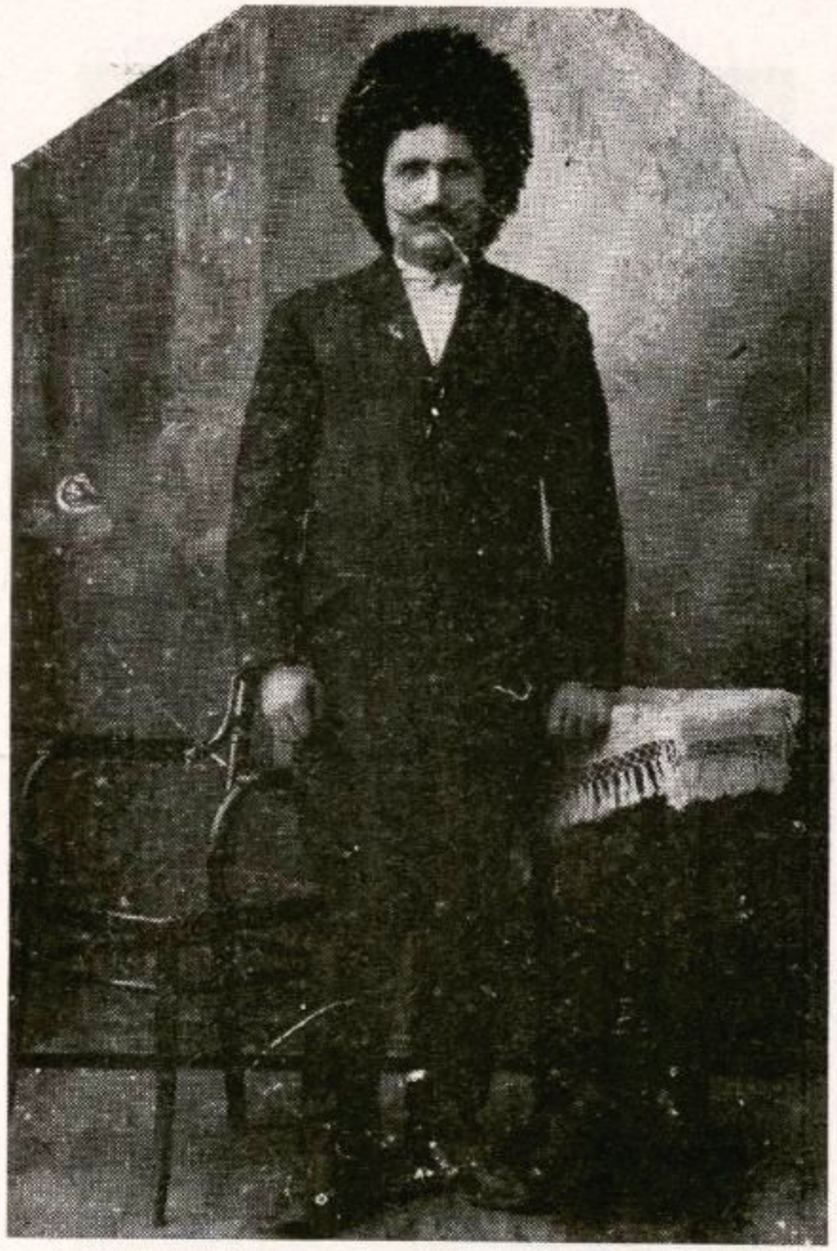

ԱՐԱՀԱՄ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

1914–ին պէնուոր Թրքական բանակին, Սարիղամիշի կռուին անցած էր Ռուս բանակին կողմ: 1919–ին մնաւ Թիֆլիսի մէջ: Ցիշատակին մեր ծնողաց Թադէոսեան ու Աւետիքեան գերդաստաններու, որոնք նահատակուեցան եւ համաճարակի զոհեր եղան 1896–ի եւ 1915–ի կոխնեերուն: Հայր՝ Աւետիս, մայր Ալթուն, հօրեղբայր Թադէոս, իր կինը Նուռնուֆար, եղբայրները Տիգրան, Յովսէփ, եւ Աբրահամ ու իր կինը՝ Սիլան եւ քոյրը՝ Սխոխ Թադէոսեաններ, Կարճկանի Առանց պիւղէն: Հայր՝ Աւետիս, մայր՝ Խազալ, եղբայր՝ Սիմէօն, իր կինը՝ Խազալ, քոյրը՝ Ամմաս, եղբօր կինը՝ Նադէ եւ որդին՝ Վարդան, հօրեղբայր՝ Շահօ, իր կինը՝ Խօխ, եւ համայն Աւետիքեաններ:

Կարկառի Դար գիւղի Խան Աւետիքենց տունը:

Որդիական սիրով՝ ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
ՄԱՆՈՒԿ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ ԵՒ ՋԱՒԱԿՈՒՆՔ՝ ԱՒԵՏԻՔ,
ԱՐՓԻՆԷ ԵՒ ՎԱՐՍԵՆԻԿ
ՔԻՆԿՋՊԸՐԿ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՓՕԼ ՄԽԻԿԵԱՆ

1890 — 1942

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեր հոր

ՓՕԼ ՄԽԻԿԵԱՆԻ

ԱԼԻՍ ՄԽԻԿԵԱՆ

ԱՐԱՄ ՄԽԻԿԵԱՆ

Որդիական սիրով

ԱԼԻՍ ԵՒ ԱՐԱՄ ՄԽԻԿԵԱՆՆԵՐ

ՍԻՆԿԸՐ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՊԱՐԳԵՒ ՄԱՒԿԵԱՆ

Ո Ղ Ջ Ո Յ Ն

Մեր որդի

ՕԳԱՆԱՒԱՅԻՆ ՅԻՄՆԱԳԵՏ ՀԱՐԳԵՒ ՄԱՒԿԵԱՆԻ

Մարզուած

ՇԷՓԸՐՏ ՖԻԼՏ, ԹՒՔՍԱՍ ԵՒ ՔՈԼՊԻ ԳՈԼԷՃ, ՄԷՅՆ·

1942–Էն ի վեր

Ծնողական սիրով՝

ԱՋՆԻՒ ԵՒ ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՒԿԵԱՆՆԵՐ

ՔԻՆԿՋՊՐՐԿ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՔԼՕՍԱՅԵԱՆ-ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յաւէտ մեզմէ բաժնուած՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՔԼՕՍԱՅԵԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Մեր ընկերասէր եւ բարի տիկնոջ, ազնիւ եւ սիրուղ մօր.

Մտերիմ եւ անկեղծ սիրով՝

Ամուսինը՝ ՏԻԳՐԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Զաւակները՝

ԵՓՐԱՏ ՔԼՕՍԱՅԵԱՆ

ԼԻԼԻԼԸՆ ՔԼՕՍԱՅԵԱՆ ԹՈՐԳՈՒՄԸՆ

ՐՕԶ ՔԼՕՍԱՅԵԱՆ ՓՕՐԹԸՐ

ՖՐԻՋՆՕ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

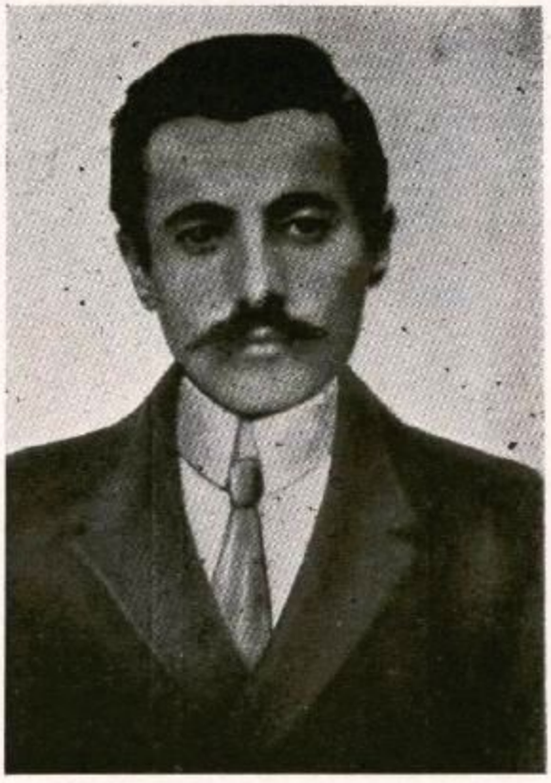

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՍԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՍԵԱՆԻ

Նահատակուած Օրգոֆի կռիւներուն

1 9 1 8 – ի ն

30 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։

Սիրով

ՓՈՑՐԸ՝ ՀՈՒՓՍԻՄԷ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՓԵՍԱՆ՝ ՏՈՒՔԹ. ՅԱԿՈԲ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՍԻՐԻՉ, ՓԱՂԻՖՕՐՆԻԱ. (1945)

ԱՐՄԵՆԱԿ ՓՕԼ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԼԻԿԻՆ

վաստպրակաճցիներու Ամերիկացի Ջաւակը

ԾՆԱՆԴ 1942–ԻՆ

Ծնողական Սիրով

ՓԱՓԱՂԱԾՈՒ ԵՒ ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԵԼԻՔԵԱՆՆԵՐ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԿՕ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՎԱՆԻԿ ՇԱՂՕԵԱՆ

ԻՄ ԻՂՁԸ

Նուէր՝ ԵՂՕԻՆ

Քսան տարի տանջուող հոգւոյս
Կիսամեռ սրտիս պալսամ՝
Վանիկն եղաւ եւ Արշալոյս
Քնքոյշ տեսքով իմ Ռոստամ:

Ծառ տնկեցի բոյը քաշեց,
Ջինարի պէս բարձրացաւ,
Անսիրտ օրէնք չը խնայեց
Հիմքից պոկեց ու տարաւ:

Ասին վերեւ մի Աստուած կայ,
Շատ խելացի ու բարի
Ես նոյն կ'ասեմ երկինք վկայ,
Թէ Վանիկ ինձ խնայի:

Արար աշխարհ թէ կործանի,
Զարապարծը տակ մնայ,
Մարդախողխողը թէ դադարի
Եւ իմ Վանիկն ողջ տուն գայ:

Այն ժամանակ նոր կեանք առած
Նոր օր արեւ Աստուոր,
Նոյան գինով ես հարբեցած՝
Դիմաւորեմ իմ զինուոր:

20 Հոկտ. 1944

Գ. ՇԱՂՕԵԱՆ

Ծնողական սիրով՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՒ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՇԱՂՕԵԱՆՆԵՐ

ՔԻՆԿԶՊԸՐԿ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ (1945)

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեր թանկագին ծնողներուն

ՄԱՐԻԱՄ ԵՒ ՍԱՐԳԻՍ ԱԼԷՄԵԱՆՆԵՐ (Քղեցի)

Խազալ եւ Սիմէոն Աւետիքեաններ (Վասպուրականցի)

Սիմէոն վիրաւորուած 1915-ի Վասպուրականի հերոսամարտի կռիւներու մէջ. մեռած գաղթի ճամբու վրայ, դեռ Վասպուրականէն դուրս չելած:

Որդիական սիրով

ՊԱՅԾԱՌ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ ԱԼԷՄԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԱՍՊ ԱԼԷՄԵԱՆ

ԴՈՒՍՏՐ՝ ՄԷՐԻ ՃԷՆ ԱԼԷՄԵԱՆ

ՖՐԷԶՆՕ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իմ դպրոցական դասընկերոջս

ՎԱՐԴԱՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

(Ուրֆացի)

Նահատակուած 1915-ին՝ Կարճկանի կռիւներուն մէջ

Ընկերական անկեղծ սիրով

Դ Ա Ս Ը Ն Կ Ե Ր Մ Ը

ՔԻՆԿԶՊԸՐԿ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իմ թանկագին եւ սիրելի մօր եւ հօր

ԷԼՊԻՍ ՉԻԹՃԵԱՆԻ

եւ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԹՃԵԱՆԻ

Որոնք մահացան 1915–ի Թրքական մեծ եղեռնին.

Թող անոնց յիշատակը յաւերժ անմոռաց եւ օրհնեալ ըլլայ.

Որդիական սիրով

ԱՇՈՏ ՉԻԹՃԵԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՉԻԹՃԵԱՆ

ԺԸՆԵԻ ՉԻԹՃԵԱՆ ԱԻԱԳԵԱՆ

ՖՐԻԶՆՕ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իմ սիրելի մօր

ՍԱՓԵՆԻԿ ՉՓՉԵԱՆԻ

Որդիական սիրով

ԱՄՔԱՆԱՉ ՉՓՉԵԱՆ

ՖՐԻԶՆՕ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՎԱՆԻԿ ՊՈՒՀՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեր մեծ հօր եւ յեղափոխական հօրեղբօրորդիներուն

ԽԱՉԻԿ ՊՈՒՀՈՒԹԵԱՆԻ

ՍԵՆԵԿԵՐԻՄ ՊՈՒՀՈՒԹԵԱՆԻ

ՏԻԳՐԱՆ (ՃՈՃԱՂԱ) ՊՈՒՀՈՒԹԵԱՆԻ

Որոնք նահատակուեցան 1896–ի վաղիր կռիւներու ընթացքին.

Թող անոնց յիշատակը յաւերժ անմոռաց եւ օրհնեալ լինի.

Որդիական սիրով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՆԻԿ ՎԻՒԵԱՆ ՊՈՒՀՈՒԹԵԱՆ

ՖՐԻԶՆՕ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ԳԱՍՊԱՐ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆ

1879 — 1941

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեր ամուսնոյն, հօր եւ մօր

ԳԱՍՊԱՐ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆԻ

Որ կը պատկանէր 1896–ի Վանի յեղափոխական սերունդին.

կնոջական եւ որդիական սիրով

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՂԱՒՆԻ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՎԱՆԻԿ ԵՒ ՎԻՎԵԱՆ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԴԻՆ՝ ՎԱՂԻՆԱԿ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆ

ԹՈՌՆԵՐԸ՝ ԱՆԴԱՆԻԿ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆ, ՎԱՀԱՆ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՐԼԻՆ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆ

ՃՐԱՋՆՕ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ԳԱՌՆԻԿ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆ

1914—1930

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեր սիրելի եղբայրներուն

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆԻ ԵՒ

ՏԻԳՐԱՆ (ՃՈՉԱՂԱ) ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆԻ

Որոնք ընկան 1896*–ի* Գարահիսարի *հերոսական կռուի մէջ.*

Եւ մեր սիրելի որդւոյն

ԳԱՌՆԻԿ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆԻ

Որ զոհ գնաց արկածի մը՝ Ֆրէզնոյի մէջ, 1930*–ին.*

Եղբայրական եւ ծնողական սիրով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՕՀԱՆՆԷՍ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՊՈՒԼՈՒԹԵԱՆ

ՖՐԷԶՆՕ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ (1945)

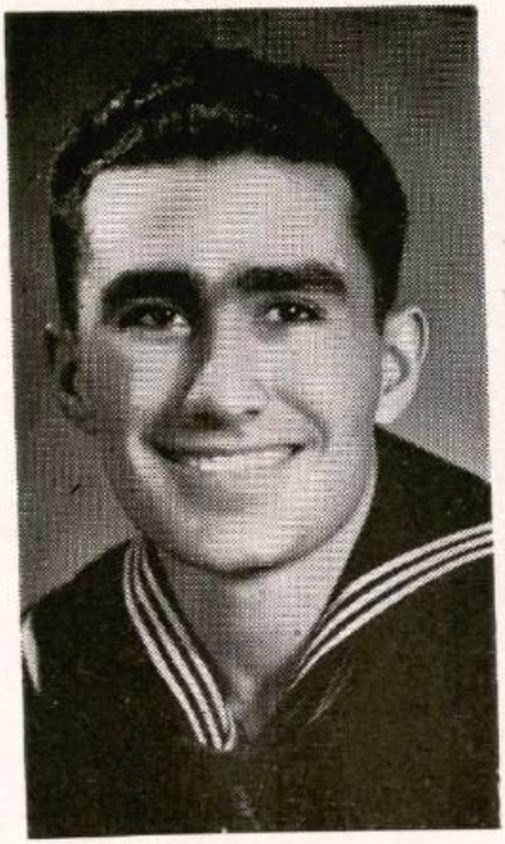

ՊԵՐՃ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ
3–րդ կարգի նաւազ, ռատիօ մեքենագէտ
ՈՐԴԻՆ ԵՂԻՇԷ ԵՒ ՋԱՐՈՒՀԻ
ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆՆԵՐՈՒ

ԵՂԻԱԶԱՐ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ
Ջինուոր 9–րդ Բանակին մէջ
Գերմանական ճակատի վրայ
ԵՂԲՕՐ ՈՐԴԻՆ՝ ԵՂԻՇԷ ԵՒ ՋԱՐՈՒՀԻ
ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆՆԵՐՈՒ

Ողջոյն մեր որդւոյ եւ եղբօրորդւոյ

Որոնք կը կռուին մարդկութեան ազատութեան եւ

աշխարհի խաղաղութեան համար։

Ծնողական սիրով

ԵՂԻՇԷ ԵՒ ՋԱՐՈՒՀԻ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ

ՏԻԼ–ՐԷՅ, ՔՈԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

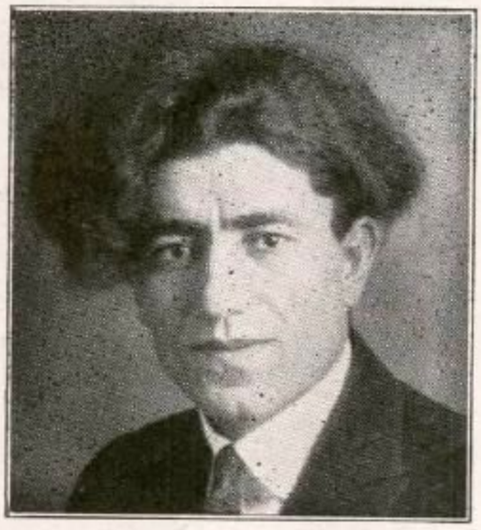

ՌՈՒԲԷՆ ՊԱՊՕԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՍՈՒՆԿ

ԵՒ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒԱԾ ԵՐԳԻՋ

ՍԱՆ ՎՕՔԻՆ ՀՈՎՏՈՒՄ

վասպուրականի ժողովրդական երգերի

Դը լէ եաման արեւն առ է
Վանայ ծովուն,
Դը լէ եաման ես քեզ սիրի
Աչնան պովուն.
Եաման, եաման, եաման, եաման եա՛ր...
Դը լէ եաման պուռ բարակ ես
Բարունակ ես,
Դը լէ եաման արեգական
Նմանակ ես.
Եաման, եաման, եաման, եաման, եա՛ր...

ՍԱՀԱԿ ՋԹՉԵԱՆ

ՖՐԻՉՆՕ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՊԱՊՕԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

վ.ձախէն՝ Ռուբէն մէջտեղ, աջ կողմ Մանուշակ, ձախ կողմ Նուշիկ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ջերմ եւ անկեղծ սիրով մեր հանգուցեալ ծնողներին

ՄԱՆՈՒՇԱԿ ՊԱՊՕԵԱՆԻ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՊՕԵԱՆԻ

Որոնք նահատակուեցան 1915–ի վտարուրականի հերոսական կռիւներու օրերուն։

Թող նրանց յիշատակ յաւէտ անմոռաց եւ օրհնեալ լինի։

Որդիական ջերմ սիրով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՌՈՒԲԷՆ ՎԱՀԷՆԹԻՆ ՊԱՊՕԵԱՆ
Դուստրեր՝ *ՆՈՒՇԻԿ ՊԱՊՕԵԱՆ ԵՒ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ՊԱՊՕԵԱՆ*

ՅՐԻՋՆՕ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ԿԱՐԱՊԵՏ ՋԱՆԵԱՆ

ԱԶԱՏ ՋԱՆԵԱՆ

Զինուորներ Ազատ Ամերիկայի — 1941 – 1943·

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1 8 9 6 – Ի

Աղբակի եւ Գաթահիսարի Իմ Նահատակ Ընկերներուն

Որոնք ընկան յանուն Հայրենիքի Ազատութեան.

* * *

ՆՇԱՆ ՋԱՆԵԱՆ

ՍԻԼՄԱ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ԽՈՍՐՈՎ ԵՒ ՎԱՐԴԳԷՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆՆԵՐ

ՍԷՐ ԵՒ ՈՂՋՈՅՆ

Մեր գինուոր որդիներուն եւ եղբայրներուն

ԽՈՍՐՈՎ ԳԱՍՊԱՐ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻՆ

ՎԱՐԴԳԷՍ ԳԱՍՊԱՐ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻՆ

1942 — 1945

Որոնք կը կռուին յանուն աշխարհի ազատութեան եւ խաղաղութեան.

Ծնողական եւ եղբայրական սիրով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԳԱՍՊԱՐ ԵՒ ՋԱԳԼ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

եղբայրները՝ *ՎԱՋԳԷՆ ԵՒ ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ*

Քոյրը՝ *ՎԱՆՈՒՀԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ*

ՅՐԼՃՆՕ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ՈՂՋՈՅՆ

Դեմոկրատիկ Ամերիկայի Զինուորներ

ՍԱՐՁԷՆԹ ՃՕՐՃ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

եւ Ժողային Զինուոր

ՆԵՄՐՈՒԹ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

Որոնք կը կռուին ազատութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան համար.

Սիրով

ԼՈՒՄՆԹԱՑ ԵՒ ԱՒԵՏԻՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆՆԵՐ

ՔԻՆԿՋՊԸՐԿ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

COMPLIMENTS OF

FULTON AUTO EXCHANGE

Used Cars Bought and Sold

ARAM MISSIRLIAN

727 Fulton Street, Fresno, Calif.

COMPLIMENTS OF

CENTRAL CALIFORNIA PACKING CO.

Growers and **Packers**

Dried Fruits and **Raisins**

N. AZADIAN DEL REY, CALIF.

ՏԻԿ. ԹԱԳՈՒՀԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԵՒ ՄԱՐԿՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (1874 — 1935)

(Վասպուրականի Աւետարակ գիւղացի)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎԱՄՊՈՒՐԱԿԱՆԻ 1896–Ի ԵՒ 1915–Ի

ՋՈՑԳ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐՈՒՆ

ՏԻԿ. ԹԱԳՈՒՀԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԴՈՒՍՏՐԸ՝ ԱՆԱՀԻՏ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԴՈՒՍՏՐԸ՝ ԱՐԵԳՆԱՋ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԿՈՒՊՕԵԱՆ

ՓԵԱՆ՝ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԿՈՒՊՕԵԱՆ

ՈՐԴԻՆԵՐԸ՝ ԼԻԼԻ ԵՒ ՄԱՐԿՈՍ ԿՈՒՊՕԵԱՆՆԵՐ

ԴՈՒՍՏՐԸ՝ ԱՐԱՔՍԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԹՈՒԹՒՆԵԱՆ

ՓԵԱՆ՝ ԼԵՒՈՆ ԹՈՒԹՒՆԵԱՆ

ՖՐԻԶՆՕ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

Մ. ՆԱՀԱՊԵՏՆԵՐ

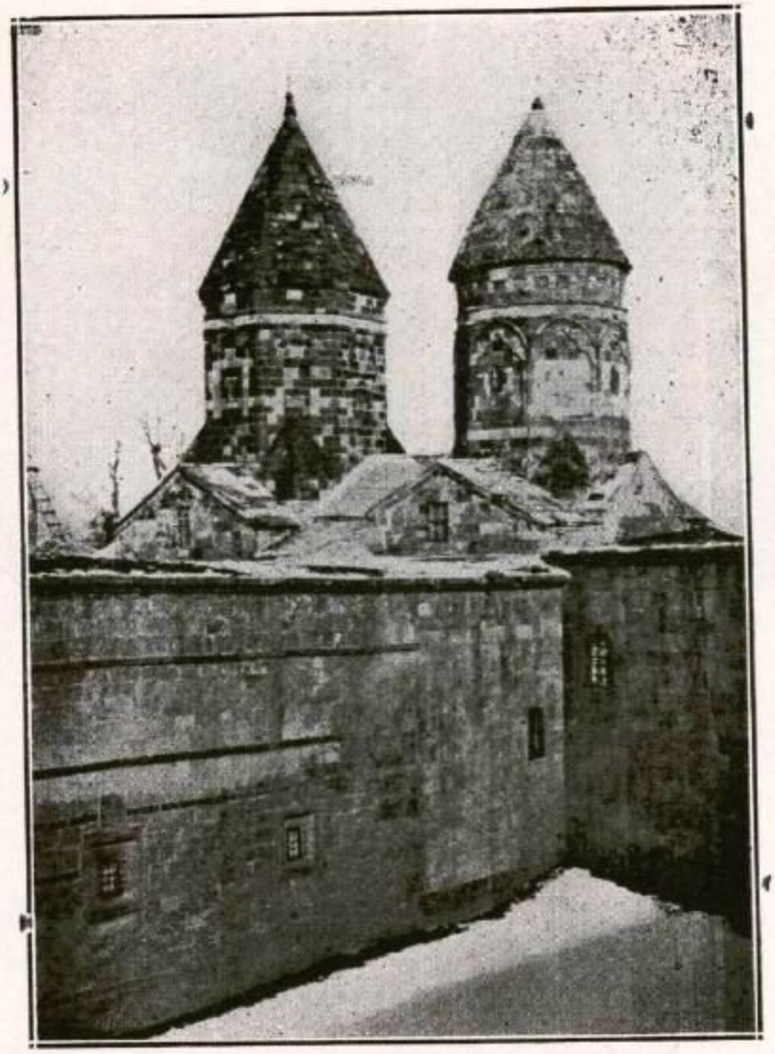

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Ս. կարապետ վանքի երկու մատուռները

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեր Թանկագին Ծնողներուն

ՈՊՈՒՀԻ ՏԵՊԱՂԵԱՆ (ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻ)

ԵՂԻԱԶԱՐ ՏԵՊԱՂԵԱՆ (ՎԱՆԵՑԻ)

Որպիական Սիրով

ԱՐՄԷՆ ԵՒ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏԵՊԱՂԵԱՆ

ՔԻՆԿՋՓԸՐԿ, ՓԱԼԻՖՕՐՆԻԱ (1945)

ԱԼԷՔ ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ

ԵՒ

ԵՂԲԱՅՐ

—o—

COMPLIMENTS OF

PILIBOS BROS.

IMPERIAL GARDEN GROWERS

EL CENTRO, FRESNO, CAL. (1945)

ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ ԵՂԲՕՑՐՆԵՐ

Ի Յիշատակ

ՄԱՅՐ ԻՍԿՈՒՀԻ ՊՈՒՌՆՈՒԹԵԱՆԻ

Ինչպէս ծաղիկը կ'երազէ Արեւ,
Սիրտդ երազեց միշտ Վանը սիրուն,
Կեանքիդ տենչերը անցան անարեւ
Ու չտեսար դու յոյսերուդ գարուն —
Հիմա աւեր են մեր Վան ու Վարագ
Իսկ դու կը հանգչիս օտար հողի տակ…

ԴՈՒՍՏՐԸ՝ ԱՆԱՀԻՏ, ՓԵՍԱՆ՝ ԱՒԵՏԻՍ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԿՕ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

ՎԱԶԳԷՆ ԹԱՇԻՆԵԱՆ

Վազգէն Յ. Թաշինեան միացաւ Ամերիկեան զինեալ ուժերուն 1943 Յունիս 21-ին: Նախ Արմի Սփէշէնալ Թըրէյնինկ Բօրի: Զինուորական կրթութիւնը Թէքսէսի Քէմփ Հուտի մէջ ըստանալէ յետոյ ղրկուեցաւ Փրինսթըն Համալսարան՝ մեքենագիտական ճարտարագիտութիւն ուսանելու, ուր մընաց վեց ամիս: Վերջը Վազգէն միացաւ 104 Ինֆէնթըրի «Թիմպըր Վուլֆ» Տիվիժընին եւ Եւրոպա ղրկուեցաւ Ա. Բանակին միանալու համար, ուր մընաց մինչեւ Գերմանիոյ կատարեալ պարտութիւնը: Այդ ժամանակամիջոցին երկու անգամ թեթեւ կերպով վիրաւորուեցաւ, 1944 Դեկտ. 26-ին եւ 1945 Ապրիլ 21-ին: Այժմ 104-րդ Տիվիժընը կը պատրաստուի Միացեալ Նահանգներ վերադառնալ: Ստացած է Փըրփըլ Հարթ եւ Օք Լիֆ Քլըսթըր:

Ճանի Տիւրկէրեան — Տըրկըն — որդին Տիկ. Ծիածան Թաշինեանի՝ միացաւ Ամերիկեան բանակին 1941 Օգոստոսին, եւ զանազան քէմփերու մէջ մարզուելով միացաւ 3-րդ Տիվիժընի 10-րդ Ամբաշէն Գունդին: Իրեն Տիվիժընը յետոյ միացաւ Քասապլանքայի ցամաքահանման, կռուեցաւ ամբողջ Ափրիկեան քէմփէյնին, Սիկիլիոյ, Անցիօ, Սալէրնոյ ճակատամարտներու մէջ: Յետոյ նաեւ հարաւային Ֆրանսայի գրաւման առեն, ուր 7-րդ Բանակին հետ կռուեցաւ մինչեւ Գերմանիոյ պարտութիւնը: Վիրաւորուեցաւ անգամ մը թեթեւ կերպով:

Ստացած է Փըրփըլ Հարթ եւ Սիլվըր Սթար:

Այժմ Ֆրանսա է եւ չուտով տուն պիտի վերադառնայ:

ՃԱՆԻ ՏԻՒՐԿԷՐԵԱՆ — ՏԸՐԿԸՆ

Կը մաղթենք որ բոլոր թափուած արիւններէն ծնի վերջապէս հայուն ալ ազատ ու անկախ Հայաստանը:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ԹԱՇԻՆԵԱՆ (ԹՈՆԷՐՇԻՆՈՂԵԱՆ)

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

ԱՐԹՈՒՆ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Ծնած վաճ, Այգեստան, 1879, Օգոստոս 15–ին.

Մեռած Դեկտ. 1943–ին, Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ.

Իր թաղկացին յիշատակը յաւերժացնելով, իր նկարը, եւ յաջորդ էջին վրայ 1915–ի իր նամակցութիւնը կը դնեցեղնք այս «Յիշատակարան»ին մէջ:

Յարգանքի եւ սիրոյ ջերմ զգացումներով

ՆՂԲԱՅՐԸ՝ ՂՈՒԿԱՍՈՎ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՆՂԲՕՐ ԿԻՆԸ՝ ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՆՂԲՕՐ ԱՂՋԻԿԸ՝ ՄԵԼԻՆԷ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ (Ծովային Զինուոր)

ՆՂԲՕՐ ՈՐԴԻՆ՝ ՎԱՀԱԳՆ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ (Ծովային Զինուոր)

ՔԱՄԷՍԱ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

Վան, Հայաստան, Մայիս 9, 1915

«Սիրելի Արթուն եղբայրս,

«Թշնամին պարտուած, փախուստի է դիմում, անթիւ աւար ու զէնք հայերին թողնում:

«Ցաղթութիւն, յաղթութիւն, դոչենք միաձայն, թշնամին յաղթուած է, կեցցէ՛ Հայաստան:»

Փառք Աստուծոյ, երեսուն օրուայ անհաւասար կռուէն վերջ, Վան-Վասպուրականցին կերտեց Հայաստանի Հանրապետութեան հիմերը, եւ հաստատուն հիմնաքարը դրաւ:

Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայութեան կը մնայ՝ դուրդուրալ, պահպանել եւ զօրացնել մանուկ հանրապետութիւնը:

Ջերմագին բարեւներ քեզ եւ Աբգանապին:

Հայաստանի հաղաբացի եղբայրդ

ՂՈՒԿԱՍՈՎ

Սիրելի Ղուկասով,

Վերջապէս անգուն դիշերներու եւ մղձաւանջ ցերեկներու վերջը եկաւ:

Ձեր ազատութեան հեռապիրը կարդացինք թերթերու մէջ:

Ուրախութենէն խենթացած՝ կուզամ համբուրել մայրիկիս ձեռները, քու ճակատդ, մանկիկ վահագնի թուշերը եւ կը թօթուեմ հարս Երանուհիի ձեռքը, կը շնորհաւորեմ ձեր ազատութիւնը, եւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան ծնունդը:

Սիրելի եղբայրս, ի՞նչքան բաղդաւոր ես որ Վան-Վասպուրականի Արծիւեան հերոսամարտին մասնակից եղար, եւ դարերով՝ մեր հայրերէն բաղձացուած հայկական անկախութիւնը կը վայելես:

Աբգանապի հետ կը բարեւենք բոլորիդ

ԱՐԹՈՒՆ

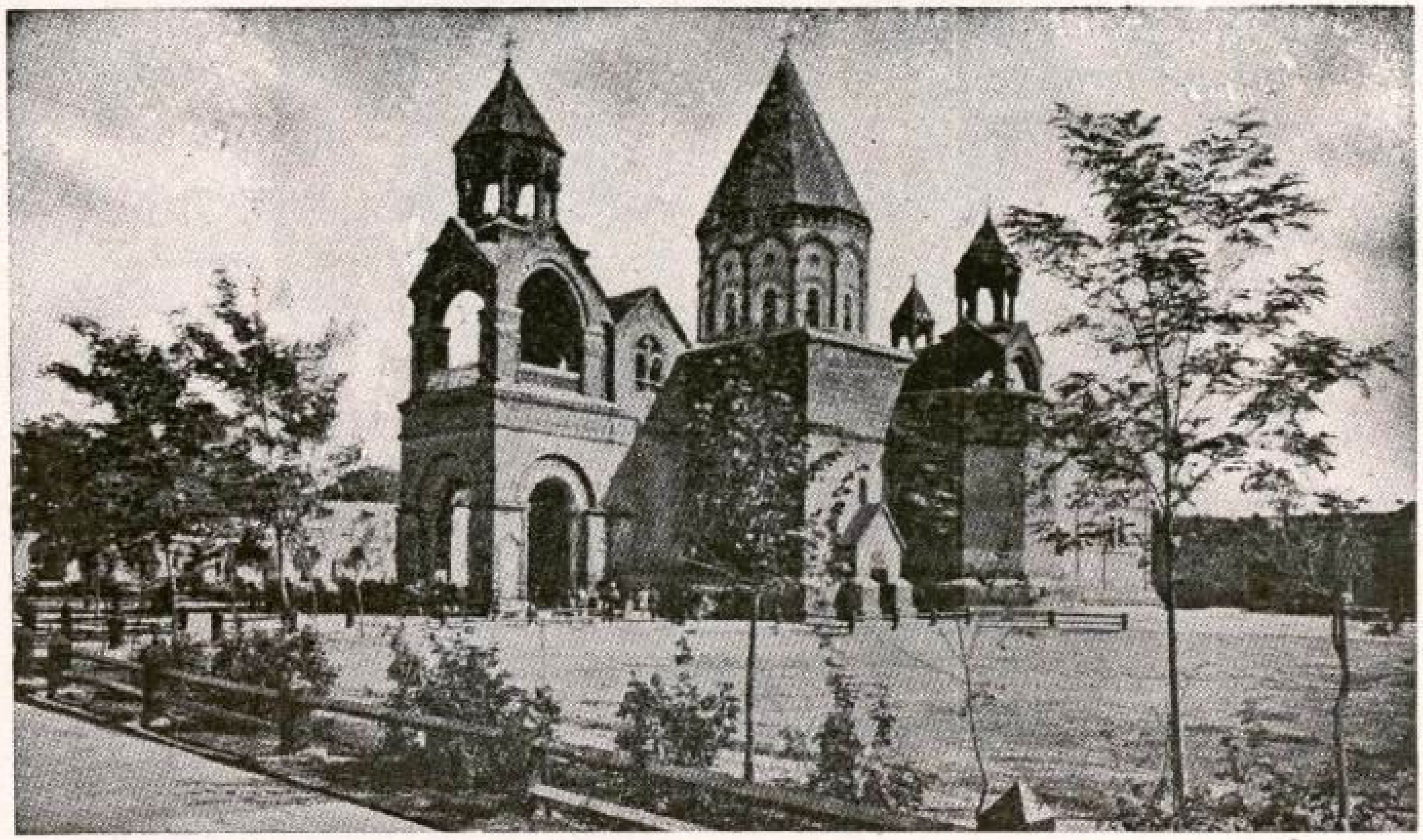

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Դուն հայ ազգի անխախտ հաւատք, լոյսի աղբիւր, բազմադարեան ներշնչարան, օրհնեալ լինիս յաւէտ պայծառ։

ՀԱՄԱ-ՎԱՍՊ. ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՃԷԼԸՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Ծնած է 1895–ին, Վանի Շահբաղի գիւղը. եղած է հիմնադիրներէն եւ կարեւոր պիւներէն մէկը Համա–Վասպուրական Հայրենակցական Միութեան Լոս Անճէլըսի Մասնաճիւղին եւ մինչեւ իր մահը՝ 1938 Հոկտ. 29, մեծ նուիրումով եւ եռանդով աշխատած է իր սիրած Միութեան համար:

—o—

Վազով կը ծնիմ, խաղով կը մեծնամ
Աշխատութեամբ պէտք է մարդ ըլլամ.
Մէկ ձեռով՝ մեզի, միւսով՝ մեր նմանեաց օգնեմ.
Սիրով կեցակցիմ, պատուով ապրիմ,
Ցոյսով ծերանամ, զոհութեամբ մեռնիմ:

Հ. ՊԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. Ա. ԱԲԷԼԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՃԷԼԷՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

Յարգանքներով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԱԽԵՏԻՍԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՃԼԼՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԽԱՉԻԿ ԱԽՕԵԱՆ

ԵՒ

ԴՈՒՍՏՐԸ՝ ՀԷԼԼԸՆ

—o—

ԼՕՍ ԱՆՃԼԼՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ.

Անակիպքին զաղանիքները ոչ դուն պիտես եւ ոչ ալ ես,
Առեղծուածին բառը կարդալ ոչ դուն կրնաս եւ ոչ ալ ես.
Վարագոյրին ետեւէն է, որ կը բարբանջենք մենք երկուքս.
Վարագոյրը երբ որ երթէ, ալ ո՛չ դուն կաս եւ ոչ ալ ես:

* * *

Ապրած եղեր երկու, երեք դար կամ հազար երկար տարի,
Այս աւերակ իջեւանէն քեզ դարձեալ դուրս քչեն պիտի,
Կ՚ուզես եղիր հզօր արքայ, կամ վոդոյի խեղճ մուրացիկ,
Ամէնէն վերջ այս երկուքն ալ միեւնոյն գինն արժեն պիտի:

* * *

Մահուան քաշած նեռին հանդէպ ամէն վահան անօգուտ է.
Արծաթի եւ ոսկու առած չքեղութիւն անօգուտ է.
Կեանքն ու աչխարհ որքան խորունկ կրցայ քննել հասկցայ թէ՝
Բարի գործէն զատ ամէն բան աչխարհի մէջ անօգուտ է:

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ

—o—

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՄԻՍԱԿ ԳՈՆՃՈՒԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՃԵԼԷՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

CHARLES OHANESIAN

Age 20 — Navy Fireman

JOHN OHANESIAN

Age 19 — Army Paratrooper

Զաւակները՝ Տէր եւ Տիկ. Ահարոն Օհաննէսեաններուն, Վանի Սղգայ գիւղէն: Ծնած են Լոս Անճէլըս, Քալիֆորնիա, եւ երկուքն ալ աւարտած են Montabello High School-ը:

Ծնողական սիրով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԸՍ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

ՎԱՀՐԱՄ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

(22 տարեկան)

Ձաւակը Տէր եւ Տիկ. Հ. Կարապետեաններու, Սպզացի: Ծնած է Anaheim, *Քալիֆօրնիա: Ճաճախած է* Fullerton College: *Կամաւոր եղած է* Medical Corps of the Army Air Force:

Ծնողական սիրով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՃԷԼԷՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

Երէկ եւ այսօր աւվերջ տարիներ

Կը լսեմ զարկերն, յոգնած կրծքիս տակ.

Հիները կ'աճցնին, կուգան նոր օրեր,

Մինչ խոհերուս հետ, կաւգնած եմ մեհյակ:

Մ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԳՐԻԳՈՐ ԹՕՍՈՒՆԵԱՆ

ԵՒ ՋԱՒԱԿՈՒՆՔ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ, ԺԻՐԱՅՐ ԵՒ ՀՐԱՅՐ

ԼՕՍ ԱՆՁԷԼԷՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

T/5 ARTHUR SOUKESIAN

(29 տարեկան)

Երկու տարի կը ծառայէ Ամերիկեան բանակին, եւ կը գտնուի Անգլիա։

Սիրով

ՄԱՅՐԸ՝ ՎԵՐԱ ՍԻՒԲԷՄԵԱՆ

ԿԻՆԸ՝ ՍՔԷՂԼԱ ՍԻՒԲԷՄԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՃԷԼԷՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

կ'ապրին այն ժողովուրդները որոնք ազգային հպարտութիւն ունին, ներկային պինդ փաթած են իրենց ստեղծագործութիւններով ու խոէալներով, եւ որոնք իրաւամբ վստահաբար կը նային ապագային:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԿՈՍՏԱՆ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

ԵՒ ԴՈՒՍՏՐԸ՝ ՎԵՐԺԻՆԷ

ԼՕՍ ԱՆՃԷԼԷՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

ՏՈՒԲ. ԵՒ ՏԻԿ. Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ԵՒ

ԴՈՒՍՏՐԸ ԼՈՒՍԻ

—o—

ԼՕՍ ԱՆՃԵԼԷՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

COMPLIMENTS OF

ՎԱՀԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՃԵԼԷՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

COMPLIMENTS OF

VAN DAIRY

A. MIRANIAN

LOS ANGELES, CALIF.

ՄԱՐՄԱՇԷՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ, ՀԱՐԱՒ–ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԿՈՂՄԷՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Մ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԵՒ ԴՈՒՍՏՐԸ՝ ԱՐԱՔՍԻ

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԸՍ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

ՏՈՓԹ. ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ԵՒ

ԴՈՒՍՏՐԸ՝ ԼՈՒՍԻ

ԼՕՍ ԱՆՃԼԼԸՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՃԼԼԸՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

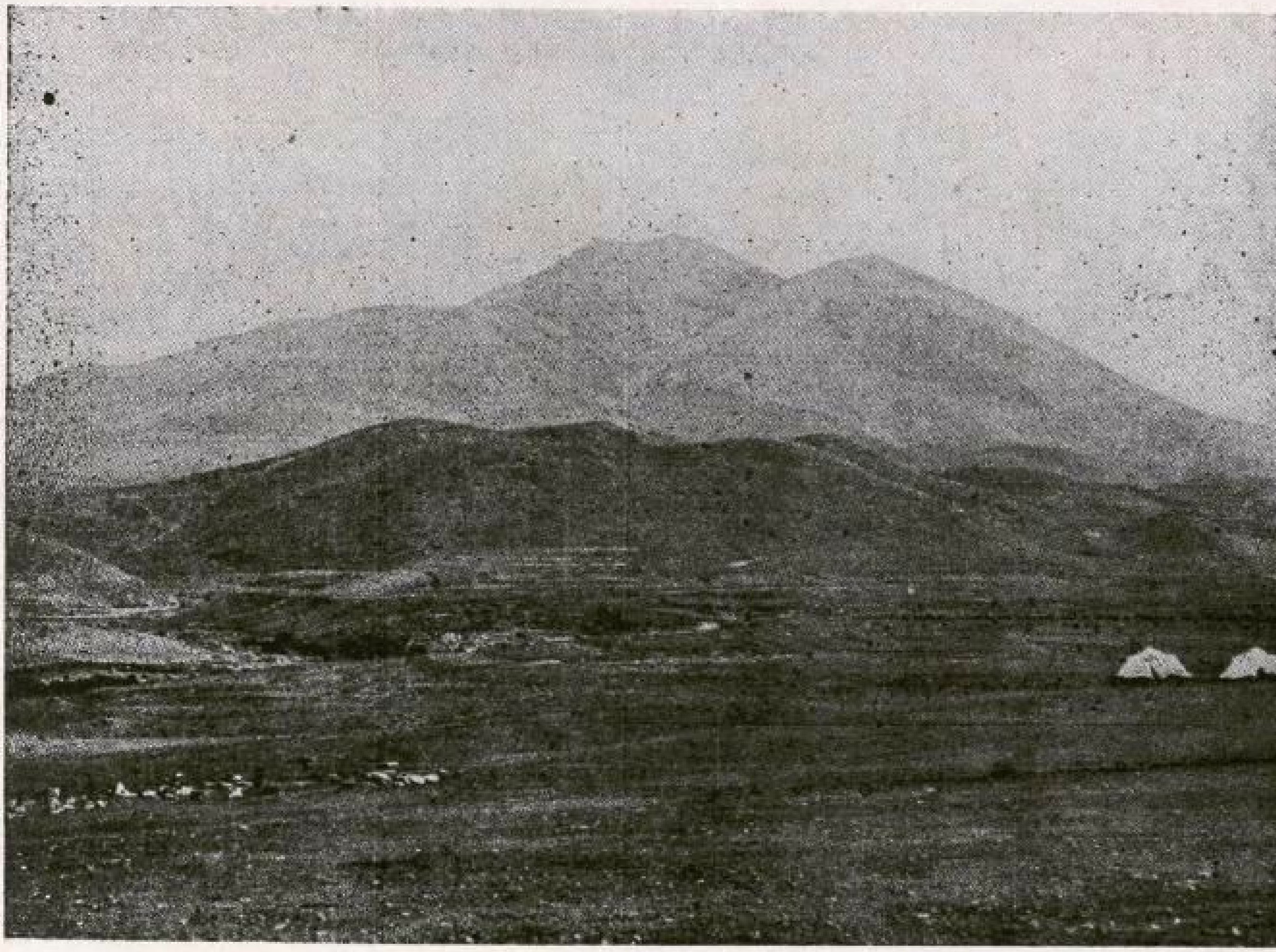

Ս Ի Փ Ա Ն   Լ Ե Ռ

Յաւերժ հոմանիշ հայ տոկունութեան, եւ յաւիտենական վկան մեր հազարումէկ հերոսամարտներուն ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԷՈՐԳ ՍԱՖԵԱՆ

ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ԵՒ ՎԱՆՈՒՇԻ

ԼՕՍ ԱՆՃԷԼԸՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

Իմ հայրենիքս ես տեսեր եմ գեղածիծաղ
Ես տեսեր եմ մարտընչումով արիւնքաքաղ
Թող որ ես զայն գէք օր մըն ալ տեսնեմ, Աստուա՛ծ
Անկախութեան օրհնութիւնով լուսազարդուած:

Վ. ՍՕՖԵԱՆ

ՏՔՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՄԱՆՈՒԿ ՏՔՐՏՔՐԵԱՆ ԵՒ ՄԱՏԸՆԻՆ

ԼՕՍ ԱՆՁԼԸՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ.

ՏՔՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՎԱՂԱՐՇԱԿ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՁԼԸՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ.

* * *

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՄ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՃԷԼԷՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

* * *

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՈՒԿ ՍԹԷՆԵԱՆ

և

ԴՈՒՍՏՐԸ՝ ՄԱՐԳԱՐԻՏ

ԼՕՍ ԱՆՃԷԼԷՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

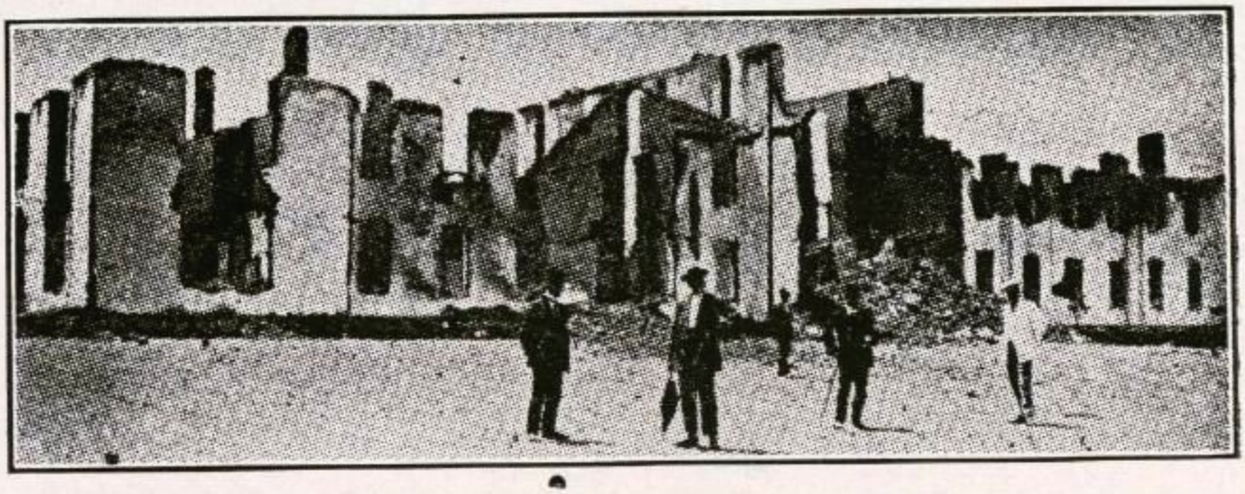

Վանի Հայի Պէֆիրի նորակառոյց թրքական զօրանոցը զոր վառեցին հայերը, 1915–ին, Ապրիլեան Հերոսամարտին.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՄԲԱՆԱՋ ՉԹՉԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՃԷԼԷՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

Անհուն հանիքը իմ գանձերի

Սիրտս է առատ, շէն ու ազատ,

Ինչ֊ման էլ որ բաշխեմ ձրի —

Սէրն անվերջ է, բարին անհատ,

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԳԱՄՊԱՐ ՉԻԹՃԵԱՆ

ԼՕՍ ԱՆՃԼԼԸՍ, ՔԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

Special Appointments Made Lenses Duplicated

Prescriptions Filled

C. A. McCALL, OPT. D.

Subway Terminal Bldg. (3rd Floor, Suite 321)

417 So. Hill Street, Los Angeles, Calif.

Phone: MUtual 2625 Office Hours: 9 to 5 P. M.

SKENDERIAN INSURANCE AGENCY

All Lines of

INSURANCE and BONDS

1822 Fourth Avenue, Los Angeles, 6, Calif.

Tel: REpublic 2-1060

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Պրն. Ալէք Աբգնամբեան երեք տարի պատուով կատարելով Ամերիկեան կինուորի իր պարտականութիւնը՝ վերադարձած եւ սկսած է իր նախկին գործին: Կ'արժէ քաջալերել:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՇԱՂՈՅԵԱՆ

Մեր «ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ»ը մամուլի տակ էր եւ կը սպասէին Քալիֆորնիոյ չրջանի էջերը, երբ հեռագիր մը՝ Պրն. Յովհաննէս Աւետիքեանէն՝ գուժեց մահը Գարեգին Շաղոյեանի: Համա–Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը կորսնցուց եռանդուն, նուիրուած եւ հաւատաւոր անդամ մը եւս յանձին Գարեգին Շաղոյեանի, որու պակասը, չեմ սխալիր կը րսեմ հայրենի կարօտով եւ իր ընկերներուն եւ հայրենակիցներուն հանելու, օգնելու անսպառ սիրով:

Գ. ՇԱՂՈՅԵԱՆ

Գարեգին Շաղոյեան երկար տարի իր բնտանիքով բնակած էր Տիթրոյթ եւ հիմնադիրներէն մէկը եղած էր Համա–Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան այն տեղի մասնաճիւղին: Տոգորուած կուսակցական գաղափարներով եւ հայրենիքի սիրով՝ նա իր արժանաւոր տիկնոջ Աբշալոյսի հետ եղած է միշտ պատրաստ գործելու, զոհաբերելու, յանուն իր ազգին եւ իր թափառական եղբայրներուն: Եղած է Համա–Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդր. վարչութեան անդամ եւ մղիչ ուժ միութեան ձեռնարկներուն: Տիթրոյթի Վասպուրականցիները դեռ չատ երկար պիտի յիշեն Գարեգին Շաղոյեանը՝ որ Ծնունդի երեկոներ, թոգած իր հանդիսաւոր՝ խումբեր կը կազմակերպէր եւ տունէ տուն կը պտտէր Ալէլուիա երգելով, սովորութիւն մը՝ մնացած Վասպուրականի չէն օրերէն եւ լուսահոգի նախնիքներէն:

Քալիֆորնիա տեղափոխուելու փիղիքապէս կարողութեան եւ ան ալ պէն պրած իր նամակներէն նոր չունչ եւ եռանդ կը բուրէր խանդավառուած Քալիֆորնիայի չեմ արեւէն: Բայց ախտ՞ս, որ այդ երկար չը տեւեց եւ նա բնակաւ յանկարծամահ Մարտ 4–ին, մեռանելով Յովհաննէս Մարտիրոսեանին, Տիգրան Տէր Կարապետեանին եւ քանի մը ուրիշ զոհաբերող հաւատաւոր անդամներուն, որոնք փակեցին իրենց աչքերը վանի խռովայոյզ ծովակէն հեռու՝ Խաղպակեանի օտար ափերուն վրայ:

Պատերազմի տագնապալի օրերուն, որպէս պինդ պատակի հայր՝ նա տառապեցաւ հոգեպէս եւ ցաւէն ճմլուած սրտով խաղաղութեան ապաստ, եւ ինչ լաւ էր որ նա տեսաւ այդ խաղաղութիւնը եւ իր պատակի փրկութիւնը: Բայց չատ ափսոս որ չը կրցաւ իր կարօտած սրտին գրկել Վանիկը որ Գերմանիա է գինուորական ծառայութեան մէջ: Ախտ՞ս նաեւ, որ կարօտ մնաց Վասպուրականի աշխարհին, որու պատառութեան եղայրով տպրեց՝ խանդավառուեցաւ եւ այդ եղբայրով ալ փակեց իր աչքերը՝ թողնելով իր երկու պատակները՝ Վանիկ եւ Ռատան:

Իր թարմ չիրմին առջեւ կը խոնարհինք ախտր սրտով եւ թաց աչքերով:

ՀԱՄԱ–ՎԱՍՊ. ՀԱՅՐՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1945 թ.

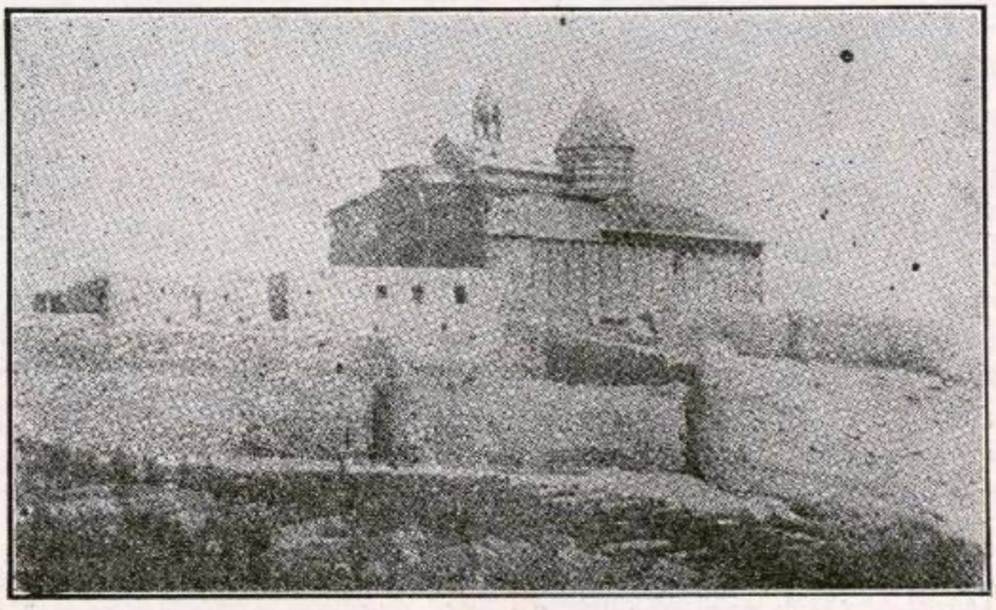

Ս. ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍԻ ՎԱՆՔԸ ԱՂԲԱԿԻ ՄԷՋ

Ուր 1896–ին ճահատակուեցաւ Աւետիսեան եւ իր հետ եղած 700–ի չափ զինուորներ եւ հետեւորդներ:

* * *

Երկիւղածօրէն կը խոնարհինք այն բոլոր անուանի եւ անանուն հերոսներուն, որոնք ինկան Հայ ժողովրդի Ազատագրութեան ճանապարհին:

* * *

ՀԱՄԱ–ՎԱՄՊԻՐԱԿԱՆԻ ՀԱՑՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԻԹՐՈՑԹԻ ԱՐԱՆՑ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ

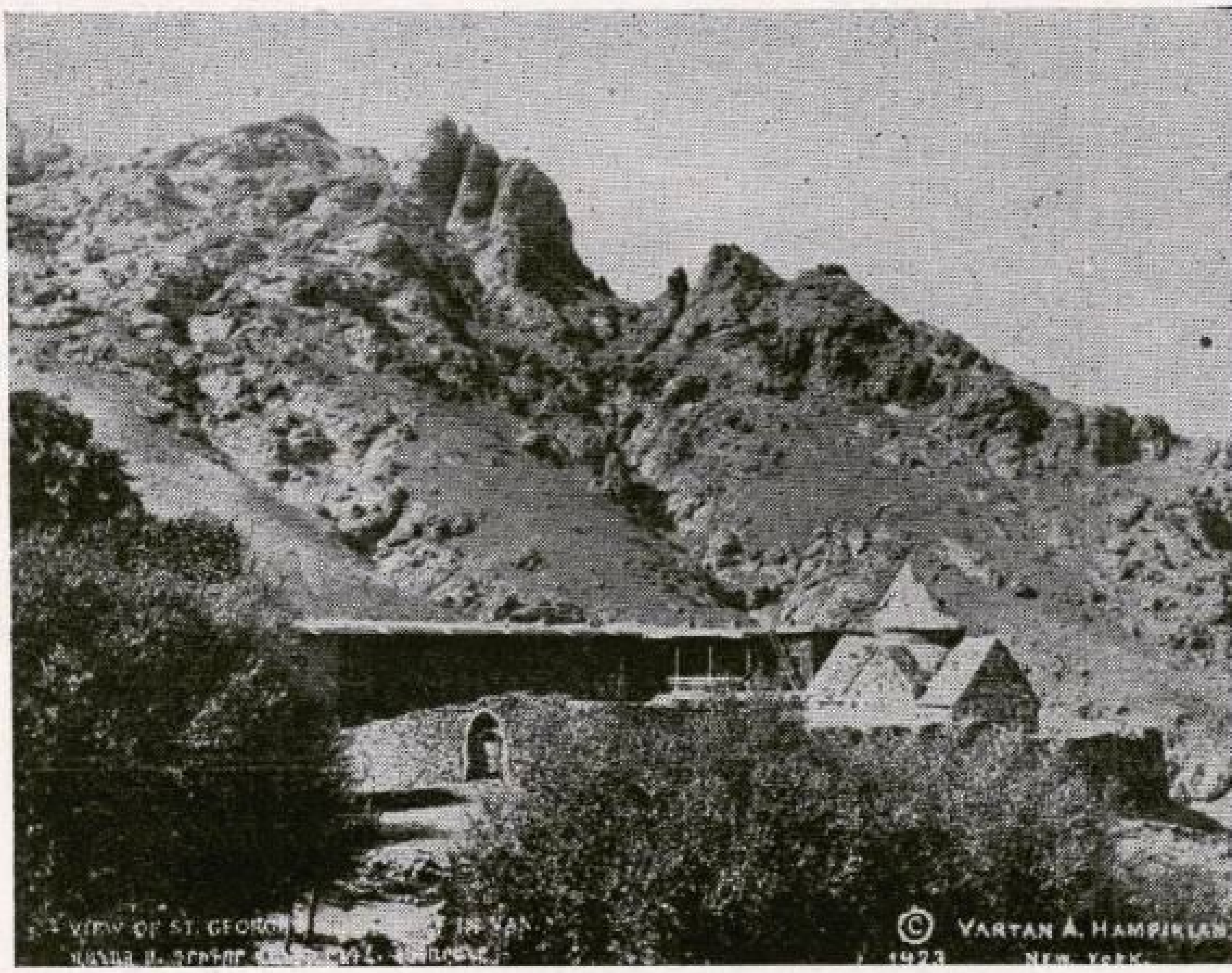

Ս· ԳՐԻԳՈՐԻ ՎԱՆՔԸ, ՈՐ ԿԸ ՊԱՀԷՐ ԱՂՋԿԱՆՑ ՈՐԲԱՆՈՑ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

Որբացած Հայրենի՛ք, քու լեռներուդ ծոցին մէջ մասունքի պէս դեռ կը պահես մեր վանքերը, որոնց ղօղանջն առինքնող կ'արձագանգէ մեր սրտեր։

—o—

Մայրերու նուիրական ուխտով եւ պաշտամունքով՝

ՀԱՄԱ–ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԻԹՐՈՅԹԻ ԿԱՆԱՆՑ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

IN GRATEFUL MEMORY OF

ARMEN NARLIAN

UNITED STATES MARINE CORPS

WHO DIED IN THE SERVICE OF HIS COUNTRY

AT BEAUMONT, CALIFORNIA, 1 MARCH 1944

WHILE ATTACHED TO MARINE CORPS AIR STATION, EL-CENTRO, CALIFORNIA

HE STANDS IN THE UNBROKEN LINE OF PATRIOTS WHO HAVE DARED TO DIE

THAT FREEDOM MIGHT LIVE, AND GROW, AND INCREASE ITS BLESSINGS.

FREEDOM LIVES, AND THROUGH IT HE LIVES

IN A WAY THAT HUMBLES THE UNDERTAKINGS OF MOST MEN.

FRANKLIN D. ROOSEVELT

President of U. S. of America

ՄԱՆՕԹ.— վերեւի յիշատակագիրը, Ամրէն Նարլեանի ևահատակութեան առթիւ Նախագահ Ռուզվէլթէն ուղարկուած է Ամրէնի ծնողաց:

ԱՐՄԷՆ ՆԱՐԼԵԱՆ ✠
LT. ARMEN NARLIAN

(Հոկտ. 7, 1922 — Մարտ 1, 1944)

Նկարը ինքնին կը բնութագրէ ազնիւ եւ վեհ հոգի մը Արմէնի մէջ։ Հազիւ բոլորած 21 գարուններ՝ զոհ կ'երթայ պատերազմի անկուշտ Մողոքին։ Բարձրագոյն Վարժարանն հազիւ աւարտած՝ կամաւոր կ'արձանագրուի 1942 Յուլիսին, Օդային Ուժերու մէջ, եւ կ'աւարտէ որպէս օդանաւորդ։ Արմէն օժտուած էր բարձր կարողութիւններով. ունէր պայծառ միտք, բարձր ձգտումներ, գեղեցիկ իտէալներ, մաքուր կենցաղավարութիւն, եւ ազնիւ նկարագիր։ Սիրուած էր բոլորէն։ Զինուորական Թաղման, ներկայ էր բովանդակ Պէթըլ Քրիք։ Իր բարձրաստիճան զինուորական սպան կ'արտասուէր ծնողաց չափ, եւ արտասուախառն աչքերով Արմէնի սգակիր մօրը կը յանձնէր դագաղը ծածկող Ամերիկեան դրօշը։

Յիշատակդ անմոռաց է Արմէն ջան, եւ այս երկտողը թող ըլլայ դոյզն սփոփանք վշտակիր ծնողացդ եւ բարեկամներուդ։

✠ ՀԷՆՐԻ ՏԷՐ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
HENRY DER MUKRDICHIAN

Հէնրի պատկն է Տէր եւ Տիկ. Աւետիս եւ Արմենուհի Մկրտիչեաններու։ Ծնած է Նոյմ. 22, 1924–ին, Տիթրոյիթ, եւ աւարտած է տեղւոյն Բարձրագոյն Վարժարանը։ Կը պինուորագրուի Մայիս 11, 1943–ին եւ պինուորական մարզանքներ կատարելէ վերջ կ'ուղարկուի անդրծով. կը գտնուի Անգլիա, Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Հոլանտա։ Հոլանտական կռիւներու մէջ 1944 Նոյմ. 20–ին զոհ կ'երթայ այս ուշիմ, եւ ընդունակ երիտասարդը որ այնքան ապագայ կը խոստանար իր դաստիարակներու իսկ խոստովանութեամբ։

Հէնրիի քոյրը՝ Վիրճինիա՝ եղբօր գոյժին վրայ, անոր վրէժովը լեցուած՝ W.A.C. կանանց Բանակին մէջ կ'արձանագրուի եւ պատուով կը կատարէ իր պարտականութիւնը։

✠ R.O.T.C. ԲԱՖՖԻ ՌԱԼՖ ԳՐԻՖՈՐԵԱՆ

Բաֆֆին ծնած է 1924 Յուլիս 9–ին, Տիթրոյթի մէջ: Իր ծնողացը՝ Տէր եւ Տիկին Արշակ (Ուրանցի) եւ Աննիկ (Պուլկարահայ) Գրիգորեաններու միակ մանչ զաւակը լինելով կը վայելէր անոնց ամբողջ գուրգուրանքը եւ խնամքը: Բնաւորութեամբ յանդուգն եւ համարձակ էր եւ գեղադէմ ու քարձրահասակ:

1943 Մարտ 26–ին կը պինուորագրուի եւ կուգարկուի Ափրիկեան ճակատ, եւ կը միանայ Հրամանատար Մարք Կլարքի Ranger Corps*–ին: Իտալիա նեբխուժման առեն Սալերնոյի ծովափին երկու հակառակորդ բանակներու իրարու ձեռք ձեռքի կռիւ մը հոդ կորզելու մարտնչումին մէջ Բաֆֆին կը կռուի ֆէտայիի քաջութեամբ և իր նորափթիթ ծաղիկ կեանքը զոհ կուտայ այդ կռիւներու ընթացքին, 1943 Նոյեմբեր 4–ին, պաշտպանելու համար մարդկային սրբազան իրաւունքները:*

Մխացեալ Նահանջաց Նախագահը կ'ուղարկէ Բաֆֆիի մօրը Փըրփըլ Հարթ եւ յիշատակագիր:

ՌՈՒԲԷՆ ՆԱՐԼԵԱՆ

Ծնած է 1924 Յուլիս 6–ին, Պէթըլ Քրիքի մէջ: Հայի․ աւարտած Բարձր․ Վարժարան, կամաւոր կ'արձանագրուի պատերազմական առեւտրական տորմիղին մէջ 1943 Ապրիլ 27–ին: Մարզանքներէ վերջ նաւերու վրայ ճամբորդելով հանդիպումներ կ'ունենայ Եւրոպայի եւ Ասիոյ պատերազմի շատ մը թատերավայրերը: Ներկայիս Ճափոն կը գտնուի, եւ շուտով կ'ակնկալուի տուն: Ռուբէն եւ իր նահատակ եղբայրը՝ Արմէն զաւակներն են Վանեցի Տէր եւ Տիկ․ Պօղոս եւ Արշալոյս Նարլեաններու: Տիկ․ Արշալոյս Ջրբաշեան Մկրտիչի քոյրն է:

—o—

Հետեւեալ ոտանաւորը գրած է Քրիստափոր Թաղէոսեան, Մկրտիչ Աւետիսեան Թէրլէմէզեանի Ափրիկեան Տրիպոլիէն աքսորանքէ լողալով փախուստի առթիւ 1889–ին:

Երբ ալեկոծ ծովուն վրայ՝
Իմ մակոյկս խորտակուի,
Ես փրփրադէզ ալեաց մէջէն՝
Դեռ իմ յոյսը չեմ կտրեր:

Բոլոր ուժովս եւ համարձակ,
Բազուկներս կը շարժեմ․
Ալիքները պատառելով՝
Դէպի ափը կը թռչիմ:

Միահաւասար այս կռուին մէջ
Թէ ուժերս ինձ թողնեն,
Ալիքները յորձանք տալով՝
Դէպի անդունդ ինձ տանին․

Այն ժամանակ զէթ, սփոփանք,
Ես կը գտնեմ ալեաց մէջ․
Որ մեռնում եմ քաջի նման՝
Կռիւ տալով մինչեւ վերջ:

ՀԷՐՊԸՐԹ ՎԱՀԱԳՆ ՄԷՑԽԱՆԱՃԵԱՆ

—o—

Վահագն ծնած է Կրանտ Րափիտզ, Միչ. Ապրիլ 25, 1918–ին: Հետեւած է Palmer Գոլէճի Chiropractic բժշկական ճիւղին: Զինուորագրուելով Յուլիս 7, 1941 թուին բժշկական մարմնի մէջ, հիւանդանոցային 60–րդ կայմածին հետ կ'ուղարկուի անդրծով եւ կը գտնուի Իտալիա, Սարտինիա եւ Քորսիքա եւ կ'ըլլայ X-Ray–ի վարիչ: 1945 Նոյմ. 22–ին ողջ առողջ կը վերադառնայ իր ծնողաց գիրկը:

—o—

—o—

Համբարձում ծնած է Կրանտ Րափիտզ, Միչ.՝ 1924 Յունիս 23–ին, եւ աւարտած է Նումիրճ Հայ Սքուլ: Զինուորական ծառայութեան կը մտնէ Մարտ 22, 1943–ին, եւ կը մարզուի որպէս օդանաւային մեքենագէտ: Խիստ աշխոյժ եւ ճարպիկ այս երիտասարդը թռչիլ սորված է 16 տարեկանէն:
Ծնողք՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԳԱԼՈՒՍՏ ԵՒ ԿԱՐԻՆԷ ՄԷՑԽԱՆԱՃԵԱՆՆԵՐ ԵՒ Քոյրեր՝ ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ԵՒ ԱՆԱՀԻՏ
Կրէնտ Րափիտզ, Միչ.

—o—

ՀԷՆՐԻ ՄԷՑԽԱՆԱՃԵԱՆ

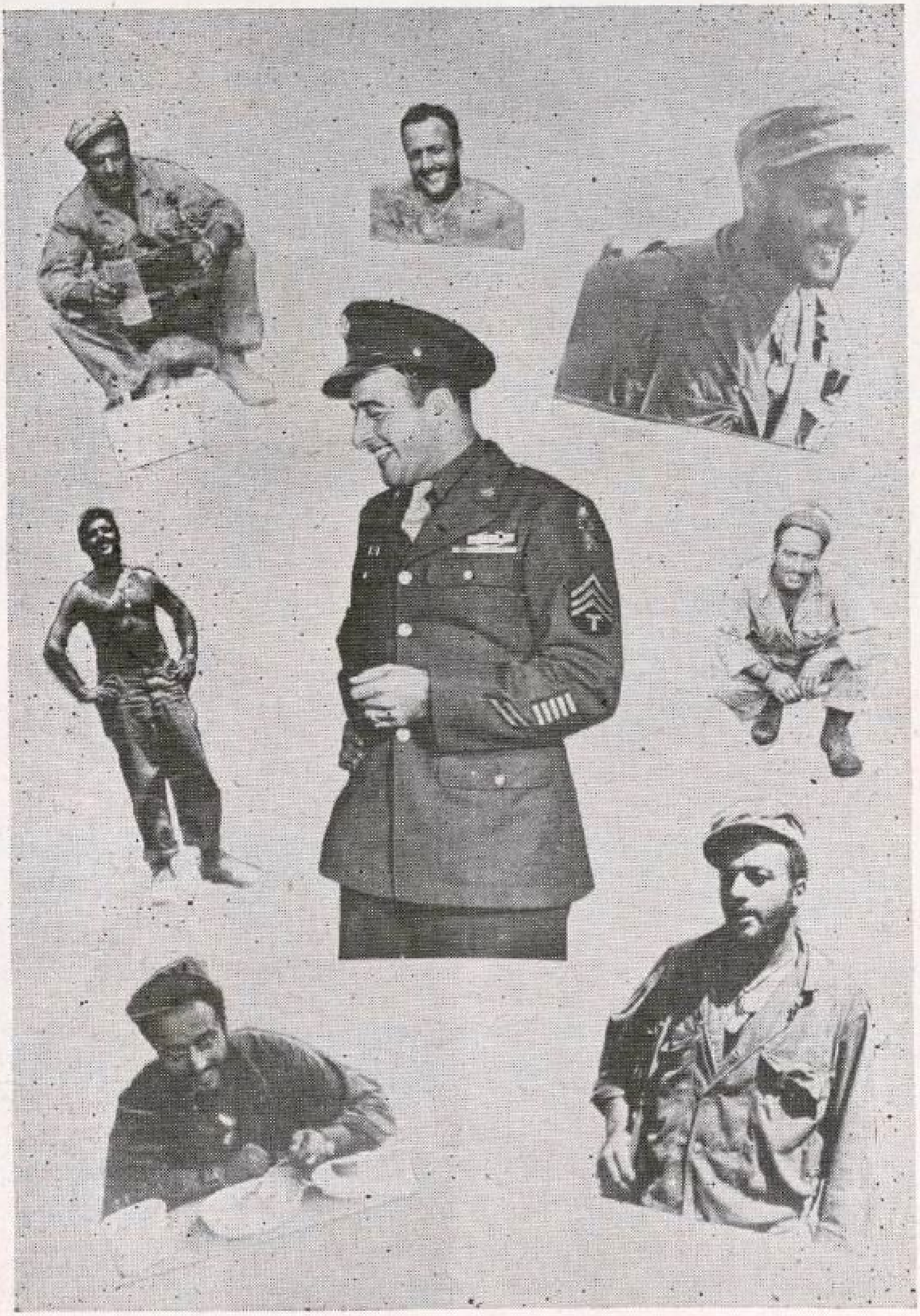

ԱԼՊԵՐԹ ԱՂԱՎԱՐԴ ՄԱՀԼԷՊԱՇԵԱՆ

SGT. ALBERT MAHLEBASHIAN

Աղավարդ ծնած է 1920 Ապրիլ 20–ին, Կրանտ Րափիտզ, Միչ., եւ աւարտած տեղւոյն Davis Tech Բարձրագոյն Վարժարանը, ուր որպէս մասնագիտութիւն ընտրած է ելեքտրականութիւն: Դպրոցի Ֆութպոլի խաղերու մէջ երեւան բերած է զգալի յառաջդիմութիւն: Մասնակցած է նաեւ դպրոցի նուագախումբին:

Հայրենասէր այս երիտասարդը 1936-ին կ'անդամագրուի Ամերիկեան Ազգային Պահակախմբին (National Guard) եւ Հոկտ. 15, 1940-ին զօրակոչի կ'ենթարկուի: Մարզանքներ կ'ունենայ ի Livingston, La. Fort Benning, Ga. եւ կը հետեւի Ռատիոյի մասնագիտութեան: Կ'ուղարկուի անդրծով՝ Խաղաղականի ռազմաբեմը, Red Arrow Division-ի հետ, որու քաջագործութիւնները յայտնի են: Կը գտնուի Աւստրալիա, Նիւ Կուինի, ուր 2 անգամ ծանր կը վիրաւորուի: Կազդուրուելէ վերջ դարձեալ կ'ուղարկուի ռազմաբեմ, Արեւելեան Հնդկաստան եւ Ֆիլիփինեաններ: Ազատ կ'արձակուի 1945 Յունուար 27-ին, եւ տուն կը վերադառնայ իր ծնողաց գիրկը: Շուտով կ'ամուսնանայ Օր. Ada Wasel-ի հետ, կազմելով երջանիկ տուն մը: Իր կատարած ծառայութեանց եւ քաջագործութեանց համար ստացած է չորս Battle Stars, Good Conduct Ribbon, American Defense Ribbon, Asiatic-Pacific Ribbon եւ 5 Overseas Bars.

2/C PETTY OFF. ARTHUR MAHLEBASHIAN

Արթիւր ծնած է Մարտ 4, 1922-ին, Կրէնտ Րափիտզ, Միչ. եւ աւարտած տեղւոյն Davis Tech-ը. եղած է շատ յաջող՝ դպրոցական խաղերու եւ ձեռնարկներու մէջ:

Միանալով Պատերազմական Առեւտրական տորմիղին, Ships Head Bay, Brooklyn, N. Y.-էն հիւանդանոցային նաւի վրայ որպէս գրագիր քանիցս կ'երթեւեկէ Եւրոպա:

Ապա կ'ուղարկուի Խաղաղականի՝ Ֆիլիփինեաններ:

Ներկայիս կը գտնուի Գալիֆօրնիա:

* * *

ԱՐԹԻՒՐ ԱՐՓԻԱՐ ՄԱՀԼԷՊԱՇԵԱՆ

Ծնողք՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ ՄԱՀԼԷՊԱՇԵԱՆ
ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ՝ ՏՕՐՕԹԻ ԵՒ ՐԱՃԸՐՍ
Կրէնտ Րափիտզ, Միչ.

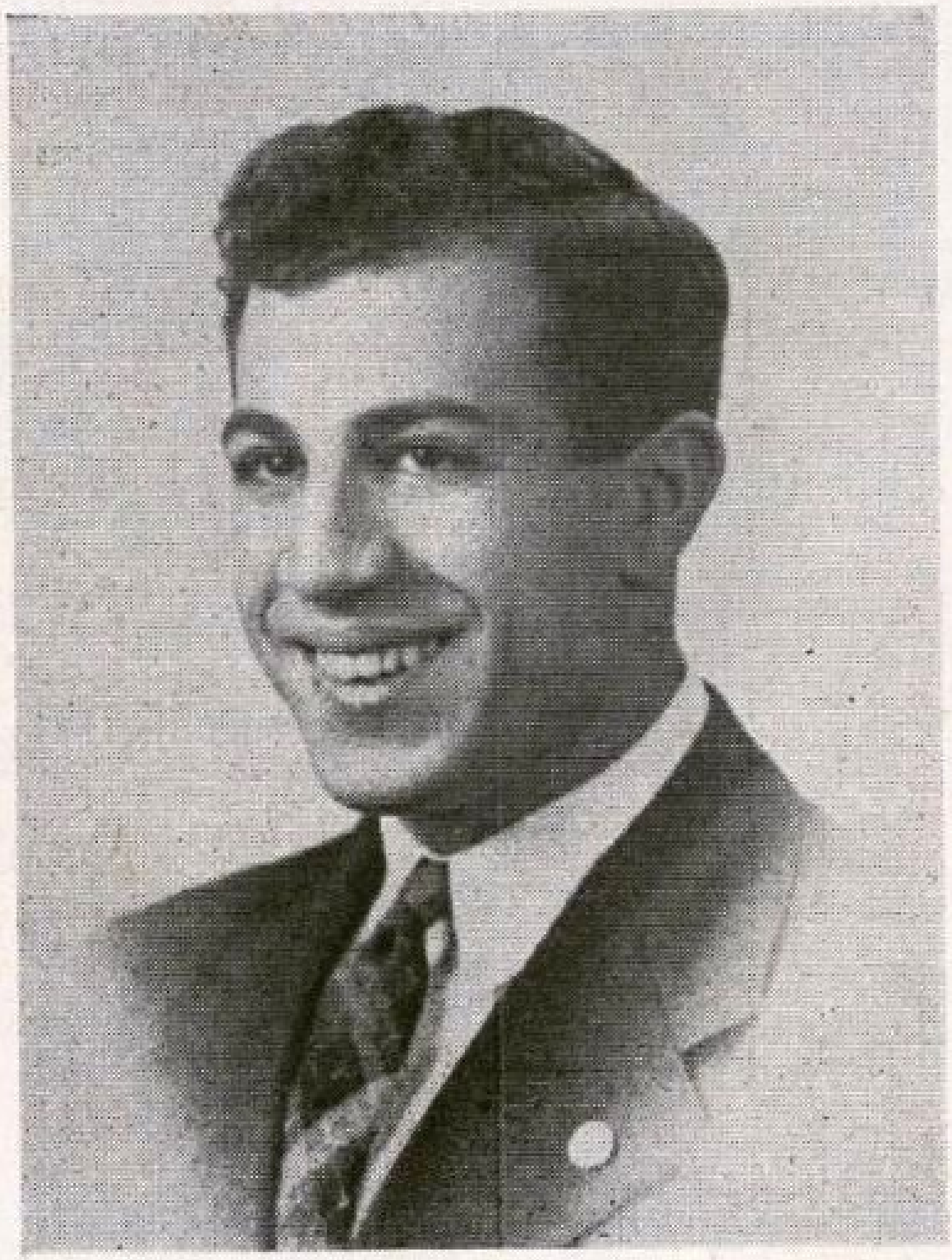

ՈՒԻԼՍԸՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲԳԱՐԵԱՆ

Ծնած է 1924 Ապրիլ 21-ին, Կրէնտ Ռափիտզի մէջ, Միշիկըն, եւ յաջողութեամբ աւարտած՝ տեղւոյն Եունիըն Հայ Սքուլ-ի մեքենագիտական ճիւղը: Իբրեւ վարժ Ֆութպոլ խաղացող ստացած է արծաթեայ աստղ: Խիստ վարպետ կռփամարտիկ եղած է եւ պաշտպանելով քաղաքի ախոյեանութիւնը՝ իր քաղաքէն վարձատրուած է ոսկեայ ժամացոյցով: Մեծ սէր ունի մարզախաղերու:

Կամաւոր կ՚արձանագրուի Մըրիններու գունդին եւ կը մարզուի Քալիֆորնիայի մէջ երեք ամիս, սակայն պատուաւոր արձակման թուղթով տուն կը վերադառնայ եւ կ՚արժանանայ Քաղաքապետի գնահատանքին: Իր հայրը՝ Մովսէս (Ալիւրցի) առաջին համաշխարհային պատերազմին կամաւոր եղած է Կովկասեան ճակատի վրայ:

Ծնողք՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄՈՎՍԷՍ ԵՒ ԱՏՐԻՆԷ ԱԲԳԱՐԵԱՆ*

Կրէնտ Ռափիտզ, Միշ.

Յակոբ ծնած է 1918 Յունուար 1-ին, ի Կրէնտ Ռափիտզ, եւ աւարտած՝ Եունիըն Հայ Սքուլը՝ հետեւելով մեքենագիտութեան:

1944 Փետր. 11-ին զինուորագրուելով մարզանքներ կ'ունենայ եւ կը գտնուի Engineer's Combat Battalionի մէջ ու կ'ուղարկուի Եւրոպական ռազմաբեմ Հոկտ. 1944-ին, եւ կ'ըլլայ Անգլիա, Ֆրանսա, Հոլանտա, Պելճիքա եւ Գերմանիա:

Փարիզ գտնուած ատեն կ'այցելէ իրեն ազգական Պր. Արտակ Դարբինեանի եւ ընտանիքին, որոնք «կը դիմաւորեն զինք ողջագուրումներով»:

Ներկայիս կը գտնուի Գերմանիա՝ հետեւելով երկրաչափական դպրոցի:

ՃԷՅՔԸՊ ՅԱԿՈԲ ԿՈՒՏՊԱԼԵԱՆ

Աղավարդ ծնած է 1921 Հոկտ. 29-ին, Կրէնտ Ռափիտզի (Միչ.) մէջ, եւ աւարտած Եունիըն Հայ Սքուլը:

Զինուորագրուած է բանակին 1942 Հոկտ. 29-ին. նախ եղած է Signal Corps-ի մէջ, վերջէն աւարտած է Ռէտիոյի դպրոցը եւ եղած՝ ռէտիոյի վարիչ:

1942 Դեկտեմբերին կ'ուղարկուի անդրծով՝ Խաղաղականի ռազմաբեմ, Աւստրալիա, Նիւ Կինի, Պորնէօ եւ Ֆիլիպեաններ:

1945 Դեկտ. 1-ին ազատ կ'արձակուի պատուով եւ տուն կը վերադառնայ:

ԱԼՊԸՐԹ ԱՂԱՎԱՐԴ ԿՈՒՏՊԱԼԵԱՆ

Ծնողք՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՊՕՂՈՍ ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ ԿՈՒՏՊԱԼԵԱՆ (ՎԱՆԵՑԻ)
ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ՝ ՌՕԶ ԵՒ ՄԷՐԻ

Կրէնտ Ռափիտզ, Միչ.

ՀԱՑԿ ՏԷՐ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԱՂԱՍԻ ՏԷՐ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Այս երկու պինուորները զաւակներն են Վանի Ծաչ փողոցէն՝ Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ եւ Ափաքսի Տէր Օհաննէսեաններու։ Երկուքն ալ ծնած են կրէնա Բափփոզ, Միչ., եւ աւարտած տեղւոյն Բարձրագոյն Դպրոցը։

Հայկ ծնած է 1923 Օգոստոս 1–ին։

18 տարեկան հասակին կամաւոր կ'արձանագրուի բանակին եւ մարզանքներէն վերջ կ'ուղարկուի անգրծով՝ Ափրիկէ եւ Իտալիա, եւ յայտնի քաջագործութիւններու համար մեռալներու կ'արժանանայ։ Սիկիլիայի մէջ մին մենակ դերի կը բռնէ 9 Իտալացի պինուորներ։ 1944 Օգոստոս 5–ին մասնակցելով Նորմանտիի արշաւին՝ կը վիրաւորուի, եւ երկար ատեն հիւանդասնացները մնալէ վերջ ազատ արձակուելով տուն կը վերադառնայ։

Աղասի ծնած է 1924 Հոկտ. 27–ին։ Զինուորագրուելով բանակին՝ լիովին կը կատարէ իր պարտականութիւնները հանդէպ իր հայրենիքին։

ROBERT BREW

* * *

Տէր Օհաննէսեաններ ունին նաեւ 3 աղջիկներ, Փառանձեմ, Նուարդ եւ Վանդուստր – Ռոզ: Ռոզ ամուսնացած է Ամերիկացի համակրելի երիտասարդ Robert Brew–*ի հետ.* Bob *ծնած է Մարտ* 28, 1914–*ին, Սուփէրիոր, Ուիսքանսըն, եւ աւարտած՝ տեղւոյն Բարձրագոյն Վարժարանը: Եղած է յայտնի չմշկող:* 1942–*ին կը զինուորագրուի բանակի օդատորմիղին մէջ եւ մարզանքներէ վերջ կ'ուղարկուի անդրծով, եւ Եւրոպա. բազում ռազմաճակատներ գանուելով կ'արժանանայ չորս* ՊԷՐԸԼ Սթարներու *եւ ժապաւէններու:* 1945–*ին ապա կ'արձակուի, եւ տուն կը վերադառնայ իր ընտանիքի քով:*

* * *

Գրն. Մկրտիչ այս կորիճ զինուորներու հայրը զաւակն է Վանի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ աւագ քահանայ հաւատաւոր Տէր Օհաննէսի: Եղբայրը Մանուկ ուսուցիչ էր Ս. Ղուկասեան Վարժարանին մէջ: Զինուորներու մայրը՝ Արաքսին՝ աւարտած է Վանի աղջկանց վարժարանը եւ դուստրն է Յակոբ Աղապապեանի: Ունի երեք եղբայրներ՝ Վահրամ, որ կ'ապրի Տիթրոյթ, Կարապետ եւ Ներսէս, որոնք ծանօթ դէմքեր են: Յակոբ Աղապապեան օգնած է Վանի Երամեան որբանոցի եւ վարժարանի սկզբնաւորութեան:

Կրէնտ Ռափիտզ, Միչ.

ԳԱՐԼ ԳՈՒՐԳԷՆ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
CARL KOURKEN YAVRUIAN

Ծնած է 1910 Մարտ 22-ին, Վան, Վասպուրականի մէջ: Ծնողաց հետ գաղթելով Մ. Նահանգներ, կը հաստատուի Կրէնտ Ռափիտ, Միչ., եւ կ'աւարտէ տեղւոյն Բարձրագոյն Վարժարանը: Կը հետեւի նաեւ մէկ տարի գոլէճի դասընթացքին:

1940-ին կ'ամուսնանայ Տիթրոյթէն Ռօզ Տէտրեանի հետ: Ունին եռամեայ աղջիկ մը՝ Տիան:

1944-ին կը զինուորագրուի բանակին եւ մարզանքներ կ'ունենայ Թէքսասի մէջ:

Բախտը կ'ունենայ շուտով պատուաւոր արձակման ենթարկուելու:

Ներկայիս ընտանեօք կ'ապրի Տիթրոյթի մէջ:

Սուրէն ծնած է 1922 Յունուար 8-ին, Կրէնտ Ռափիտզի մէջ: Աւարտած է տեղւոյն Եունիըն Հայ Սքուլ-*ը, իսկ 1942-ին Միչիկընի Նահանգային Համալսարանը՝ որպէս Քաղաքային երկրաչափ:*

Զինուորագրուելով նաւային ուժերուն՝ կ'ուղարկուի ծովային վարժարան Colgate *եւ* Northwestern *Համալսարաններ եւ կ'աւարտէ որպէս* Սիվիլ Էնճինիէր: *Կ'ուղարկուի անդրծով, Ֆիլիպեաններ, ուր այժմ* C. B.*-ներու մէջն է:*

ՍՈՒՐԷՆ Ա. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
ENS. SOOREN A. YAVRUIAN

Ձեր սիրով, Ծնողք՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՒ ՄԱՐԻՆԷ (ՎԱՆԵՑԻ) ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
ՄԵԾ ՄԱՅՐԸ՝ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԵՒ ՔՈՅՐԸ՝ ԱՐՓԻՆԷ

Կրէնտ Ռափիտզ, Միչ.

ՃԱՆԻ ՕՀԱՆՆԷՍ ՔՐՆԱԾԵԱՆ

Ճանին ծնած է 1936 Մարտ 1-ին, Կրէնտ Ռափիտզի մէջ, եւ որդեգիր զաւակն է Վանեցի Տէր եւ Տիկին Արտաշէս եւ Աննա Քրնածեաններու: Պրն. Արտաշէս Վանի մէջ եղած է ոսկերիչ եւ մասնակցած է «Նոր Սերնդական» եւ յեղափոխական շարժումներուն: Իր տիկնոջ հետ եկած է Ամերիկա, եւ հաստատուած է Կրէնտ Ռափիտզ: Զաւակ չունենալով կ'որդեգրեն Ճանին, որ հազիւ 2—3 շաբաթուայ մանկիկ մըն էր: Ճանին՝ այժմ 8 տարեկան՝ կը մեծնայ, որպէս ճշմարիտ հայ եւ կը խօսի մաքուր հայերէն:

[illegible]

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՏԱՇԷՍ ԵՒ ԱՆՆԱ ՔՐՆԱԾԵԱՆ

Կրէնտ Ռափիտզ, Միչ.

ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ ԵՐԵՔ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ԱՆՄՈՌԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վանի Արարք թաղէն, Նալբանդեան յայտնի ընտանիքի զաւակն է Տաճատ Նալբանդեան, որ ներկայիս իր գերդաստանով կը բնակի Կրէնոտ Բափիրդ, Մէջ. անիկա մէկ զարմն է յեղափոխական անցեալ ունեցող Նալբանդեան ընտանիքին: Ինքն ալ մասնակցած է հայրենասիրական ջանքերուն, որոնցմով տոգորուած է եղեր իր գերդաստանը: Իր ընտանիքը՝ Տիկին Արփինէ զաւակն է Վանէն յայտնի Պօղոս Նարօեանի: Ունին երեք համակրելի օրիորդներ, Ֆըրիտա-Աշխէն, Լուիզ եւ Լիլիան. ասոնց մեծ մայրը՝ Տիկ. Մարինէ Նալբանդեան՝ 73 տարեկան, պարթեւահասակ եւ քաջառողջ, կ'ապրի իրենց հետ հայրենիքին կարօտովը: Տաճատ կը նուիրէ այս երկու էջերը ի յիշատակ իր նահատակ երեք հօրեղբօրորդիներուն՝ Նշան, Գարեգին եւ Մկրտիչ Նալբանդեաններուն:

ՆՇԱՆ՝ աւագը այս երեք եղբայրներուն՝ ծնած է 1872-ին, կ'ըլլայ ամենէն մեծ գաղափարապաշտը եւ աշխատողը իր եղբայրներուն, որոնք իր շունչովն ու օրինակովը կ'ոգեւորուէին: Պատանի հասակէն կը միանայ Պետօին եւ անոր թեւ ու թիկունքներէն մին կը հանդիսանայ մասնակցելով 1896-ի ինքնապաշտպանութեան: Զբաղելով հանդերձ իր արհեստով, գիշեր ու ցերեկ անխոնջ մասնակցութիւն կը բերէ կուսակցական ծանր ու պատասխանատու գործերու, զէնքեր, պահեստներ: Իր գաղտնապահութիւնն ու պատրաստակամութիւնը զինք միշտ ընտրելի կ'ընեն Վանի Քաղաքային Կոմիտէին:

1908-ին կը բանտարկուի, բայց անասելի տանջանքներու դիմադրելով անբասիր կ'ազատի:

1915-ի Ապրիլեան հերոսամարտին, Կարապետ Սարուխանեանի հետ Արաբուց շրջանի շրջանապետ կ'ըլլայ, եւ միշտ պատնէշի վրայ՝ թզաչափ մ'իսկ հող չի զիջիր գերազանց թշնամւոյն:

1915-ի ազատութենէն յետոյ Հայոց Ձորի գաւառապետ կ'ընտրուի: Մեծ նահանջէն վերջ գտնուեցաւ Վան՝ միշտ պարտականութեան գլուխ:

1918-ի ամրան Պաղտատ Պաքուպա նահանջի ճանապարհին կ'իյնայ 46 տարեկան հասակին:

ԳԱՐԵԳԻՆ, ծնած 1874–ին. արհեստով պայտար իր միւս եղբայներուն նման, տակաւին պատանի կ'ոգեւորուի յեղափոխական գաղափարներով, եւ Պետոյի շունչովը Դաշնակցական միւռոնով մկրտուած, կ'աջակցի անոր զինուորական աշխատանքներուն: 1896–ի Յունիս 3—10 (15–22) Վանի ինքնապաշտպանութեան կը բերէ իր բաժինը եւ դէպի Պարսկաստան նահանջի ատեն, անհաւասար կռուէ վերջ կ'իյնան ինքն, Պետոն ու Մարտիկը, եւ 70–է աւելի զինակիցներ: Իրենց միւս ընկերները, 800–ի չափ, Մ. Աւետիսեանի ղեկավարութեամբ արիաբար մարտնչումէ վերջ կը նահատակուին Աղբակի գաւառին մէջ, նոյն թուին:

ՄԿՐՏԻՉ, փոքր եղբայրը այս երրորդութեան, ծնած է 1877–ին: Անմասն չի կրնար մնալ իր ընտանիքին բնատուր ազգասիրական զգացումներուն եւ մտնելով Հ. Յ. Դ. շարքերը պատանի հասակէն եւ ինքնակամ ներքին մղումի թելադրանքով՝ անձնուիրաբար եւ հաւատարմօրէն կը կատարէ իրեն բաժին ինկած բոլոր գործերը: 1908 Մայիս 6–19–ին, Դաւոյի դաւաճանութեան ատեններ, երբ Արամ իր ընկերներով կը ձերբակալուի, Վահան Փափազեանի (բըժիշկ) փոքրիկ խումբն ալ կը պաշարուի հազարաւոր Թուրք զինուորներէ: Շնորհիւ խումբին մէջ գտնուող վարժ եւ յանդուգն զինուորներու — Գրիգոր Ալղաթեան — Մկրտիչ եւ ուրիշներ — ուժեղ կռուէ մը վերջ անոնք կը ճեղքեն սարսափահար թշնամու շղթան եւ կ'անցնին Լեռնապարի շրջանը, ուր եւս կ'ունենան մի քանի յաղթական ընդհարումներ Թուրք կանոնաւոր զինուորի հրամանատար Ջէլալ Փաշայի հետ:

ՄԿՐՏԻՉ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

Օսմանեան Սահմանադրութեան շրջանին, Յուլիս 11 — 24–ին Մկրտիչ դարձեալ կ'անցնի խաղաղ աշխատանքի, միաժամանակ զինելով եւ մարզելով հայ ժողովուրդը:

1915–ի Վասպուրականի բախտորոշ օրերուն զինուած խումբեր կը պատէին գաւառները պատրաստելու ժողովուրդը ինքնապաշտպանութեան:

Մկրտիչն ալ որպէս օգնական իր խմբապետ Ռուբէն Խարայէլեանի, այս պարտականութեան ընթացքին, 1915 Փետրուար 7–ին Բայրակ գիւղի կռւին մէջ հերոսական մահով կ'իյնայ: Մկրտիչ կը հանդիսանայ կռւին ոգին: Հազիւ 38 տարեկան՝ կ'անմահանայ:

Վանեցի, Յայտնի բանաստեղծ, Տիգրան Ամիրճանեան, ծնած է 1840-ին, եւ մեռած Մարտ 7, 1897-ին, Վան։ Կը պանդխտէ Պոլիս 1860-ին, եւ 1867-ին կը վերադառնայ Վան։ Պոլիս կը մտնէ ուսուցչական ասպարէզը՝ որ կը շարունակէ Վանի մէջ եւս։ Օժտուած լինելով բնատուր կարողութիւններով՝ համարեա ինքնաշխատութեամբ ձեռք բերած է իր ուսումը։ Ի բնէ բանաստեղծ, գրած է նաեւ թատերգութիւններ։ Եղած է ուսուցիչ, տարկաւագ եւ լեզուներու թարգման։ Իր գրած բանաստեղծութիւններուն եղանակներ յօրինած եւ զանոնք ժողովրդականացուցած է։

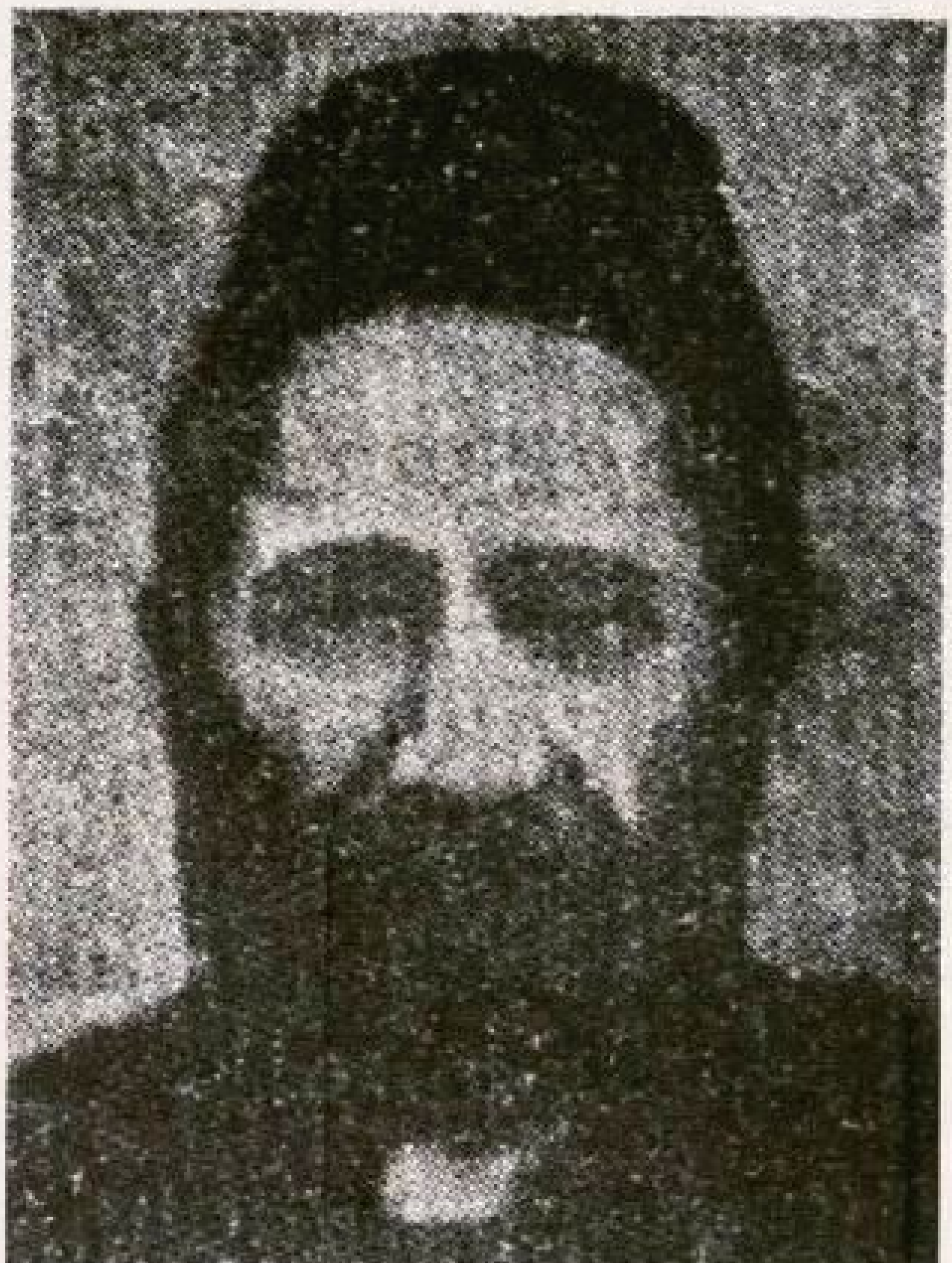

Տիգրան Ամիրճանեան

Իր գրական գործունէութիւն կը սկսի 1865-ին՝ Պոլսէն, գրելով «Տրդատ» եւ «Վարդան» թատերգութիւնները, որոնք թէեւ թերի են թէ՛ լեզուի եւ թէ՛ արուեստի կողմէն, բայց ժամանակին յաճախ ներկայացուած են։ Վարագայ տպարանէն լոյս տեսած իր «Մրմունջք»ը՝ 1870-ին, նկարագրականն է Թուրք բռնաբարութիւններուն։ «Վեց Անհամաձայն Եղբարք»ը թէեւ հայ ընտանիքի մը, բայց ի դէմս անոր՝ ազգին ներքին կեանքի անհամաձայն պատկերը կը ներկայացնէ։

Անոր ժողովրդական ոճով գրուած գեղեցիկ բանաստեղծութիւններ, «Թող Ախպէր բող որ իմ սիրտ վառուած էլնի» տպուած ի Պոլիս, եւ անոր «Կիկօ Մատօ» դաւեշտական երկը որ նկարագրութիւնն էր գիւղական հարսանիքի մը, գեղջկական եւ հարսանեկան պատկերներով, ուր Կիկօի բարոզը «Բարոզ կուտամ ես արջերուն», ժողովրդական բարբառով՝ գրական գոհար մըն է։ «Կիկօ Մատօ»ն իր գլուխ գործոցը կարելի է համարել։ Ափսոս որ իր բոլոր հեղինակութիւնները չեն տպուած։ Ամիրճանեանի փեսան՝ Տիգրան Աւագեան՝ կամ ժողովրդական անունով «Կակէ Տիգրան»՝ մեծ չափով տարածած է Ամիրճանեանի ժողովրդական երգերն ու թատերգութիւնները։

Տ. Թ. վանն Ն. Ն.ի

ՎԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 1907-Ի ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ԽՄԲԱՆԿԱՐԸ

ՆՍՏԱԾ (Ձախէն աջ) .— Սամուէլ Ռշտունի, Արամ Աղապապեան, Պր. Սահակ Դարբինեան՝ դպրոցի տեսուչը, Mr. Yaro՝ Ամերիկացի միսիոնար, Սուրէն Փոխանեան, եւ Ասլան Փանոսեան: ԿԱՆԳՆԱԾՆԵՐ (Ձախէն աջ) .— Մանուէլ Դարբինեան, Ռուբէն Ջրբաշեան, Լեւոն Շահբազյեան, Ղազար Ներկարարեան, Մարտիրոս Աւետիսեան:

Սահակ Դարբինեան ծնած է 1849 թուին, Վան «Արարուց Աղբիւր»ի մօտ, իրենց տոհմային տան մէջ: Իր կրթութիւնը ստացած է «Արարուց» Ծխական Վարժարանի մէջ Ճանիկեանի ձեռքին տակ: Բնատուր կարողութիւններով օժտուած, ինքնաշխատութեամբ կրցաւ ուսման եւ գիտութեան մէջ մեծ յառաջդիմութիւններ ցոյց տալ եւ բարձրանալ մինչեւ բարձրագոյն վարժարանի տեսչութեան պաշտօնին: Իր ժամանակուան Տէր Թոդիկեան Փալախկայի դասաւանդութեանը կրցաւ հակադրել աւելի ազատամիտ դաստիարակութեան մեթոտներ: Սահակ Դարբինեան արտակարգօրէն ուշիմ էր եւ ուսումնասէր: Հայրենասէր այս դաստիարակը օժտուած էր բազմազան կարողութիւններով: Հայագէտ եւ հայրենագէտ էր, միեւնոյն ժամանակ լաւ ծանօթ Անգլերէնի, որու շնորհիւ կատարած է գիտական դասագրքերու թարգմանութիւններ, որոնք գործածուած են Ամերիկեան վարժարանին մէջ երկար ատեն: Ունէր նաեւ առեւտրական ընդունակութիւններ, եւ իր կեանքի վերջին տարիներուն զբաղեցաւ վաճառականութեամբ: Դարբինեան ունէր պերճախօս լեզու որ մագնիսացնող էր բեմի վրայ: Ժողովուրդը եւ աշակերտները կը մնային կախ-

ուած անոր շրթունքներէն: Իր գործնական մտքի կարողութիւններու շնորհիւ յղացաւ եւ ստեղծեց միջոցներ ճակնդեղէ շաքար շինելու, Գործածթի քարիւղի հանքերը օգտագործելու, քարածուխի հանք օգտագործելու, բայց հանդիպեցաւ Թուրք կառավարութեան հակառակութիւններուն:

Առաջին անգամ ուսուցիչ կ՚ըլլայ «Արարատ» ծխական վարժարանին: Վերջէն կը մտնայ Վանի Ամերիկեան հաստատութիւններուն, նախ որպէս մատակարար որբանոցներուն եւ ապա որպէս տեսուչ: Ամերիկեան շրջանակի եւ վարժարաններու մէջ 1896–էն առաջ եւ վերջ հայութենէ ուծացումի ոգի կը տիրապետէր՝ աշակերտները դէպի բողոքականութիւն եւ դէպի Ամերիկա գաղթելու քարոզութիւններով: Դարբինեան որպէս ղեկավար, Գրուզեան եւ ուրիշներ կը ծառանան այս ազգավնաս քաղաքականութեան դէմ, եւ կը յաջողին մտցնել Ամերիկեան վարժարաններու մէջ, հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ մատենագրութեան եւ եկեղեցական պատմութեան դասաւանդութիւններ... այսպիսով անոնք կը յաջողին աշակերտներու մէջ արթնցնել ազգային զգացումներ: Անոնք կը յաջողին նոյնիսկ ազդել Ամերիկացի միսիոնարներու վրայ, յեղաշրջելով անոնց մտայնութիւնը դէպի հայ ցեղը եւ հայ կրօնը: Դարբինեան յայտնի էր սրամտութեամբ եւ պատրաստաբանութեամբ: Դպրոցական հանդէսի մը մէջ միսիոնարներու իսկ ներկայութեան կը պոռթկայ հետեւեալ հեգնական աղօթքը.—

«Ո՛վ Տէր, մեզ ալ տուր համադամ սեղան
Սեր, մեղր ու կարագ, հոյզ ամերիկեան,
Այլեւ աւարտող սոյն պարոններուն
Տուր միշտ ունենալ շիք հանդերձ փայլուն:

«Այդ պարագային, ո՛հ, մենք ալ, ո՛վ Տէր,
Սուտ չպիտ՝ խօսինք, շատ պիտ՝ աղօթենք,
Ու երբ Յիսուսէն ստանանք հրաւէր,
Դէպ արքայութիւն ուղղակի կը չւենք:»—Հ. Ե.

Սահակ Դարբինեանի շունչին տակ մեծցած եւ աւարտած շատ մը աշակերտներ ապագային յաջողութիւններու եւ դիրքերու տիրացած են: Իր աշակերտներէն Սամուէլ Ռշտունին ներկայիս Գալիֆորնիա է, եւ զբաղուած է հասարակական գործերու մէջ: Եղած է Էջմիածնի ինքնավարութեան անդամ 1918 – 20–ին: Անկէ վերջ թղթակից՝ Ամերիկեան թերթերու: Պր. Ռշտունին կը գրէ իր ուսուցիչ Դարբինեանի մասին «Վանի Ամերիկեան շրջանակի ուսուցչական ամբողջ կազմին մէջ ամենէն աւելի մեր մտքին եւ հոգու տեսութեան վրայ ազդողն եղած է՝ մեր դաստիարակ ուսուցիչ Սահակ Դարբինեան, որ ինչքան կրնայի զգալ այն ատեն, եւ կրնամ խորհիլ այսօր, իր հոգւոյն մէջ կը կրէր երէկի իմաստութիւնը, այսօրուայ այժմէականութիւնն եւ վաղուայ լոյսը: Նա այնքան առաջ էր իր ժամանակէն եւ միջավայրէն որ ետ ու դուրս մնաց ի վերջոյ:»

Նկարի միւս աշակերտներէն Մկրտիչ Ջրբաշեան եղած է առեւտրական եւ հանրային գործիչ։ Լեւոն Շահպազեան Հայաստանի Հանրապետութեան ատեն եղած է ներկայացուցիչ Լօրտ Մէյըրս Անգլիական Նպաստամատոյց Կոմիտէին։ Ներկայիս կ'ապրի Գալիֆորնիա։ Ղազար Ներկարարեան, եղբօրորդին Աղթամարի Կաթողիկոսական Տեղապահ Եղնիկ Վարդապետ Ներկարարեանի, եղած է ուսուցիչ, խնամակալ եւ ներկայացուցիչ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի։ Ներկայիս Ֆրանսա կը գտնուի։ Մարտիրոս Աւետիսեան, իրաւաբան, եղած է դատական պաշտօնեայ Հայաստանի Հանրապետութեան օրով։ Արամ Ազապարպեան, յայտնի առեւտրական։ Սուրէն Փոխանեան եղած է յեղափոխական զինուոր եւ ուսուցիչ։ Ասլան Փանոսեան եղած է ուսուցիչ, պաշտօնեայ, կառավարիչ։ Ներկայիս կ'ապրի Գալիֆորնիա։

Սահակ Դարբինեանի աշակերտներէն է նաեւ Նիւ Ճըրզիաբնակ յայտնի վաճառական, հասարակական եւ հանրային գործիչ եւ Համա-Վասպուրական Հայրենակցական Միութեան ատենապետ Վարդան Կարապետեան՝ — Տ. Թ.

ՏՈՔԹ. ՄԱՆՈՒԷԼ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ ԵՒ

ՎԱՆՈՒՀԻ ԵՒ ՄԱՆՈՒԷԼ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆՆԵՐ

ՔՈՐՓԸՐԸԼ ՎԱՆՈՒՀԻ ԿԼՕՐԻԱ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Մանուէլ Դարբինեան զաւակն է Սահակ Դարբինեանի, ծնած է Վան, Ապրիլ 2, 1888–ին։ Իր նախնական կրթութիւնը ստացած է «Արարուց» վարժարանը, ապա աւարտած Վանի Ամերիկեան վարժարանը։ Ամերիկայի մէջ յաճախած է Միչիկընի State College–ը եւ աւարտած՝ 1917–ին։ Ա. Համաշխարհային պատերազմին կամաւոր կը գրուի Ամերիկեան բանակին մէջ։ Պատերազմէն վերջ կը հետեւի քիմիաբանութեան եւ մանրէաբանութեան։ Բ. Համաշխարհային պատերազմին կրկին կամաւոր կ'արձանագրուի բանակի առողջապահական բաժանմունքին մէջ, որպէս մայոր։ Ներկայիս որպէս պահեստի մայոր տուն կը գտնուի։ Տքթ. Մանուէլ Տիթրոյթի Համա-Վասպուրականի Միութեան Արանց Մասնաճիւղի ատենապետն է։

Գօրփօրըլ Վանուհին զաւակն է Տէր եւ Տիկ. Մանուէլ եւ Աբշալոյս Դարբինեաններու:

Վանուհին ծնած է Դեկտ. 14, 1923–ին, Տիթրոյթի մէջ: Բարձրագոյն վարժարան աւարտելէ վերջ հետեւած է առեւտրական ուսումի՝ Տիթրոյթի Համալսարանին մէջ եւ անդամ է National Honor Society-ին:

Քաջածանօթ է հայերէնի, լաւ կը գրէ եւ կը կարդայ:

Դեկտ. 1, 1944–ին կը միանայ բանակի կանանց բաժանմունքին, W. W. C. 1945 Յունիսին կ'ուղարկուի անգրծոյ: Գանուելով Անգլիա ու Ֆրանսա. ու ներկայիս ալ Գերմանիա:

ԳՕՐՓՕՐԸԼ ՏԻԳՐԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Տիգրան՝ քառնիկը Սահակ Դարբինեանի, զաւակն է Տէր եւ Տիկին Մանուէլ եւ Սօնիա Դարբինեաններու: Ծնած է 1926 Օգոստոս 10–ին, Hibbing, Minnesota:

Տիգրան աւարտած է Տիթրոյթի Park High School-ը:

Զինուորագրուած է 1943 Դեկտ. 12–ին՝ բանակի օդաւարմիկին մէջ:

Ներկայիս կը գտնուի St. Antonio, Colo. ուր զօրաբաժնի գրասենեակին մէջ պաշտօնեայ է:

Ունի Հրաժին եւ Արամ եղբայրներ եւ Մարգարիտա ու Վառ անուն քոյրեր:

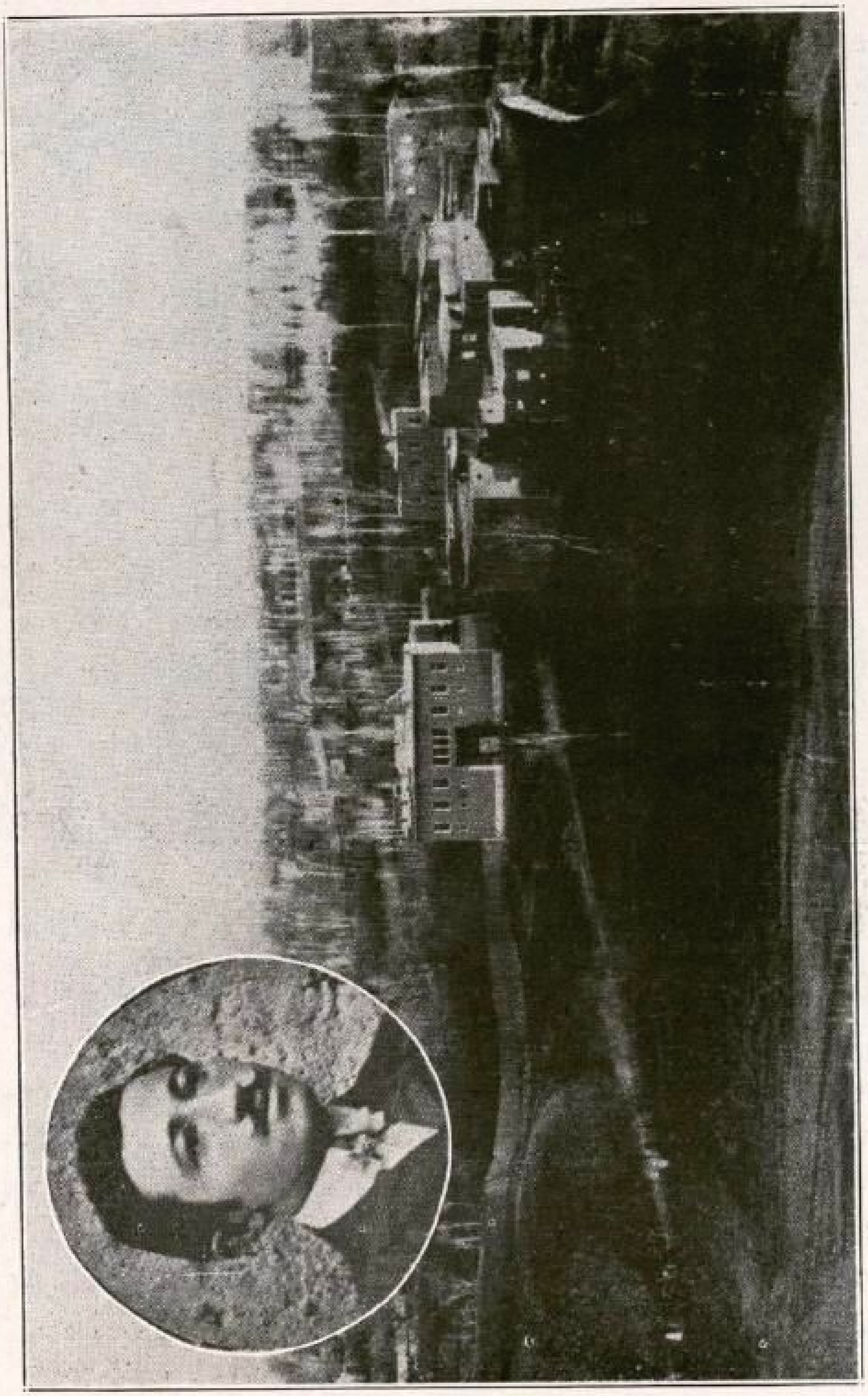

ՆՈՐԱՏՈՒՆԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐԸ

Յարգանօք

ՀՐԱՉ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Տիթրոյթ, Միշիկըն

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ | ՎԱՐԱՆԴ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ | ԱՐԱՄ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Վարանդ որդին է Տէր եւ Տիկ. Մովսէս եւ Մարինէ Մանուկեաններու, վանէ կարճկան գաւառէն: Ծնած է 1816–ին, Քանատա, ուրկէ ծնողաց հետ վտխադրուած է Տիթրոյիթ: Գործօն անդամ է Հ. Ե. Դ. Զաւարեան Ուխտին: Հայ Սքուչն վերջ հետեւած է Մեքենագիտութեան: Ջինուորագրուելով, օդաուրմիկին մէջ մեքենագէտ է: Ուղարկուած է պինուորական գօրէճ եւ աւարտած՝ որպէս մեքենագէտ եւ էլեքտրագէտ:

Փըրլ Հարպըրի վրայ եղած ձարտնական պատերազմէն հրաշքով ազատած է: Ունեցած յաւաջդիմութեանց համար պերուած է, եւ օգտակարանի վարիչ է: Ձարտնական խորտակուած օդանաւերու կտորներէն հնարեց գիւտ մը որ կ'օգտագործուի պատերազմական նախարարութեան կողմէ: Վարանդ մօտէն ծանօթ է Տիթրոյիթի հայ կեանքին: Ծնողաւէր է եւ ընկերասէր:

Հետեւեալ ոտանաւորը բանակ եղած ատեն դրկած է իր մօրը.—

TO MY MOTHER ON MOTHER'S DAY

When Hawaii's sun is sinking
In full Glory of the West,
My thoughts go sailing home to you
Of all the mothers best.

And then my thoughts go further
How good God is to me,
To spare my mother and keep her safe
For a soldier across the sea.

Արտաւազդ որդին է Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Բեբրոն Յարութիւնեաններու, Վան Կարճկան գաւառէն։

Արտաւազդ ծնած է 1917–*ին, Երեւան, Հայաստան։ Ծնողաց հետ Ամերիկա գալով կ'աւարտէ* Հայ Սքուլը*։*

1941–*ին մտնալով բանակին՝ օդատորմիղին մէջ կ'ըլլայ օդակիր, զինուոր։ Անդամ է Հ. Ե. Դ. Զաւարեան Ուխտին։ Կը գտնուի Ամերիկա։*

Արամ Մկրտիչեան ծնած է 1916–*ին*, Davenport, Iowa–*ի մէջ։ Զաւակն է Տարօնցի Տէր եւ Տիկին Արմենակ եւ Աղնիւ Մկրտիչեաններու։* 1941–*ին կը զինուորագրուի բանակին կողմէ, եւ իր պարտականութեան գլուխ պատերազմի դաշտին վրայ կը նահատակուի։*

Մխիթարութիւն կը հայցենք ծնողաց։

Յարգանքներով

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՆԷ ԵՒ ՄՈՎՍԷՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆՆԵՐ

Տիթրոյթ, Միշիկըն

Կարօտեալին կարեկցիլ միայն մարդկային է
Անոր օգնելը Աստուածային:

ՀՕՐԷՍ ՄԱՆՆ

Ինծ մօտ կը գտնուի հին հատոր մը 6 × 12 մատնաչափ մեծութեամբ եւ 1048 էջերով:

Այս գիրքը իր մէջ կը պարունակէ Վասպուրականի հին Աւետարաններու յիշատակարաններուն մէջ գտնուած զանազան կարեւոր տեղեկութիւններ,— Վասպուրականի մեծ երկրաշարժը, Սովը, Շահ Աբբասի չահատակութիւն–ները, Պատմութիւն Վարդ Պատրկայ *Գեղարքայ...:*

Սոյն հատորը կը գտնուի իմ քով եւ ես զայն կը փոխանցեմ Համա–Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆ (ՔԵՌԻ)

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.—

Համա–Վասպուրականի կեդրոնական վարչութիւնը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ այս թանկագին նուէրին համար:

ԱՐԱ ԶՐԵՀԻԿԵԱՆ

Cpl. Ara Zrehigian

Արան ծնած է 1919 Նոյմ. 2–ին, Միտըլպօրօ, Մէս.։ Ծնողքը փոխադրուած է Տիթրոյթ, ուր Արան կորսնցընելով իր արժանաւոր հայրը՝ Նազարէթ Զրեհիկեանը, մեծցած է մօրը խնամքին ներքեւ։ Աւարտած է Northern High School, *հետեւելով Քիմիական դասընթացքներուն։*

Զինուորագրուած է 1942 Սեպտ. 3–ին, եւ աւարտելով զինուորական քիմիագիտական գոլէճ՝ եղած է հրահանգիչ հեղձուցիչ կազի։

1943–ին ուղարկուելով անդրծով՝ իր օգտակար աշխատանքներուն համար իբր գնահատանք տրուած է 5 աստղեր։

Ներկայիս տունն է եւ կը հետեւի գոլէճի դասընթացքներու։

Յարգանքներով

Մայրը՝ *ՈՍԿԵՀԱՏ ԶՐԵՀԻԿԵԱՆ ԵՒ*

Քոյրերը՝ *ԱԶԱՏՈՒՀԻ ԵՒ ԱԼԻՍ*

Խոսրով Զաքարեան

Ծնած Վան, 1892–ին, ուր եւ ստացած է իր կրթութիւնը։

Վանի մէջ մասնակցած է յեղափոխական ազատագրական աշխատանքներուն։ Վառ կը յիշէ եւ կը նկարագրէ 1908–ի Մարտ 10–23–ին տեղի ունեցած Դաւօի տեսօրը, երբ հայկը կը ճողոպրի Թուրքերու ձեռքէն, կոխկրտելով ու փախչելով սպաննուած հայ դիակներու վրայէն։

1917–ին Ամերիկա գտնուելով կը միանայ Ամերիկեան ուժերուն եւ կ'ուղարկուի Ֆրանսա։

Կ'ամուսնանայ եւ իր օժանդակութիւնը կը բերէ հանրային աշխատանքներու։

Իր տիկնոջ հետ միասին գործօն անդամ է Տիթրոյթի մէջ Համա–Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան։ Տիկ. Վարդուհի հայ ոգիով մեծցուցած է իր չորս սիրական զաւակները՝ Քնարիկ, Ժիրայր, Կօլաէ եւ Պերճուհի։

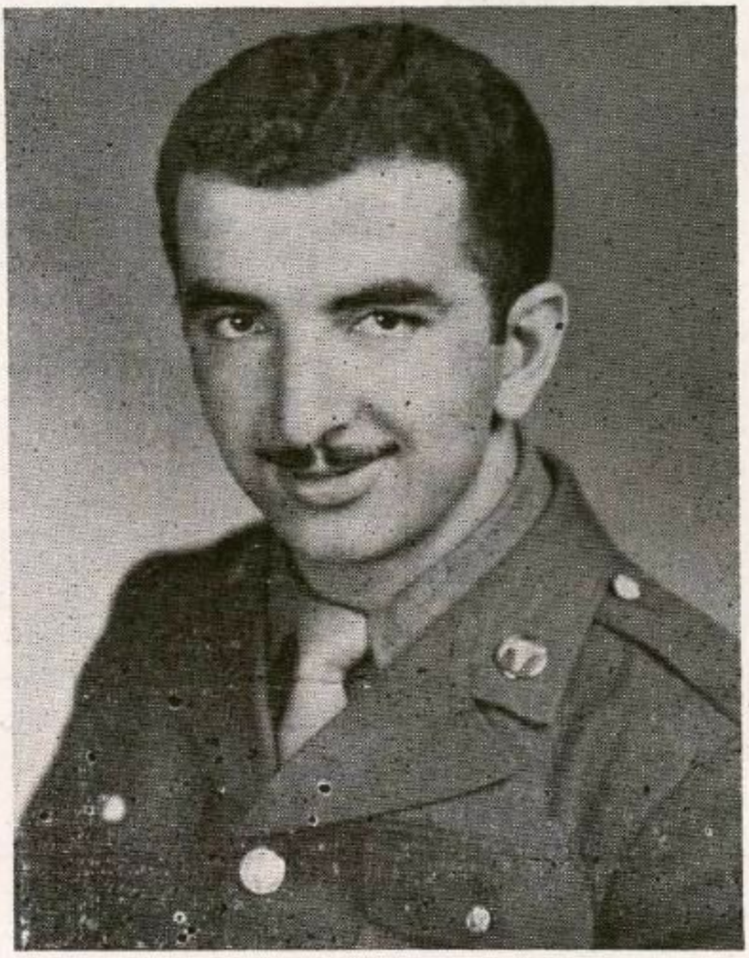

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

HARRY MARDEROSIAN

Յարութիւն զաւակն է Տէր եւ Տիկ. Օհաննէս եւ Սոզոմէ Մարտիրոսեանների, Շահապի գիւղէն: Ծնած է 1922 Սեպտ. 18-ին, Մարսիլիա, Ֆրանսա:

1929-ին ծնողաց հետ Ամերիկա եկած եւ հաստատուած է Հայլընտ Փարք (Տիթրոյթ) եւ աւարտած՝ տեղւոյն Բարձր. Դպրոցը, ապա Detroit Business Institute-ը:

1943-ին զինուորագրուեցաւ բանակին, եւ որպէս հաչուակալ գեղեցուեցաւ բժշկական ճիւղին մէջ: Մարդանքներէ վերջ ուղարկուեցաւ անդրծով:

Մարսէյլի մէջ կը հանդիպի իր մեծ ծնողացը՝ որոնք չատ կ'ուրախանան մեծցած Յարութիւնը տեսնելով:

Պատերազմը լրանալուն արձակուելով վերադարձած է տուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԵՂԲՕՐՍ ՄԱՐԳԱՐԻՆ

Վասպուրակա՛ն քաջ եւ հպարտ՝
Ոչ ոքի չես գլուխ ծռած.
Միշտ եղել ես անկախ, ազատ,
Հայաստանի անկիւնաքար:

Դուն չես վախնար Թիւրքից,
Կ'ըմբոստանաս դուն ճնշումից.
Անհաւասար կռուի միջին,
Փախչի անթիւ քու թշնամին:

Դուն զոհեր տուիր Վռամեան, Իշխան,
Պետօն, Մարտիկ, Աւետիսեան,
Տիգրանն ըմբոստ, սէգ Տէրօեան,
Եւ քաջարի զոհք բազմազան:

Արամն անմահ, քաջն Արմենակ՝
Եղան քեզի մեծ ռահվիրան,
Եւ շահելով ողջ յաղթանակ
Դրօշակ պարզեն բերդին ի Վան:

Յնծա՛ ուրա՛խ, Մայր Հայաստան,
Հայոց լեռնե՛ր ողջոյն կուտան
Ողջոյն կ'առնեն Հայ դրօշակին,
Փառք ու պարծանք Հայաստանին:

ՍՈՂՈՄՈՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

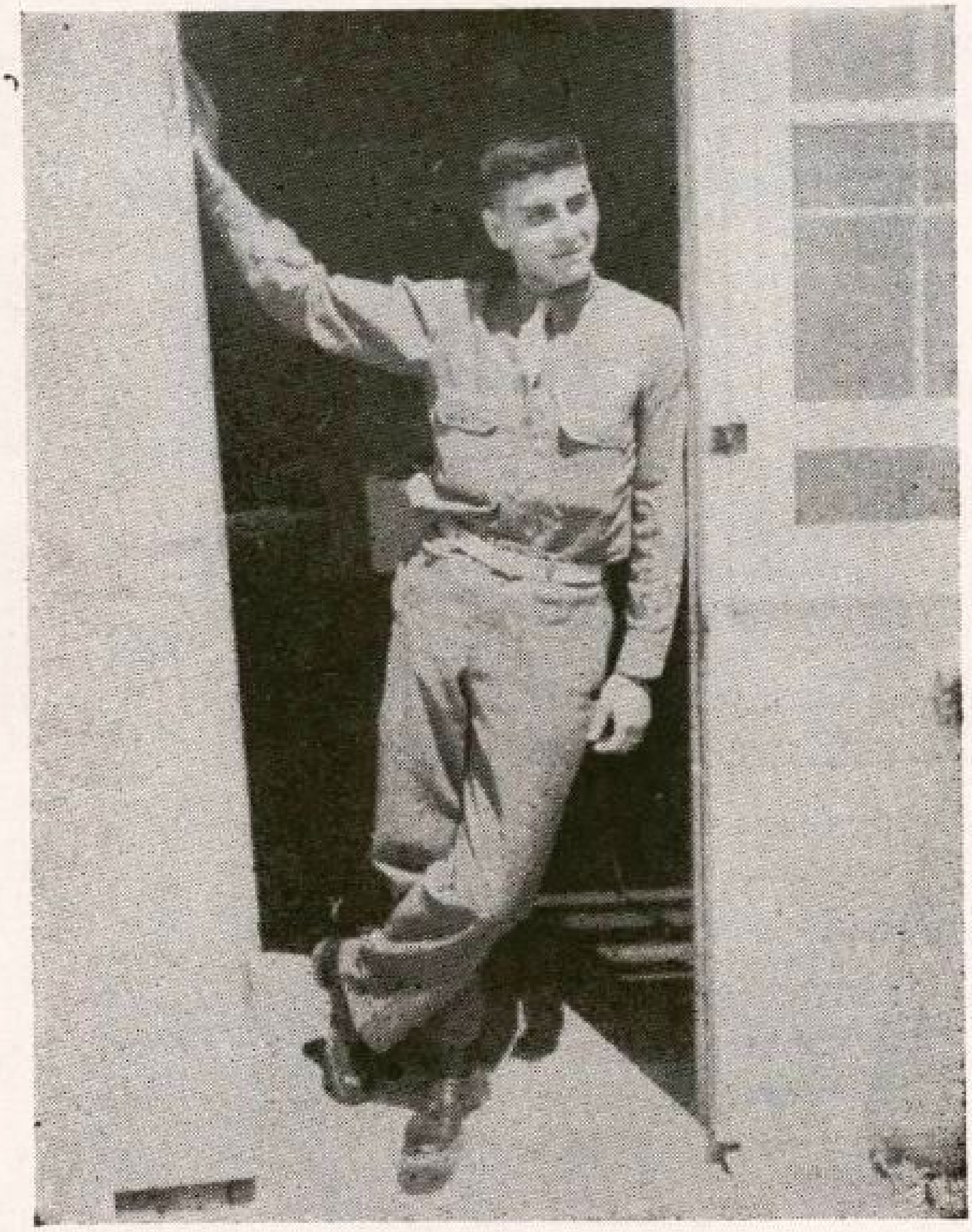

ՍԱՀԱԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ծնած է Տիթրոյթ, 1924–*ին*։

Աւարտած՝ Cooley *Հայ Սքուլը։ Բարեհամբոյր բնաւորութեան տէր ըլլալով սիրուած է ամէնքէն։ Կարճ պատմուածքներ կուտար տեղական թերթերուն։ Կաշխատէր Ֆիշըր Պատիի գրասենեակը։*

Զինուորագրուած է 1942–*ին. մարզանք առնելէ յետոյ՝* 3–*րդ Բանակին հետ ղրկուեցաւ Եւրոպա։*

Այժմ կը գտնուի Գերմանիա։

Կը մաղթենք իրեն եւ ամէնուն շուտափոյթ վերադարձ։

Ծնողք՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆ*

Տիթրոյթ, Միչիկըն

ՄԵԾ ՀՕՐՍ ԵՒ ՄՕՐՍ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ՝ ՈՐՈՆՔ Կ՚ԵՐԳԷԻՆ

Վարէ՛ որդեակ իմ Սամուէլ,
Ուղիղ վարէ զմաճն ու ակօս.
Արձակ դաշտերն են մեր պատեր
Պարարտ, բեղուն եւ բարեբեր.
Եւ ես ցանեմ ցորենի հատեր,
Քաղենք յուսով բազմապատիկ,
Օրհնեա՛լ է հողն եւ մեր սերմեր:

Օրհնեա՛լ՝ մշակք եզնամոլներ,
Օրհնեա՛լ է անդ եւ անդաստան,
Օրհնեալ՝ Աստուած,
Որ տայ անձրեւ եւ արեւ.
Օրհնեա՛լ վաստակ երկրագործին,
Արդար ազատ ի դժրանց:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍՄԲԱՏ ԱՂԱՒՆԵԱՆ

Տիթրոյթ, Միշիկըն

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍ

Յիշում եմ ես իմ հայրենի արշալոյս ոսկեծին,
Վճիտ առուի անուշ կարկաչն՝ քաղցրիկ գեփիւռն այգածին,
Եւ գեղապանծ սէգ լեռների գագաթները ամպամած
Եւ կապուտակ ջինջ ծովակի ալիքները փրփրած:

Եւ յիշում եմ քեզ, հայրենիք, հոգիս մատաղ քո սիրուն,
Քո սէգ լեռները, ջրերդ քաղցրիկ, հեկեկանքդ ուսպուն.
Եւ յիշում եմ քեզ, մայրիկ ջան, պայծառ ինչպէս արշալոյս
Մօր ձայնը քաղցրահնչիւն, կարկաչի պէս քաղցր անուշ:

(Հեղինակը չի յիշեր)

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՂԱՐՇԱԿ ԱՂԱՊԱՊԵԱՆ

Տիթրոյթ, Միշիկըն

S/SGT. GEORGE KRIKORIAN

ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գրիգոր զաւակն է Վանեցի Տէր եւ Տիկ· Հայկ եւ Երանուհի Գրիգորեան-ներու, ծնած է 1921 Մայիս 16-ին, Տիթրոյթ: Աւարտած է տեղւոյն Սէն-թրրլ Հայ Սխուլը: Վերջէն Lawrence Institute of Technology*-ի մէջ հե-տեւած է օդանաւային երկրաչափու-թեան:*

Զինուորագրուելով բանակին՝ 1943 *Յունուար* 11*-ին, գտնուած է* Fort Custer *եւ* Fort Bradly, Michigan, *եւ ստացած է զինուորական մարզանք-ները:*

Այս վերջնոյն մէջ գտնուած ժա-մանակ եղած է դէխաւորը պահակնե-րու, որոնք հսկած են Միւիէրիօր եւ Հիւրոն լիճերու մէջեւ գտնուող Sault Ste. Marie *խիստ կարեւոր ջրանցքին:*

Այս ջրանցքի մէջէն կ'անցնի Ամե-րիկայի ամբողջ պողպատի 7/8-ը, որ-նուն մատակարարելու համար Միաց-եալ Նահանգներու պողպատի գործա-րաններուն, որոնք այս պատերազմի ընթացքին մատակարարեցին բոլոր պիտոյքները մեր հսկայ բանակին եւ Նաւատորմին, և Դաշնակիցներուն մեծ չափով:

Այս ջրանցքը մեր թշնամիներու համար ամենատաղտկին թիրախներէն մէկը կը համարուէր, եթէ երբէք անոնք կրնային անոր հասնիլ:

Ձօրձ Մեպո· 4, 1943-ին կ'ուղարկուի անդրծով եւ 27 ամսուայ տեւո-ղութեանը կը գտնուի Անգլիա, Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Գերմանիա: Անգլիա

հասնելուն կը կարգուի հոնկէ՝ Միջ-Դաշնակից Ուժերու Գերագոյն Կեդրոնատեղին, ըլլալով մէկը Տիթրոյթի այն վեց անձերէն՝ որոնց Ընդհ. Հրամանատարութիւնը կը վստահէր ամենաշատ գաղտնի պահուած ժողովարահը, ուր Դաշնակիցներու Բարձրագոյն Հրամանատար՝ Զօրավար Այզընհաուր իր հրամանատարական կազմին հետ ծրագրեց խիստ բարդ եւ անկարելի նկատուած Եւրոպական ցամաքամասի ներխուժումի ամբողջ ծրագիրները: Նորմանտիի ներխուժումէն քիչ առաջ մեր այս հայորդին իր գասակի հետ միասին կ'արժանանայ յարգալի եւ առանձնաշնորհեալ պատուի մը — Զօրավար Այզընհաուրի անձնական թիկնապահութեան պաշտօնին: Ասոնք ունէին գիտակցութիւնը թէ իրենք պատասխանատու են պահպանելու այն մարդը որու անձը գնահատուած էր հինգ լրիւ զօրաբաժիններով — 75,000 զինուոր: Գիտակցելով ասոր՝ անոնք ի գործ դրին իրենց բոլոր կարողութիւնները՝ պաշտպանելու այս խիստ թանկ գնահատուած անձնաւորութիւնը: Ճօրճ որպէս անոր տան եւ սենեակի անմիջական հսկիչներու գլխաւոր՝ առիթներ չէ փախցուցած սորվելու Զօրավարի խոհանոցէն ներս եւ օգտուելու ամենահամեղ ուտելիքներէն եւ խմելիքներէն: Այզընհաուր թէեւ բազմազբաղ մարդ՝ բայց մեծ խնդիրներէն դուրս կը հետաքրքրուէր նոյնպէս մանրամասնութիւններով: Այսպէսով օր մը իր պաշտօնատեղին դացած ժամանակ կը հանդիպի եւ կը հարցնէ Ճօրճին թէ ո՞ր նահանգէն է, ի՞նչքան ատեն ծառայութեան մէջ, արդեօք անկողին ունի՞, սենեակը հանգստաւէ՞տ է, սնունդը բաւարա՞ր: Այդ մտերմութիւնը ան ցոյց կուտար բոլորին ալ: Բաջարի եւ պարթեւահասակ այս երիտասարդը Ընդհ. Հրամանատարին հետ ճամբորդած է բազում ճակատներ, եւ Եւրոպայի զանազան վայրեր՝ բազմաթիւ ժողովներու համար: Այզընհաուրի մասնաւոր երկաթուղային գնացքը միշտ պատրաստ՝ եւ 10-է աւելի վակոններէ կը բաղկանայ եղեր, մէկ մէկ վակոն, ննջասենեակի, քոնֆերանսներու, քարտէսներու, լոգարանի, խոհանոցի, ճաշարանի եւն.ի համար. մէկի վրայ ալ կը գտնուէր իր անձնական 16 մխոցաւոր Քատիլլաք օթօմօպիլը: Ճօրճ մինչեւ իր ազատ արձակուիլը — Դեկտ. 8, 1945 — ունեցած է բազում պատուանշաններ, բարի վարուց մետալ, Ամերիկեան գործողութիւններու շրջանակի ժապաւէն, Ամերիկեան պաշտպանութեան ժապաւէն, Եւրոպական-Աֆրիկեան եւ Միջին Ասիական թատերաբեմերու ժապաւէնը, 4 պատերազմի աստղեր, եւ Բ. Համաշխարհային պատերազմի յաղթանակի ժապաւէն:

Ճօրճ հպարտութեամբ կը յայտնէ նոյնպէս թէ Զօր. Այզընհաուրի անձնական քարտուղարուհին ալ Հայուհի մըն էր, դարձեալ Տիթրոյթէն, յինապես Օր. Սուզի Սարաֆեան, որ դուստրն է Տիթրոյթի մեր հանրածանօթ ընկերներէն Պ. Շմաւոն եւ Տիկ. Մաքրուհի Սարաֆեաններու: Տ. Թ.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿ ԵՒ ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՆԵՐ

Տիթրոյթ, Միշ.

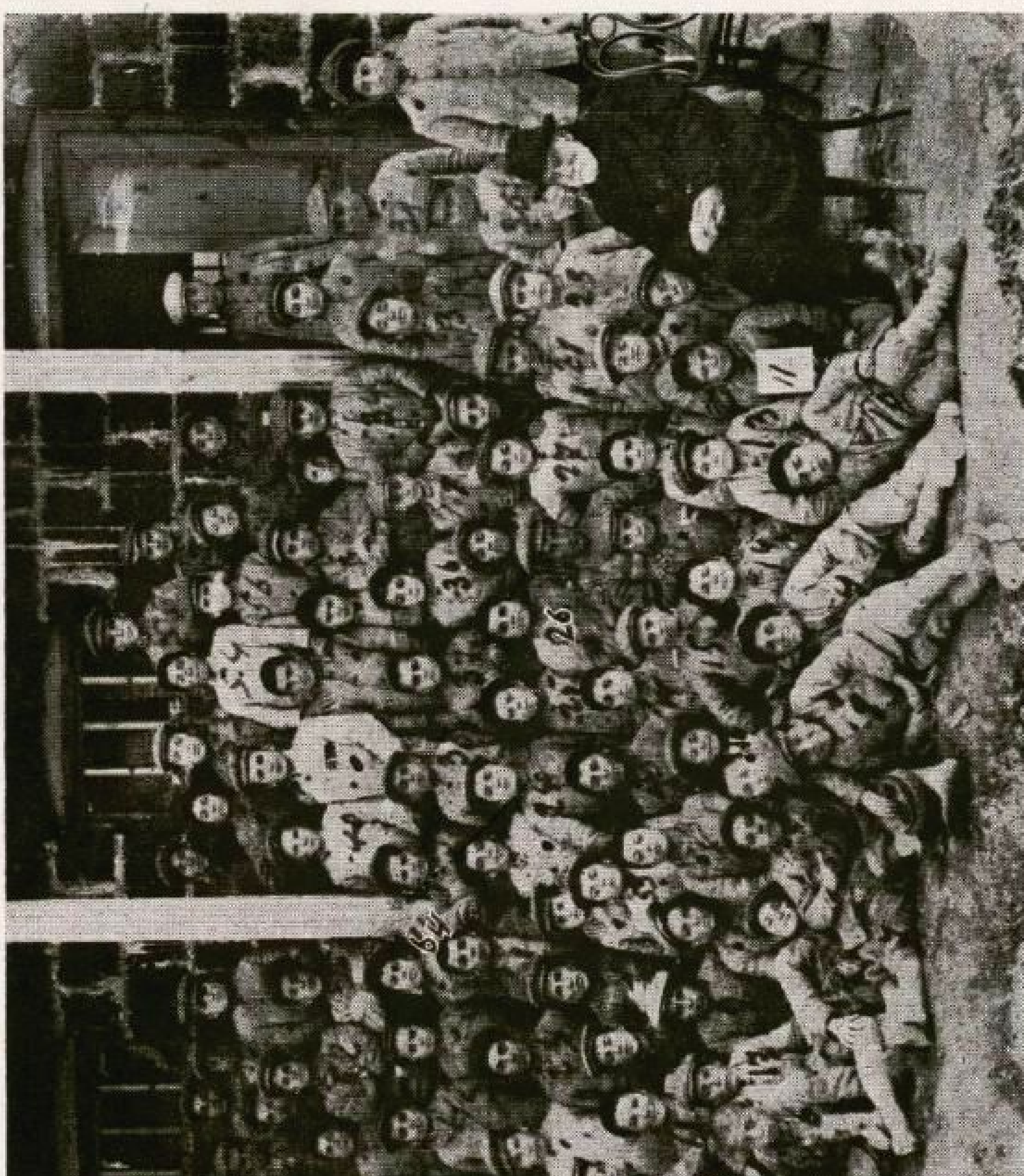

Ամերիկեան Ա. Որբանոցի խմբանկարը, նկարուած 1917 թուին, Հայաստանի Մայրաքաղաք Երեւանի Մէջ

Սոյն նկարը կը ներկայացնէ միայն չնչին տոկոսը այն հազարաւոր որբերուն որոնցմով լեցուն էր Հայաստանը Ա. Համաշխարհային Պատերազմին: Ամերիկեան այս Ա. Որբանոցը կազմուած էր 150 Վասպուրականցի որբերէ: Մեր խնամատարն էր Տոքթ. Րէյնոլտ՝ ճերմակ մօրուքով, իսկ կառավարիչն էր Իշխանի–Գոմցի Յակոբ Մուտոեան առաջին շարքի մէջ: Որբերու մէկ մասը Ամերիկա են, իսկ միւսը՝ Հայաստան, ես թիւ 64–ն եմ:

ԵՂԻՍԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

P.F.C. ARDAVAZT A. N. APRAHAMIAN

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Արտաւազդ զաւակն է Տէր եւ Տիկին Նահապետ Աբրահամեաններու, Վանի Ցարալէզ գիւղէն. ծնած է Տիթրոյթ, 1925 Նոյմ. 20–ին: 17 տարեկանին յաջողակն Արտաւազդ լաւագոյն նիշերով աւարտեց ՍԷՆԹՐԸԼ Հայ Սքուլը:

1944 *Դեկտ.* 7–*ին միացաւ Ամերիկեան բանակին. գտնուեցաւ Ֆորթ Շէրիտըն, եւ ապա փոխադրուեցաւ Ֆորթ Նաքս, Քընթաքի,* 6–*րդ զումարտակին մէջ, ուր իր զինուորական կրթութիւնն յաջողութեամբ լրացուց, ստանալով* շարփ շութըրի *եւ* Կուտ Քանտըքթի *կրկնակի մետալներ: Ապա կը փոխադրուի Պալթիմոր, Մէրիլէնտ, եւ անկէ ալ Քալիֆորնիա:* 1945 *Օգոստոս* 13–*ին կ'ուղարկուի անդրծով՝ Փիլիփինեաններ:*

Ներկայիս կը գտնուի Ճափոնի ներսերը՝ Միթօ անուն քաղաք մը, Թոքիոյէն 150 *մղոն հեռու:*

Շուտով ողջ եւ առողջ վերադարձ կը մաղթենք:

ԻՇԽԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

PRINCE SARKISIAN

Իշխանի հայրը, որ եղած է կամաւոր Ա. Համաշխարհային Պատերազմին, անուանած է զինք ի յիշատակ վանի «Իշխանձի»: Իշխան ծնած է 1919 Նոյմ. 13–ին, Իրի, Փէնսիլվանիա: Նա աւարտած է Տիքրոյքի Հայկազեան Փարմ Բարձր. վարժարանը: Եօթը տարի հետեւած է հայկական դպրոցի, որով եւ բանակէն՝ հայերէն նամակներ գրած է իր ծնողաց:

Զինուորագրուած է 1943 Յունիս 8–ին եւ աւարտած է զինուորական քաջկական վարժարանը: Ղրկուելով անդրծով՝ պտնուած է Անգլիա եւ Ֆրանսա, եւ արժանացած է գնահատանքի եւ 3 պատերազմական աստղերու:

1945 Սեպտեմբերին զինուորական յանձնախումբի հետ ուղարկուած է Նիւրէմպուրկ, Գերմանիա, մասնակցելու պատերազմական ոճրագործներու դատավարութեան:

Ծնողքը՝ Տէր եւ Տիկ. Յակոբ եւ Տիգրանուհի Սարգիսեաններ

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՏԻՆՕԵԱՆ

MASTER SGT. RICHARD DINOIAN

Was born February 25, 1924, in Highland Park, Detroit, Mich. a graduate of Central High, majoring in Commercial Course. He attended Ford Trade School, in the aircraft division.

Richard enlisted in the Army April 14, 1943. After training he was placed in the Quartermaster Corps and was sent overseas late in 1943. At the invasion of the European Continent he was in France, and fought bravely in the Ardennes Bulge, and receieved the Bronze Star for bravery. He followed the war into Germany. After cessation of hostilities he was sent to Le Havre, France, and assigned to court martial cases.

He travelled to Marseilles, France, to meet his relatives. He was in search for Armenians where ever he went.

Ծնողք՝ ՏՔՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԳԱՔՐԻԷԼ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՏԻՆՕԵԱՆՆԵՐ

ԱՐԱՄ ԵՒ ՎԱՆԻԿ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆՆԵՐ

P.F.C. ARAM TERLEMEZIAN CPL. VANIK TERLEMEZIAN

Վանիկ ծնած է 1921 *Սեպտ.* 20–*ին, Էվէրէթ, Մէս.: Աւարտած է Ֆրանքլին Ն. Հ.ի Բարձր. Վարժարանը, մեծ յաջողութիւններով:*

1942 *Սեպտ.* 12–*ին կը զինուորագրուի բանակի օդատորմիղին մէջ եւ* 9 *ամսուայ մարզանքներէ վերջ կը միանայ* Ordnance Department–*ին:*

1943 *Մայիս* 15–*ին կ'ուղարկուի Խաղաղականի ռազմաբեմ, ուր Նիւ Կինիէն մինչեւ Ֆիլիպեան կղզիներ եւ Օքինավա, իր կազմածի հետ. հետեւած է քայլ առ քայլ Զօր. ՄըքԱրթըրի բոլոր զինուորական արշաւներուն:* 33 *ամսուայ անդրծով ծառայութեան ընթացքին արժանացած է զինուորական գնահատանքներու,* 8 *աստղերու եւ բազում այլ մետալ եւ ժապաւէններու: Իր պատկանած օդատորմիղային խումբը զգետնած է* 350 *ճապոնական օդանաւեր: Տուն եկած է* 1946 *Յունուար* 15–*ին:*

ԱՐԱՄ ծնած է 1922 *Դեկտ.* 21–*ին, Չըլսի, Մէս: Աւարտած է Օրէնճ, Նիւ Ճըրզիի Բարձր. Վարժարանը: Ցանդուղն եւ լաւ ֆութպոլիստ է:*

1943 *Մարտ* 9–*ին կը միանայ բանակի օդատորմիղին: Որպէս լաւ մեքենագէտ, բանակին կողմէն կ'ուղարկուի մի քանի մեքենագիտական վարժարաններ:* 1944 *Յունուար* 13–*ին ուղարկուած է Իտալական ռազմաճակատ, ուրկէ մասնակցած է Պալքանեան եւ Եւրոպական ռազմաճակատներու ռմբակոծումներուն, արժանանալով* 8 *աստղերու եւ ուրիշ գնահատանքներու եւ մետալներու:* 1945 *Հոկտ.* 11–*ին վերադարձած է տուն:*

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՏԱՃԱՏ ԵՒ ԱՐՓԻՆԷ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ*
Քոյրերը՝ *ԱՆԱՀԻՏ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ԵՒ* եղբայրը՝ *ՏԱՃԱՏ* (Կրտսեր)

Ա. ՏԵՂԱԿԱԼ ԺԻՐԱՅՐ ԽԱՆՃԵԱՆ

Ժիրայր զաւակն է Տէր եւ Տիկ. Օհաննէս եւ Մէրի Խանճեաններու: Ծնած է 1923 *Յուլիս* 27*–ին, Տիթրոյթ, Միչ., եւ աւարտած տեղւոյն* Սէնթրըլ Հայ Սքուլը, *ապա հետեւած է երկու տարի* Wayne *Համալսարանի Մեքենագիտական ճիւղին:*

1943 *Մայիս* 6*–ին, կը զինուորագրուի բանակի օդատորմիղին մէջ: Նիւ Մէքսիքոյի օդանաւային վարժարանէն կ'աւարտէ որպէս Ա. Տեղակալ եւ Օդանաւի Վարիչ* B–29*ի վրայ:*

1945 *Մայիս* 6*–ին կ'ուղարկուի Խաղաղականի ռազմաբեմը: Ճափոնի վրայ իր կատարած* 18 *թռիչքներու եւ ռմբակոծութիւններուն համար կ'արժանանայ երեք յայտնի քաջագործութեանց մետալներու եւ բազում շքանշաններու: Ներկայիս կը գտնուի ծովերէն անդին:*

* * *

ՎՐԷԺ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
P.F.C. CHESTER BEDIKIAN

ՍՈՒՐԷՆ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
P.F.C. JAMES BEDIKIAN

ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

Վրէժ ծնած է Յուլիս 24, 1915–*ին, Ուօթըրթաուն, Մէս.։ Աւարտած է* Highland Park High School–*ը։ Արհեստով յաջող լուսափորագրիչ է։*

Մայիս 15, 1943–*ին կը մտնայ բանակի օդային բաժանմունքին։ Կը մարզուի որպէս մեքենագէտ, եւ իր կարող ծառայութիւններու համար կը ստանայ* 4 *պատուանշաններ։ Ներկայիս որպէս գլխաւոր մեքենագէտ կը գտնուի* Camp Grant, Ill.

ՍՈՒՐԷՆ ծնած է 1920 *Նոյմ.* 1–*ին, Հայլընտ Փարք, Միչ. եւ աւարտած տեղւոյն Բարձր. Վարժարանը, նաեւ* Wayne *Համալսարանը* B. A. *տիտղոսով։*

1943 *Ապրիլին կը զինուորագրուի եւ կ'աւարտէ* North Carolina–*ի զինուորական վարժարանը Սպաներէնի մէջ։ Ձեռնդուելով բանակի* Signal Corps–*ի մէջ կ'ուղարկուի Ֆրանսա։ Ներկայիս Մարսիլիա է, բժշկական բաժնի մէջ։*

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՊՕՂՈՍ ԵՒ ՍՐԲՈՒՀԻ ՊԵՏԻԿԵԱՆ* (Ալիւրցի)
Տիթրոյթ, Միշիկըն

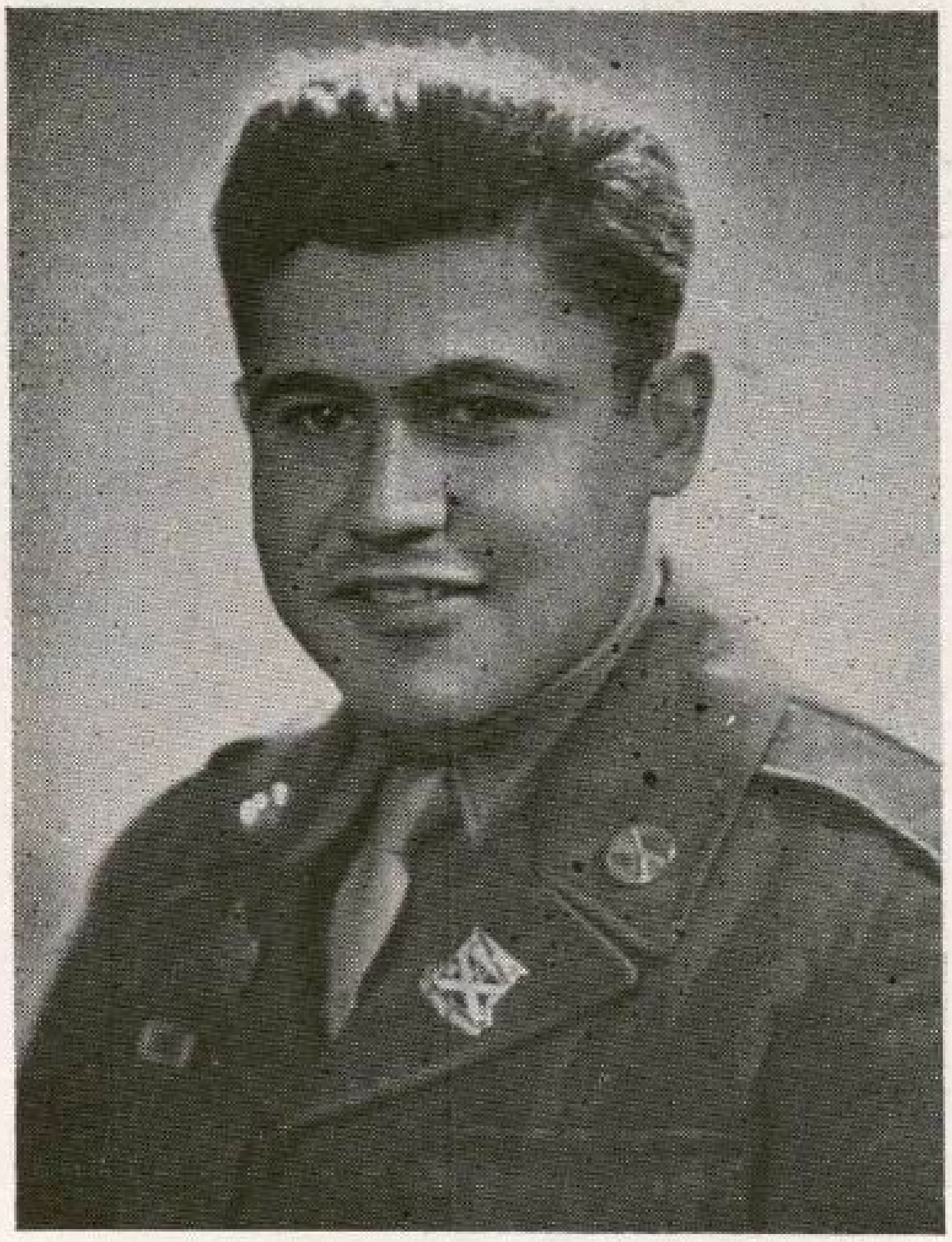

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՂՈՅԵԱՆ
P.F.C. HARYY SHAGHOIAN

Յարութիւն ծնած է Տիթրոյթ, 1924 Դեկտեմբեր 1–ին, եւ աւարտած Central High School–ը, եւ College Preparatory-ին։

Այս գեղադէմ արի հայորդին կը պատկանի Հ. Ե. Դ. Քրիստափոր Ուխտին, եւ լաւ ծանօթ է հայերէնի։

1944 Մայիս 5–ին կը զինուորագրուի բանակին մէջ եւ 5 ամսուայ մարզանքներէն վերջ կ'ուղարկուի Ֆրանսա։ Պելճիական Պըլճ ճակատամարտին կը կռուի հերոսաբար եւ կը վիրաւորուի։ Կ'արժանանայ «Ցայտնի Քաջագործութեան» յիշատակութեան։ Առողջանալէն վերջ կրկին կը մեկնի ռազմաճակատ։ Ստացած է բազմաթիւ շքանշաններ։

Ներկայիս կը գտնուի Գերմանիա, Ամերիկեան Գրաւման Բանակին հետ։

Ծնողքը՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՀԱՅԿ ԵՒ ԶԱՐՈՒՀԻ ՇԱՂՈՅԵԱՆՆԵՐ

Տիթրոյթ, Միչիկըն

FRANK AND CHARLOTTE BANIRIAN

Քոյր ու եղբայր զաւակներն են Պր. Ռոտանիկ եւ Mrs. Gertrude Rose Պանիրեաններու:

Jean–ը ծնած է 1931 Մարտ 31–ին, ի Տիթրոյթ: Կը յաճախէ Jackson Intermediate, հետեւելով առեւտրական ճիւղի typing–ի եւ short hand–ի. շահած է մրցանիշ արագագրութեան համար 120 բառ վայրկեանին: Անդամ է դպրոցի պարողներու նուագախումբին, եւ կը սիրէ ընթերցանութիւն: Մեծ ապագայ կը խոստանայ այս ուշիմ եւ ճարպիկ օրիորդը:

Frank ծնած է 1933 Յունիս 4–ին, Սան Ֆրանսիսքօ, Քալիֆ. կը յաճախէ Տիթրոյթի Clark Վարժարանը: Կը սիրէ ամէն տեսակի սփորթներ, եւ զինուորականութիւն: Մեծնալուն կ'ուզէ հետեւիլ զինուորականութեան Calver, Ind.–ի զինուորական զօլէճին մէջ:

Հայրերնին Պր. Ռոտանիկ Պանիրեան, զաւակն է Վանի, քաղաքամէջէն Պանիրեան գերդաստանին:

ԳԱՍՊԱՐ ՊԱՆԻՐԵԱՆ
KASBAR BANIRIAN

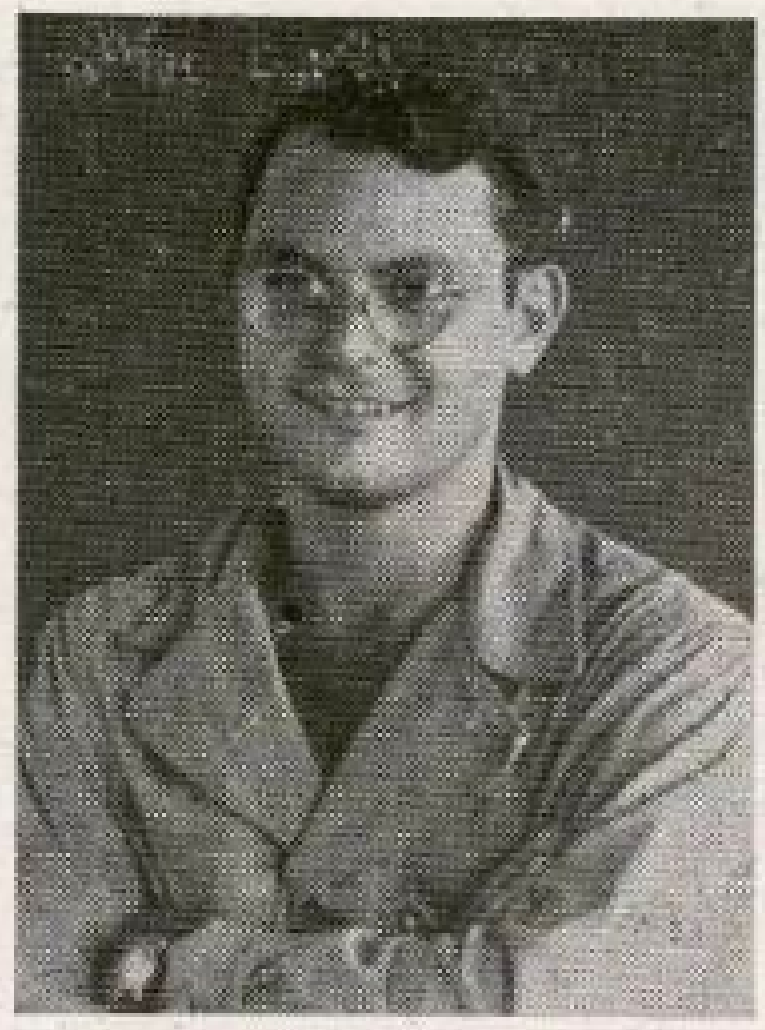

ՌՈՒԲԷՆ ՊԱՆԻՐԵԱՆ
ROUBEN BANIRIAN

ԼԵՒՈՆ ՊԱՆԻՐԵԱՆ
ROBERT BANIRIAN

ՊԱՆԻՐԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ԳԱՍՊԱՐ ծնած է 1922 Դեկտ. 1-ին, Ռօչէսթըր, Նիւ Եորք. աւարտած է Սան Ֆրանսիսքոյի (Քալիֆ.) Ճօրճ Ուաշինկթըն Հայ Սքուլը։

1942 Դեկտ. 14-ին կը միանայ ծովային ուժերուն, որպէս գրասենեակային պաշտօնեայ։

1943 Օգոստոսին կ'ուղարկուի անդրծով Խաղաղականի ռազմաբեմ զինուորական փոխադրանաւերու վրայ։ Ստացած է 5 Service Stars։

P.F.C. ՌՈՒԲԷՆ ծնած է 1924 Յուլիս 29-ին Լօնտօն, Քընթաքի նահանգին մէջ։ Կ'աւարտէ Սան Ֆրանսիսքոյի Ճօրճ Ուաշինկթըն Հայ Սքուլ-ը։

1943 Մարտ 29-ին կը միանայ բանակային ուժերուն, եւ մարզանքներէ վերջ՝ կ'ուղարկուի Խաղաղականի ռազմաբեմ. 1943 Հոկտ. 6-ին կը մասնակցի Պուկէնվիլի եւ Ֆիլիպեաններու ճակատամարտներուն։

Ստացած է 11 յաղթանակի աստղեր։

Ներկայիս տուն կը գտնուի։

Seaman2/2 ԼԵՒՈՆ ծնած է Ռօչէսթըր, Նիւ Եորք։ Կ'աւարտէ Սան Ֆրանսիսքոյի Polytec. High։ 17 տարեկանին կամաւոր կը գրուի նաւատորմին մէջ 1943 Յունիս 25-ին։ Մարզանքներէ վերջ U.S.S. Massachusetts հսկայ զրահաւորին վրայ՝ կը մասնակցի Ֆիլիպեաններու եւ Թօքիոյի ծովամարտներուն։ Ստացած է 2 ոսկի աստղ եւ 5 ծառայութեան աստղեր։

Ծնողքը՝ ՊՐ. ԱՐՄԵՆԱԿ ԵՒ MRS. ROSE ՊԱՆԻՐԵԱՆՆԵՐ

Տիթրոյթ, Միչ.

ՎԱՉԳԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

VASKEN BEDROSIAN

*Վազգէն պաւակն է Տէր եւ Տիկին Ոսկիան (Անգղցի) եւ Սաթենիկ Նարեկ-
ցի) Պետրոսեաններու, ծնած է 1926 Օգոստոս 12-ին, Տիթրոյթի մէջ:*

*Հետեւած է Cass Technical High School-ին՝ մասնագիտանալով մե-
քենագիտութեան մէջ:*

*Կը պինուորագրուի 1944 Դեկտ. 12-ին եւ Փէնթըքըլի պինուորական մար-
զադաշտին մէջ թանքային կազմածի հետ յայտող մարզանքներ կ՝ունենայ
ճարպիկ եւ աշխոյժ այս հայորդին:*

*Ապա կ՝ուղարկուի Քալիֆօրնիա, եւ անկէ ալ 1945 Օգոստոս 15-ին ան-
դրծով, նախ ի Լէյթէ, ապա Օքինավա:*

Նեւրկայիս կը գտնուի Ֆօրէա:

*Մայրը՝ Տիկին Սաթենիկ Տէր Մարտիրոսեան (աղջկնութեան անունով)
նախորդ մեծ պատերազմին կորնցուցած է բոլոր իր պարագաները բայլ
մէկ քրոջմէն, որ կ՝ապրի Նիակարագիա, Ն. Ե.:*

* * *

Միհրան ծնած է Դեկտ. 16, 1926-ին, Տիթրոյթ, Միշ.: Աւարտած է տեղւոյն Սէնթրըլ Հայ Սքուլ-ը:

1945 Յունիս 16-ին կը զինուորագրուի բանակի մէջ:

Յաջող մարզանքներէ վերջ առողջապահական բաժնի հետ 1946 Յունուարին կ'ուղարկուի անդրծով, ի Գերմանիա, Ամերիկեան գրաւման բանակին մէջ:

Ծնողք՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ԱՏՐԻՆԷ ԴԱՆԿՈՎԵԱՆՆԵՐ
Տիթրոյթ, Միշ.

ՄԻՀՐԱՆ ԴԱՆԿՈՎԵԱՆ
MIHRAN DANGOVIAN

ԶԱՒԷՆ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
P.F.C. ZAVEN MALKASIAN

Զաւէն ծնած է 1925 Դեկտ. 30-ին, Տիթրոյթի մէջ: Աւարտած է տեղւոյն South Western High School-ը՝ վերցնելով Մեքենագիտութիւն:

1944 Յուլիս 25-ին կը զինուորագրուի եւ կը մարզուի որպէս օդածին զինուոր: Օդէն ցատկած ատեն ոտքը կը կոտրի: Առողջանալէն ետք կ'ուղարկուի տուն: Ներկայիս կը հետեւի Wayne Համալսարանի մէջ Երկրաչափութեան:

Մայրը Սիւրիացի է եւ կը խօսի մաքուր հայերէն:

* * *

Ծնողք՝ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՕՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ԺՈԶԷՖԻՆ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՆԵՐ
Եղբայրները՝ ԵԴՈՒԱՐԴ ԵՒ ՀՐԱՑՐ, Քոյրը՝ ՆՈՒԱՐԴ
Տիթրոյթ, Միշ.

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ
GEORGE NALBANDIAN

Գրիգոր ծնած է 1924 *Սեպտ.* 23*–ին, Տիթրոյթի մէջ։ Աւարտած է տեղ–ւոյն* Խաքքրն Հայ Սքուլ–*ը*։

Կը զինուորագրուի Մարտ 23, 1943*–ին, օդատորմիղի* Troop Carrier Command*–ի մէջ որպէս ռատիոյի վարիչ։*

Ուղարկուելով Եւրոպական ճակատ, գտնուած է Անգլիա, Ֆրանսա, Գեր–մանիա, եւ արժանացած հետեւեալ շքանշաններուն — Distinguished Flying Cross, Purple Heart, 4 Air Medals, 4 Battle Stars, 2 Presidential Citations:

1945 *Նոյմ.* 4*–ին տուն կը վերադառնայ եւ ներկայիս կը հետեւի* Junior College*–ի մէջ Առեւտրական ճիւղին։*

Օհաննէս (Ճանի) Նալպանդեան, եղբայրը՝ Գրիգորի, ծնած է 1921 *Նոյմ.* 8*–ին, Տիթրոյթ։ Աւարտած է* Cass Tech. High School*–ը, ապա հետեւած է երկուքուկէս տարի ճարտարապետութեան ճիւղին Միչիկըն Համալսարանի մէջ։ Իր համեստութիւնը չի թոյլատրեր գրելու իր ծառայութեանց մասին։*

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱՆ ԵՒ ԶԱՊԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆՆԵՐ*

Տիթրոյթ, Միչ.

ՌԻՉԸՐՏ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

RICHARD NALBANDIAN

Ռիչըրտ ծնած է 1924 Սեպտ. 26–ին, ի Տիթրոյթ, Միչ.: Աւարտած է տեղւոյն Denby High School*–ը. հետեւած է նաեւ մէկ տարի Տիթրոյթ Համալսարանին: Ուշիմ եւ ընդունակ այս երիտասարդը եղած է խմբագիր դպրոցի աշակերտական թերթին:* 1942 *Մայիսին կը միանայ բանակին: Որպէս արձանագրող կ'ընկերանայ զինուոր փոխադրող նաւերու, որով հանդիպումներ կ'ունենայ գրեթէ բոլոր ցամաքամասերը: Հետաքրքիր եւ սրտոտ այս երիտասարդը ամէն տեղ փնտռած եւ գտած է հայեր, կամ հայ զինուորներ: Բազմաթիւ եւ հետաքրքիր են իր հանդիպումները: Մարսիլիա, Թէլէփօնի գրքին միջոցաւ կը հանդիպի Սուրէն Արզումանեանին եւ Փրոֆ. Մալումեանին: Վերջինս նոր է վերադարձած Հայաստանէն, եւ վառ գոյներով կը նկարագրէ հոն տեղի գեղեցկութիւններն եւ յառաջդիմութիւնները: Հոն գտնուողներու մէջ կ'արթննայ ցանկութիւն Հայաստան երթալու եւ ապրելու: Հոն կը գտնուի Ամերիկահայ զինուոր Ճէյմի Պաղտասարեան, որ նոր է ամուսնացած Փարիզահայ օրիորդի մը հետ, կ'որոշէ պատերազմի վերջանալուն ընտանեօք Հայաստան երթալ եւ ապրիլ:*

Ռիչըրտի նամակագրութիւնները հետաքրքիր եւ գաւեշտախառն նկարագրականներ են հայ դէմքերու, եւ կապուած են հայ իրականութեանց հետ:

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱՆՈՅՇ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆՆԵՐ*

Տիթրոյթ, Միչ.

ՄԿՐՏԻՉ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

WT3rd/C. JAMES AVEDISIAN

Մկրտիչ զաւակն է Տէր եւ Տիկ. Տիգրան (Պայրագցի) եւ Հոփփսիմէ (Աւանցի) Աւետիսեաններու: Ծնած է Տիթրոյթ, 1924 Նոյմ. 3-ին, եւ աւարտած տեղւոյն Սէնթրըլ Հայ Սքուլ-ը:

Զինուորագրուած է 1943 *Ապրիլ* 14*-ին նաւատորմին մէջ: Մարզանքներէ վերջ կ'ուղարկուի* Treasure Island, Calif., *ուրկէ եւ Ճան Ռաճըրս խորտնկէցի վրայ անցնելով՝ մնալով Ծովակալ Հէլսի* 3*-րդ նաւատորմին: Հանդիպումներ կ'ունենայ բազմաթիւ կղզիներու եւ ռազմաբեմերու:*

1945 *Յունիս* 5*-ին Խաղաղականի մէջ տեղի կ'ունենայ սոսկալի փոթորիկ մը ժամը* 120 *մղոն արագութեամբ, որու ընթացքին շատ մը նաւեր կը վնասուին. ատոնց կարգին նաեւ Ճան Ռաճըրս խորտնկէցը անգործածելի կը դառնայ:*

Մկրտիչը մասնակցած է բազում ծովամարտերու, որոնցմէն Թոքիոյի առաջին նաւամարտը որ նշանաւոր է: Ճափոնի անձնատուութեան արարողութեան ատեն գտնուած է Թօքիոյի ծովախորշը: Ստացած է 11 *աստղեր: Մկրտիչ եղած է Հ. Ե. Միութեան անդամ:*

Ունի երկու եղբայրներ՝ Աւետիս եւ Օհաննէս եւ երկու քոյրեր՝ Արուսեակ եւ Արեգնազան:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

CPL. CHARLES VARTANIAN

Կարապետ զաւակն է Տէր եւ Տիկ. Օհաննէս (Աւանցի) եւ Տիրուհի (Պոլսեցի, Ասլանեաններէն) Վարդանեաններու։ Ծնած է Տիթրոյթ, 1925 Մարտ 22-ին, եւ աւարտած Highland Park High School-*ի* Collegiate Course-*ը*։

Բանակին միացած է 1943 Յուլիս 12-ին։ Մայամի Պիչ, Ֆլորիտայի մէջ ընդունած է փայլըթ-*ի աստիճան. Սաութ Քարօլայնայի մէջ սորված է օդանաւային մեքենագիտութիւն։ Քալիֆորնիայի մէջ մեքենական երկրաչափութեան հետեւած է, իսկ Միսիսիփիի մէջ հետեւած է յառաջացեալ մեքենագիտութեան։ Իր ընդունակութեան շնորհիւ եղած է խիստ յաջող եւ գնահատուած լաւագոյն նիշերով։ Ներկայիս կը գտնուի ի Լինքըն, Նէպրասքա։ Սորված է հայերէն։ Ութը տարի հետեւած է միւզիքի եւ յաջող դաշնակահար մըն է, եւ քէմբերու մէջ տուած է յաջող* համերգներ։

* * *

P.F.C. BARKEV DAVITIAN

ՊԱՐԳԵՒ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

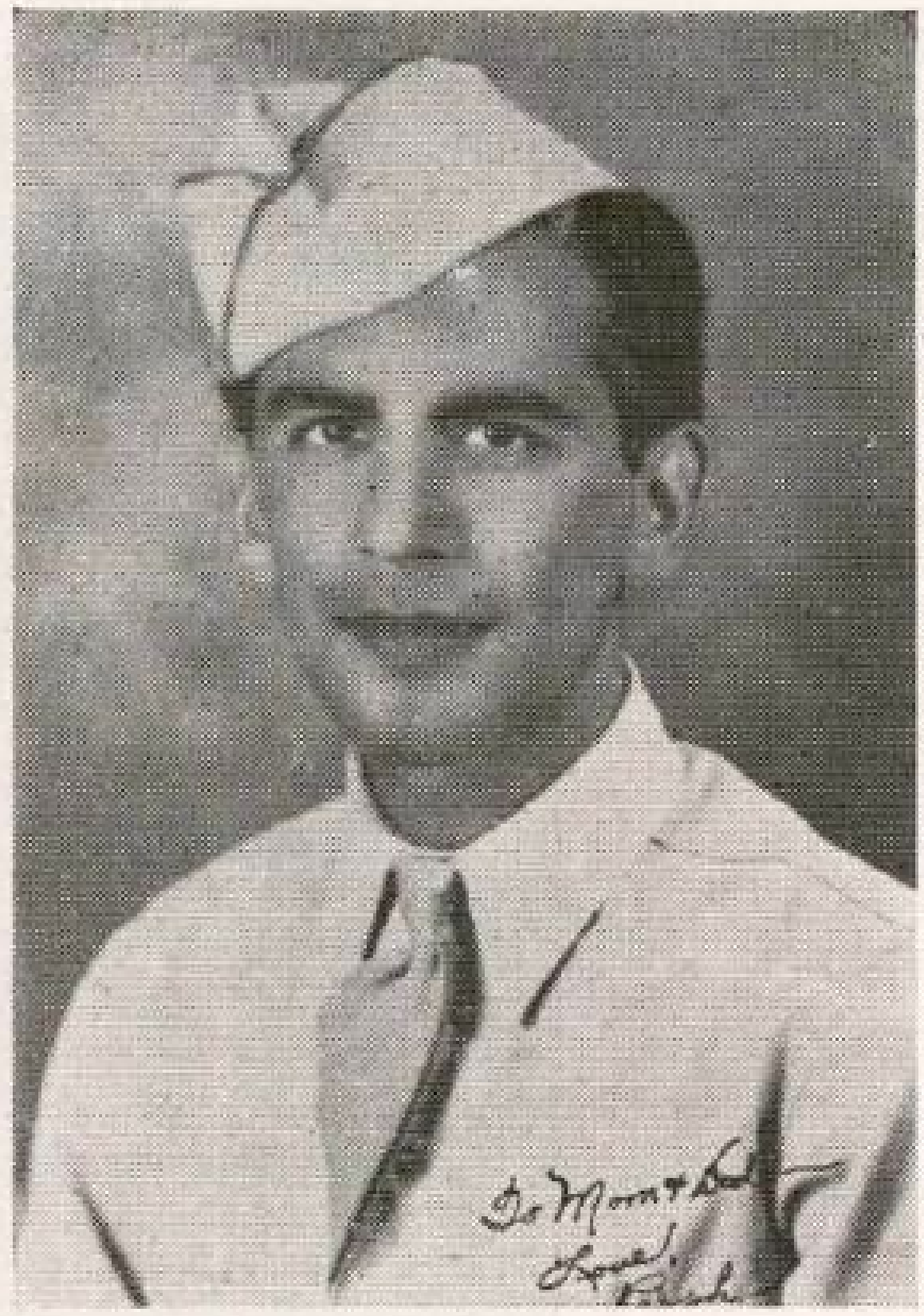

CPL. RAFFI DAVITIAN

ՌԱՖՖԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՊԱՐԳԵՒ ծնած է 1917 Սեպտ. 29–ին, Քրիսթիանա, Շուէտի մէջ: Երկու ամսուան՝ ծնողաց հետ կուգայ Տիթրոյթ եւ կ՚աւարտէ Հայլընտ Փարք Բարձրագոյն վարժարանը:

1941 *Յունիս 27–ին կը զինուորագրուի բանակին մէջ եւ 15 ամսեայ մարզանքներէ վերջ կ՚ուղարկուի անդրծով, Նիւ Կինի եւ Լուզոն: Մասնակցած է երեք մեծ ճակատամարտներու եւ արժանացած 3 աստղերու: Իր բարի վարուց եւ քաջութիւններու համար իր ծնողքը ստացած են յիշատակութիւններ բանակին կողմէ: Այժմ կը գտնուի տուն:*

ՌԱՖՖԻՆ ծնած է 1922 Օգոստոս 17–ին, Տիթրոյթ, եւ աւարտած է Հայլընտ Փարք Հայ Սքուլ *յաջողութեամբ: Հետեւած է* Ֆօրտ Թրէյտ Սքուլի *մեքենագիտական ճիւղին:*

Բանակին զինուորագրուած է 1943 Յունուար 30–ին: Մարզանքներէ վերջ եղած է M. P. 15 *ամիս:* 1945 *Մարտին կ՚ուղարկուի անդրծով:*

Ներկայիս որպէս տացարաններու մասնագէտ կը գտնուի Հնդկաստան:

Յարգանքներով

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԱՐՄԵՆԱԿ ԵՒ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԴԱՒԻԹԵԱՆՆԵՐ*

(Վանեցի)

Տիթրոյթ, Միշ.

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԳԱՐԵԱՆ
U/MAN 2nd PETTY OFFICER "ZOMBY"
APKARIAN

ՀԱՅԿ ԱՐԳԱՐԵԱՆ
P.F.C. HAIG APKARIAN

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ծնած է Մարտ 28, 1945–ին, Կրէնտ Բափիտզ, Միչ.: Աւարտած է Տիթրոյթի Հայկազեան Փարք Հայ Սճուլ–ը: Յեղակրօններու անդամ է, եւ կը գրէ ու կը կարդայ հայերէն: Երդած է Հայկական Լեգեոնին մէջ որպէս երգեցիկ խումբի անդամ: Զինուորագրուած է նաւատորմին մէջ 1943 Յուլիս 4–ին: Great Lakes Naval Base–ի մէջ մարզանքներէ վերջ՝ հ'ուղարկուի Ալասքա, 23 ամիս:

Ներկայիս որպէս դրասենեակի պաշտօնեայ կը գտնուի Treasure Island, Քալիֆօրնիա:

ՀԱՅԿ ծնած է 1926 Օգոստոս 18–ին, Տիթրոյթ, եւ աւարտած Հայկազեան Փարք Հայ Սճուլ–ը: Անդամ է Յեղակրօններուն:

Զինուորագրուած է բանակին մէջ՝ 1944 Դեկտ. 29–ին: Ճօրթ Նաքս մարզանքներ առանալէ վերջ հ'ուղարկուի անդրծով 1945 Յուլիսին, ի Օքինաուա, եւ կը մասնակցի այնտեղի արիւնալի կռիւներուն:

Ներկայիս, զրահապատ կազմածներու հետ կը գտնուի Քօրէա:

Յարգանքներով

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ (ԱԼԻՒՐՅԻ) ԵՒ ՄԷՐԻ (ՊՕԼՍԵՅԻ)
ԱՐԳԱՐԵԱՆՆԵՐ
Տիթրոյթ, Միչ.

CPL. RICHARD KRIKORIAN

Born April 21, 1923, in Highland Park, Mich. Richard is a graduate of Highland Park High School. While in High School he was vice-president of the Music Club. He also attended Ford Trade School.

He enlisted in U. S. Army in 1943 at Camp McCoy, Wis., finished his basic training with expert qualifications. He has also been at Camp Waters, Texas, and Camp Blanding, Fla. At present he is employed in special clerical work at Headquarters.

He reads and speaks Armenian. He is very much interested in Armenian history and speaks with admiration of "Forty Days of Musa Dagh".

Compliments of

Parents - MR. & MRS. SARKIS & ELIZABETH KRIKORIAN

Sisters - MARY & ROSE ANN.

ԲԱԳՐԱՏ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

SGT. EDDIE OHANESIAN

Բագրատ ծնած է 1924 Դեկտ. 11-ին, Տիթրոյթ: Աւարտած է տեղւոյն South Western High School*-ը, ուրկէ յաւագոյն լողորդ, դպրոցի մէջ եղած է լողորդներու մարզիչ, նաեւ* պօյ սքաուտներու *ղեկավար:*

Զինուորագրուած է 1943-ին օդային ուժերու մէջ: Մարզանքներ ստանալէ վերջ կը ղրկուի Անգլիա եւ կը միանայ 8-րդ օդատորմիղին ուրկէ թնդանօթաձիգ B-17*-ի վրայ:* 12 *թռիչքներ կը կը կատարէ Գերմանիոյ վրայ, որոնցմէ* 10*-ը աւեր ու սարսափ կը տարածեն թշնամիին վրայ, մինչ վերջի երկուքի ընթացքին ուտելիք կը թափեն Հոլանտայի վրայ: Առաջին անգամին՝ բնակիչները սարսափած կը պահուըտին, բայց երկրորդ անգամին՝ անոնք* «Thanks Yanks» *բառերը կը գրեն գետնի վրայ կակաչ ծաղիկներով: Բագրատ խիստ տպաւորուած է այս երկու օգնութեան թռիչքներով: Հայու իսկական ոգի, որուն շինարարութիւնը աւելի կ'ուրախացնէ քան նոյն իսկ թշնամիին հասցնելիք աւերածութիւնները:*

Ներկայիս վերադարձած է իր գործակալութ ծնողաց գիրկը:

Յարգանքներով

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՌՈՒԲԷՆ ԵՒ ԱՏՐԻՆԷ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆՆԵՐ*

Քոյրերը՝ *ՎԱՆՈՒՀԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒՀԻ*

ԱՇՈՏ Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

CAPTAIN ASHOD B. HOVANSIAN

Արի եւ ուշիմ Աշոտ Յովհաննէսեան ծնած է 1917 Յուլիս 8–ին, Նիակարա–Ֆոլս, Ն. Ե.։ Ծնողքը փոխադրուելով Տիթրոյթ, Աշոտ աւարտած է Սաութ Ուէսթըրն Հայ Սքուլ–ը։ *Ապա հետեւած է* Wayne *Համալսարանի իրաւաբանական ճիւղին* 6 *տարի։ Առողջ, թիկնեղ եւ պարթեւ այս երիտասարդը սիրած է* սփորթները, *մասնաւորապէս հետեւելով կոփամարտի.* 3 *տարի շարունակ եղած է կոփամարտիկի ախոյեան, եւ* 2 *տարի ալ գօտեմարտութեան ախոյեան։ Որպէս Ցեղակրօններու գործօն անդամ, հետեւած է Հայ Դպրոցին, եւ լաւ ծանօթ է հայերէնի։*

1941 *Նոյեմբերին կը զինուորագրուի։ Նախնական մարզանքներէ վերջ՝ որպէս զրահենեակային պաշտօնեայ կը դասաւորէ նորակոչ զինուորները ըստ իրենց կարողութեան։ Ծիքակոյի մէջ մէկ տարի կ'ըլլայ կառավարական մասնաւոր քննիչ։* Fort Washington, Md. *զինուորական վարժարանի մէջ կ'ունենայ աստիճանի բարձրացում։*

1943 *Սեպտեմբերին ուղարկուելով Հաւայեաններ, կը նշանակուի յատուկ քննիչ օդատորմիղին մէջ։ Վերադարձած է տուն, եւ պաշտօնի Սպայ է բանակին մէջ։ Պետական աշխատանքի բաժանմունքին մէջ Վեթերաններու Խորհուրդին անդամ է։*

Աշոտը մեծ պատեհութիւններ ունի լաւագոյն ապագայով։

Յարգանքներով

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՊՕՂՈՍ ԵՒ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆՆԵՐ*

(Ուրանցի)

ՎԱՆԱՐ ՔՈՍԹԻԿԵԱՆ

VANAR "RED" KOSTIGIAN

Վանար ծնած է 1927 Մարտ 25-ին, Տիթրոյթ, եւ աւարտած է Սաութ Ուէսթըրն Հայ Սքուլ-ը, հետեւելով լրագրութեան: Ուսա յաջող եղած է ամէն տեսակի մարզախաղերու մէջ: Յաճախած է Lansing Գոլէճ եւ ունեցած է յաջողութիւններ:

Յունիս 14, 1945-ին զինուորագրուելով բանակի կողմէ՝ կը մարզուի Ֆորթ Մքքլիլան, Ալապամայի մէջ, եւ կ'ուղարկուի անդրծով:

Լեռնականի ուժեղ կամքով եւ տոկուն այս քաջարին զինուորական խումբի մէջ առաջին դարձին իսկ, գետին կը տապալէ իրմէ շատ մեծ ըմբիշ մը եւ կ'ստանայ ախոյեանութիւն: Վանար կը գրէ եւ կը կարդայ Հայերէն եւ կը խօսի շատ մաքուր:

Յարգանքներով

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԷՈՐԳ* (Ուրֆացի) *ԵՒ ԱԶՆԻՒ* (Գոնիացի)

ՔՈՍԹԻԿԵԱՆՆԵՐ

Եղբայրները՝ *ՊՕՂՈՍ ԵՒ ՊԱՐՈՅՐ*

Քոյրերը՝ *ԱՐՓԻՆԷ, ԱՆԱՀԻՏ ԵՒ ԹԵԼՄԱ*

Տիթրոյթ, Միշ.

P.F.C. ARAM CHUCHIAN

ԱՐԱՄ ՉԸՉԵԱՆ

SGT. RAFFI CHUCHIAN

ՌԱՖՖԻ ՉԸՉԵԱՆ

ՉԸՉԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ԱՐԱՄ, *իր անունը առած է ի յիշատակ Վանի Արամին: Ծնած է* 1924 *Դեկտ.* 13*-ին*, *Տիթրոյթի մէջ, եւ աւարտած է տեղւոյն* Նորթըրն Հայ Սքուլը:

Զինուորագրուած է 1942 *Դեկտ.* 20*-ին: Իր զինուորական մարզանքներու ընթացքին կ'առնայ* 3 *մետալներ, որոնք լաւ նշանաձիգ, ռմբաձիգ եւ սուսերամարտիկ:* 1943 *Դեկտ.* 10*-ին ուղարկուելով անդրծով՝ կը մասնակցի Նորմանտիի ներխուժումին, Ջոր. Փէթընի Գ. զօրաբանակի հետ: Գերմանիա, Ֆրանքֆորթի մէջ ծանր կը վիրաւորուի եւ հրաշքով կ'ազատուի: Անգլիոյ մէջ կ'ամուսնանայ Անգլուհիի մը հետ: Արժանացած է* Փըրփըլ Հարթ, Պրօնզ Սթար *եւ* Կուտ Քանտըքթ *մետալներու:*

Կը խօսի մաքուր Հայերէն եւ ծանօթ է հայ պատմութեան:

ՌԱՖՖԻ ծնած է Տիթրոյթ, 1925 *Օգոստոս* 10*-ին, եւ աւարտած յաջողապէս տեղւոյն* Նորթըրն Հայ Սքուլ*-ը:* 1943 *Փետրուարին կը միանայ բանակին եւ կ'արժանանայ* 3 *մետալներու: Մարզանքներու ընթացքին կը վիրաւորուի:*

Ներկայիս Ուաշինկթըն նահանգի մէջ գերման գերիներու վրայ վերահսկիչ է:

Յարգանքներով

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՄԱՐԳԱՐ ԵՒ ԹԱԳՈՒՀԻ ՉԸՉԵԱՆՆԵՐ*

Քոյրերը՝ *ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏ*

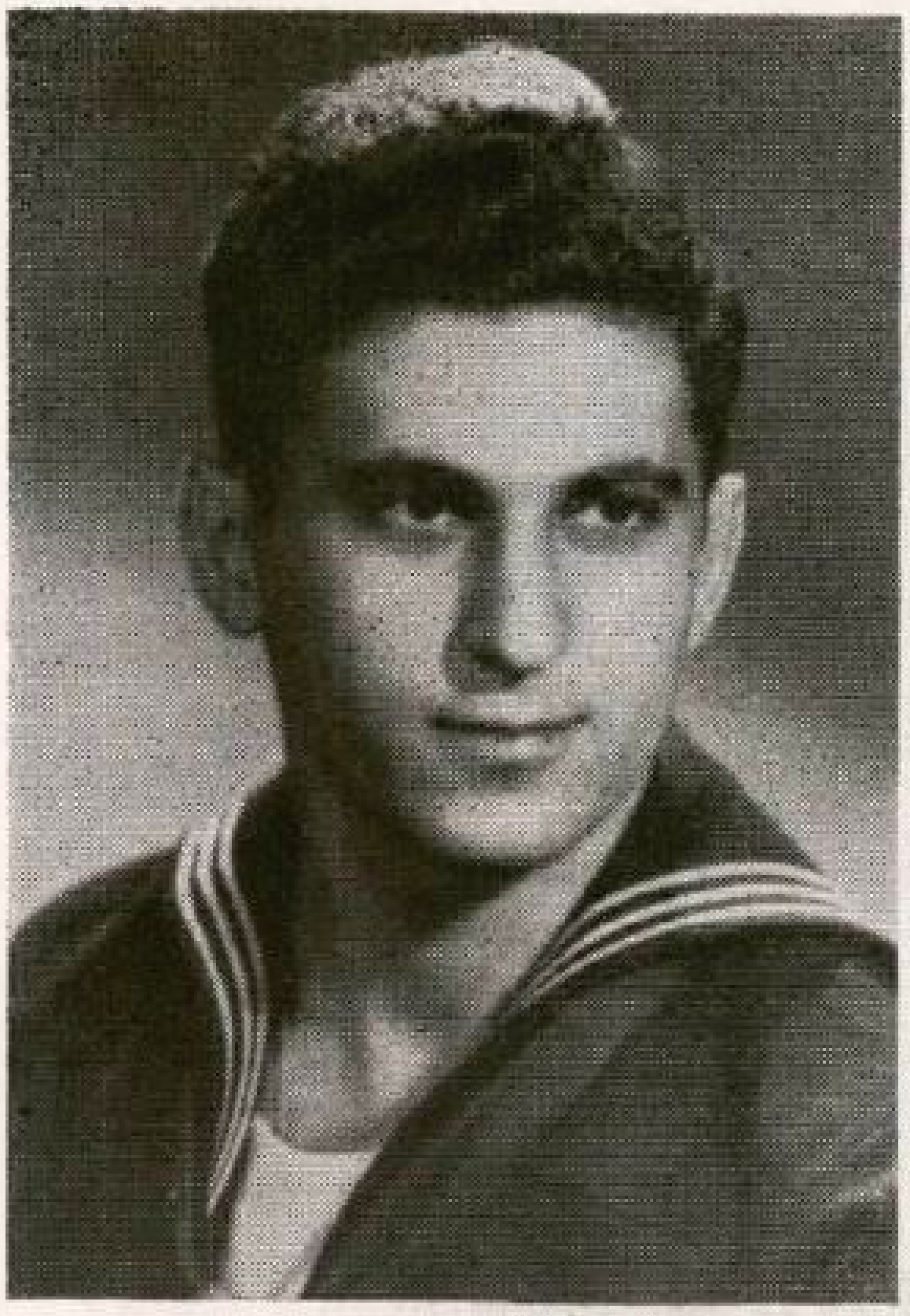

ԱԲՐԱՀԱՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
"EDDIE" HOVSEPIAN

ՓԱՐԱՄԱԶ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
"FERRO" HOVSEPIAN

ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ԱԲՐԱՀԱՄ ծնած է 1926 *Փետր.* 14*-ին, Ուինտսըր, Քանատա: Ծնողաց հետ գալով Տիթրոյթ, կ'աւարտէ* Սէնթրըլ Հայ Սքուլ-ը*: Ապա* Wayne *Համալսարանի մէջ կը հետեւի Քիմիաբանութեան: Հայ Երիտասարդական Միութիւնը ի քաջալերանք ընդունած եւ յաջողած իր ատենապետին, կը նուիրէ անոր* 50 *տոլարի մրցանակ մը: Կը գրէ ու կը կարդայ հայերէն, եւ ուր որ երթայ կը փնտռէ հայեր: Որպէս զինուոր Քալիֆորնիա եղած ատեն կ'իմանայ որ իր հանրածանօթ եւ համաքաղաքացի Պր. Կոպեռնիկ Թանտըրճեան հոն է եկեր՝ կը փութայ այցելելու զինքը:*

1944 *Յունիսին կը զինուորագրուի Նաւատորմին մէջ: Մարզանքներէ վերջ* U.S.S. Hutching *խորտակիչի վրայ որպէս ռատիոյի վարիչ կ'ուղարկուի անդրծով, եւ կը մասնակցի Օքինաւայի կատաղի ծովամարտերուն, ուր իրենց խորտակիչը կը խորտակուի, եւ ինքը հրաշքով կ'ազատի:*

ՓԱՐՄԱԶ ծնած է 1927 *Օգոստոս* 8*-ին, Տիթրոյթ, եւ աւարտած տեղւոյն* Սէնթրըլ Հայ Սքուլ-ը*: Անդամ է Ցեղակրօններու:* 1945 *Յունիս* 4*-ին կամաւոր կ'արձանագրուի Նաւատորմին, եւ* Great Lakes*-ի մէջ մարզանքներէ վերջ մնալով զինուորական փոխադրանաւերու՝ Սեպտեմբերին կ'ուղարկուի անդրծով: Գիտէ լաւ հայերէն:*

Յարգանքներով

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԻՆԱՍ* (Ուրֆացի) *ԵՒ ՍՕՖԻԱ* (Շախպաղեցի)
ՅՈՎՍԷՓԵԱՆՆԵՐ

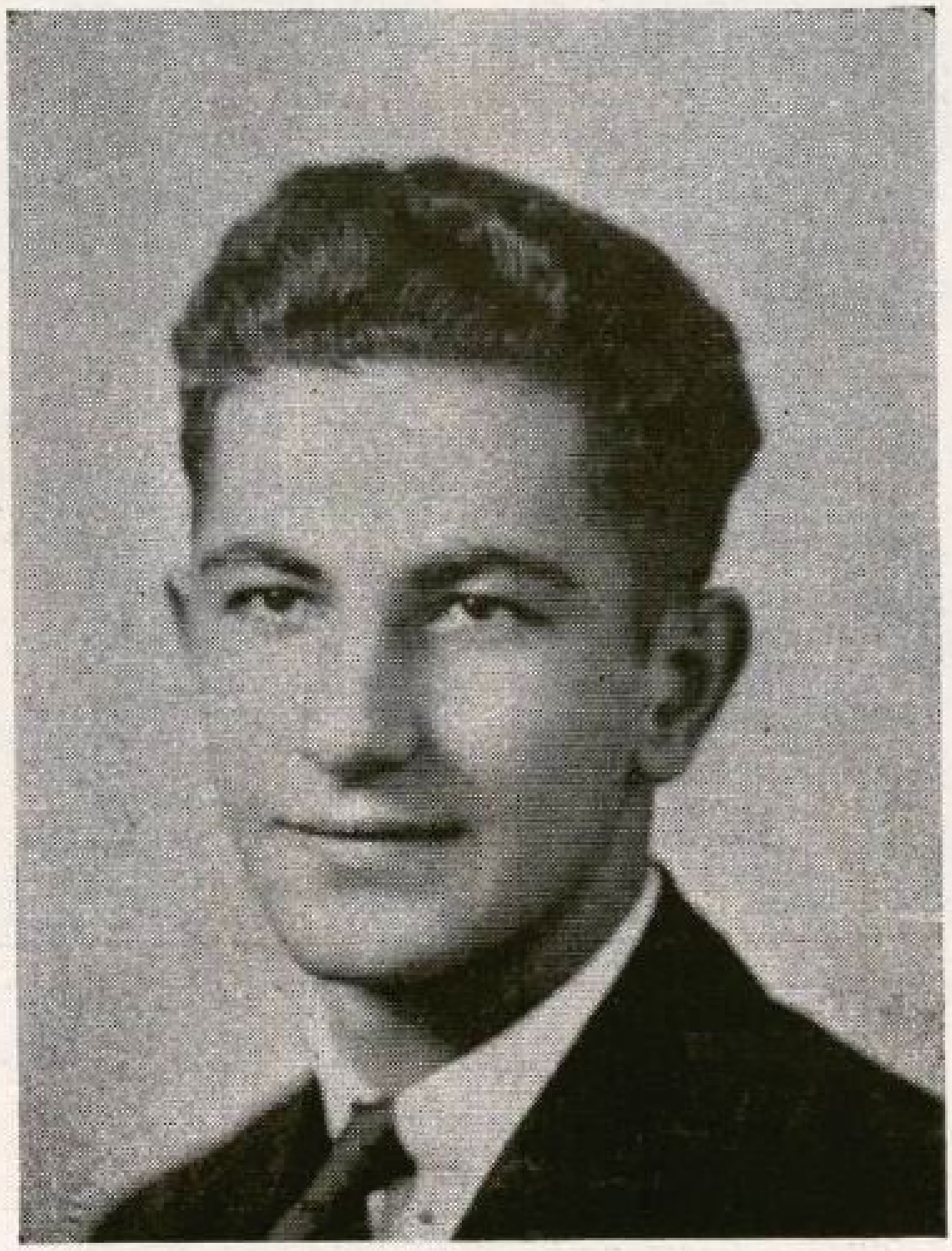

ԱԲՐԱՀԱՄ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
APRAHAM APRAHAMIAN

Աբրահամ եւ յաջորդ 3 զինուորները՝ զաւակներն են Հայոց Ձորի Անգղ գիւղէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Մարգարիտ Աբրահամեաններու: Աբրահամ ծնած է 1921 Մայիս 13-ին, Տիթրոյթ, եւ աւարտած է տեղւոյն ՍԷՆԹՐԸԼ Հայ Սքուլ-ը: Յաճախելով նաեւ Հայկական Վարժարան սորված է լաւ հայերէն, եւ Ցեղակրօններու անդամ է: Ամուսնացած է եւ ունի 2 զաւակներ: Հետեւած է Ֆորտ Թրէյտ Սքուլ-ին, եւ յաջող մեքենագէտ մըն է: Պատերազմական ճիգերուն օգնելու նպատակաւ յաջողագոյն եւ լաւագոյն արհեստաւորները ազատ էին պատերազմական ծառայութենէ: Յաջողակն Աբրահամ ազատուելով զինուորական ծառայութենէ, իր բոլոր ճիգերը կը նուիրէ օգնելու համար իր 3 զինուոր եղբայրներուն եւ միւս զինուորներուն: Խիստ ուշիմ եւ ընդունակ Աբրահամ կը ձգտի աւելի յառաջդիմութեան:

Ներկայիս կը հետեւի մեքենագիտական գծագրութեան եւ վիմատպութեան:

ՃՕՐՃ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
GEORGE APRAHAMIAN

Ծնած է 1922–ին, Տիթրոյթ, եւ ուսանած է տեղւոյն ՍԷՆԹՐԸԼ Հայ Սքուլ–ը։

1942–*ին անդամ եղած է Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ուխտին։*

Բանակին միացած է 1943 *Յունուար* 2–*ին։*

Սորվեցաւ մեքենագէտութիւն եւ այդ ճիւղին վրայ ղրկուեցաւ Խաղաղականի ճակատ։

Այժմ կը գտնուի Մանիլա։

ԷՏԻ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
EDDIE APRAHAMIAN

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԱՑՔ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
MARDIROS APRAHAMIAN

ԷՏԻՆ ծնած է 1924 Նոյեմբեր 15–ին։

Հայ Սքուլ–ը աւարտած է 1943–ին։

Անդամ է Հ. Ե. Դ. Քրիստափոր Ուխտին, եւ մասնակցած անոնց Պատգամաւորական Ժողովներուն։

1943 Մարտ 15–ին զինուորագրուեցաւ ծովային բաժնին։

Կը գտնուի Խաղաղականի ճակատը։

ՄԱՐՏԻՐՈՍ (ՄԱՑՔ) ծնած է 1925 Դեկտեմբեր 9–ին։

Հայ Սքուլը աւարտած ու հետեւած է մեքենագիտութեան ճիւղին։

Անդամ է Հ. Ե. Դ. Քրիստափոր Ուխտին։

Զինուորագրուեցաւ 1944 Ապրիլ 13–ին։

Այժմ կը գտնուի Քալիֆորնիա։

Մեր զաւակներուն եւ ամէնքին կը մաղթենք շուտափոյթ վերադարձ։

Ծնողք՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅԱԿՈԲ ԵՒ ՄԱՐԳՐԻՏ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ*

Տիթրոյթ, Միշիկըն

ՍԱՐՃԸՆԹ ՃԱՆԻ Ն. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
SGT. JOHNNY N. OHANESIAN

Ծնած է 1917 Մայիս 4–ին։

Որդին է Վանեցի Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեաններուն։

Աւարտած է Սաութհ Պօսթընի Բարձրագոյն Վարժարանը, Տին Աքատէմին եւ Պօսթըն Համալսարանի առեւտրական ճիւղը։

1942 *Փետրուար* 6*–ին կամաւոր կ'արձանագրուի «Մըրին» ծովային զինուորներուն, եւ կը յաճախէ երկրաչափական դպրոց։*

Մարզանքներէ վերջ կ'ուղարկուի Խաղաղականի ռազմաբեմը։

Կը մասնակցի Սայփանի եւ Օքինաւայի կատաղի կռիւներուն որպէս թնդանօթաձիգներու սպայ։

Իր կատարած քաջութիւններուն համար կ'ստանայ շատ մը աստղեր եւ պատուանշաններ։

Սիրով՝ Հօրեղբայրը

ԳԷՈՐԳ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Տիթրոյթ, Միշ.

ԳԷՈՐԳ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

M.P. KEVORK "GEORGE" SARKISIAN

P.F.C. HAIGAZOON "HUGO" SARKISIAN

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ԳԷՈՐԳ ծնած է 1922 Փետր. 9-ին, Հայլընտ Փարք, Միչ., եւ աւարտած՝ տեղւոյն Կլէնտէյլ Հայ Սքուլ-*ը:*

1943 Փետրուար 4-ին կը մտնայ բանակին եւ Ալապամայի մէջ մարզանքներէ վերջ կ'ուղարկուի Ափրիկէ: Հոն բախտը կ'ունենայ վայելելու արեւելեան ձեղընթացները — ուղտն ու էշը: Ապա կը մասնակցի Իտալական արշաւներուն: Կը վարձատրուի պատերազմական աստղերով եւ երիզներով: Վերադառնալով տուն ամուսնացած է:

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ծնած է 1926 Հոկտ. 31-ին, Հայլընտ Փարք, Միչ., եւ աւարտած տեղւոյն Կլէնտէյլ Հայ Սքուլ-*ը:*

1944 Փետր. 27-ին կը մտնայ բանակին եւ Ճորճիայի մէջ 3 ամսուան մարզանքներէ վերջ կ'ուղարկուի Փիլիփեաններու Լէյթէ կղզին՝ մասնակցելով ուժեղ կռիւներու: Տակաւին կը գտնուի հոն:

Յարգանքներով

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՄԻՍԱՔ ԵՒ ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆՆԵՐ*

(Շաիպաղեցի)

Եղբայրը՝ *ՍԱՐԳԻՍ*, Քոյրերը՝ *ԱԼԻՍ*, *ՄԷՐԻ*, *ԷԼՏԻՍ ԵՒ ՍԻՐԱՐՓԻ*

ԼԷՕՆ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

LEON AVEDISIAN

Լէօն ծնած է 1926 Օգոստոս 21-ին, Տիթրոյթ, եւ աւարտած անցուն Cass Technical High School-*ը: Հետեւած է մասնաւորապէս երաժշտութեան:*

1945 *Յունուարին կը զինուորագրուի Մըրինըներու մէջ: Մարզանքներէ վերջ կը տեղաւորուի* Technical Service Co.-*ի մէջ եւ ռազմանաւով կ'ուղարկուի անդրծով:*

Լեւոնի մեծ հայրը Վանեցիներուն ծանօթ, Աւետիս Մահտեսի Սահակեան յայտնի ժողովրդական բժիշկն է, որ միեւնոյն ժամանակ կառավարական բժիշկ էր: Այդ հանգամանքով յաճախ այցելած է Վանի Մեծ Բանտը, եւ առիթ ունեցած է օգտակար ըլլալու մեր քաղաքական բանտարկեալներուն: Նոյն իսկ իր յանձնարարութիւններով ազատուած են ոմանք: Հայրենասէր եւ մարդասէր բնաւորութեամբ օժտուած անձ մըն էր ան:

Յարգանքներով

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԼԵՒՈՆ ԵՒ* LORA *ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ*

Հօրեղբայրը՝ *ՊՐ. ՎԱՀՐԻՃ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ*

ՏԻԳՐԱՆ ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
1/C SEAMAN DICKRAN "RICHARD" DER STEPANIAN

Տիգրան ծնած է Նոյմ. 2, 1925–ին, Հայլընտ Փարք, Միչ., եւ աւարտած տեղւոյն Glendale High School-ը:

1944 *Մարտ 15–ին կը միանայ նաւատորմին: Կը մարզուի* Great Lakes *նաւակայանին մէջ: Ապա կ'ուղարկուի Օհայոյի դինուորական վարժարան ու կ'աւարտէ որպէս առաջնակարգ Ռատիոյի վարիչ: Թրէյըր Այլընտէն (Քալիֆ.) կ'ուղարկուի անդրծով* A. P. L. *պատերազմական նաւով Խաղաղականի ռազմաբեմ: Հոն կը մասնակցի բազում նաւամարտերու: Հանդիպումներ կ'ունենայ բազմաթիւ ռազմավայրեր:*

1945 *Հոկտ. 10–ին Խաղաղականի վրայ տեղի կ'ունենայ սարսափելի փոթորիկ մը որու ընթացքին չատ մը նաւեր կը կորսուին:* A.P.L.*–ն ալ ծանրապէս կը վնասուի: Օգնութեան եկող նաւերու չնորհիւ նաւաստիները որոնց չարքին եւ Տիգրան կը փոխադրուին Սուիթիկ Պէյ կղզին: Տիգրան ներկայիս կը պատուի Շանիհայ (Չինաստան), որպէս Ռէտիոյի վարիչ:*

ԱՍԿԱՆԱԶ ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
ASKANAZ "JAMES" DER STEPANIAN

Ասքանազ ծնած է Մեպտ. 11, 1921-ին, Տիքրոյթ, Highland Park, Mich. *եւ աւարտած տեղւոյն* Glendale High School-*ը՝ հետեւելով մեքենագիտութեան ճիւղին: Մեքենաներու սիրահար այս հայրենասէրը երիտասարդը կը մտնէ* Exelo *գործարանը եւ կը ցուցնէ մեծ յառաջդիմութիւն: Կը ծանօթանայ օդանաւային բարդ կազմածին մանրակրկիտ կերպով եւ կը ճանչցուի օդանաւային մասնագէտ:*

Հոկտ. 23, 1942 թուին կամաւոր կ'արձանագրուի օդատորմիղին մէջ: Իր կարողութիւնները եւ ընդունակութիւնները կը գնահատուին կառավարութեան կողմէ, որը մարզանքներէ վերջ զինքը կ'ուղարկէ Փէնսիլվանիայի օդանաւային վարժարանը: Մեծ յաջողութեամբ կ'աւարտէ իր ուսումը եւ կը դնկավարէ բազմաթիւ օդակայաններ Մ. Նահանգներու մէջ: Իր մասնաւոր մասնագիտութիւնն եղած են B-17, B-24 *եւ* B-29 *հսկայ օդանաւեր:*

Ներկայիս կը գտնուի Սու Սիթի, Այովա:

Յարգանքներով

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՌՈՒԲԷՆ ԵՒ ՍԱՔԵՆԻԿ ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ*

(վաճի Լէսկ գիւղէն)

Քոյրը՝ *ԱՐԱՔՍԻ*

Տիքրոյթ, Միշ.

ՎԱՐԴԳԷՍ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
CPL. VARTKES "BERT" HAROOTIAN

Վարդգէս ծնած է 1926 Փետր. 15-ին, Տիթրոյթ, եւ աւարտած Կլէնտէյլ Հայ Սքուլ-ը՝ հետեւելով առանձնապէս առողջապահութեան: Յաջող կոխամարտիկ է:

Կը զինուորագրուի 1945 Յուլիսին եւ կը մարզուի ու կ'առնայ մետալ՝ որպէս առաջնակարգ նշանաձիգ: 3 զինուորական վարժարաններ կը յաճախէ, եւ Shnute Field, Ill.-էն կ'աւարտէ որպէս յայտնի օդանաւի մասնագէտ եւ վարիչ: Իր ընկերներուն հետ Մէքսիքոյէն (Ուխս.) կ'ուղարկուի Սան Ֆրանսիսքօ: Հոն կը փոխադրուի U. S. A. T. Stoleir նաւի վրայ որպէս օդանաւի ընդհանուր կառավարիչ: Հանդիպումներ կ'ունենայ Խաղաղականի բոլոր զինուորական կայաններ, մանաւանդ Հաւայեան կղզիներ եւ Փիլիփեաններ:

Յարգանքներով
Հայրը՝ ՎԱՀԱՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
(Հայոց Ձորի – Սուրբ Վարդան գիւղէն)
Տիթրոյթ, Միչ.

ՀՐԱՀԱՏ ԱՂԱԲԱԲԵԱՆ
SGT. HRAHAD AGABABIAN

Հրահատ ծնած է 1924 *Մարտ* 4–*ին, Կրէնտ Ռափիտզ, Միչ·ի մէջ: Ծնողաց հետ փոխադրուելով* Three Rivers, Mich., *հոն կ'աւարտէ տեղւոյն համանուն Հայ Սքուլ–ը:*

1943 *Յուլիս* 11–*ին կը միանայ բանակին: Յաջող մարզանքներէ եւ գրասենեակային վարժութիւններէ ետք կ'ուղարկուի Անգլիա: Հոն կը միանայ օդատորմիղին: Շնորհիւ իր ընդունակութիւններուն պաշտօնի բարձրացումներ կ'ունենայ: Կը գտնուի նաեւ Ֆրանսական եւ Գերմանական ռազմաճակատներ, մասնակցելով ուժեղ ճակատամարտներու: Կ'արժանանայ շատ մը աստղերու եւ ժապաւէններու: Վերադարձած է տուն եւ ամուսնացած:*

Յարգանքներով

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ԵՒ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՂԱԲԱԲԵԱՆ*

(Վան, Այգեստանցի)

Եղբայրը՝ *ՀՐԱՅՐ*

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊԱՆԻՐԵԱՆ
KOORKEN BANIRIAN

ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՆԻՐԵԱՆ
KALOOST "KARL" BANIRIAN

ՊԱՆԻՐԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

Գուրգէն ծնած է Մարտ 20, 1942*-ին, Տիթրոյթ, եւ աւարտած տեղւոյն* Cass Technical High School: Lawrence Technical College*-ի մէջ 4 տարի հետեւած է Մեքենական Գիտութեան եւ աւարտած յաջողութեամբ:*

1942*-ին կամաւոր կ'արձանագրուի նաւատորմին մէջ, եւ կը կարգուի որպէս քննիչ վնասուած պատերազմական նաւերու: Պատկան իշխանութիւնները նկատելով իր կարողութիւնները կ'ուղարկեն* Washington University*-ն, եւ* University of Maryland, *կատարելագործելու համար անոր մասնագիտութիւնը:*

Ներկայիս տուն կը գտնուի: Անդամ է A.S.M.E.*-ի:*

Գալուստ ծնած է 1924 *Յունիս* 10*-ին, Տիթրոյթի մէջ, եւ աւարտած տեղւոյն* Northern High School:

Խիստ յաջող է գնդակոծակերու մէջ:

Նուագած է նուագախումբերու մէջ:

1944 *Դեկտ.* 12*-ին զինուորագրուած է եւ մարզանքներ ստացած:*

Ներկայիս Amarillo, Texas*-ի մէջ կը հետեւի* Flying Fortress*-ներու մեքենագիտութեան:*

Ծնողքը՝ ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ՆՈՒԱՐԴ ՊԱՆԻՐԵԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
S. 2/C HAGOP "JACOB" HAGOPIAN

Յակոբ զաւակն է Տիկին Աստղիկ Գէորգեանի, եւ հանգուցեալ Աբրամ Յակոբեանի: Պր. Յարութիւն Գէորգեան ամուսնանալով Տիկ. Աստղիկի հետ որդեգրած է անոր 4 զաւակները եւ խնամած հարազատ հօր մը նման:

Յակոբ ծնած է 1927 Օգոստոս 31-ին, Տիթրոյթ, եւ աւարտած տեղւոյն Հայկազեան Փարէզ Բարձր. Վարժարանը:

1945 *Մայիս 30-ին կամաւոր կ'արձանագրուի նաւատորմին մէջ 3 տարուան համար: Բարձրահասակ, ծաւի աչքերով դեղադէմ այս երիտասարդը, Սան Բէտրօս նաւակայանէն կ'ուղարկուի Խաղաղականի ռազմարեմները:*

Ծնողքը՝ *ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԷՈՐԳ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ*

Քոյրերը՝ *ՎԱՆՈՒՀԻ ԵՒ ՆՇԱՆՈՒՀԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԵՒ ՓԱՅԼԱԶՈՒ ԳԷՈՐԳԵԱՆ*

Եղբայրները՝ *ՀԱՅԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԵՒ ԳԷՈՐԳ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ԿՐՏՍԵՐ*

ԳՐԻԳՈՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
1/C SEAMAN KRIKOR AVEDISIAN

ԱՐԱՄ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
2/C SEAMAN ARAM AVEDISIAN

ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ ծնած է 1923 Սեպտ. 19-ին, Տիթրոյթ, եւ աւարտած տեղւոյն Քարրի Վարժարանը:

Գնդախաղերու մէջ ստացած է մրցանակներ:

1941 *Ապրիլին կը միանայ նաւատորմին եւ կը մարզուի որպէս մեքենագէտ: Աստ կը տեղափոխուի զինուորական փոխադրանաւի մէջ եւ կ'ուղարկուի անդրծով: Վարձատրուած է մետալներով:*

Ներկայիս կը գտնուի տուն:

ԱՐԱՄ ծնած է 1927-*ին, Տիթրոյթ, եւ աւարտած է Քարրի Վարժարանը:*

1941-*ի ամրան կը զինուորագրուի նաւատորմին մէջ: Կրէյթ Լէյքս նաւակայանին մէջ յաջող մարզանքներէ վերջ՝ կ'ուղարկուի Խաղաղականի ռազմաբեմ եւ կը մասնակցի ամենավերջին նաւամարտներուն: Ունի մի քանի մետալներ: Այժմ Ճափոն կը գտնուի:*

Յարգանօք

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԻՍՔԷՆՏԷՐ ԵՒ ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ*

ՀԱՅԿԱՎԱՐԴ ՋԸՋԵԱՆ

(Նկարուած 1930-ին, վոշիկի տարազ, լեռնական գեղեցիկ տարազ)

Նկարուած է Ֆրանսա, Վասպուրականի լեռնագաւառներու մէջ գործածուած տարազով։ Գլխին ունի քոլոզ, մետաքս փէշով փաթթուած։ Կռնակին ունի բուրդէ քաղախիկ, մէջքին կապած է պարսկական շալ, ճաննե–րին, պանուշա շալ շալվար։ Իսկ հագին ունի Այնթապի չիթ իշլիկ։ Աքան–չելի եւ գործնական յարմարութիւններով այս տարազը Վասպուրականի բնագաւառի տարազն է։

Յարգանօք՝

Քոյրը՝ ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԵՒ ՄՆԱՑԱԿԱՆ ՄԵՏՕԵԱՆՆԵՐ

Պարգեւ ծնած է 1926 Յունիս 3-ին, Համիլթըն, Քանատայի մէջ: Աւարտած է Կոլթի մէջ Galf High Schoolը, մասնագիտութիւն վերցնելով Մեքենագիտութիւն:

1945 Յունուար 10-ին զինուորագրուած է Քանատական բանակին եւ զետեղուած նուագախումբի մէջ: Խիստ յաջող նուագածու է: Ծառայութիւնը եղած է միշտ ալ Քանատայի մէջ: Հայրը՝ Նազարէթ վախճանած է:

Յարգանօք՝

Մայրը՝ *ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ*
(Վանեցի)

ՊԱՐԳԵՒ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
BARKEV VARTANIAN

Սուրէն ծնած է 1913 Սեպտ. 7-ին, Կոլթ, Քանատա: Աւարտած է Տիթրոյթի մէջ Հայլընտ Փարք Հայ Սքուլը՝ նուագելով նուագախումբի մէջ:

1940 Յունիս 17-ին կը զինուորագրուի Քանատական բանակին կողմէ: Դերասանի ձիրքով եւ հակումներով օժտուած այս երիտասարդը կը միանայ Թատերախումբի եւ կը շրջագայէ Եւրոպական ռազմաճակատներ, տալով յաջող ներկայացումներ զինուորներու համար: Կը գտնուի Անգլիա, Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Գերմանիա: Վախճանեալ հայրը Հայոց Ջորի Բժնկերտ գիւղէն էր:

Յարգանօք՝

Մայրը՝ *ՏԻԿ. ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ* (Պաթումէն)
Եղբայրը՝ *ՊՐ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ*

SOUREN MARKARIAN
ՍՈՒՐԷՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Հ· Յ· Դ· ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Դ· ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷ

Ձախէն Ա.— Յովսէփ Ալօեան (Կղզեցի), կողբեցի Տիգրան, Մանաս (Նոր Գեղէն), Հ· Ջ· եւ Ատամ Քօչօեան (Աբատեցց գիւղէն)·

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՀՕՐՍ ՅՈՎՍԷՓ ԱԼՕԵԱՆԻ (ճկաբը)

ԵՒ ԸՆԿ· ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆԻ

1915 թուին, Վանի հերոսամարտի օրերուն Պլճենցի Տիգրանի խմբապետութեամբ թուրքիկ խումբի հետ վտանգուած դիրքերը կ'այցելէինք: Սահակ Պէյի եւ Տէր Թովմասեանի մեր դիրքերը, Քնդանօթային կրակէն ամբողջովին քանդուած էին: Երբ կուռի վայրը հասանք կացութիւնը խիստ լուրջ էր: Որոշուեցաւ այրել ու աւեր ձգել թրքական դիրքը: Այս յանդուգն գործը գլուխ հանելու համար՝ սեւ ու երկար մազերով երիտասարդ մը անմիջապէս առաջացաւ, վերցուց քարիւղի ամանը, դիրքէն դուրս ցատկելով, կայծակի արագութեամբ դէպի թշնամիի դիրքը վազեց, առանց կարեւորութիւն տալու թշնամիի համազարկերուն: Մի քանի րոպէի մէջ կրակի առաւ թշնամիի որջը, եւ վազելով անվնաս վերադարձաւ մեր դիրքերը: Մեր Վազաբշակն էր: Մինչեւ կեանքիս վերջ պիտի չմոռնամ այս հերոսութիւնը եւ որպէս յարգանքի զոյգն արտայայտութիւն իր անմահ յիշատակին կը նուիրեմ սոյն գրութիւնը:

ԾԵՐՈՒՆ ԱԼՕԵԱՆ

Տիբրոյք, Միշիկըն

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
HAROOTIUN SARKISIAN

Յարութիւն ծնած է Փետր. 14, 1925 թուին, Կօլթ, Քանատայի մէջ, եւ աւարտած տեղւոյն Բարձր. Վարժարանը:

1943 Նոյեմբեր 11-ին կը վինուորագրուի Քանատական բանակին կողմէ, եւ կը մարզուի որպէս ինդանօթճափիք: Վերջէն կը փոխանցուի նուագախումբի մէջ որպէս յաջոզ նուագող: Ճարպիկ եւ աչխոյժ այս երիտասարդը վանքուվրրի կողմերը (Խաղաղականի ափերը) գտնուած միջոցին՝ կ'այցելէ իր ազգականներուն, որոնք կը գտնուէին Քալիֆօրնիա:

Կը սիրէ Քալիֆօրնիան եւ արձակուելէն վերջ թերեւս այն կողմերը հաստատուի:

Յարգանօք՝

ԾՆՈՂՔ՝ *ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԻՒՐԳ ԵՒ ԿԻՕԶԱՒ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ*

ԲՈՅՔԵՐՔ՝ *ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆԻԿ*

ՄԻՍԱՔ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

MISAK "JOHN" HAGOPIAN

Միսաք ծնած է 1920 Յուլիս 12–ին, Owen Sound, *Քանատա։ Աւարտած է Կոլթի Մէթրիք Բարձր. Վարժարանը։*

Զինուորագրուած է Քանատական բանակին մէջ Մայիս 1944–ին՝ գետեղուելով R.C.E.M.E.–*ի մէջ։*

Կ'ուղղարկուի անդրծով 1945 Մայիսին, Եւրոպա։ Այժմ Գերմանիոյ մէջ կը գտնուի գրաւման բանակին հետ։ Հոն զինուորական վարժարանի մէջ կը հետեւի ելեքտրականութեան։ Միսաքի հայրը՝ Պր. Սողոմոն Ա. Համաչ, պատերազմին եղած է կամաւոր Համազասպի գունդին մէջ, եւ մինչեւ վերջ կատարած է իր պարտականութիւնները բարեխղճութեամբ։

Յարգանօք՝

Ծնողքը՝ *ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍՈՂՈՄՈՆ ԵՒ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ*

Եղբայրները՝ *ՍԵԴՐԱԿ ԵՒ ԻՇԽԱՆ*

Քոյրը՝ *ՍԱԹԵՆԻԿ*

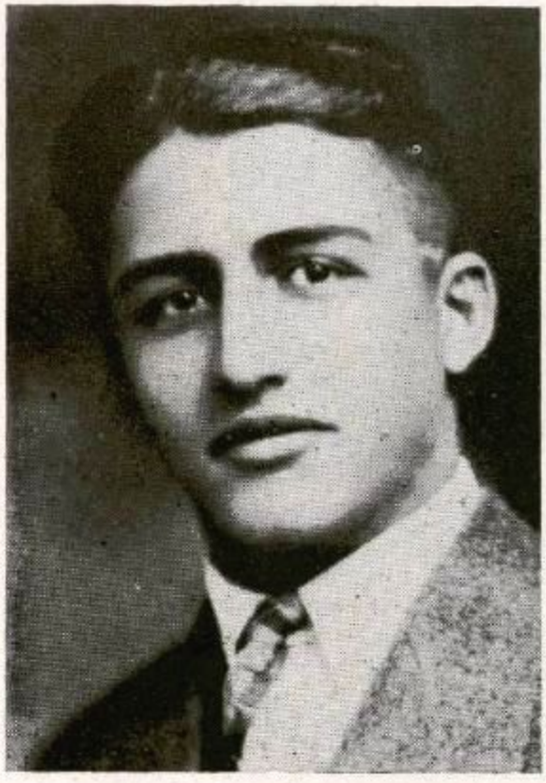

ԱԶԱՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
✠ AZAD MANOOGIAN

ՎԱՀԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
CPL. VAHAN MANOOGIAN

Հանգուցեալ **ԱԶԱՏ** *ծնած է Կարճհանի Ուրանց գիւղին մէջ, 1908 Սեպտեմբեր 20–ին: Մնոցաց հետ 1914 Օգոստոս 5–ին կուգայ Քանատա եւ կը հաստատուի Կոլիճ: Ուշիմ եւ բնդունակ Ազատ հոս կ'ուսանի համանուն բարձրագոյն վարժարանը: Խիստ լաւ եղած է մարզախաղերու մէջ: Ստացած է մրցանակ որպէսզի հետեւի Քոլէճի, բայց դժբաղդ վազահաս մահուան պատճառաւ կը բաժնուի իր ծնողքէն 1928 Օգոստոս 5–ին:*

ՎԱՀԱՆ *ծնած է 1916 Դեկտ. 18 Թուին, Կոլիճ, Քանատա: Եւ ուսքաած է տեղւոյն բարձր. վարժարանը՝ հետեւելով ատաղձագործութեան:*

1941 *Մայիսին կը զինուորագրուի Քանատայի բանակին մէջ: Քուպէք, Պրանտֆօրտ եւ Մաունթ Տալի մէջ եղած է օդանաւերու վայրեկեանց մասնագէտ եւ հրահանգիչ:*

1945 *Յուլիսին կը վերադառնայ տուն: Նէրկայիս, Թօրընթօ, պետական վարժարանի մէջ կ'ուսանի լուսանկարչութիւնն:*

Յարգանօք՝

Ծնողք՝ **ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿ ԵՒ ԿԻՒԼԻԶԱՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ**

ԶՕՀՐԱԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
CPL. ZOHRAB SARKISIAN

ԽԱԺԱԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
CPL. KHAJAG SARKISIAN

ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ԶՕՀՐԱԲ ծնած է 1918 *Օգոստոս* 14–*ին, Կոլթ, Քանատա, եւ աւարտած Համանուն Բարձր. Վարժարանը, ուրկէ* craftsman. *եղած է յաջող* հաքքի *խաղցող: 1940 Յուլիսին կը զինուորագրուի Քանատական Կայսերական Օդատորմիղին մէջ: 6 ամիս յաճախելով օդանաւային դպրոց՝ կ'աւարտէ որպէս օդանաւուղիղ: 1941 Դեկտ. 7–ին կ'ուղարկուի Անգլիա, Իտալիա եւ Եգիպտոս:*

1945 *Փետրուար* 12–*ին կը վերադառնայ տուն եւ կ'ամուսնանայ:*

ԽԱԺԱԿ ծնած է 1922 *Հոկտ. 9–ին, Կոլթ, Քանատա: Կ'աւարտէ տեղւոյն Բարձր. Վարժարանը հետեւելով ելեքտրականութեան ճիւղին: Զինուորագրուած է* 1943 *Սեպտեմբերին* R.C.A.F.–*ի կողմէն, եւ կը յաճախէ 9 ամիս Թօրօնթօյի օդանաւային վարժարանը: Ներկայիս կը գտնուի Հրատն Պէյի հիւսիսային կողմերը, սառուցեալի շրջանակներու մէջ հետախուզական նպատակներով: Այս զինուորներու մայրը Մայրանուշ մահացած է:*

Յարգանօք՝

Հայրը՝ *ՊՐ. ԹՈՎՄԱՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ*

Քոյրը՝ *ՎԱԶԳԱՆՈՒՇ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ*

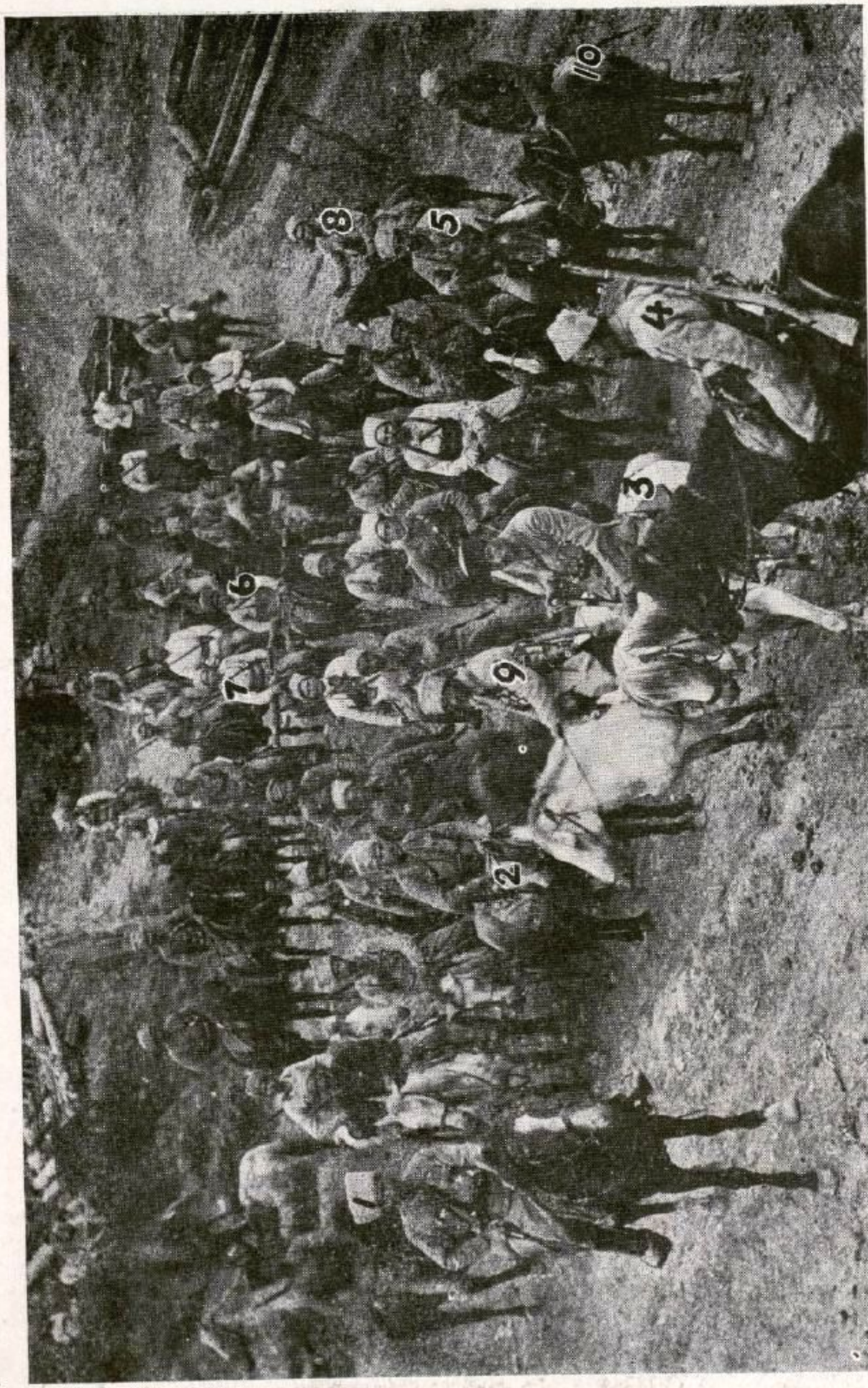

ՎԱՆԻ Գ. ԳՈՒՆԴԻՆ ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲ ՄԸ

Հանդիպակաց երեսի նկարը կը ներկայացնէ Վանի Դ. Գունդէն ձիաւորներու մի յիսնեակ եւ գնդացիրային ջոկատ մը՝ նկարուած 1918 Յուլիսին, Դիլիջանի Պօղոս Քիլիսէ գիւղին մէջ:

1.— Սիմոն Պօզօեան, ձիաւորներու յիսնապետ, 2.— Մանուէլ Օվիկեան, 3.— Շատախցի Մովսէս, 4.— Յակոբ Կանտալեան, 5.— Հրանդ Փափազեան, 6.— Բարգէն Տէր Խորէնեան, գնդացիրի մարզիչ, 7.— Գուրգէն Խաչանեան, 8.— Տաճատ Թէրլէմէզեան, գնդացիրներու ջոկատի հրամանատար, 9.— Վահան Պետրոսեան, 10.— Աւետիս Կանտալեան:

ՎԱՆԻ Դ. ԳՈՒՆԴ

1918 Մայիսին Հայաստան Թիւրքերու հետ կնքած հաշտութեան պայմանագրով ազատ անցք կու տար Թիւրք զօրքերուն կեդրոնական խճուղիով երթալու դէպի Պաքու: Թիւրքերու յանկարծական չարիքին դէմ որպէս միակ զրուական, Արամ կարգադրեց որ մենք գրաւէինք եւ հսկէինք Ղարաքիլիսէի եւ Դիլիջանի ձորերը մինչեւ Իջեւան: Արամ շատ լաւ գիտէր որ Թիւրքերուն սարսափազդու Վանեցի ուժերը միայն կարող պիտի ըլլային զանոնք ըզգաստութեան մէջ պահել: Նոյնպէս ալ մենք թոյլ կու տայինք մեր անհատ զինուորներուն խօսիլ Թիւրք զինուորի հետ եւ ըսել «Վանլը ըմ Վանլը, կըճըմ տըր կանլը» — Վանեցի եմ Վանեցի, թուրս է արիւնալի»:

Դիլիջան ուղարկուած Վանի Դ. Գունդը մի մասն էր միայն 1917–18-ին Վանի մէջ կազմուած հայկական բանակին, որ Արճէշի եւ Անխսի հերոսական եւ արիւնալի կռիւներէն վերջ վերակազմուած էր Երեւանի մէջ հրամանատարութեամբ Շատախի Գնդապետ Տիգրան Բաղդասարեանի: Հոս տեղը չըլլալով տալու պատմականը այս Գունդի ամբողջական գործունէութեան՝ կը յիշատակեմ միայն մի մասը այն կռիւներուն եւ գործերուն, որոնց մէջ ան դեր ունեցած է: Ռստան, Հայոց Ձոր, Հիրճ, Ալճաւազ, Արճէշ, Անխս, Բերկրի, Սաուղսու, Բայազիտ, Տաշպուռուն, Տիգէ, Իգտիր, Զինկիլ, Սարդարապատ, Պէօյիւք Վէտի, Խոր Վիրապ, Նախիջեւան, Ղարաբաղ, եւն. եւն.: Մասնաւորապէս յիշատակութեան արժանի է Սարդարապատի կռիւները՝ որոնց մասնակցող զինուորներու թիւին մէկ չորրորդը Վասպուրականցիներ էին, որոնց մէկ կարեւոր մասը Վանէն վերադարձող Դ. Գունդի զինուորներն էին: Վանի մէջ կազմուած 1917–18-ին հայկական բանակի միւս կէսը Լեւոն Շաղոյեանի, Կոստիա Համբարձումեանի եւ Գրիգոր Պուլկարացիի ղեկավարութեամբ հերոսական կռիւներ ունեցաւ Ռստան, Կօթուր, Սալմաստ, Ուրմիա, Սաքին Կալա եւ այլուր, եւ ազատագրեց հարիւր հազարէ աւելի հայ եւ ասորի գաղթականներ եւ զանոնք ապահով տարաւ մինչեւ Պաղտատ եւ Պաքուպա:

ՏԱՃԱՏ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Յարգանօք

ԲԱՐԳԷՆ ՏԷՐ ԽՈՐԷՆԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻՆ

* * *

Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ժայռ ,
Թնդացնում ես երկինք գետին տենչավառ ·
Սուրբ անո՛ւնդ պիտի յիշուի դարէ դար ,
Հսկայ լեռինք քեզ ապաստան , Անդրանիկ :

Քիւրտ ու Տաճիկ երբ լսեն քու անունը ,
Օձերու պէս պիտ' սողան իրենց բոյնը ·
Երակներուդ ազնիւ քաջի արիւնը ,
Չը ցամաքի մինչ յաւիտեան , Անդրանիկ :

Յարգանօք՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԷՈՐԳ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Տիթրոյթ , Միչ ·

Հայոց կուսանք՝ դափնեայ պսակ թող հիւսեն ,
Քնքուշ ձեռամբ քու ճակատը պսակեն ,
Գոհարներով՝ անվախ կուրծքդ զարդարեն ,
Կեցցես յաւէտ դու անսասան , Անդրանիկ :

Հայաստանի սոխակները քեզ համար ,
Թող դայլայլեն գիշեր ցորեկ անդադար ·
Անյաղթ մնաս դու քաջ կռուի սիրահար ,
Հայրենիքի տէր ու պաշտպան , Անդրանիկ :

—o—

Յարգանքներով՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ ԵՒ ԶԱՒԱԿՈՒՆՔ

Յարգանքներով՝

ՍԻՐԵՐԳ

(ՎԱՆԻ ԴԱԽԱՒՈՒԱՐԲԱՌՈՎ)

Վարդն ի բացուե վաճայ Քեաղէի էկրստար,
Աստուած սիրես մէկն էօրէօխի տիւ գիկ տար,
Քեա՛ նազերով, ֆեա խորոտիկ տիւ վի՞րն ես.
Աշխարհի գիտի, ալամ գիտի տիւ իմն ես:

Վարդն ի բացուե առաւըտման խաւ խուսաց.
Իմ եար բաղչէն կայնէ էրկու ձեռն ի ծոց.
Վարդն ի բացուե առաւըտման շաղերով,
Իմ եար բաղչէն վարդ կը ֆեադի մաղերով:

Վարդն ի բացուե վարդէվրրի կիրակին,
Քո սէրն ինկե մէջս իմ սըրտի պուրակին.
Քեա նազերով, ֆեա խորոտիկ տիւ վի՞րն ես,
Աշխարհի գիտի, ալամ գիտի, տիւ իմն ես:

* * *

Յարգանօք՝

ՄՈՒՐԱՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԵՒ ԶԱՒԱԿՈՒՆՔ

Տիքրոյք, Միշ.

ԵՐԳ ԻՄ ԵՐԿՐԻ ԱՂՋԿԱՆ

Արեւի ոսկին
Արտերում
Ծամերիդ հիւսքին
Նմանակ,
Քո զրնգուն խօսքին
Նմանակ —
Արեւի ոսկին
Արտերում

Աչքը քու խաղւոր
Ու խռով —
Գիշերում թաղւող
Լճի պէս:
Սեւանայ աղւոր
Լճի պէս,
Աչքը քու խաղւոր
Ու խռով:

Յարգանօք
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ
ՄԿՐՏԻՉ ՏԱՆԿՈՎԵԱՆ
ԵՒ ԶԱՒԱԿՈՒՆՔ
Տիթրոյթ, Միչ.

—o—

Անտառի նոճին
Հովերեր
Քայլւածքիդ նոճին
Նմանակ,
Հասակիդ ոճին
Նմանակ —
Անտառի նոճին
Հովերեր:

Իմ սիրուն երկրի
Ջան աղջիկ —
Արեւի ելքի
Նմանակ,
Լուսայգի երգի
Նմանակ —

ԱԶԱՏ ՎՇՏՈՒՆԻ

Յարգանօք
ԿԱՐԱՊԵՏ ՇԱՀԷՆ
Հայլընտ փարք, Միչ.

ԱՆԻ ՀՈՎՒՒԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

վասպուրականի մէջ ընդունուած սովորութեան համաձայն նոր հարսները Ծաղկազարդին իրենց հօր տուն հիւր կ'երթային: Ասիկա կեսրոջ խօսքն ու խրատն է իր հարսին:

Ահա եկաւ նոր Ծաղկազարդ
Օրն ալ արեւ էր հարսին բախտ,
Մխայն փեսան կ'ըլլար անբախտ
Երբ հարսն երթար կ'ընէր ա՛խ, վա՛խ:
Եկաւ հարսի հօր տան մշակ,
Չեաք բռներ էր փունջ մանուշակ,
«Հարսնիկ ելի՛ր, չուտ պարզարուխիր,
Այսօր քեզի ուրախ օր է:
Ունիս չարչաֆ բոլոր օյա,
Ոտնամաններդ փայլուն պօյա,
Չեաքերդ ունիս կարմիր հինա,
Վիզդ էլ կապեմ կապօյտ մինա:
Էլիր նաւիր վէր էն ձիուն
Զը պրուցես հետ մշակուն,
Տեսնողն ըսէ երնէկ տասր,
Ամէն հագուստ յարմարաւոր
Ինքն էլ խօրօտ էր սեսաւոր:

Յարգանքներով՝
ԱՂԱՏ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Տիրքոյք, Միշ·

1907 թուէն առաջ Ամերիկայի այն վայրերուն մէջ, ուր քանի մը Վասպուրականցիներ կային, կ'աշխատէին իրենց հայրենի գիւղի կամ գաւառի անունով միութիւններ հիմնել՝ զարկ տալով կրթական գործին երկրի մէջ:

Չկար մէկ ծրագիր եւ մէկ ուղղութիւն, մանաւանդ 1920–էն սկսեալ՝ երբ ալ դոյութիւն չունէր Վասպուրականը: Ամէն տեղ, Նիւ Եորք, Պօսթոն, եւ Քալիֆորնիա կը գործէին անջատաբար:

1930–ին կ'զգացուի միացեալ ուժերով գործունէութեան կարիքը, եւ ահա 1931 Ապրիլ 30–ին այս պահուան միութիւնները Տիթրոյթի Պատգամաւորական ժողովին կը միանան եւ կը կազմեն Համա–Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը:

Կազմուեցան բաղում մասնաճիւղեր: Տիթրոյթ ունեցաւ 2 մասնաճիւղ, Արանց Մասնաճիւղ եւ Տիկնանց Մասնաճիւղ, որոնք կազմուած օրէն մինչեւ օրս կ'աճին ու կը զարգանան, եւ կը կատարեն դնահատելի աշխատանք:

Անոնց բոլոր անդամներն ալ արժանի են իմ դնահատանքին:

ՄԻՀՐԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Տիթրոյթ, Միշ.

Ինձի համապիտոյի էր Յունօ Տէր Մարտիրոսեան, կամ այլ անուամբ՝ Ալաշկերտցի Յովակիմ Ագա: Ինքս հայրենասէր անձնաւորութիւն մըն էր ան:

1890 թուականէն առաջ Բասէնի մէջ ձիաւոր խումբով կը յարձակէր Քիւրտերու եւ Թիւրքերու վրայ, եւ անոնցմէ գրաւած ինչքերով ու գրամներով կ'օգնէր հայ գիւղացուն: Յունօն Ամէնեական էր: 1890 թուին կը միանայ Կուկունեանի արշաւախմբին, եւ ձերբակալուելով խմբի հետ, կ'աքսորուի Սիբիր, ուր եւ մեռաւ 1893–ին, 40 տարեկանին:

* * *

Յարգանքներով՝

ՕՀԱՆՆԷՍ ԱԲԻԼԵԱՆ (Շահբազեցի)

Տիթրոյթ, Միշ.

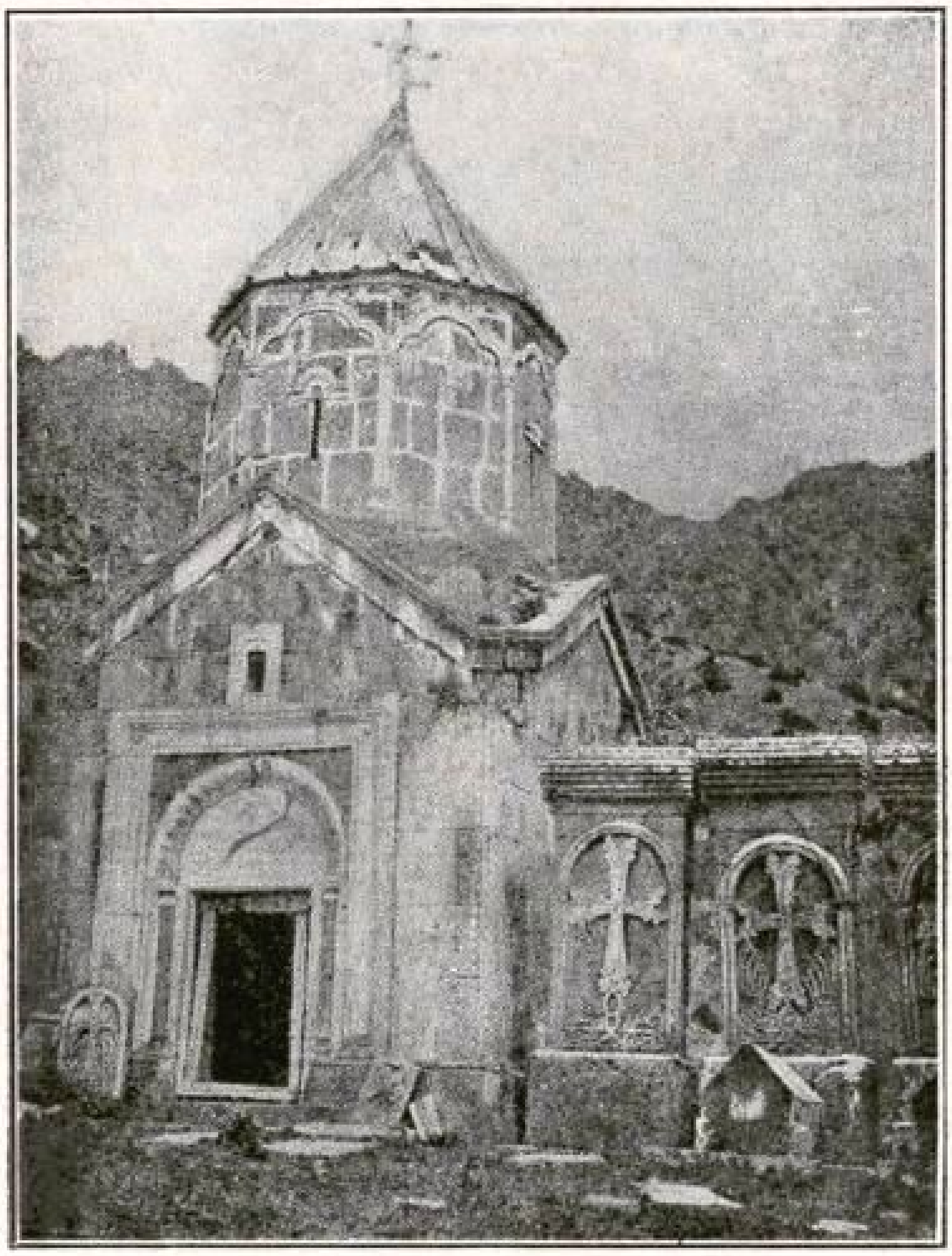

Ս. ԳԱՅԻԱՆԷԻ ՎԱՆՔԸ

* * *

Յարգանքներով՝

ԽՈՍՐՈՎ ՋԱՏՕԵԱՆ

Տիթրոյթ, Միչ.

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Հայրենի՛ք, կատար բարձունքներուս, եթէ քեզ միշտ տենչանքներուս գերագոյն առարկայ չ'ընեմ, անիծէ՛ զիս։

Հայրենի՛ք, սիրոյս խորան, եթէ քեզմէ զատ ուրիշ պաշտանք ունենամ, անիծէ՛ զիս։

Հայրենի՛ք, լուսաւոր տաճար յոյսերուս, եթէ քեզ սրտիս մէջ վառ պահելէ դադրիմ, անիծէ՛ զիս։

Ռ. ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ

* * *

Յարգանքներով՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱՆ ԵՒ ԳՈՀԱՐԻԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Սէյնթ Ճօզէֆ, Միչ.

Հայրենի՛ք, անշէջ հուր արիւններուս, եթէ ներշնչումներս քու կրակէդ չը բոցավառուին, անիծէ՛ զիս։

Հայրենի՛ք, պայծառ աղբիւր յղացումներուս, եթէ երբեք քեզ խորհելէ դադրիմ, անիծէ՛ զիս։

Հայրենի՛ք, միակ ամբողջական եւ սուրբ նպատակ կեանքիս, եթէ երբեք քու փրկութեանդ, պայծառութեանդ եւ գեղեցկութեանդ համար նկրտելէ դադրիմ, անիծէ՛ զիս։

Ռ. ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ

* * *

Յարգանքներով՝

ԵՂԻԱԶԱՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Տիթրոյթ, Միչ.

ԱՐՁԱՆ ԱԲՈՎԵԱՆԻՆ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

Ամէն անգամ երբ նայում եմ մեր աշխարհին,
Երբ նայում եմ մեր աշխարհի Մասիս սարին,
Քեզ եմ յիշում, ես կարօտն եմ ես հեկեկում,
Ես կորուստն է սիրտս սգում:

Ամէն անգամ երբ հայեացքս Մասիս սարին՝
Քեզ որոնում ու չի գտնում սուրբ կատարին,
Թուում է, թէ այն վարդագոյն ամպն ես, որ դեռ
Խաթարանում է լանջերն ի վեր:

Յարգանքներով՝

ՋԻՆՈՒՈՐ ԼԵՒՈՆ ՔՀՇԻՇԵԱՆ

Հայլընտ Փարք, Միշ.

Ամէն անգամ, երբ այս պայծառ ամպն է կարչում,
Երբ Արագն է նայում լերանն ու հառաչում,
Ինձ թուում է, թէ սուրբ լերան անդունդն ու ձոր
Ես մեծ սրտի խոցերն են խոր:

Յարգանքներով՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՐԳԻՍԵԱՆ ԵՒ ՋԱԻԱԿՈՒՆՔ

Տիքրոյք, Միշ.

Ու կարօտով ամէն անգամ — բայց ցնծագին —
Երբ նայում եմ մեր աշխարհին, Մասիս սարին,
Թուում է թէ Մասիս լեռն է ինձ աշխարհում՝
Իբրեւ արձան վեր բարձրանում:

Յարգանքներով՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄՆԱՅԱԿԱՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Տիքրոյք, Միշ.

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱՋ

Իմ Աբաբատ՝ սուրբ սարը վէս
Մեր նախահայր Հայկն է կարծես,
Որ թիկնել է ամպ ու շանթին
Ու ծխում է հանց նահապետ
Խաղաղութեան չիբուխն իր հին.
Ու ամպն է ծուխ Զիբխի գլխին:

Ծխում չիբուխն ու բարձունքէն
Աչք է պահում իր թոռներին,
Դարեր նայում, որ չցրին
Ու կուլ չերթան աշխարհներին,
Ու հսկում է նրանց ճամբան
Օրօրոցից մինչ գերեզման:

Յարգանքներով՝
ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳԻՍ ՋԱՆՕԵԱՆ ԵՒ ՋԱԽԱԿՈՒՆՔ
Տիքրոյք, Միշ.

Խաղաղ է նա, տեսնում է թէ
Ոնց են ելնում օրօրոցից
Թուխ, բաջորակ թոռներն իր վեհ
Եւ չարը դուրս վանում երկրից.
Դաշտն են ձգում խոփն արծաթէ
Ու ոսկի հաց պոկում բարից:

Ժպտում է նա ու միշտ հպարտ
Թեկնում հնուց մեր երկնքին,
Մեր նահապետ լեռն Արարատ՝
Ծխում է լուռ ահա դարեր
Խաղաղութեան չիբուխն իր հին
Ու ժամանակն է ծուխ չիքնին:

Յարգանքներով՝
ՁԱՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ
Տիքրոյք, Միշ.

THOMAS FURNITURE CO.

Միակ Հայ Ֆըրնիչըրի խանութը Միշիկընի մէջ

253 La Bell Avenue, Highland Park, 3, Mich.

Հայրենակիցներ :—

Եթէ կ'ուզէք ֆըրնիչըրի *լաւագոյնը գնել դիւրամատչելի գներով՝ եկէք մեզ: Ունինք ամէն տեսակ* լիվինկ րում, տայնինկ րում *եւ* պէտրում սուիթեր, կէզ սթօվ, խալի, *եւն. եւն. տուն կահաւորելու ամէն բան:*

20 *տարուայ մեր գործունէութիւնը երաշխիք է որ թէ՛ դրամ խնայէք եւ թէ՛ գոհ մնաք:* Մեզի եկէք օտարին երթալէ առաջ:

ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ (Սեփականատէր)

ՃԷՔ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ

REAL ESTATE BROKER

2245 Clements Avenue, Detroit 6, Mich.

Phone: TO - 88188

HAYASTAN FUNERAL HOME

2668 West Grand Blvd., Detroit, Mich.

Սպասարկութիւն Ցորեկ եւ Գիշեր

Phone: MAdison 4855

* * *

Compliments

of

JOHN'S BARBER SHOP

14010 Hamilton Avenue

Highland Park, 3, Mich.

* * *

—o—

Compliments

of

JOHN R. EXPERT SHOE REPAIRING

ՅՈՎՀԷՓ ՇԱՆԲԱՆ

(Սեբաստիոյ Դաւոայ գիւղացի)

13844 John R. Street

Highland Park, 3, Mich.

—o—

Յարգանօք՝

ԱՐԱՄ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հայլընտ Փարք, Միշ.

Յարգանքներով՝

ՂԱԶԱՐԵԱՆ, ԽԱՉԻԿ ԵՒ ԵՆՈՎՔ ԸՆՏԱՆԻՔ

Հայլընտ Փարք, Միշ.

Յարգանօք՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ (ԿԻՒԼՕԵԱՆ)

Հայլընտ Փարք, Միշ.

Յարգանքներով՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԹՈՎՄԱՍ ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ ԵՒ ԶԱՒԱԿՈՒՆՔ

Տիթրոյթ, Միշ.

ԽԱՉԻԿ ԽՈՊՕԵԱՆ (ՎԻՐԱՀՈՐԵԱՆ), Ալիւբ գիւղացի, 55 տարեկան:

1918–ին նահանջած է մինչեւ Պաղտատ: Զինադադարէն վերջ կը փոխադրուի Հայաստան ընտանեօք:

ՄԻՀՐԱՆ ԽՈՊՕԵԱՆ (ՎԻՐԱՀՈՐԵԱՆ), Խաչիկի փոքր եղբայրը, 52 տարեկան: Երկիր միացած է յեղափոխութեան: 1915–ի Ալիւրի կոիւներուն գըտնուած է Գիւղի Վանքի–Նարեկացու, դիրքին մէջ, իր վրայ հրաւիրելով հարիւրաւոր խուժանի միլիոնաւոր գնդակները, առանց դոյդն վախի: Սակայն հետաքրքրականն հոն է որ երբ երկու օր վերջ, իր փամփուշտները սպառելով կը հալածուի Քիւրտերու կողմէն եւ ապաստանարան կը գտնէ կամուրջի մը տակ եղէգնուտներու մէջ, հոն է որ սարսափ կ'ունենայ: Քիւրտերը հետապնդելով կը հասնին մինչեւ կամուրջ, եւ երբ չեն գտներ գինքը իրար կ'ըսեն — «Ձլա չօ», այսինքն «Հայը գնաց», ու ետ կը վերադառնան: Ձիշդ այդ առեն եղէգնուտի գորտերը հետաքրքիր իրեն կը դիտեն, եւ կը կռկռան: Քիւրտերու տեղ գորտերէն աւելի չատ կը վախնայ, որոնք կրնային գինքը այդպիսով մատնել:

Հրաչքով կ'ապաուի եւ կը մասնակցի Վանի Դ. Գունդի բազում կռիւներուն: Կը միանայ Ալիւրցի Աբչակ Մաչանեանի ձիաւոր հարիւրեակին, ի Ղարաքազ: 1920–ին կուգայ Ամերիկա եւ կը հաստատուի Տիքրոյթ:

ՃԱՆ Մ. ԹՈՓԱՆՃԵԱՆ

(P. M. 3/c PETTY OFFICER)

Ճան չրջանաւարտ եղած է Dwight Morrow High School*էն*, Englewood, N. J. *եւ պինուորական ծառայութեան մտած է Հոկտ* 1942*–ին, որպէս ծովեզերեայ պաշտպան պինուոր: Պրուքլին, «Մէնհէթըն Պիչ»ի մէջ ստանալով իր Ա. կարգի պինուորական կրթութիւն, ղրկուած է Գօլոմպիա Գոլէճ գեղագործական դասընթացքին հետեւելու: Սոյն դասընթացքը աւարտելէն վերջ ղրկուած է* Wilmington, Delaware, U.S.C. Guard, Sick Bay.

Ճան ներկայիս կը գտնուի St. Matteos Island, North Pacific.

Ծնողական սիրով եւ կարօտով՝

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅԱԿՈԲ ԹՈՓԱՆՃԵԱՆ

Բիչֆիլտ, Նիւ Ճըրզի

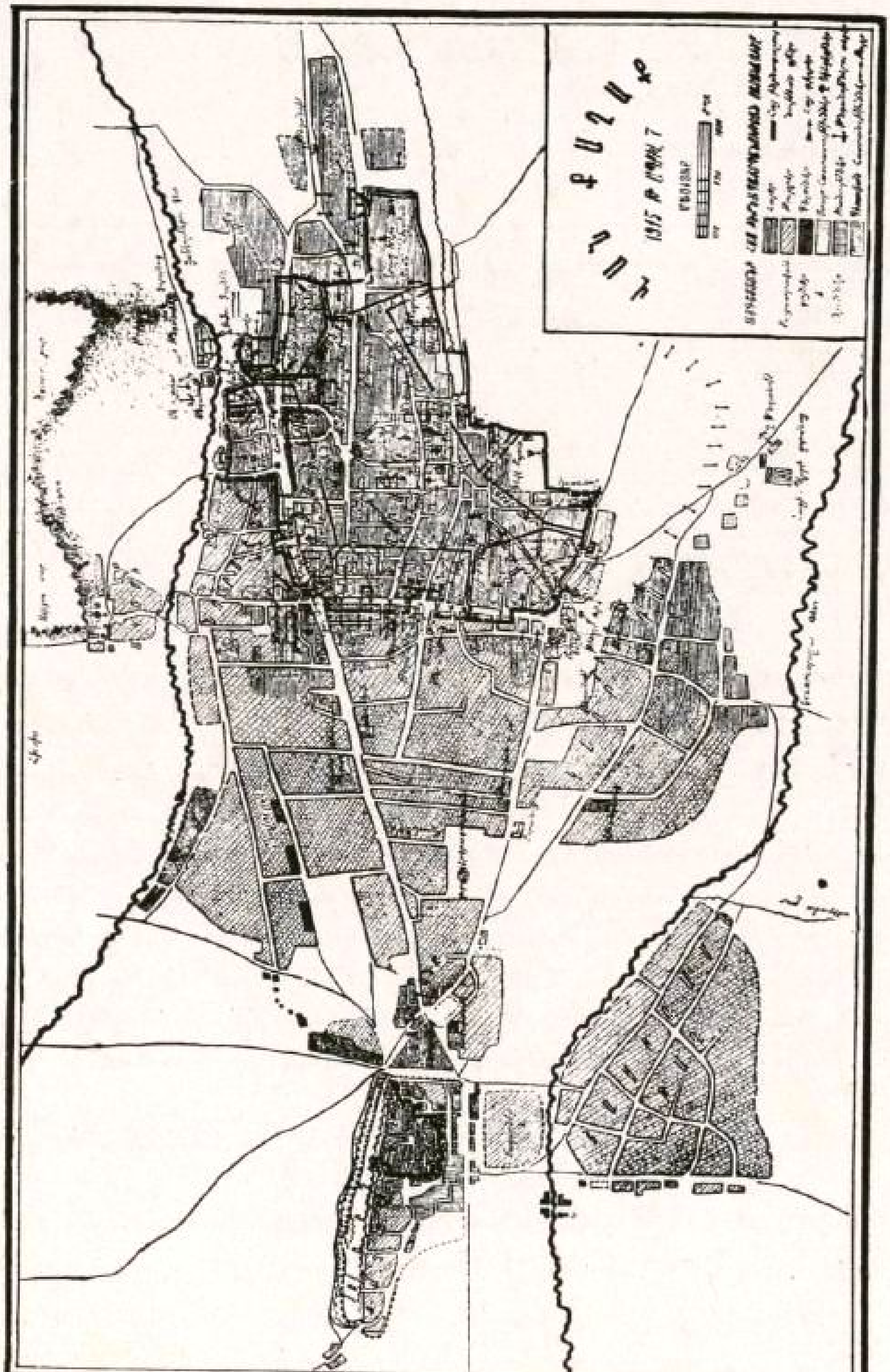

ՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԸ

Յարգանօք՝

ԶՕՊԱՆԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

Փութաքէթ , Րօտ Այլէնտ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ

Վասպուրակա՛ն, հրաշակերտ իմ հայրենիք, երբեք չը պիտի մոռնամ քեզ: Դո՛ւն եղար իմ մանկութեան եւ պատանեկութեան խոհերուս օրօրանը, քու վերջին պատմական եւ հերոսական շրջանիդ: Չկայ մի այլ տեղ, բացի ամբողջ Հայաստանէն, որին սիրեմ եւ կապուած զգամ ինքզինքս, որքան դուն ես: Սքանչելի ես գիշերուան խորհրդաւոր մութին. գեղատեսիլ՝ առաւօտեան ճաճանչագեղ արշալոյսին. գեղապատկեր՝ ցերեկուան լուսապայծառ լոյսով. կախարդող եւ դիւթական՝ զգլխիչ վերջալոյսիդ: Աննման ես դուն դիտուած նաեւ անկիւնէ՝ աշխարհի ութը ծագերէն: Հապա որքա՛ն սքանչելի լինելու է համայնապատկերդ երկինքին: Երանի թէ բաղդը ունենայի, ճաճանչափայլ արեգակի լոյսով անգամ մը՛ն ալ տեսնել քեզ բարձունքէն, օդանաւի մը մէջէն՝ զգալու եւ տեսնելու համար մէկն մի անկիւնէդ անթեր բարձրացող լուսապայծառ շողերը մեր հերոսներու հոգիներուն, որոնք հազարաւոր տարիներու ընթացքին ազատութեան համար պայքարած եւ ինկած են:

Զաւակներդ, Հայաստանի մէջ կամ ցիրուցան այլ վայրեր, ուխտ են ըրած օր մը, թերեւս շատ շուտով, քու սրբազան ծոցդ վերադառնալու, քեզ վերաշինելու, վերակենդանացնելու համար: Եւ ես թէեւ ալեհատ մազերով, բայց երիտասարդական ոգիով եւ ուժով, ճակատս բարձր, կ'ուզէի ըլլալ յառաջապահը կարօտակէզ ժողովրդիս, որու ուխտին եւ ինկարկումին ի տես ամենուրեք, հոգիս կ'ապրի քու էութեամբը: Այն ատեն՝ կոնակս տուած Վարագայ լերան կատարի ժայռերուն եւ հայեացքս կենդանացնող համայնապատկերիդ, թող անէանամ, հալչիմ, ու անթեր բարձրանամ:

ՏԱՃԱՏ ԹԻՐԼԻՄԷԶԵԱՆ

* * *

Այստեղ կուգամ իմ խորին եւ անկեղծ շնորհակալութիւններս յայտնելու, բոլոր իմ հին եւ նոր, ընկերներուս, բարեկամներուս եւ հայրենակիցներուս, որոնց հանդիպելու գեղեցիկ պատեհութիւնը ունեցայ, «Յիշատակարան»ի մի մասի պատրաստութեան համար կատարածս աշխատանքներուս ընթացքին, որոնք իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւններով օգնեցին ինծի:

ՏԱՃԱՏ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ՃԸՂՕՐԻ ԵՐԳ

Ֆիւֆ ը ֆիւֆ դարա, դարա
Ես էլա պերքի բարա
Կաճչեցի տէր Զաբարա
Խունկ ու մոմ հազրը արա,
Առատուն պաշտօն մարա,
Իրիկուն խթում արա,
Ֆիւ էն պուճախ փիւ էնա պուճախ
Մեր ֆաւրաւից մեղրի պուճախ
Շէն կենա իմ խօր օճախ:

Ֆիւֆ ը ֆիւֆ դարա դարա,
Ես էլա պերքի բարա,
Իմ ախպէր վէր էն պերքին
Վոսկի թուր վէր էն թեւին
Կէրթա խազա վէր լուսնկին
Լուսնակ թափեց մէջ իրիսին:

Ֆիւֆ ը ֆիւֆ կէրթամ կուգամ
Իմ ախպօր կնիկ ճարեմ
Ավատա ճարեմ, ավատա չը ճարեմ
Վարազա ապի իտիվէն ճարեմ:

Դուռ թըփեմ մարմար ֆարով
Մտնեմ ներս շարտարաճիով
Ներ խապեմ թաս մ'արաղով
Մէր խապեմ մատ մ'խինով
Ախպէր խապեմ պօլատ ձիով
Աղջիկ պիրեմ խազար պարով:

———o———

Յարգանօք՝
ՆՇԱՆ Մ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Սէնթ Լուիզ, Միզուրի

ՎԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԸ՝ 1896 — 1915

Վանի 1895-ի եւ 96-ի Թրքական կոտորածները, Թալանն ու կողոպուտը հայաբնակ տեղերու մէջ յառաջ բերին ընդհանուր աղքատութիւն եւ բազմաթիւ որբեր:

Տոքթ. Րէյնօլտս միակ այր միսիոնարը մնացած էր շրջանակին մէջ: Անիկա յաջողեցաւ իր գրչով թէ՛ Անգլիայէն եւ թէ՛ Ամերիկայէն մեծկակ գումարներ բերել ի նպաստ հայ ժողովուրդին ու հայ որբերուն: Ուստի մէկ կողմէն կազմուեցան նպաստամատոյց մարմիններ, միւս կողմէն ալ՝ մօտ 500 երկսեռ հայ որբեր ընդունուեցան Ամերիկեան շրջանակին մէջ ապրելու ու դաստիարակուելու համար:

DR. REYNOLDS

Այս որբերէն ոմանք ա՛յն աստիճան հալումաշ դարձած էին, որ Տոքթ. Րէյնոլտս ատեն մը անոնց միայն արգանակ եւ կաթ տուաւ որպէս սնունդ:

Ընդունուեցան աղջիկներ որոց միակ մերկածածկոյթը թալիսի մը աղտոտ կտորներ էին: Տիկ. Րէյնոլտս այս աղջիկներուն շարաւալից գլուխները իր ծունկերուն վրայ առած կը մաքրէր ու կը դարմանէր:

Տոքթ. եւ Տիկին Րէյնոլտսին նպատակն էր թէ՛ ուսում տալ որբերուն եւ թէ՛ արհեստ սորվեցնել անոնց: Այս նպատակաւ շրջանակին մէջ բացուեցան կօշկակարութեան, թիթեղագործութեան, հիւսնութեան, դարբնութեան, դերձակութեան, կտաւագործութեան, շալագործութեան, խաղախորդութեան եւ հացագործութեան արհեստանոցներ մանչերուն՝ եւ ասեղնագործութեան, դերձակութեան եւ գորգագործութեան արհեստանոցներ ալ՝ աղջիկներուն համար:

Տոքթ. Րէյնոլտս այն աստիճան հայ որբերը իր սրտին մէջ առած էր, որ զանոնք կը կոչէր իր պարտէզին ծաղիկները, իր ուրախութիւնը եւ իր «կապոյտ թռչունները», որբերուն ամառնային կապտագոյն հագուստներուն ակնարկելով:

Անխոնջ աշխատող անձ մըն էր Տոքթ. Րէյնոլտս, երբ ինք միակ այր միսիոնարն էր շրջանակին մէջ, կը ծառայէր որոշ ժամերու՝ իբրեւ բժիշկ, ուսուցիչ, տեսուչ թէ՛ դպրոցին եւ թէ՛ որբանոցին, եւ թէ՛ միանգամայն իբր քարոզիչ: Որբերուն մեծամասնութիւնը վերջէն գերման միսիոնարութեան յանձնուեցաւ, Ամերիկացիք ոյժ տուին կրթական գործին, ու որոշեցին արժանաւոր գոլէճ մը հաստատել Վանի մէջ: Գոլէճի գետնին գնման համար Տոքթ. Րէյնոլտս նուիրեց իր ծերութեան համար խնայած 400 Օսմ. ոսկին, եւ 1913-ին Ամերիկա եկաւ դրամ հանգանակելու գոլէճին համար:

1915-ին Վանի ինքնապաշտպանութեան գործին մէջ, տեղւոյն Ամերիկեան միսիոնարները՝ Տոքթ. Աշըր եւ Բէյիթրն Եարօ՝ բոլոր միսիոնարուհիներուն հետ իրենց անմոռանալի բարերար դերը կատարեցին:

Վանի Ամերիկեան շրջանակը տիրապետող դիրք մ'ունէր Այգեստանի հայ թաղերուն վրայ: Թիւրք կառավարութիւնը առաջարկած էր միսիոնարներուն

ՎԱՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Ամերիկեան Հիւանդանոցը՝ ուր Տոքթ. Ըշըր կը դարմանէ կռիւներուն մէջ վիրաւորուած Հայերուն վէրքերը: 1.– Տոքթ. Ըշըր, 2.– Տիկին Ըշըր:

կամ լքել չրջանակը եւ կառավարութեան զուրը պալ, եւ կամ ընդունիլ խումբ մը թրքական զօրք չրջանակին մէջ՝ իրենց պաշտպանութեան համար: Տոքթ. Ըշըր եւ Քէվքէն եարօ Թիւրք կառավարութեան երկու առաջարկներն ալ մերժեցին: Երբ ինքնապաշտպանութեան գործը սկսեց, Ամերիկեան միսիոնարներ, թէ՛ չրջանակին եւ թէ՛ իրենց անձնական տուներուն դռները բացին ժողովուրդին առջեւ: Նոյնը ըրին Գերման միսիոնարներն ալ: Ամերիկեան միսիոնարները իրենց դռները ժողովուրդին բանալէ յետոյ կառաբելապէս նոյնացուցին իրենք զիրենք ժողովուրդին հետ եւ ինքնապաշտպանութեան գործին լծուեցան:

Ինքնապաշտպանութեան փառաւոր գործէն եւ Վանի ապաստարումէն յետոյ, Տէր Մեսրոպ Քահանայ Ջանիկեան հայ Ցանձնախումբի մը գլուխ անցած եկաւ Հնարհակալութիւն յայտնելու միսիոնարներուն, ըսելով.— «Դուք ձեր ազնիւ արարքով յաւէտ զմեզ երախտապարտ կացուցիք:»

Ե. Ե. ՌՇՏՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Երկու տարեդարձ — յիսուն տարիներ Վանի առաջին մեծ ընդվզումին ի վեր եւ երեսուներորդ տարեդարձ Ապրիլեան հերոսամարտին: Երկու զէպքերն ալ պատմական են. երկուքի մէջ ալ կայ մէկ ընդհանուր գիծ, որ առաւելապէս Վասպուրականի ժողովուրդին է յատուկ:

Բնորոշ է եւ զարմանալի միաժամանակ, թէեւս հայկական ո՛չ մէկ շրջանի մէջ կուսակցական բաժանումները այնքան յստակ ու, յաճախ, նաեւ սուր չեն եղած, որքան Վասպուրականի մէջ: Զենք խօսիր Պօղոս-Նուբար–Ալեքսեեւեան վիճաբանական պայքարներու մասին, յեղափոխական ժամանակաշրջանն ինքնին պերճախօս է: Ամենական, Հնչակեան, Դաշնակցական, Ռամկավար — Վանի կեանքը միշտ ազգակցող կեանքով ապրած է այդ կուսակցութիւններու միս յարաբերութիւններու չնորհիւ: Գաղափարական վէճերը անվերջ պրպտուցած են հանրային միտքը՝ երբեմն հասնելով «որ ոչ լուիցէ ունկամբ, լուիցէ թիկամբ»ի ծայրահեղութեան: Հակառակ ատոր սակայն, երբ վրայ հասած է հասարակաց վտանգը, ամէնքը միացած եւ մէկ մարդու պէս ոտքի ելած են պաշտպանելու համար ընդհանուրի իրաւունքն ու դոյութիւնը:

Այդպէս եղաւ 1896–ին, երբ Ամենական, Հնչակեան, Դաշնակցական, որոնք մինչեւ այդ մոլեգին մրցումի ու պայքարի մէջ էին միմիանց հետ, կարծես, մոգական գաւազանի մը զօրութեամբ, մոռցան տարաձայնութիւնները, համախմբուեցան, միացեալ ուժերով կռուեցան եւ միացած նահատակուեցան: Եւ Դաշնակցական Պետօ, Ամենական Աւետիսեան ու Հնչակեան Մարտիկ՝ խորհրդանիշը զարձան ազգային համերաշխութեան:

Այդպէս եղաւ եւ 1915-ին, Ապրիլեան վիպական օրերուն: Տակաւին երէկ պատակուած, կլանուած կուսակցական խուովայոյզ վէճերով ու պայքարով, կարծես, անանցանելի վիհով զատուած իրարմէ, գազանաբարոյ ճնշմանքի մահասոսո սպառնալիքի առջեւ, բոլոր իրարամերժ հասուածները մէկէն միացան, քով–քովի եկան, քով–քովի բերին իրենց ուժերն ու զէնքը, միացուցին նիւթական ու բարոյական կարողութիւնը եւ միահամուռ կամքով ու կորովով յօրինեցին Հայոց նորագոյն պատմութեան ամենապայծառակական էջերէն մէկը· փոյթ չէ, թէ յաղթանակէն յետոյ նորէն բաժնուեցան՝ չարունակելու համար հին վէճերը: Կարեւորը ընդհանրական շահի գիտակցութիւնն է եւ ընդունակութիւնը, վճռական վայրկեանին, համախմբուելու այդ շահին շուրջ:

Պատմական զէպքերու վերյիշումը արժէքաւոր է ոչ թէ ապագային կամ անցեալան անապարժութիւնները չոչնչելու համար, այլ որպէս կենդանի դասախարակիչ օրինակ ժողովուրդներու աչքին՝ անցեալի սխալներէն խուսափելու եւ անցեալի մեծագործութիւններով իմաստաւորուելու եւ զօանալնդունելու համար: Վասպուրականի երկու տարեդարձները եւս թո՛ղ մեզ եւ բոլոր սերունդներուն ծառանան ոչ միայն իբրեւ ազնիւ հպարտանքի ու ներշնչումի ապրիւր, այլ եւ որպէս առաջնորդող ուղեցոյց մեր ապագաշինութեան հանապարհին: «Զի բանք իմաստունք եւ գործք առաքինիք լուսաւորեն զրնթացս մեր»:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ներկան կենդանի է անցեալով։ Այսօրը խեղճ պիտի լինէր, եթէ անցեալ հերոսամարտերի փառքով չճառագայթէր։ Ոգին ոչ միայն միտք է այլ և արիւն, եւ ի՞նչ է ոգը՝ եթէ ոչ անբաժանելի մի միութիւն, կառուցուած այդ մտքի եւ այդ սրբազան արիւնի լոյսերով։ Ուստի, պէ՛տք է վերայիշել, պէ՛տք է փառաբանել Վասպուրականի մղած պայքարները, որովհետեւ ոչ միայն նրանք փրկած են մեր պատիւը, այլ վեր են ածած այն ոգեղինութեան, որ դարձել է թափ եւ ուժ՝ կառուցանելու համար ապագան։

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Պարթենոնի պէս գեղեցիկ տաճարներ կերտեցիր — մարդիկ չգիտցան։

Բախերու լեզուով խօսեցար Աստծուդ հետ — մարդիկ չիմացան։

Թերմոփիլէն նսեմացնող հերոսամարտեր մղեցիր հինգհազարամեայ կեանքիդ մէ՛ն մի քայլին — անծանօթ մնացին։

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՔԱԼԱՆԹԱՐ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

ՔՂԻԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ընդառաջ երթալով Համա–Վասպ. Հայրենակցական Միութեան հրաւէրին, կը գրաւենք մեզ տրամադրուած այս մէկ էջը իրենց Յիշատակարանին մէջ, տալու համար քանի մը ընդհանուր եւ էական ծանօթութիւններ մեր գաւառի — Քղիի — մասին։

Քղին կը գտնուէր Կարնոյ նահանգին հարաւային կողմը, եւ 1914–էն գոյութիւն ունեցող Թրքական վարչական բաժանումով նոյն նահանգին մէկ գաւառն էր։

Քղիի տարածութիւնն է՝ մօտաւորապէս 2914 քառ. մղոն։ Ծովի մակերեսէն 3200 ոտք բարձր դիրք մը ունի։

Գլխաւոր լեռներն են՝ Քէօշմեռ, Սեւտին, Սուրբլոյս, Քոռ Պուղա, եւ այլն։

Իսկ գետերն են՝ Գայլ, Կոան եւ Օրօրի։

Քղին ունեցեր է զանազան անուններ։ Հայոց պատմութեան մէջ յիշուած Խորձէն գաւառն է՝ այժմու Քղին։

Անիկա ջրառատ եւ օդասուն է, ըլլալով աւելի լեռնային ու անտառային։ Խաշնարած Քիւրտերը առաւելապէս հաստատուած էին այս վերջին մասերուն մէջ։ Թէեւ կային շատ մը քրտաբնակ, բայց հայ անուն կրող գիւղեր, որոնք կ'ապացուցանէին թէ անոնք նախապէս հայաբնակ են եղեր։

Օրինակ, Քարեր, Սեւքար, Բլուր, Ճերմակ Քար եւայլն։ Իսկ հայ գիւղերը գրաւած էին կեդրոնական ու դաշտային շրջանները, եւ զբաղումնին էր հողագործութիւն։

Քղին ունեցած է փառաւոր անցեալ մը։ Տուած է մտաւորականներ, մեծ

թուով եպիսկոպոսներ, վանականներ, վանահայրեր։ Նաեւ երկու կաթողիկոսներ, մին Կարապետ Ա. կաթողիկոս՝ 1396–ին, միւսը՝ Սահակ Ե. Ահագին՝ 1755–ին։ 1915-18–ի կռիւներուն, հայ Ազատամարտին Քղեցին տուած է 300 երիտասարդ կամաւորներ, որոնցմէ շատերը փայլած են իրենց քաջագործութիւններով։

1914–ին Քղին ունէր 363 մեծ ու փոքր գիւղեր։

Հայ բնակչութեան թիւն էր մօտաւորապէս 50,000 (տես Քղի Տարեգիրք 1937)։ Ունէր աւելի քան 47 եկեղեցիներ եւ 4 վանքեր։ Ամէն հայաբնակ գիւղ ունէր իր դպրոցը, հաստատուած իր միջոցներով, եւ ուսումնական լաւ վիճակի մէջ։

Թուրք կառավարութեան 1915–ին ի գործ դրած ընդհանուր հայկական կոտորածներուն, հողին տակ թաղուեցաւ Քղիի գրեթէ ամբողջ հայ բնակչութիւնը, եւ ամէն գիր ու յիշատակ։

Այժմ աւերուած Հայաքղիի բազմահազար հայ բնակչութենէն մնացած են 4—5 հազարի չափ Ամերիկայի եւ Քանատայի մէջ, եւ փոքր մաս մըն ալ Խորհրդային Հայաստան։ Ասոնց ճշգրիտ վիճակագրութիւնը տակաւին չունինք դժբախտաբար։

Քղիի Հայրենակցական Միութիւնը, որ շարունակութիւնն է 1917–ին Տիթրոյթի մէջ հիմնուած Համաքղեցիական Միութեան, կեանքի կոչուած է 1934 Յունիս 10–ին, դարձեալ Տիթրոյթի մէջ, որուն նպատակն է հոգատար հանդիսանալ աշխարհի չորս ծագերուն մէջ գտնուող Քղեցի Հայերուն կենսական կարիքներուն, որոնք են —

1. Բարեգործութիւն — ա) Հոգ տանիլ որբ ու անպաշտպան երախաներուն։ բ) Օգնել չքաւոր այրիներուն։ գ) Ջանալ գործ ճարել անգործներուն։ դ) Բարոյական աջակցութիւն տալ անճարակներուն։ ե) Պատսպարան գտնել չունեցողին։ զ) Հնարաւոր եղած առեն Քղին վերստին շէնցնել եւ կամ Հայաստանի մէջ Նոր Քղի մը հիմնել։ է) Հայրենակիցներու միջեւ ծագած խռովութեանց պատճառները չէզոքացնել, եւ հաշտարար դեր կատարել։ ը) Զարկ տալ մարդասիրական եւ հայրենակցական ջերմեռանդ սիրոյ։ թ) Քղեցին մղել ինքնօգնութեան եւ գործակցութեան։

2. Կրթական. — ա) Անուս մանուկներուն համար՝ Ամերիկայէն դուրս՝ տարրական վարժարաններ բանալու հեռամուտ ըլլալ։ բ) Ամերիկայի մէջ անկարող ծնողք ունեցող մանկանց հայեցի դաստիարակութեան ամառուրքերը հոգալ։ գ) Բացառիկ ընդունակութիւն ունեցող տղայոց բարձրագոյն կրթութեան աջակցիլ՝ փոխատուութեամբ։ դ) Քղեցիին աւելի ծանօթացնել հայկական մշակոյթը։ ե) Մեր ծննդավայրին բնիկ ու բարի սովորութիւնները տարածել եւ տպաւորիչ դարձնել։ զ) Քղիի ընդհանուր եւ լուսաւոր յիշատակները կորուստէ փրկել։ է) Քղեցին արհեստաւորութեան եւ մասնագիտութեան մղել։

3. Միութիւնս հնարաւոր չափով պիտի օժանդակէ կամ գործակցի այն մարմիններուն, կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն, որոնց ձըգտումն ու գործունէութիւնը կը համապատասխանեն մեր նպատակներուն։

1945, Տիթրոյթ, Միչ.   ՔՂԻԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՓԷՐՋԷՆՃ ԳԻՒՂԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆԷՆ

Համա–Վասպ. Հայրնկղկն. Մխութեան, Յուլիս 27, 1945

Սիրելի հայրենակիցներ,

Կը ցաւինք որ ուշացուցինք մեր հետեւեալ քամփլիմէնթը, որուն կը խընդրենք որ հաճիք տեղ մը տալ.—

Փէրճէնճ գիւղի Ուսումնասիրաց Ընկերութիւը՝ (Ամերիկա) հիմնուած 1891 Սեպտ. 19–ին, Նիւ Ինկլէնտի մէջ, կը նուիրէ այս միտնակը ի յիշատակ եւ ի յարգանս Ընկերութեանս հիմնադիրներուն եւ բոլոր անոնց, որոնք իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութեամբ աստուածային Ընկերութեանս նպատակներու իրագործման: Յարգա՛նք նաեւ բոլոր անոնց որոնք կը չարունակեն իրենց պապերուն ժառանգ ձգած այս սրբազան գործը: Յարգա՛նք նաեւ հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր Հայրենակցական Միութեանց Հիմնադիրներուն:

ՄԱՐԲԵՐԴԻ ՓԷՐՋԷՆՃ ԳԻՒՂԻ ՈՒՍՈՒՄՆ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
1945, Պոստոն, Մէս. *ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ*

ՈՒՐԱՆՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆԸ

Ուրանց՝ Վասպուրականի կարճկան գաւառի նշանաւոր հայաբնակ գիւղերէն մին է: Ունի գեղեցիկ օդաւէտ դիրք մը, ջրառատ եւ բերրի է: Ուրանց նշանաւոր է մանաւանդ իր բազմաթիւ հայրենասէր գաւակներով, որոնք մեծապէս մասնակցած են հայ ազատագրական գործին, տեղական, գաւառական ձեռնարկներէ սկսեալ մինչեւ Հայաստանի հառաջաման եւ բարգաւացման: Ամերիկայի մէջ բաւական թիւ մը կը կազմեն Ուրանցիները, որոնք իրենց գաւառին յատուկ առնական առկունութեամբ համերաշխ աշխատանք կը կատարեն: Հոս Ուրանցի բազմաթիւ կտրիճներու մէջէն կը պահպենք Վարդան Մուրատեանի եւ Մուրատ Տիլօեանի նկարները իրենց ամփոփ կենսագրականներով, Ուրանցիներու Հայրենակցականի մասնակցութեամբ:

Վարդան ծնած է 1886 թուին: 96–ի Վասպուրականի կռիւներուն մէջ կը սպաննուի հայրը, եւ որբ Վարդան կ'որդեգրուի Վանի Ամերիկեան միսիոնարներու կողմէ, եւ կը փոխադրուի Վան: Վարդան ի բնէ ըմբոստ բնաւորութեան տէր էր եւ յանդուգն: Որբանոցի մէջ ընդհանուր կրթութեան հետ միասին իր մէջ կը զարգանայ նաեւ վրէժխնդրութեան ոգին: 15–16 տարեկան պատանին ծանօթանալով յեղափոխական գաղափարներու եւ գործիչներու հետ՝ կ'սկսի գաղտնի գործունէութեան իր ընկերներուն մէջ: Ամերիկեան միսիոնարներ կասկածելով անոր գործունէութիւններէն զինքը կը նեղեն, որ չդիմանալով ճնշումներու՝ կ'ըմբոստանայ անոնց դէմ եւ թողլով Ամերիկեան որբանոցը՝ կ'երթայ Աղթամար: Հոս ալ ճնշումներէ խուսափելով գիւղը կը վերադառնայ ու կը լծուի յեղափոխական աշխատանքի: Վտանգուելով՝ 1904–ին կազմակերպութեան միջոցաւ կ'ուղարկուի Կովկաս, ուր չուտով պիտի բռնկէր Հայ–Թաթարական կռիւները, որնց մէջ ուժեղ մասնակցութիւն կ'ունենայ, ի յայտ բերելով ճարպիկութիւն, քաջութիւն, յանդգնութիւն եւ կռուելու կարողութիւններ:

Հայ–Թաթար կռիւներէն վերջ դիւցազնօրէն ցցուելով գաւառացիներու դէմ կը կատարէ քանի մը սեռօրներ: Արդիւնքի մէջ ուսուցչական պաշտօն վարած

ատէն կը սպաննէ ուրիշ դաւաճան մը, բայց կը ձերբակալուի ձարական ոստիկաններէն եւ կ՚աքսորուի Սիպերիա։ Աքսորանքի շղթաները անկարող

ՎԱՐԴԱՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ - ՍՕԼԱՆԵԱՆ

կ՚ըլլան զինքը հոն պահելու, եւ փախչելով 1907 թուին կրկին կը վերադառնայ Կովկաս։ Այստեղէն խումբի մը հետ կը մեկնի Պարսկաստան՝ օգնելու Մէջլիսի Զօրապետ Սմբատին, Պարսկաստանի յեղափոխութեան ընթացքին։

Տաճկաստանի մէջ արդէն տեղի էր ունեցած կառավարական փոփոխութիւն։ Վարդան կը վերադառնայ հայրենիք եւ կը լծուի կուսակցական եւ հանրային գործերու։ Իր ճարպիկութեան եւ յանդգնութեան պատճառաւ քիւրտ պէկերը կ՚ուզեն ազատիլ անկէ։ Բայց նա ալ միշտ կը յաջողի ազատիլ։ 1910-ին անգամ մը կ՚ընկերանայ Վռամեանին եւ Իշխանին՝ իրենց գիւղէն մինչեւ Թնձորկին։ Եւ վերադարձին իր փոքրիկ խումբը կ՚ենթարկուի զարանակալ հազարաւոր քիւրտերու յարձակումին։ Վարդանի ընկերները առանց կորսնցնելու իրենց պաղարիւնութիւնը՝ Վարդանի օրինակին հետեւելով

ձիերէն վար կը ցատկեն, եւ քալաբար կուռելով փախուստի կը մատնեն քիւրտերը, որոնց կոտմը փախած իրենց ընկերներէն Մանթաշովի ձին ալ կը յաջողին ետ խլել: Ուրիշ անգամ մ՚ալ քիւրտերը կ՚ապառնան իրենց գիւղի ապահովութեանը: Ինքը՝ մեն մինակ ձիու վրայ հեծած, մօտենն ալ ձեռքը՝ կը պատի դաշտերը՝ քալելերելով դաշտի գործաւորները որ իրենց վարուցանքը ընեն, մինչեւ որ վտանգը կ՚անցնի: Կ՚ամուսնանայ եւ կ՚ունենայ երկու մանչ զաւակներ:

Իր ամենակարեւոր գործերէն մէկն ալ կը լինի 1913–ին աւետօրի ենթարկել, իր իսկ որջին մէջ, յայտնի չարագործ եւ աւազակ Մհէն եւ անոր որդին: Ակէ վերջ արդէն իրմէ կը վախնային կառավարութիւնը եւ քիւրտերը, եւ կը յարգէին դինքը: 1913 ամրան երբ Ապտօն ալ աեւօրի կ՚ենթարկէր Կարճանցի Քիւրտ Մուսապէկը, Վարդան Գոմսի լերան վրայ կ՚սպասէր դիմադրաւելու Քիւրտ յարձակումներուն: Եօթը հազար հոգինոց խումբ մը, 13 հոգիով փախուստի կը մատնէ: Քանի մ՚օր վերջ քուրք օրքը յանկարծ կը պաչարէ իրենց գիւղը եւ Վարդանի տունը: Ինքը մեն մինակ դինուած վերնայարկը կ՚ապաստանի: Զօրքի հրամանատար հազարապետը մինակ կը մտնէ տուն եւ Վարդանի կնոջ կը հարցնէ Վարդանի ուր բլլալը: Կինը կ՚ըսէ որ տունը չէ, բայց պինուորականը կատր մը չաքար կուտայ փոքրիկ ազուն եւ հայերէն կը հարցնէ քէ հայրը ո՞ւր է. նա ալ կ՚ըսէ քէ վերի սենեակն է: Հազարապետը կը տեսնուի առանձին Վարդանի հետ եւ դուրս ելնելով, պաշարումը կը վերցնէ ու կը մեկնի: Յաջորդ տարի Ուրանց կ՚ենթարկուի քաղմահազար քիւրտերու եւ քուրք օրքի յարձակումին: Վարդան կը կազմակերպէ գիւղի դիմադրութիւնը՝ բայց կը պարտաւորուի պարպել գիւղը եւ դիւղացիներու հետ քաշուիլ լեռները: Այնուհետեւ Վարդան կ՚ունենայ քաղմաթիւ կռիւներ լեռներու մէջ 1915–ի Վասպուրականեան մարտնչումներու ընթացքին, մինչեւ որ կամաւորական դունդերը կը հասնին իր գաւառը: Վարդան կը միանայ անոնց բայց կը վիրաւորուի, եւ փոխադրուելով Վան՝ Ամերիկեան հիւանդանոց թէեւ ամէն տեսակ խնամք կը վայելէ, բայց անօգուտ. կը մեռնի, երթալ միանալու իր միւս անմահ ընկերներուն, որոնք չխնայեցին իրենց ամենաթանկագին սեփականութիւնը — անձը — եւ գոհեցին զայն հայրենիքի ինքնապաշտպանութեան եւ Ազատութեան գործին: Վարդաններու ջանքերով և արիւններով էր որ կերտուեցաւ Հայաստան 1916ին Հայրենիքի մէջ՝ յօդուած մը կը վերջանայ հետեւեալ տողերով.—

«Այսպէս դուն ալ դնացիր դէպի անմահութեան անեզրութիւնը, դառնալու համար բոլոր անոնք, որոնք քու երազովը քնացան...: Ազատութեան կէս արշալոյս ճաճանչները փայփայեցին քու ճակատդ, եւ դուն պարտականութեան ծանր բեռին տակ հանդիստ դպացիր վայրկեան մը աչքերդ Ազատ Վասպուրականի մէջ փակելով:

Այդպէ՛ս լաւ էր, Վարդան որ ինքնախարհութեան մը վրդովմունքը չը պարուրեց քու հոգին...»: Ծ.Թ.

ՄՈՒՐԱՏ, Սաքօ կեղծ անունով՝ ծնած բլլալ կը թուի 1887 թուին: Անոր դպրոց կրթարանն եղած է Ցեղափոխութիւնը՝ որուն միացած էր փոքր հա-

տակէն։ Իրենց գիւղի վանքին մէջ միշտ շփման գալով յեղափոխականներու հետ, արդէն իսկ խառնուածքով ուժեղ եւ ինքնավստահ այս պատանին, անոնց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ իր վրայ։ 1902-ին Խեդանցի Քիւրտ աշիրաթապետ Մուրատ Աղի տղան Ֆաթիհ (Ջաղեղ) դաւադրաբար կ'սպաննէ Սաքօյի հօրեղբօր որդին Մանուկ Վարդանեանը եւ հինգ ուրիշ երիտասարդներ, ու կը խողխողէ փոքրիկ մանուկ մը։ Այս նահատակները կը պատկանէին Ուրա-

ՄՈՒՐԱՏ ՏԻԼՕԵԱՆ

նից յայտնի Տէր Սարգիս քահանայի գերդաստանին։ Սաքօն այդ օրուանէն վրէժով կը լեցուի եւ 1913 Յունիսին կը լուծէ այս անմեղ զոհերու վրէժը՝ ընդատակահարելով Ֆաթէն։ Այնուհետեւ Մուրատ կը դառնայ փախստական եւ կը միանայ Լեւոն Շաղոյեանի խումբին։ Շատախի մէջ կատարեց երկու

Քիւրտ բանակայ աղաներու տեռօրը եւս, միայն երկու ընկերներով բուն իսկ քիւրտի բնակարանին մէջ: Մուրատի երկիր մնալը այլեւս անյարմար կը նկատուի, եւ կուսակցական կարգով կ'անցնի Կովկաս, անկէ ալ Ամերիկա:

Համաշխարհային առաջին պատերազմին, հայկական եղեռնի պատճառաւ երբ հայկական հորիզոնը կը մթագնի, հայկական կամաւորական գունդերը հրաշքներ կը կատարեն Կովկասեան ռազմաբեմին վրայ: Այս յանդուգն եւ եռանդուն երիտասարդի հոգին ալ կը խլրտի: Կը միանայ Ամերիկայէն մեկնող 166 հոգինոց Ա. կամաւորական գունդին, ու Յունիս 3, 1915-ին կը մեկնի Կովկաս եւ կը միանայ Երեւանի մէջ Իշխան Արղութեանի 7-րդ կամաւորական գունդին: Բայց անոր անհանդարտ հոգին չի դիմանար դանդաղ կազմուելիք գունդին, եւ մի քանի ընկերներով կը մեկնի Վան, եւ մեծ օգտակարութիւն կ'ունենայ շուտով տեղի ունեցող Վանի Ա. մեծ նահանջի ատեն: Ցարական Ռուսիան դիտումնաւոր կերպով քանդեր էր Վանի հայկական առաջին կառավարութիւնը:

Մուրատ կրկին կը վերադառնայ Վան, նախ Արամի եւ ապա Լեւոնի հետ: Կը մասնակցի Վասպուրականի մէջ տեղի ունեցող բազմաթիւ կռիւներուն՝ Ոստանէն մինչեւ Խօշապ, Խօշապէն մինչեւ Սէնիս, մինչ պատրաստակամ եւ հարուածող, պարտականութեան առաջին գծի վրայ: 1918-ին որպէս Լեւոնի օգնական, կը գտնուէր Ոստանի ճակատը, ուր մէկ շաբթուան արիւնալի կռիւներու ընթացքին երբ Լեւոն կը վիրաւորուի, ինք կը ստանձնէ գունդի հրամանատարութիւնը: Իր ուժերէն շատ գերազանց թշնամիի ճնշումին տեղի տալով կանոնաւորաբար կը նահանջեն Ոստանէն Վան, անկէ ալ Մարտ 21-ին Կոստի Համբարձումեանի հետ՝ վերցնելով մօտ 15 հազար ժողովուրդ, կը նահանջեն Պարսկաստան եւ ապա Պաղտատ: Ճանապարհին՝ Սային Կալայի մէջ մեծաթիւ Թուրք զօրքեր յանկարծակի կը յարձակին փոքրաթիւ հայ զինուորներու վրայ, որոնք Կոստիի հետ կ'երթային հանդիպելու Անգլիացի զօրահրամանատարին: Կոստին կ'սպաննուի մի քանի ընկերներու հետ, բայց Սաքօն հակառակ 3-4 տեղէ վիրաւորուած ըլլալուն կը քաշէ տասհարուածեանը եւ կ'սպաննէ 5-6 Թուրք ձիաւորներ. ընկերները կը հետեւին իր օրինակին, եւ տէր կը դառնան ռազմադաշտին՝ փախուստի մատնելով իրենցմէ քանի մ'անգամ բազմաթիւ թշնամին:

1919 թուին Մուրատ անցաւ Նորաստեղծ Հայաստան եւ մտաւ Հայաստանի բանակը՝ միանալով 8-րդ գունդին՝ կազմուած զուտ Վասպուրականցիներէ: Մուրատ որպէս հազարապետ՝ իր ընկերներով կ'ուղարկուի Շամշատինի շրջանը՝ Մայիսեան ապստամբութեան միջոցին եւ Յունիս 20, 1920-ի եղբայրասպան կռիւներու մէջ կը նահատակուի: Սաքօն կարող էր մեծ զինուորական մը ըլլալ եթէ ողջ մնար: Անոր կորուստը եղաւ հայ ժողովուրդի մեծ կորուստներէն մին, եւ իր յիշատակը անմեռ է զինքը ճանչցող բոլոր ընկերներու սրտին մէջ:

ՏԱՃԱՏ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Յարգանօք՝

ՈՒՐԱՆԻՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Տիթրոյթ, Միշ.

ՄԱԼԱԹԻՈՅ ԿՐԹԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ի յարգանս հին սերունդին, խորունկ գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք, որ շատ վաղուց սկսած է Մալաթիացիներուն մէջ արծարծուիլ հայրենակցական միութիւն մը կազմելու նպատակը:

Մեր հայրենակիցները Ամերիկա հասնելէ յետոյ, հազիւ իրենց ոտքերուն փոշին թօթափած, քով քովի գալով մտածեր են միութիւն մը կազմել, Մալաթիոյ Հայ բնակչութեան օգտակար դառնալու, նամանաւանդ Երկրի նոր սերունդի ազգային դաստիարակութեան զարկ տալու համար:

Առաջին անգամ 1892–ին Ուստրի մէջ կազմուած է Միածան Մելիտինէի անունով ընկերութիւն մը, որ իր գոյութիւնը պահած է մինչեւ 1897, եւ ունեցած է սահմանափակ գործունէութեան հետ նաեւ փոքրաթիւ դրամագլուխ մը: Բայց, ցաւալի է որ ներքին անհամաձայնութեանց պատճառաւ այս Միութիւնը լուծուած է 1897–ին:

1904–ին կազմուած է Կրթասիրաց Ընկերութիւնը Ֆիլատելֆիոյ մէջ, աւելի մեծ թիւով հայրենակիցներու մասնակցութեամբ: Կարճ ժամանակուայ մէջ մշակուած է ծրագիր-կանոնագիր՝ Ընկերութեան գոյութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու համար:

Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան հիմնական նպատակը եղած է Մալաթիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող դպրոցներէն աւելի բարձր կրթական մակարդակով վարժարան մը բանալ, նոր սերունդին ազգային կրթութիւն տալու համար:

Շնորհիւ հայրենակիցներու զոհողութեան ոգիին եւ անվերապահ նուիրումին, ժամանակի ընթացքին նոր մասնաճիւղեր կազմուած են Նիւ Եորքի, Քլիվլէնտի, Պոսթընի, Ուստրի, Ֆրէնքլինի, Տիթրոյթի եւ այլ քաղաքներու մէջ:

1905–ին Հոպոքընի մէջ գնուած է շէնք մը, նիւթական կայուն միջոցներ ստեղծելու առաջադրութեամբ: 1922–ին Նիւ Եորք քաղաքի 28–րդ փողոցի անկիւնը գնուած է մեծ շէնք մը, խանութներով եւ յարկաբաժիններով, որ ցարդ եղած է Կրթասիրացին համար առատ շահի աղբիւր մը:

1923-ին ծախուած է Հոպոքընի մէջ գնուած շէնքը: Նիւ Եորքի տան գնման ու մատակարարման մանրամասնութեանց մէջ չենք մտներ, բայց անոր կարեւորութիւնը շեշտելու համար ըսենք, որ ցարդ Ընկերութիւնը ունեցած է աւելի քան 60,000 տոլարի զուտ շահ մը, որ գոյացած է տան խանութներու եւ յարկաբաժիններու վարձքերէն, բոլոր ծախսերը հոգալէ յետոյ:

1914–ին երբ Կրթասիրացը ի վիճակի եղած է գործադրութեան դնելու իր նպատակը, աւա՜ղ, որ վրայ հասած է Մեծ Եղեռնը, որ արեան մէջ խեղդած է Մալաթիոյ մօտաւորապէս 20 հազար հայութիւնը, աւերակի վերածած է դրախտավայր Մալաթիան, եւ արգելք եղած է Կրթասիրացի այնքան փայ-

վայած նպատակի իրականացման: 1914–1926 երկարող տարիները եղած են որբախնամի եւ եղբայրական օգնութեան շրջան մը, երբ կրթասիրացը որպէս կազմակերպուած միութիւն, հանգանակած ու ծախսած է աւելի քան 50,000 ոսկեր նոյն նպատակներուն համար:

1925–ին Պատգամաւորական ժողովի որոշումով եւ բոլոր հայրենակիցներու ամենաջերմ պաշտպանութեամբ նախնական աշխատանքներ կատարուած, եւ ապա դրամական յատկացումներով ձեռնարկած է ներկայ Հայաստանի մէջ Նոր Մալաթիոյ հինութեան հայրենասիրական գործին: Այս նպատակին համար ցարդ ծախսուած է աւելի քան 100,000 ոսկեր:

Ներկայ պատերազմին եւ հայրդրկութեանց դադարման պատճառաւ չենք գիտեր թէ Նոր Մալաթիան ներկայիս որքա՞ն մնծցած է, բայց յայտնի է, որ տարիներ առաջ հինուած էին կրթասիրացի ծախսով 25 հինքեր, ուր կը բնակէին աւելի քան 200 Մալաթիացիներ:

Կորսպէս ցաւալի է, որ վերջին տասնամեակի ընթացքին քաղաքական մութ նպատակներ հետապնդող տարրերու դաւադրութեանց պատճառով այս Միութիւնն ալ երկուքի բաժնուեցաւ: Աւելի ցաւալի է, որ հակառակ երկու հատուածներու նպատակի նոյնութեան, լայնախոհ հայրենասիրութենէ զուրկ մարդիկ ցարդ արգելք եղած են ու կ'ըլլան անոնց միացման:

Կրթասիրացի հարազատ հատուածը, վերջին տասնամեակի ընթացքին իր բովանդակ ուժը կեդրոնացուցած է արտասահմանի նոր սերունդի ազգային դաստիարակութեան գործին վրայ: Ցարդ այս հատուածը կը պահէ աւելի քան քսան տանուհիներ Պէյրութի ձեմարանին, Հալէպի եւ Պէյրութի Մխիթարեան վարժարաններուն, եւ այլ ազգային կրթական հաստատութեանց մէջ: Ունի Պէյրութի ձեմարանէն չրջանաւարտ մէկ տան: Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանէն չրջանաւարտ մէկ տան: Հալէպի Ֆրանսական աղջկանց քոլէճէն չրջանաւարտ մէկ տանուհի. եւ Հալէպի Մխիթարեան վարժարանէն չրջանաւարտ երկու տաներ:

Այս հատուածը ունի 12 Ազգանց եւ Տիկնանց մասնաճիւղեր Քլիվլէնտի, Նիւ Եորքի, Պոսթընի, Ֆիլատէլֆիոյ, Ուատրի, Հալէպի, Պէյրութի եւ Վանանի մէջ:

Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութիւնը իր հիմնադրութենէն ի վեր ունեցած է կլոր թիւով 300,000 ոսկերի գործառնութիւն:

Մեր Ընկերութեան մասին այս հակիրճ տեղեկութիւնները տալէ յետոյ, որուպէս կը շնորհաւորենք Համամասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը, որ որոշած է ձիշատակարան մը յարդել վասպուրականի հերոսամարտերուն յիշատակը:

ՄԱԼԱԹԻՈՑ ԿՐԹ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԱԶԱՏ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ատենապետ — ԽՈՍՐՈՎ ԵՍԱՅԵԱՆ

Քարտուղար — ԳԷՈՐԳ ԹՈՓԱԼԵԱՆ

ՊՈՍԹԸՆԻ ԿԱՐՆՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

«Հագիդ համը հէչ մէ տեղըմ չեմ առէ,
Տե՛ղն ա կենդիդ՝ շիմ է, ճիւաղ էրգիրիմ:
Իլլիճէ, Սոխ-Չերմուկ, իլէ Լալուզար՝
Ջրեր ուճիս դու պատուական էրգիրիմ»:

ԿԱՐՆՈՅ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԷՆ

Աշխարհ՝ քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին՝ արդիւնաւոր բազմապիսի գործունէութիւն մը յետին ձգած կազմակերպութեան մը, որպիսին է Պոսթընի Կարնոյ Հայրենակցական Մայր Միութիւնը, արդար դնահատանքը՝ տուեալ պայմաններու տակ տալը՝ ապերախտ աշխատանք մըն է:

Ան իր կազմութեան Ա. տարիէն՝ 1908–էն սկսած մինչեւ համաշխարհային Բ. պատերազմը՝ նախ նիւթապէս ու բարոյապէս սատարած է Կարնոյ Ազգ. վարժարաններու կրթական գործին: Հայկական աննախընթաց Մեծ Եղեռնէն յետոյ՝ իր բովանդակ միջոցներովը եղբայրական օգնութեան ձեռք երկարած է Հայաստանի, Մերձաւոր Արեւելքի, Պալքաններու եւ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ ապրող կարօտ հայրենակիցներուն: Պէյրութի հայ ճեմարանի կատարած կրթական գործը՝ իր սրտին մօտ է դուեր եւ բոլորանուէր կերպով առանձներ է այնտեղ ուսանող կարնեցի կարօտ կորիւններու ծախքերուն հոգացումը: Այս բոլորը՝ բնաւ արդելք չեն կրցած ըլլալ, որ ան միաժամանակ ու տեւականօրէն, նիւթական ու բարոյական եղանակով մը, ջերմագին իր աջակցութեան բաժինը չբերէ հայանպատում, հայրենանուէր բոլոր ձեռնարկներուն:

Իսկապէս կ'արժէ եւ պէ՛տք է, որ բոլոր անհատ հայրենակիցներն ու կարնեցիական մարմինները զօրավիգ հանդիսանան անոր, ջանան աւելի եւս զօրացնել զայն, որ ան այսուհետեւ ալ ի վիճակի ըլլայ իր դնահատելի հայանուէր, հայրենանուէր գործունէութիւնը չարունակել:

ՀՐԱՐԴԱ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրիշ չատ մը Հայրենակցական Միութիւններու պէս, Տարօն–Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան կազմութիւնն ու գոյութիւնը հարկադրիչ պահանջի մը հետեւանքն են:

Թէեւ աշխարհի զանազան մասերու մէջ Տարօնցիները, իրենց բուռն հայրենասիրութեան դոհացում տալու համար, հայրենակցական միութիւններ կազմած են եւ զանազան անուններ տուած անոնց, բայց այդ միութիւնները մինչեւ 1917 դրկուած էին ընդհանուր ծրագրէ, կանոնադրէ եւ վճիռ նպատակ մը հետապնդելու հնարաւորութենէ:

1917–ին, սակայն Կրանիթ Սիթիի մէջ հանգուցեալ Արիս Տէր Խաչէրեանն ու ես հիմը դրինք «Տարօն–Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան» յուսալով ո՛չ միայն զայն առանցքը դարձնել գոյութիւն ունեցող Տարօնցի–

ական Միութիւններուն, այլ եւ նորանոր մասնաճիւղեր կազմել ու զարգացնել Ամերիկեան բոլոր այն նահանգներուն մէջ, ուր մէկ քանի Տարօնցիներ հաւաքաբար կ'ապրէին:

Սկզբնական շրջանին չատ մը դժուարութիւններու բախկացանք: Շատ մը խոչընդոտներ հարթեցինք: Զյուսահատեցանք: Բուռն հայրենասիրութենէ մղուած որոշեցինք ամէն գնով յառաջ երթալ եւ բնաւ չընկրկիլ:

Մեր ճիդերը զուր չանցան: Մեր կազմած մասնաճիւղերը արմատ բռնեցին եւ լծուեցան գործի:

Միութեան հիմը ձգելէ յետոյ, մեր անմիջական նպատակն եղաւ ձեռնարկներով, անդամատուրքերով եւ նուէրներով «ֆրնտ» մը դոյացնել եւ օգնել Թրքական գեհենէն ճողոպրած մեր հայրենակիցներուն:

Տարօն-Տուրուբերան իր մէջ կ'ընդգրկէ Տարօն կամ Տարուն՝ (Մուշ, Աչտիչատ, Զրխուր), Սասուն կամ Սասնատուիֆ՝ (Խոյթ, Տալուորիկ, Բուսանկ), Ասպակուիֆ՝ (Գինջ, Փասուր, Խուլփ, Վարդոյ), Հարբ՝ (Խամուր, Ինուս), Վարաժնուիֆ՝ (Բուլանուխ), Ապահուիֆ՝ (Բուլ- Մանազկերտ), Բզնուիֆ՝ (Ախլաթ): Մեր նպատակն էր Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութիւնը դարձնել նաեւ վառարանը մեր պատմական գաւառներու բոլոր վերապրող հայրենակիցներուն: Այդպէս ալ եղաւ: Մեր Միութեան շրջագծէն դուրս մնացին Փրովիդենսի մէջ «Ուսումնասիրաց» անուն կրող եւ բաւական տարիներ առաջ կազմուած Տարօնցիական Միութիւն մը, որուն նպատակն եղած էր Տարօնը մամուլով մը օժանել, ինչպէս նաեւ Ցրէզնոյի մէջ տակաւին իր գոյութիւնը պահող մեր Հայր. Միութիւններէն ուրիշ մը՝ Դանօթ «Տարօն- Սալնոյ Զոր Միութիւն» անուամբ:

Կազմակերպական նախնական շրջանին կեդրոնական վարչութիւններու կեդրոնները եղան Կրանիթ Սիթին ու Ցրէզնոն: Այդ առեններէն միայն 5–6 մասնաճիւղեր կային տակաւին: Հակառակ այդ հանգամանքին, կարելի եղաւ կարեւոր գումար մը դոյացնել եւ անով օժանդակութիւն հասցնել Կովկասի, Կ. Պոլսոյ եւ Պալքաններու մէջ գտնուող մեր կարօտ հայրենակիցներուն:

Տարօն-Տուրուբերան Հայր. Միութիւնը բոլոր գաղթաշխարհի մէջ տարածելու տենչով վառուած, 1920–ին պատգամաւորական ժողով մը գումարել հարկ եղաւ Կրանիթ Սիթիի մէջ, եւ առաջին անգամն ըլլալով Միութիւնս ունեցաւ իր Կանոնագիր-Ծրագիրը այնուհետեւ անով առաջնորդուելու: Էքըրըն, Օհայո եղաւ նոր կեդրոնական վարչութեան վայրը:

1917–էն մինչեւ 1926, ամէն տարի պատգամաւորական ժողովներ գումարուեցան ու գործեցին համաձայն գոյութիւն ունեցող Կանոնագիր-Ծրագրին: Հայրենակիցներուն (կարօտներուն) օգնել գաս, Միութիւնս կ'օգնէր նաեւ մեր որբերու գաստիարակութեան գործին:

1926–ին Տիրոյթի մէջ գումարուած մեր Միութեան Պատգամաւորական ժողովը նկատի ունենալով որ գաղթականութիւնը կայուն հանգամանք մը առացած էր, ծրագրային նոր փոփոխութիւնով մը որոշեց Հայաստանի մէջ «Տարօնի Տուն» անունով գպրոց-արհեստանոց մը հիմնել մեր որբերուն համար, բայց քաղաքական աննպաստ հանգամանքներու բերումով մեր այդ վա-

վաքը չիրականացաւ։ Սոյն ժողովին մէջ որոշուեցաւ արտասահմանի մեր որբերու դաստիարակութեան ալ գործ տալ։ Իր այդ որոշումին ընթացք տալու համար կեդր. վարչութիւնը Հալէպի իր մասնաճիւղին միջոցաւ ընտրուած որբ սաներուն սկսաւ դաստիարակութիւն տալ Պէյրութի ձեմարանին մէջ։

Նկատի ունենալով Հայաստանի մէջ դպրոց–արհեստանոց ունենալու անկարելիութիւնը, 1936–ին Տիթրոյթի մէջ դումարուած մեր Պատգամ. ժողովը որոշումներ անցուց օգնել Տարօնցիներուն ամենուրեք եւ բարձրացնել անոնց դաստիարակչական, մտաւորական եւ մշակութային մակարդակը։ Առանց զուգընթաց պահել մեր երկրի ժողովրդական բարբառը, Տարօնական ոգին վառ պահել Տարօնցիներուն մէջ, դրել Տարօնի նորագոյն պատմութիւնը որպէս շարունակութիւն հինին, հրատարակել «Տարօնի Արծիւ» անուն պարբերական մը, եւ գոյն դարձնել Տարօնական բարբառի, պատմուածքներու ժողովրդական ասացուածքներու, աւանդութիւններու, ժողովրդական եւ յեղափոխական յուշերու, հեքեաթներու, զաւառական երգերու, պարերգներու եւ պատմական նշխարներու ընդհանուր դանձարան մը։ Նոյն Պատգամ. ժողովին մէջ որոշուեցաւ համայն պաղեստինահայութեան մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր Տարօնական Միութիւնները համախմբել, բերել մէկ յարատարբի, գլուխ ունենալով Ամերիկայի կեդր. վարչութիւնը։

1936–էն 1939–ը եղած է մեր Միութեան ամենաբեղմնաւոր շրջանը։ «Տարօնի Արծիւ» թերթի հրատարակութիւնն իրականացաւ. մեր մասնաճիւղերու թիւը բազմապատկուեցաւ. հասոյթը կրկնապատկուեցաւ, Ամերիկայի մեր Միութեան կեդր. վարչութիւնը դարձաւ Ընդհ. կեդր. վարչութիւն թէ՛ Ամերիկայի եւ թէ դաղթաշխարհի մեր Հայր. Միութիւններուն եւ հակառակ «Տարօնի Արծիւ»ին ուղղուած չարամիտ կարգ մը մարդոց սլաքներուն, Ամերիկայի մեր 13 մասնաճիւղերուն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի, Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Պարսկաստանի մէջ գտնուող մեր Հայրենակցական Միութիւններու մէջ կարելի չեղաւ ճեղք բանալ։ Թէ՛ «Տարօնի Արծիւ»ը եւ թէ մեր Միութեան բազկացուցիչ մասերը պահեցին իրենց միասնականութիւնը եւ չարունակեցին իրենց հայրենասիրական աշխատանքը։

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի բերումով ժամանակաւորապէս յարաբերութեան մեր կապը խզուեցաւ արտասահմանի մեր մասնաճիւղերուն հետ եւ հետաքրքրութեան նախկին թափը չունի, բայց կը յուսանք որ այդ անբնականոն շրջանը անցնելու վրայ է։

ՀԱՅԿ ՄԱԼՈՑԵԱՆ

ԻՆԾԻ ԹԱՂԵՑԷՔ

Երբ որ մեռնիմ թաղեցէք ինձ,
Պապենական այգիիս մերձ.
Այգուրիներու սիրելիներէն,
Պիտի զարթնի հոգիս ետքէն:

Շիրիմս ըլլայ իմ հայրենի,
Մէջն արտերուն ոսկի յուրթի.
Արեւակէզ այն հնձուորի՝
Մանգաղներու զրնգզրնգոցէն,
Ես կեանք կ'առնեմ ետքէ՛ն, ետքէ՛ն:

Ինձ թաղեցէք իմ հայրենի,
Այն ջինջ կապոյտ լրնի ափին,
Ալիքները լեռնաճերմակ,
Թէ գան թըրջել իմ գերեզման.
Սըրտիս մէջ իմ ա՛յգ կը ծաղկի,
Հըրաշափառ աւետեաց:

Ինձ թաղեցէք ինձ թաղեցէ՛ք,
Անապատը կտուց, կամ լիմ.
Ուխտաւորներ գան երբ ուխտի,
Խունկ ու սուրով շիրիմին իմ,
Վրէժ գոչեն ու օրհներգներ,
Տօնն է հոգւոյս Նաւասարդի:

Ա. ԱՏՐՈՒՇԱՆ

Պէյրութ, 1946

ՀԱՄԱ–ՎԱՍՊ. ՀԱՅՐՆԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ի ՐԻՄԵԱՆ ՍԱՆԵՐ

ՕՐ. ՊԱՅԾԱՌ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ
Ուսանող Սոֆիայի Բժշ. Համալսարանի
Որդեգրուած 1938 — 1942 թ.

ԲԱՂԴԱՍԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Որդեգրուած 1935–ին
Աւարտած Պէյրութի Ճեմարանը 1938–ին

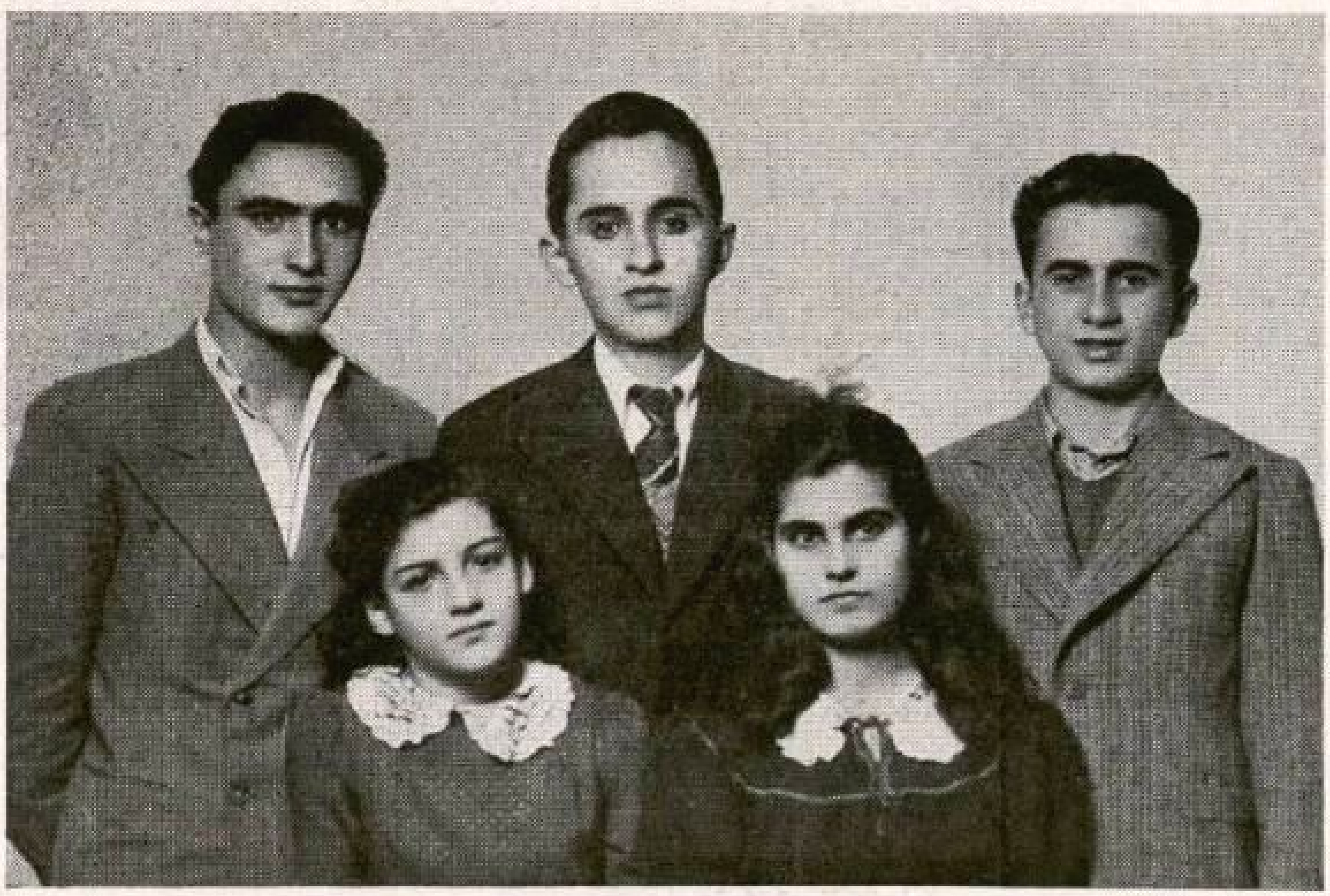

ԿԱՆԳՆԱԾ.— Հրաչ Գալիկեան՝ որդեգրուած 1930–էն 1942: Վահէ Փափազեան՝ որդեգրուած 1937–ին եւ աւարտած 1941–ին: Յովհաննէս Յարութիւնեան՝ որդեգրուած 1937–էն 1942: ՆՍՏԱԾ.— Զմրուխտ Բաղիկեան՝ որդեգրուած 1938–ին եւ աւարտած 1941–ին: Արփինէ Արծրունի՝ որդեգրուած 1938–էն 1942:

Պէյրութի Ճեմարանի այս գիշերօթիկ սաները Միութիւնս պահեց շնորհիւ իր արժանաւոր բարերարներու Պրնր. Նշան Թօփանճեանի, Վարդան Կարապետեանի, Տիկ. Եղիսաբէթ Զարմաքճեանի եւ Պօսթընի Ուսումն. Տիկ. Ընկերութեան, որոնց երախտագիտական ջերմ խօսք ունինք մեր Ուխտ-եան սաներ: 1942–էն յետոյ պատերազմի ընթացքին Ճեմարանի գիշերօթիկ բաժանմունքը գոցուելով Միութիւնս հոն կը պահէ երթեւեկ ուսանողներ:

ՀԱՄԱ–ՎԱՍՊ· ՀԱՅՐՆՑԿՆ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆ ՍԱՆ

ԳԷՈՐԳ (ՃՈՐՃ) ԱՏՈՄԵԱՆ

Համա–Վասպ·
Հայրնկց· Միութեան
Կեդր· Վարչութեան,
Յարգելի

Հայրենակիցներ,

Պարտք կ'զգամ գըրել ձեզ կեանքիս համառօտ պատմութիւնը իբրեւ ձեր սանը։

Աւարտած եմ Տիթրոյթի Cass Technical High School–*ը*՝ 1940–*ին ամենաբարձր պատիւներով եւ իբրեւ առաջին աշակերտ իմ կարգիս մէջ ամբողջ քաղաքի մրցորդներէն շահեցայ* 4 *տարուան* Scholarship՝ *յաճախելու* Միչիկըն *Համալսարան, որուն դասընթացքը աւարտեցի* 1944 *Թուին*, Bachelor of Science *տիտղոսով, Ելեքտրական ճարտարագիտութեան ճիւղին մէջ։ Հոկտ.* 27, 1944–*ին միացայ Ամերիկեան նաւային բաժնին, ուր քանի մը ամիս նախնական մարզանք եւ կրթութիւն առնելէ վերջ արժանացայ* "Ensign" *աստիճանին։ Շաբաթներ վերջ ղրկուեցայ* Bowdoin College *ուսանելու* Radar, *որու դասընթացքը լրացնելէ յետոյ ղրկուեցայ* Mass. Institute of Technology, *կատարելագործելու* Radar *մասնագիտութիւնը, ուրկէ պիտի փոխադրուիմ Խաղաղականի ջուրերը ծառայելու Ամերիկեան նաւատորմիղին։*

Համալսարանական շրջանիս անդամ ընդունուեցայ Tan Beta Pi *եւ* Eta Kappa Nu *երկու բարձրաստիճան եղբայրակցութեանց արժանանալով դարձեալ երկու յաւելեալ* Սքալըրշիփերու*։ Ուսումնական շրջանիս կը դասաւանդէի երկրաչափական բաժանմունքին մէջ իբրեւ օգնական ուսուցիչ, ինչ որ կը յուսամ ընել կեանքիս նպատակը։*

Միշտ կը գնահատեմ եւ միշտ պիտի յիշեմ ձեր Միութեան ինծի ըրած նիւթական օգնութիւնը եւ կը յուսամ օր մը վերադարձնել։

Անկեղծօրէն եւ շնորհակալութեամբ
GEORGE ADOMIAN

Ծանօթ.— Ճորճ Ատոմեանին Միութիւնս յատկացուցած էր իր տարեկան $100–ի 4 տարուայ *սքալըրշիփը*։ Այդ գումարի կէսը վճարած է Պրն. Մանուէլ Պարբինեան, Տիթրոյթէն, որ իրաւացիօրէն կը բաժնէ մեր ուրախութիւնը այս արժանաւոր երիտասարդի յաջողութեամբ։

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Համա–Վասպ. Հայրենակցական Միութիւնը երբ ձեռնարկեց այս հատորի հրատարակութեան Համաշխարհային Բ.–րդ Պատերազմը իր հինգերորդ տարին կը բոլորէր դառնալով աւելի կատաղի, աւելի արիւնալի։ Իրարու ետեւէն կը կործանուէին շէն ու կանգուն քաղաքներ, մէկը, միւսը գերազանցող հերոսական դիմադրութեամբ։ Սակայն, Ստալինկրատը իր անյաղթ կեցուածքով, իր աննկուն պայքարի ոգիով կը մնար բարձր, գրաւելով համայն մարդկութեան աչքն ու հիացմունքը։

Գաղթաշխարհի Վասպուրականցիները, որոնք սրտատրոփ հետեւած էին Ստալինկրատի հերոսամարտին, արդար հպարտութեամբ կը վերյիշէին իրենց դիւցազնական հայրենիքը, Վասպուրականը, երեսուն տարիներ առաջ։ Հոն էր, որ բուռ մը քաջեր, Ապրիլեան մի պայծառ առաւօտ՝ ծառացան Թուրք բռնակալութեան եւ գազանութեան դէմ եւ իրենց գոյութեան սրբազան պայքարը մղեցին աւելի՛ ուժգին, աւելի՛ հերոսական։ Ու թէեւ Հայ ժողովրդի մղած գոյամարտերը շուտով մոռցուեցան քաղաքակիրթ աշխարհէն, սակայն իր զաւակները հպարտ ու անվհատ նայելով նոր հերոսամարտերուն անշէջ կրակով վառ պահեցին յիշատակը իրենց փառայեղ մարտնչումներուն եւ յաղթանակներուն։ Նորերը եկան բայց չը կրցան ստուեր ձգել, նսեմացնել հայ ժողովրդի գոյապայքարը Վասպուրականէն մինչեւ Մուսա Դաղ, եւ Սարդարապատ, որ մղեց մի փոքր ազգ, անօրինակ դիւցազնութեամբ, փարած իր լեռներուն, իր բազուկի ուժին, պողպատէ կամքին եւ ազատութեան պայծառ գաղափարին։

1944–ի Համաշխարհային Բ.–րդ Պատերազմի այդ ահաւոր օրերուն, ազատութեան յաղթանակի անխախտ հաւատքով լուսաւոր, Համա–Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը ձեռնարկեց տօնել իր դոյգ հերոսամարտերու 1890–ի եւ 1915–ի՝ 50 եւ 30–ամեակները մեծ շուքով, առանց ընկրկելու ստեղծուած աննպաստ պայմաններէն։ Օտարութեան մէջ, հեռու հայրենի երկրէն, վանքերէն եւ ուխտատեղիներէն, հեռու հերոսներու շիրիմներէն եւ անոնց արիւնով ներկուած սուրբ հողէն, ան որոշեց տօնել այդ ՄԵԾ ՏՕՆԸ, բայց ո՛ւր էր այն յուշարձանը, այն պանթէոնը, որ գաղթաշխարհի հայութիւնը թափօր կազմած ուխտի երթար իր խունկ ու մոմով, իր մատաղով, իր ծաղիկներով եւ ջերմ արցունքով։ Ու մտածուեցաւ հանդէսներէն զատ հրատարակել ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ու հոն հաւաքել ամէն ընտանիքէ՝ սիրոյ, յարգանքի արտայայտութիւններ ձօնուած մեր հերոսամարտերուն։ Այդ առթիւ Կեդր. Վարչութիւնը կոչ ըրաւ իր անդամներուն, հայրենակիցներուն, բարեկամներուն եւ Ամերիկայի բոլոր հայրենակցական միութիւններուն, որ իրենց յարգանքի տուրքը տան էջեր գրաւելով ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ մէջ։ Խնդրուեցաւ որ իւրաքանչիւրը աշխատի իր էջին վրայ դնել պատմական վայրերու, դէմքերու եւ դէպքերու նկարներ եւ գրութիւններ, հերոսամարտերու հետ կապ ունեցող պատմուածքներ, հայրենի երգեր եւ աւանդութիւններ։ Թելադրուեցաւ նոյնպէս զետեղել իրենց զինուոր զաւակներու պատկերներ,

որոնք Ամերիկեան քաղաքի բանակին հետ ցրուած աշխարհի չորս ծագերը՝ կը կռուէին բոլոր ճնշուած ազգերու ազատութեան համար:

Արդիւնքը եղաւ այս հատորը, որ Յիշատակարան անունով հասարակութեան կը յանձնենք: Առաջին 45 եւ վերջին քանի մը էջերէն զատ մնացածները վճռորոշ են, եւ թոյլ տրուած է որ իւրաքանչիւրը իր նախասիրած ձեւով եւ մըտքերով արտայայտուի: Իմբագրական մարմինը բաւական կրճատումներ ըրած է մէկ էջի վրայ տեղաւորելու համար այն վաստահութեամբ, որ ֆամիլիմէնիք տուողները ներողամիտ կը գտնուին: Եթէ կան էջեր ալ որ հեռու են օրուայ նուիրականութենէն, խմբագրական մարմինը պատասխանատու չէ, որովհետեւ դժուար է գործ ունենալ ժողովրդի լայն խաւերու հետ եւ գոհ ձգել բոլորին:

«ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ»ը իր բովանդակութեամբ պատկերն է Ամերիկահայութեան, որ իր արտին մէջ ջերմ սէր եւ պաշտամունք ունի իր ազգութեան, կիզիչ կարօտը իր հայրենիքին եւ Հայաստանին, մաքուր եւ անկաշառ հոգիով կառչած է իր ցեղային արժէքներուն եւ իր արտին մէջ խոպան մը ունի խընկարօյր ի յիշատակ հազարաւոր Հայ նահատակներուն, որոնք զիւցազնօրէն ինկան ազատութեան սիրով կախարդուած:

Աւիկայ Քոզ ըլլայ դափնեպսակ մը՝ հիւսուած Ամերիկահայութեան կոզմէն՝ գոյնզգոյն ծաղիկներով, որոնք թէեւ տարբեր իրենց գոյնով, ձեւով եւ բոյրով, սակայն բոլորն ալ օծուն ջերմ սիրով եւ երախտագիտական խոր բզգացմունքով:

Կեդր. Վարչութիւնս իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք իրենց գրաւած էջերով եւ գործակցութեամբ կարելի գարձուցին մեր այս ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆի հրատարակութիւնը:

Ի ԴԻՄԱՑ
ՀԱՄԱ-ՎԱՍՊ. ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ատենադպրուհի
ՍԻՐՈՒՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

1946, Ապրիլ

Միութեան Հասցէն.—

GENERAL SOCIETY OF VASBOURAGAN

265 Cherry Lane, Teaneck, N. J.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Է Ջ
Պատմական	1 — 45
Նիւ Ճըրզիի Շրջան	46 — 73
Նիւ Եաբֆի Շրջան	74 — 93
Պոսթոն	94 — 128
Նիագարաֆօլս	129 — 158
Կրանիք Սիթի եւ Մէյնիք Լուիզ	159 — 160
Ֆրէզնօ (Քալիֆօրնիա)	161 — 209
Սան Ֆրանսիսկօ	210 — 213
Լօս Անճելըս	214 — 233
Կրէնտ Բէփիտզ, Միչ·	234 — 249
Տիքսոյք	250 — 326
Փուբաէբ	327 —
Գնահատականներ	328 — 332
Ջանազան Հայրենակցականներ	333 — 344
Մեր Սահեր	345 — 347
Վերջաբան	348 — 349
Բովանդակութիւն	350 —